

Commentarius in Job

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΙΩΒ

Ἄξιον πρῶτον ἐπιζητῆσαι, πότε οὗτος ὁ ἀνὴρ γέγονεν. τινὲς μὲν οὖν αὐτόν φασι πρὸ τοῦ Μωσέως εἶναι καὶ πέμπτον ἀπὸ Ἀβραάμ, τινὲς δὲ ἐν τῷ νόμῳ. ἀλλὰ μηδέπω ἀποφαινόμεθα, ἕως ἂν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱστορίας μάθωμεν, εἴτε ἐν τούτῳ εἴτε ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἦν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ἡμῖν συντελεῖ πρὸς τὸ γνῶναι τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρετὴν· οὐ γὰρ ἔστιν ἴσον ἀπολαύσαντα τῶν Μωσαϊκῶν τοιοῦτον εἶναι, οὕτως ἐνάρετον καὶ θαυμαστόν, καὶ πρὸ ταύτης τῆς παραινέσεως τοσαύτην ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἰσχύν. ὅτι μὲν γὰρ μέγας ἦν ὁ ἀνὴρ, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα δηλοῖ, δηλοῖ δὲ καὶ ὁ θεὸς λέγων· ἐὰν στη Νῶε καὶ Ἰώβ καὶ Δανιήλ, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας αὐτῶν οὐ μὴ ἐξέλωνται. τίνας δὲ ἔνεκεν αὐτοῦ Μωσῆς οὐχὶ μέμνηται; ποία γὰρ ἦν ἀνάγκη μνησθῆναι ἢ τίνας ἔνεκεν; 2 σὺ δέ μοι θέα, πῶς οὐδὲν αὐτὸν ὁ πρόγονος παρέβλαψεν ὁ Ἡσαῦ. οὐκ ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ; μᾶλλον δέ, οὐκ ἦν ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ χώραν ξένην εἶχεν· ὅρα, ὅτι πᾶσι διδασκάλους ἔπεμψεν ὁ θεός; σὺ δέ μοι βλέπε, πῶς ἄνωθεν ἡ γνῶσις τοῦ θεοῦ πανταχοῦ δήλη ἦν. ὅρα γὰρ καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ ἔννοιαν ἔχοντας περὶ θεοῦ· τίς αὐτοὺς ἐδίδασκεν; τίς κατήγγειλεν; καὶ γὰρ ἐμοὶ δοκεῖ πρὸ τοῦ νόμου εἶναι, καὶ δηλὸν αὐτόθεν, ὥστε εἰκότως ἂν τις εἴποι, ὅτι πρῶτον τοῦτο τὸ βιβλίον διδάσκαλός τις καὶ κήρυξ ἦν τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεως, ἀλλὰ διὰ βίου μὲν καὶ ὑπομονῆς δηλόν. ἔδει δὲ καὶ σημεῖα γενέσθαι ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε καὶ ταύτη ἀπηρτισμένον εἶναι τὸν διδάσκαλον. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ πολλὰ γέγονε σημεῖα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. καὶ ὅρα, πῶς ἔρχονται βασιλεῖς αὐτοῖς μάρτυρες τῶν δεινῶν ἐσόμενοι. ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὴν τῶν δεινῶν ἐπαγωγὴν ἡμελλεν ἄπιστος εἶναι ἢ πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῦ μεταβολή, διὰ τοῦτο πολὺν χρόνον ποιεῖ καὶ πολλοὺς γενέσθαι θεατάς, καὶ ἔξω αὐτὸν καθίζει πᾶσιν ἐσόμενον θέατρον τοῖς βουλομένοις ὁρᾶν, ἵνα, ὅταν αὐτὸν μέλλῃ πρὸς τὸ βέλτιον μετατιθέναι, μηδεὶς ἀπιστῆ, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος ἦν. καθάπερ γὰρ τὸν Λάζαρον τεσσάρων ἡμερῶν ἀφῆκε γενέσθαι νεκρόν, ἵνα μὴ ἀπιστηθῆ ἢ ἀνάστασις, οὕτω καὶ τοῦτον πολὺν χρόνον εἶσεν, ἅμα μὲν τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ δεικνύς, ἅμα δὲ καὶ τὸ θαῦμα πιστούμενος τῆς μεταβολῆς. οἱ γὰρ οὕτως αὐτὸν ἐωρακότες, οἱ διακωμωδοῦντες, οὗτοι μετὰ ταῦτα μεταβληθέντα ἰδόντες οὐκέτι ἔμελλον ἀπιστεῖν, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος ἦν. καὶ καθάπερ τότε ἐκεῖνοι οἱ εἰπόντες ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, ὅτι ἤδη ὄζει διὰ τῶν πραγμάτων ἐδιδάσκοντο τὴν ἀλήθειαν, οὕτω δὴ καὶ νῦν ἐγένετο. ὅρα, πῶς πανταχοῦ προνοεῖ τῶν ἀνθρώπων ὁ θεός; ὅτε ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔρημος ἦν αὕτη ἡ χώρα τῶν διορθούντων, εἶχον τὰ κατὰ τὸν Ἰώβ. ὅρα γὰρ αὐτὸν ἐν πλούτῳ καὶ πενία ἀμφοτέρων παράδειγμα ὄντα, οὔτε ἐκεῖθεν φυσηθέντα οὔτε 3 ἐντεῦθεν ταπεινωθέντα, καὶ πρὸ νόμου ὡς μετὰ νόμον τὴν ἀρετὴν μεταδιώξαντα. δικαίῳ, γὰρ φησιν, νόμος οὐ κεῖται. ὅρα τῆς φύσεως τοὺς λογισμοὺς λάμποντας· πόθεν οὗτος ἐπέγνω τὸν θεόν; πόθεν οὕτως ἐθεράπευσεν; πόθεν ἔφυγε πλάνην; πόθεν τὴν πολιτείαν τὴν εὐαγγελικὴν ἐπεδείξατο, πόθεν τὴν ὑπομονὴν τὴν τοσαύτην; οὐδὲν ἔμαθε παρ' οὐδενός. πόθεν ἐγένετο τοιοῦτος; τίς ἐδίδασκεν; τίς ἐπαίδευσεν; ὅρα, ὅτι οὐδενός καινοῦ καὶ ξένου διδάσκαλος ἦλθεν ὁ Χριστός; 1,1a Ἀνθρωπός τις ἦν ἐν χώρῃ τῇ Αὐσίτιδι, ᾧ ὄνομα Ἰώβ. ὅρα πρῶτον ἐγκώμιον· ἄνθρωπος ἦν. οὐ γὰρ δὴ μικρὸν ἐγκώμιον τοῦτο, τὸ ἄνθρωπον εἶναι. ἐν χώρῃ, φησίν, τῇ Αὐσίτιδι. καὶ τοῦτο μέγα ἐγκώμιον. τὸ γὰρ ἐν Ἀραβίᾳ εἶναι, ἔνθα πάντες ἦσαν διεφθαρμένοι, ἔνθα οὐδὲν

υπόδειγμα ἦν εὐνομίας, τοῦτο ἦν τὸ θαυμαστόν. 1,1b καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος-
πάλιν ἄνθρωπος. 1,1b ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, 1c ἀπεχόμενος ἀπὸ
παντὸς πονηροῦ πράγματος. Ἐν ἕκαστον τούτων ἱκανὸν παραστήσαι τὴν ὥραν αὐτοῦ
τῆς ψυχῆς ἄλλ' ὡσπερ τις ἐραστής μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας τὸ κάλλος διηγείται
τοῦ ἐρωμένου, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἄμεμπτος, φησὶν· τοῦτο ὀλόκληρος ἀρετῆ. δίκαιος·
καὶ τοῦτο. ἀληθινός· καὶ τοῦτο. θεοσεβής· καὶ τοῦτο. ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς
πονηροῦ πράγματος· καὶ τοῦτο. ἀπὸ παντός, φησὶν, καὶ οὐχ ἀπλῶς· τοῦ μὲν, τοῦ δὲ
οὔ. ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες, ὅτι πρὸς τὸ κακὸν ἢ φύσις ῥέπει μᾶλλον; ποῖος φόβος, ποῖα
δικαστήρια, ποῖοι νόμοι τοῦτον τοιοῦτον ἐποίησαν; 4 ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν· οὐκ ἔστι
δίκαιος, ὃς ποιήσει ἀγαθὸν καὶ οὐχ ἀμαρτήσεται, διὰ τοῦτό φησιν· ἄμεμπτος. οὐκ
εἶπεν· ἀναμάρτητος, ἀλλ' ἄμεμπτος. οὐ μόνον ἐκεῖνα οὐκ ἔπραττε τὰ ἀμαρτίαν
ἔχοντα, ἀλλ' οὐδὲ τὰ μέμψιν καὶ κατάγνωσιν· καὶ ἀκούση αὐτοῦ ὕστερον λέγοντος,
ὅταν γὰρ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ διηγῆται, τούτων ἀναμιμνήσκου τῶν ῥημάτων. καὶ γὰρ
καὶ τοῦτο τῆς συνέσεως αὐτοῦ· οὐ γὰρ διηγείται τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἢ ὅτε εἰς ἀνάγκην
καταστῆ, καθάπερ Παῦλος ἔλεγεν· γέγονα ἄφρων καυχώμενος, ὑμεῖς με
ἠναγκάσατε. διὰ τί ἄμεμπτος, ἐπειδὴ δίκαιος. ἀληθινός· εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι ψευδεῖς.
ἀληθινός οὐκ ἐν ῥήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πράγμασιν, τουτέστιν ἄνθρωπος
ἀληθινός. τὸν θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος.
ὡσπερ γὰρ οἱ ἀνδριάντες ψευδεῖς ἀνθρωποὶ εἰσιν, οὕτω καὶ οὔτοι ψευδεῖς ἀνθρωποὶ
εἰσιν. εἰ γὰρ τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος, τὸ φοβεῖσθαι τὸν θεόν, ὁ μὴ φοβούμενος τὸν θεόν
οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ψευδῆς ἄνθρωπος. πρὸς τὰ ἀληθινὰ πράγματα τὴν ἐπιθυμίαν
εἶχεν. διὰ τοῦτο θεοσεβής, ἀληθινός φησιν. εἶτα τὴν αἰτίαν λέγει πάντων τῶν
ἀγαθῶν, ὅτι τὸν θεὸν ἔσεβεν· ἀπὸ γὰρ ἐκείνων ἐπέγνω τὸν θεόν. βίος γὰρ καλὸς τὸν
θεὸν ἐπιγνῶναι ποιεῖ, ὡσπεροῦν καὶ φαῦλος τὸναντίον. ἢ γὰρ τοῦ θεοῦ γνῶσις διὰ
βίου εὐρίσκεται καὶ γίνεται βίου φυλακὴ, ὥστε οὐδαμῶθεν ἐτέρωθεν ἑλληνισμός,
ἀλλ' ἢ ἀπὸ βίου ἀκαθάρτου. πᾶς γάρ, φησὶν, ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ
ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς. ἀπεχόμενος, φησὶν, ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. οὐκ εἶπεν·
οὐ ποιῶν, ἀλλὰ καί· μακρὰν ὦν παντὸς πράγματος πονηροῦ, καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι
δι' ἀσθένειαν. ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ· «δίκαιος ἦν, εἰ δὲ μήτι», φησὶν, καί· «ἀληθινός
ἦν, εἰ δὲ μήτι». 5 ἄκουε ἐτέρωθι λέγοντός τινος· ἵνα μὴ πλησθῆς ψευδῆς γένωμαί
καὶ ὁμόσω τὸ ὄνομα κυρίου. ὁρᾷς, ὅτι τοῖς μὴ νήφουσιν ὁ πλοῦτος ψεύδους ὑπόθεσις
ἔστιν; ἀλλ' οὗτος οὐ τοιοῦτος. πλούσιος μὲν γὰρ ἦν, ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ ῥοπήν πρὸς
κακίαν εἶχε τὸν πλοῦτον καὶ ὅτι οὐχ ὁ πλοῦτος αἴτιος, ἀλλ' ἢ γνώμη. ὅρα αὐτὸν καὶ
ἐν πενίᾳ, ἵνα μὴ νομίσης πάλιν, ὅτι ἡ πενία αἰτία ἀγνωμοσύνης. ὅρα αὐτὸν καὶ ἐν
πλούτῳ καὶ ἐν πενίᾳ καὶ ἐν ἑκατέροις τὸν ἀθλητὴν μέγαν. θεοσεβής γὰρ ἦν. πόθεν
δὲ τοιοῦτος ἦν, οὐ λέγει, ἀλλ' ὕστερον ἀκούση αὐτοῦ λέγοντος, δῆλον δέ, ὅτι
οἴκοθεν. 1,2 ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς. ὅρα, πῶς πρῶτον λέγει
τὴν ἀρετὴν, καὶ τότε λέγει τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ. ὅρα τὴν εὐπαιδίαν ἐξ ἑκατέρας τῆς
φύσεως καὶ μεμετρημένην, ἀπὸ τοῦ ποθεινοτέρου γένους πλείων ὁ καρπός. λέγει
πρῶτον, δι' ἃ χρὴ μακαρίσαι τὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ τὴν πολλὴν καὶ τὴν
ὥραν τὴν τῆς ψυχῆς. καὶ γὰρ ἀπὸ ἀρετῆς τὸ παλαιὸν ταῦτα ἐγένετο, ἢ εὐπαιδία,
λέγω, καὶ ἢ πολυπαιδία. οὐκ ἔσται, φησὶν, ἐν σοὶ ἄγονος οὐδὲ στεῖρα. ὁ δὲ Ἀβραάμ
ἄγονος ἦν διὰ τοῦτο, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ ταῦτα τῆς ἀρετῆς τὰ ἔπαθλα, ἀλλ' ἔτερα. διὰ
γε τοῦτο ταῦτα ὑπέσχετό σοι συγκαταβαίνων. 1,3a καὶ ἦν τὰ κτήνη αὐτοῦ, φησὶν,
πρόβατα ἑπτακισχίλια, 3b κάμηλοι τρισχίλια, 3c ζεύγη βοῶν πεντακόσια, 3d ὄνοι
θήλειαι νομάδες πεντακόσiai 3e καὶ ὑπηρεσία πολλὴ σφόδρα, 3f καὶ ἔργα μεγάλα ἦν
αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς. ὅρα αὐτὸν πλοῦτον ἔχοντα τὸν ἀγροικικώτερον. οὐ δανείσματα
καὶ τόκους εἶπεν, οὐ χρυσίον κατορωρυγμένον, οὐδὲν περιττόν, ἀλλὰ πάντα
ἀναγκαῖα. τοιοῦτος ἦν τῶν παλαιῶν ὁ πλοῦτος. εἰ δέ που καὶ χρυσίον εἶχον, ὀλίγον

σφόδρα καὶ εὐτελής. οὐκ εἶπεν, ὅτι 6 οἰκίας χρυσορόφους εἶχεν. οὐκ ἦν ὁ πλοῦτος ἄκαρπος· ἀπὸ μὲν γὰρ προβάτων καὶ βοῶν δυνατὸν ἦν εὖ ποιεῖν τοῖς δεομένοις, ἀπὸ δὲ χρυσοῦ ὀρόφου οὐκέτι. μέγας οὗτος ὁ πλοῦτος· οὐδεὶς κωλύεται τοῦτον ἔχειν. καὶ ἔργα, φησὶν, μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ μὲν τὰ πνευματικά φασι-ὄντως γὰρ μεγάλα ἔργα ταῦτα-, οἱ δὲ τὰς ἀμπέλους, τὰς ἐλαίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα. πλὴν ἐκεῖνο ἔργον μέγα ἐστὶ τὸ μένον, τὸ μὴ διαλυόμενον καὶ παυόμενον, τὸ μὴ καταπίπτον. ὄραξ, ἐν ὅσῳ πλούτῳ δίκαιος καὶ ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος; 1,3g καὶ ἦν, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εὐγενῆς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν. ἀνατολικὸν αὐτὸν καλεῖ. πάντων, φησὶν, λαμπρότερος ἦν καὶ περιφανέστερος, καὶ προγόνους εἶχεν ἀριθμεῖν ἐπισήμους καὶ λαμπρούς. τί αὐτὸν οὐκ ἂν ἐπῆρην εἰς ὑπερηφανίαν ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετῆ, ἢ ἐν πᾶσιν εὐπραγία, τὸ μόνον εἶναι τοιοῦτον καὶ πλούσιον καὶ ἐνάρετον, τὸ προγόνων εἶναι θαυμαστῶν; ἀλλὰ ταῦτα ἐπὶ μὲν τῶν ἀσεβῶν ὅταν ἐκβαίνῃ, ἄκουσον, τί φησὶν ὁ προφήτης· διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία εἰς τέλος, περιεβάλλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἑαυτῶν. καὶ πάλιν αὐτὸς οὗτός φησιν· διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσιν, πεπαλαίωται δὲ ἐν πλούτῳ; αὐτὸς δὲ οὐχ οὕτως ἦν. οὐκ ἄρα ἡ τοῦ πλούτου φύσις τούτων αἰτία, ἀλλ' ἡ γνώμη τῶν οὐ δεόντως αὐτῷ χρωμένων. ὄραξ ἐνταῦθα οὐ καπηλείαν, οὐκ ἐμπορίαν ἄδικον, οὐ πραγματείαν, οὐκ ἄλλο τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ τὸν ἔννομον πλοῦτον, τὴν φυσικὴν εὐπορίαν, ἣν αὐτὸς ὁ θεὸς εἰργάζετο. οὐχ ὄραξ ἐνταῦθα ἵππους, οὐδὲν ἀλαζονικόν, οὐδὲν φιλότιμον, οὐδὲν μειρακιῶδες, ἀλλὰ πάντα χρήσιμα. ταῦτα καὶ ἐπὶ τοῦ *Ἀβραάμ ἔστιν εἰπεῖν. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνῳ ὁ πλοῦτος ἐν τούτοις ἦν, πρὸς ἐργασίαν γῆς, πρὸς ἐπιμέλειαν τῶν ἀναγκαίων. ὁ 7 πλοῦτος ὁ θαυμαστός, οὗτός ἐστι ποθεινότερος καὶ ἡδίων καὶ χρησιμώτερος καὶ ἀσφαλέστερος καὶ δικαιότερος καὶ εὐσεβέστερος καὶ μᾶλλον ἀνθρώπῳ πρέπων καὶ ἀπονώτερος καὶ ζημίαν οὐ τοσαύτην ἔχων οὐδὲ μεταβολὰς δεχόμενος οὐδὲ τρεπόμενος. τινὲς τὸ τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν "τοῦ Ἀβραάμ" φασι, ἐπειδὴ ἐκεῖθεν ἦν ὁ Ἀβραάμ. 1,4a συμπορευόμενοι δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους 4b ἐποίουν πότον καθ' ἑκάστην ἡμέραν 4c συμπαραλαμβάνοντες ἅμα καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς αὐτῶν 4d ἐσθίειν καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν. πολλὴ ἡ ὁμόνοια· τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἦσαν πεπαιδευμένοι, κοινῇ σιτεῖσθαι, κοινὴν τράπεζαν ἔχειν· οὐ μικρὸν γὰρ τοῦτο εἰς συμφωνίαν συντελεῖ. ὄραξ, ἀγαπητέ, εὐφροσύνην μετὰ ἀσφαλείας; ὄραξ τράπεζαν ἀδελφικὴν; ὄραξ χορὸν συνδεδεμένον; τοῦτο γὰρ ἀπὸ πολλῆς φιλίας ἐγίνετο. συμπαραλαμβάνοντες ἅμα, φησὶν, καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς αὐτῶν ἐσθίειν καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν. μεγίστης γὰρ τοῦτο φιλίας τεκμήριον. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἐπέταττε λέγων· συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. οὕτω σύνδεσμός ἐστὶ κοινωνία τραπέζης, ὡς καὶ ληστῶν περιγενέσθαι κακίας. λέγονται γὰρ ἄλῶν καὶ τραπέζης κοινωνήσαντες μεταβάλλεσθαι τὸν τρόπον πρὸς τοὺς κεκοινωνηκότας καὶ μὴ κεχρησθαι τῇ πονηρίᾳ κατὰ τῶν ὁμοτραπέζων· ὥστε εὗρε τινα μέθοδον Ἰώβ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἔχουσαν ἐθίσας αὐτοὺς κοινῇ σιτεῖσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ὄρα καὶ τοῦ πότου τὸ σεμνόν· τῶν υἱῶν τοῦτο ἔργον ἦν, οὐ τῶν θυγατέρων. ἐκεῖνοι γὰρ, φησὶν, τοῦτο παρεσκεύαζον, καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ, οὐ δὶς, ἀλλὰ διὰ παντὸς ἐγίνετο. 1,5a καὶ ὡς ἂν συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πότου, 5b ἀπέστειλεν Ἰώβ καὶ ἐκαθέριζεν αὐτούς. 8 ποῦ ἀπέστειλεν; πῶς δὲ ἐκαθέριζεν; τίς δὲ τῆς καθάρσεως ὁ τρόπος; τίνας δὲ ἔνεκεν ἐκαθέριζεν; ἀκάθαρτον δὲ ἐν τῷ συμποσίῳ ἦν; τί ἐστὶ τὸ λεγόμενον; ἄκουε τῶν ἐξῆς καὶ μάνθανε, τί ἐστὶ τὸ ἐκαθέριζεν· οὐκ ἀπὸ σωματικοῦ τινος ρύπου-οὕπῳ γὰρ οὗτος ἦν ὁ νόμος-, ἀλλ' ἀπὸ διανοίας. ἵνα γὰρ μηδὲν ὑποπτέυσης πονηρόν, ἄκουσον, τί φησὶν· 1,5b καὶ ἀνιστάμενος τὸ πρῶν 5c προσέφερε θυσίας περὶ αὐτῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν 5d καὶ μόσχον ἓνα περὶ ἁμαρτίας ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. 5e ἔλεγε γὰρ Ἰώβ· μήποτε οἱ υἱοὶ μου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν θεόν. τουτέστιν· ἐκαθέριζεν. ὑπὲρ τῶν

ἀδήλων καὶ οὐχ ὠμολογημένων τὰς θυσίας προσέφερον. ὁ δὲ τῶν ἀδήλων καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν τοσαύτην πρόνοιαν ποιούμενος οἶος ἦν ἐν τοῖς φανεροῖς, ἐννόησον· ὄρα δὲ μοι, τὸ ἀποστολικὸν πῶς ἐπλήρου εὐθέως τὸ λέγον· οἱ πατέρες, ἐκτρέφετε ὑμῶν τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου. τοῦτο ἐπιμέλεια παιδῶν, τοῦτο προστασία γεγεννηκότων. ἐννόησον, οἶους αὐτοὺς ἀπειργάζετο. μάλιστα μὲν οὖν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ἐνέφηνεν εἰπὼν τὴν πολλὴν ὁμόνοιαν, ἔπειτα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς προστασίας τοῦ πατρός. μήποτε, φησὶν, ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν θεόν. οὐχ ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν, ἀλλ' ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν. ἄρα αὐτὸς οὐδέποτε τοιοῦτον οὐδὲν ἐνενόησεν; μέγα ἄρα πρᾶγμα τὸ καὶ τὰ ἄδηλα δεδοικέναι. 9 μήποτε, φησὶν, οἱ υἱοί μου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν θεόν. λόγῳ γὰρ οὐκ ἂν ἐτόλμησαν εἰπεῖν τοιοῦτον ἔχοντες τὸν παιδευτὴν καὶ διδάσκαλον. ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἀδήλων οὐκ ἦν ἐξεταστής, ἐπενόησε καὶ ἐλόγισατο, ὡς μηδ' ἐκεῖνα αὐτὸν διαφυγεῖν. «τὰ φανερά δυνήσομαι», φησὶν, «διορθοῦν· τί δεῖ ποιῆσαί με περὶ τῶν ἀδήλων;» καὶ μὴν τῷ Μωσεῖ φησὶν ὁ θεός· τὰ φανερά ὑμῖν καὶ τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, τὰ δὲ ἄδηλα κυρίῳ τῷ θεῷ. ἀλλ' οὗτος οὐδὲ τὰ ἄδηλα ἀφῆκε τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ ταῦτα αὐτὸς ἐβιάζετο διορθοῦν θεραπευτικῇ τινι μεθόδῳ· ὁμοῦ γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ διδασκαλία τοῖς παισὶν ἐγένετο, οὐχὶ ἀμαρτημάτων ἀναίρεσις μόνον. οἱ γὰρ εἰδότες, ὅτι καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν λογισμῶν καὶ ἀμαρτημάτων τιμωρία κεῖται παρὰ τῷ θεῷ—οὐ γὰρ ἂν ὁ πατὴρ θυσίαν προσήνεγκεν, εἰ μὴ ἀμαρτίαν ἀναλῦσαι ἔσπευδεν—, καὶ συνεχῶς ταῦτα παιδευόμενοι διὰ τῶν θυσιῶν ὀκνηρότεροι, εἰ καὶ τι τοιοῦτον συνέβαιnen, ἐγένοντο ἄν. ὄρα οὐχὶ τὰς ἐν τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀμαρτίας αὐτὸν διορθοῦντα καὶ τὸ παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἰρημένον διὰ τῶν ἔργων πληροῦντα; ἐκ γὰρ τῆς καρδίας, φησὶν, ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, καὶ ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. ἐπεὶ οὖν ταῦτα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, ἐκαθέριζεν αὐτοῦς. ὄρα καθαρμὸν οὐχὶ Μωσαϊκὸν οὐδὲ νομικόν, ἀλλὰ ἀποστολικὸν τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀποσμήχοντα καθ' ἑκάστην ἡμέραν; οὐχὶ παραινεῖ καὶ συμβουλή μόνον, ἀλλὰ καὶ προστασία καὶ εὐχαῖς ταῖς πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὡς πατὴρ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱερεὺς αὐτῶν ἐκήδετο, καίτοι οὐδένα ἴσμεν ἱερέα τότε. 10 ἀκουέτωσαν οἱ πατέρες, ὅσοι παῖδας ἔχουσιν, ὅσην ὑπὲρ αὐτῶν ποιῆσθαι πρόνοιαν ὀφείλουσιν. ἐπειδὴ γὰρ πότος ἦν, ἐπειδὴ συμπόσιον ἦν, εἴωθε δὲ πολλάκις ἢ διάνοια παρατρέπεσθαι παρὰ τοὺς τοιοῦτους καιρούς,—διὰ τοῦτο καὶ Μωσῆς ἔλεγεν· φαγῶν καὶ πιῶν μνήσθητι κυρίου τοῦ θεοῦ σου. τουτέστιν· ἀπόκρημος ὁ τόπος ἐστὶν ἐκεῖνος, ταχέως εἰς λήθην ἄγει. τότε οὖν μάλιστα μέμνησο, ὅτε μάλιστα ἐκβαλεῖν σου τῆς διανοίας ἐπιέγεται τὸν θησαυρὸν ὁ διάβολος. οὕτως οὖν καὶ οὗτος ἦδει τὴν τρυφὴν καὶ τὴν διάχυσιν ἐργαζομένην τι τοιοῦτον—οὕτω καὶ οἱ Ἰσραὴλ παῖδες ἔφαγον καὶ ἀνέστησαν παίζειν—, διὰ τοῦτο πεπληρωμένου τοῦ πότου τὰς θυσίας προσέφερον. τινὲς φασιν, ὅτι καὶ ἱερεῖς τὸ παλαιὸν ἦσαν, ὥσπερ ὁ Μελχισεδέκ, αὐτοχειροτόνητοι· τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ ἀπέστελλεν. εἰ δὲ προσφέρει θυσίας, οὐχὶ κατὰ νόμον, ἐπεὶ καὶ Ἀβραὰμ προσήνεγκε καὶ Νῶε καὶ Ἄβελ. ἀλλὰ τί; ἔδει ἐπιτιμῆσαι αὐτοῖς; ἀλλ' οὐκ ἦδει τὸ ἀμάρτημα. ἀλλὰ παραδραμεῖν; ἀλλὰ πολλάκις συνέβαιnen ἡμαρτηκέναι. ὄρα, πῶς καὶ ἐν τῇ θυσίᾳ ὁμόνοιαν αὐτοῦς ἐδίδασκεν ἕνα ὑπὲρ πάντων μόσχον προσφέρων ὡς ὑπὲρ μιᾶς ψυχῆς. ὄρα, πῶς φιλόστοργος, πῶς εὐσεβής, πῶς θεοσεβής, πῶς δίκαιος, πῶς ἀληθινός, πῶς ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. ἄμεμπτος· οὐ γὰρ ἔχεις ἐγκαλέσαι, ὅτι ἡμέλει τῶν παιδῶν. δίκαιος· ὅτι παρεῖχεν ὅσην ἔδει πρόνοιαν αὐτοῖς. θεοσεβής· ὅτι διὰ τὸν θεὸν τοῦτο ἐποίει. ἄρα τί ἂν εἴποιμεν; ὅτι τοὺς παῖδας ἐφίλει; ὅτι τὸν θεὸν ἐφίλει; ἀπὸ ποίου φίλτρου τοῦτο μᾶλλον ἔπραττεν; ἐμοὶ δοκεῖ τοῦ περὶ τὸν θεὸν καὶ τότε τοῦ περὶ τοὺς παῖδας. 1,5f οὕτως ἐποίει, φησὶν, πάσας τὰς ἡμέρας Ἰώβ. ὄρα τὴν εὐσεβίαν; οὐχὶ πρὸς ὠρισμένον ἡμερῶν ἀριθμὸν, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον. ἡμεῖς δὲ ἂν ἅπαξ ἢ δευτέρον ποιήσωμεν τι ἀγαθὸν ἢ εὐξώμεθα,

ἀναπίπτομεν νομίζοντες τὸ πᾶν τετελεκέσθαι. 11 1,6a καὶ ἐγένετο, φησὶν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, 6b καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆσαι ἐνώπιον αὐτοῦ, 6c καὶ ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν 6d περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανόν. 1,7a καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν διάβολον· πόθεν παραγέγονας; 7b καὶ ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος τῷ κυρίῳ εἶπεν· 7c περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρεμι. ἀνοίγεται λοιπὸν τὸ θέατρον, ἐπὶ τὸ στάδιον ὁ ἀθλητὴς ἔλκεται. ἵνα γὰρ μηδεὶς, ἅπερ ὁ διάβολος εἶπεν, ταῦτα λέγη· μὴ δωρεὰν σέβεται σε Ἰώβ, οὐχὶ τὸν διάβολον μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνου τοὺς ἐκείνου ζηλωτὰς ἐπιστομίζει. «ναί, δίκαιος ἦν, ἀληθινός, θεοσεβής· ἀλλ' οὐδὲν μέγα», φησὶν, «οὐδένα πειρασμὸν ὑπέστη οὐδὲ χειμῶνα οὐδὲ ναυάγιον. τοῦτόν μοι δεῖξον ἐν πενίᾳ, τοῦτόν μοι δεῖξον ἐν συμφοραῖς. εἰ δὲ εὐθηνούμενος καὶ πλουτῶν εὐσεβὴς ἦν, τί μέγα;» καὶ μὴν τοῦτο μέγα, ἄνθρωπε, καὶ οὐχ ἦττον δόκιμος ὁ μετὰ πλούτου εὐσεβῶν τοῦ μετὰ πενίας τοῦτο ποιοῦντος. ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν, καὶ πάλιν· ἐν κόπῳ ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται· διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία εἰς τέλος. ὁρᾷς, ὅτι καὶ τοῦτο πειρασμὸς οὐ μικρὸς ἦν τὸ πλουτεῖν καὶ ἐν εὐθηνίᾳ εἶναι καὶ μὴ μαστίζεσθαι; ὥστε, εἰ εὐγνωμονεῖς, ἤδη ἐν σταδίῳ ἐστὶν ὁ δίκαιος καὶ διὰ παντὸς ἐν ἀγῶνι, οὐχὶ πενόμενος, ἀλλὰ καὶ πλουτῶν. τὸ γὰρ πλουτεῖν οὐχὶ πρὸς εὐσέβειαν, ἀλλὰ πρὸς τὸναντίον ἐπαίρει. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρου μέρους μάθε αὐτόν, ὅστις ἐστίν. καὶ ὁ διάβολος, φησὶν, ἦλθε μετ' αὐτῶν. τί λέγεις; μετὰ τῶν ἀγγέλων ὁ προσκεκρουκῶς, ὁ ἠτιμωμένος; μὴ θορυβηθῆς, ἀγαπητέ, τοῦτο διατύπωσίς ἐστι καὶ διαγραφή. ὥσπερ γὰρ ἀλλαχοῦ φησιν ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν, ὅτι ἐξῆλθε πνεῦμα πονηρόν, καὶ 12 ἔλεγεν· «τίς ἀπατήσει μοι τὸν Ἀχαάβ;» καὶ λέγει· «ἐγώ», καὶ λέγει· «πῶς;» καὶ πολὺ τὸ ἀνθρώπινόν ἐστίν, ὥστε πρόσωπον δοῦναι τῷ λόγῳ καὶ τὸν ἀφελέστερον προσαγάγεσθαι τῷ διηγήματι μᾶλλον. οὐ γὰρ ἐστὶν ἴσον εἰς τὸ πείσαι τὸ ἀπλῶς ἀποφαίνεσθαι καὶ τὸ τυπῶσαι λόγον καὶ διαγράψασθαι· οὕτω καὶ ἐνταῦθα. εἰ εἶπεν, ὅτι ἐπεβούλευσεν ὁ διάβολος τῷ Ἰώβ τοῦ θεοῦ συγχωροῦντος, ἄρα τοσαύτην εἶχεν ἡδονὴν τὸ διήγημα; οὐδαμῶς, ἀλλ' ἡ βραχυλογία ἐνέκοψεν ἄν. νῦν δὲ τῷ τῷ ῥήματι προσθεῖναι καὶ διάλεξιν καὶ ταῦτα εἰπεῖν, ἅπερ εἶπεν ἄν ὁ διάβολος, εἰ συνεχωρήθη, πᾶσαν ἐκκόπτει τῶν ἀναισχυντούντων τὴν πρόφασιν· ἃ γὰρ λέγει τὸν διάβολον εἰρηκέσαι, πρὸς τὸν θεὸν μὲν οὐκ εἶπεν, ἐνεθυμήθη δέ. οὐ γὰρ αὐτῷ μέτεστι λόγου καὶ παρρησίας τοσαύτης—ἢ γὰρ οἱ δαίμονες τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἰδόντες ἐβδῶν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοί; — οὐδὲ γὰρ τῆς στάσεως μέτεστιν αὐτῷ τῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων. ἦλθον, φησὶν, οἱ ἄγγελοι, καὶ ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανόν. τί μανθάνομεν ἀπὸ τούτου; ὅτι καὶ δαιμόνων καὶ ἀγγέλων ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται, καὶ ὅτι ἑκάτεροι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἰσὶ τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι ἄγγελοι μὲν παραγίνονται πρὸς τὸν θεὸν ἐπιτάγματα δεχόμενοι, ὁ διάβολος δὲ οὐδὲν δύναται ποιῆσαι τῶν καθ' ἡδονὴν αὐτῷ μὴ τὴν συγχώρησιν ἄνωθεν λαβῶν. εἰ γὰρ καὶ ἀφηγίασε καὶ ἔξω τοῦ θεραπεύειν ἐστὶ τὸν θεόν, ἀλλ' ὅμως ὁ φόβος ἔγκειται καθάπερ χαλινὸς καὶ οὐ συγχωρεῖ τῇ ἐξουσίᾳ χρήσασθαι τῇ ἑαυτοῦ. 13 ἀλλ' ὅρα, ἐκεῖνοι μὲν παραγίνονται καθάπερ οἰκέται ἀναφέροντες τὰ πραττόμενα, καθάπερ καὶ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ ἐστὶν ἰδεῖν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἔχει εἰπεῖν. τὸ οὖν μετ' αὐτῶν ἦλθεν οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει, ἀλλ' ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπόκειται τῷ θεῷ, ἵνα τοῖς ὕλην εἰσάγουσι μὴ δῶ ἀφορμὴν ὁ λόγος. καὶ ὁ διάβολος, φησὶν,—οὗτος δὲ οὐκέτι τοῦ θεοῦ· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ, οὗτος δὲ οὐκέτι τοῦ θεοῦ—, καὶ ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν, οὐχὶ παρεστάναι ἐνώπιον κυρίου καθάπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἀπλῶς ἦλθεν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παρρησίαν εἶχον εἰκότως καὶ παρεστάναι ἦλθον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, οὗτος δὲ οὐχὶ παρεστάναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ Κάιν ἐξεβλήθη ἀπὸ προσώπου

τοῦ θεοῦ, πολλῶ μᾶλλον οὗτος. τί οὖν ἐστὶ τὸ ἦλθε μετ' αὐτῶν; ὅτι μετ' αὐτῶν ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. καθάπερ πονηροὶ καὶ ἀγαθοὶ εἰσὶν ἄνδρες ἀναμειγμένοι, οὕτω καὶ ἄγγελοι καὶ δαίμονες. καί, εἰ βούλει, πιστώσομαί σε ἀπὸ τῶν γραφῶν. ἄκουε Παύλου λέγοντος· ὀφείλουσιν αἱ γυναῖκες ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους. καὶ πάλιν ὁ Χριστός· μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ Πέτρου ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι· ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστὶν. καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ὁ Ἰακώβ ἔλεγεν· ὁ ἄγγελος ὁ ῥυσάμενός με ἐκ νεότητός μου. καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἄγγελοι ἐφεστήκασιν. ἔστησεν, γάρ φησιν, ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ εὐρίσκομεν οὕτως εἰρημένον, ὅτι Μιχαὴλ ὁ ἀρχὼν ἡμῶν. καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πολλαχοῦ τοὺς ἀγγέλους οὐχὶ πρὸς οἰκονομίαν ἀφικνουμένους μόνον παρὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τι καὶ ἐμπεπιστευμένους οἷον καθὼς φησιν ὁ Παῦλος· ἀποστελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. καὶ πάλιν ὁ προφήτης· ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν. διὰ τοῦτο καὶ εὐχόμενοι λέγομεν· «τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης αἰτήσατε», ὡς ὄντος καὶ ἀγγέλου μάχης καὶ πολέμων–τοῦ διαβόλου λέγω. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνοι ἄγγελοι λέγονται, καθὼς φησιν ὁ σωτήρ· ἀπέλθετε, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. τὸ γὰρ ἄγγελος ὄνομα μέσον ἐστίν. ἐὰν δὲ μὴ προσθῆς τὸ "τοῦ θεοῦ" ἢ τὸ "τοῦ διαβόλου", οὐδὲν οὐδέπω ἐσήμανες. διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ ἀπλῶς εἴρηται "ἄγγελος", ἀλλ' «ἄγγελος κυρίου ἐστίν». καὶ τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὴν οἰκονομίαν εἰσὶν ἐγκεχειρισμένοι τῆς οἰκουμένης–τοῦτο γὰρ ἐστὶ παρεστάναι ἐνώπιον τοῦ κυρίου –, ὥσπερ ὁ Ζαχαρίας τοὺς ἵππους φησὶν ἐωρακέναι τὸ ὄξυ καὶ ταχὺ τῶν δυνάμεων αἰνιττόμενος. περιελθὼν, φησὶν, τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας αὐτήν. ὄραξ, ὅτι ὁ οὐρανὸς οὐ βατὸς τῷ δαίμονι τούτῳ τῷ πονηρῷ; εἰ δὲ λέγοι τις· «εἶτα ὁ οὐρανὸς ἄβατος, ἡ δὲ γῆ αὐτὸν ἐδέξατο;», ναί, πρὸς τὸ σοὶ συμφέρον. εἰ γὰρ ἐχθρὸν οὕτως ἔχων νήφοντα οὐδὲ οὕτω διανίστασαι, εἰ καὶ ταύτης ἀπηλλάγης τῆς φροντίδος καὶ τῆς μερίμνης, τίνας οὐκ ἂν ἦς ὑπνωδέστερος; μορμολύκειόν σοι τοιοῦτον ἔθηκεν, καὶ οὐ διανίστασαι; οὐχ ὄραξ, πῶς καὶ Παῦλος δείκνυσι τὸ κέρδος τὸ ἀπὸ τούτου λέγων· οὐ γάρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. τί ποιεῖς, Παῦλε; τὴν δύναμιν τῶν ἐναντίων διηγούμενος καταβάλλεις τὰ φρονήματα τῶν οἰκείων; «οὐχί», φησὶν, «ἀλλὰ διεγείρω μᾶλλον. εἰ μὲν γὰρ μὴ εἶχον τοσαύτην ἰσχὺν ὥστε αὐτὸν καταβαλεῖν, καλῶς ἔλεγε· εἰ δὲ ἔχουσι δύναμιν μείζονα, παρὰ ῥαθυμίαν ἡ ἥττα γίνεται. ταύτην οὖν διεγείρω.» μὴ τοίνυν ἀλγήσης, ὅτι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν ἐρρίφη, ἀλλὰ εὐχαρίστησον τῷ θεῷ, ὅτι σοι ἀνάγκην ἔδωκε τοῦ νήφειν, ὅτι σοι παιδαγωγὸν ἐπέστησε φρικτὸν καὶ χαλεπόν. 15 βούλει σοὶ δεῖξω τὸ κέρδος τὸ ἀπὸ τοῦ διαβόλου; ἄκουε Παύλου λέγοντος· παρέδωκα τοὺς τοιοῦτους τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. βούλει πάλιν καὶ ἕτερον ἀκοῦσαι; παράδοτε, φησὶν, τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός. οὐχ ὄραξ τοὺς δημίους τοὺς τοῖς ἄρχουσιν ἐπομένους; οὕτω καὶ τούτοις ὁ Παῦλος ἐκέχρητο. τούτων δὲ οὐχ ὁ διάβολος αἴτιος τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπία τῷ πονηρῷ πρὸς τὸ δέον χρωμένη. ὄραξ, ὅτι οὐχὶ κατὰ ταῦτον πανταχοῦ πάρεστιν ὁ διάβολος, ἀλλὰ ἐκ περιόδου; περιελθὼν, γάρ φησιν, τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρεμι. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν διάβολον· πόθεν παραγέγονας; ὄραξ, ὅτι πλάσις ἐστὶ τὸ πρᾶγμα; ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ θεός. ἀπὸ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ἐβούλετο αὐτὸν πειρασθῆναι. καὶ τίνας ἔνεκεν ἐρωτᾷ ὁ θεός; ἵνα αὐτῷ δῶ ἀφορμὴν πάλῃ καὶ μάχης. καὶ ὄρα, πῶς αὐτὸν πρῶτον ὑπεύθυνον ποιεῖ ταῖς οἰκείαις ἀποκρίσεσιν. ἵνα μὴ λέγη εἰπόντος τοῦ θεοῦ· «μή τινα εἶδες κατὰ τὸν θεράποντά μου;», ὅτι «οὐκ οἶδα, οὐπω περιῆλθον τὴν γῆν πᾶσαν»,

πρότερον αὐτὸν ποιεῖ ὁμολογῆσαι, ὅτι πᾶσαν ἐπεσκέψατο τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ τότε τὴν πεῦσιν ἐπάγει. πόθεν παραγέγονας; καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ἀπλῶς· περιελθὼν τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἵνα καὶ τὴν ἔρημον αἰνίξηται καὶ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν καὶ εἴ τι ὑπόκειται τῷ οὐρανῷ. καὶ γὰρ μάλιστα ταῖς ἐρήμοις ἐμφιλοχωρεῖ, καθάπερ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν· διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν. καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἔργον τὸ τὸ πλέον ἐκεῖ τῶν δαιμόνων ἀποικίζειν. 16 1,8a καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριος· 8b προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰώβ, 8c ὅτι οὐκ ἔστιν ὅμοιος αὐτῷ ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, 8d ἄνθρωπος ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, 8e ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος; Ὅρα, πῶς ὁ ἀθλητῆς ἀνακηρύττεται τοῦτο δεύτερον παρὰ τῆς ἀδεκάστου ψήφου. σὺ δέ μοι κατανόει τοῦ διαβόλου τὴν ἄνοιαν καὶ τὴν κακίαν. θεὸς μαρτυρεῖ, ὅτι ἄμεμπτος, καὶ σὺ προσδοκᾷς περιέσεσθαι τῆς μαρτυρίας; οὐκ ἂν εἶπεν· ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, εἰ μὴ προῆδει, ὅτι καὶ τῶν πειρασμῶν συμπεσομένων ἀχείρωτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. ὅρα, πῶς ποιεῖ τῶν παλαισμάτων τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν παρὰ τοῦ ἀντιδίκου λαβεῖν τὴν αἰτίαν. καὶ καθάπερ τις ἀθλητὴν ἔχων γενναῖον βούλεται μὲν συμπλακῆναι αὐτὸν τοῖς ἐναντίοις, οὐ βούλεται δὲ αὐτὸς παρασχεῖν τὴν ἀφορμὴν, ἵνα μὴ δόξη φιλότιμός τις εἶναι, ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν καὶ προκαλέσασθαι, ἵνα καὶ τὰ τῆς νίκης λαμπρὰ γένηται καὶ τὰ τῆς ἥττης ἐκείνοις αἰσχίω, οὕτω καὶ ὁ θεὸς ποιεῖ. προσέσχες, φησὶν, τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰώβ; τίτιν γὰρ ἄλλω μάλιστα προσέχει ὁ διάβολος; πρὸς τίνα ἔχει τὴν βασκανίαν; κατὰ τοῦ θεράποντός μου, φησὶν, Ἰώβ. ἀρκεῖ τοῦτο εἰς ἀρετῆς λόγον. ἄκουε αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος· Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκεν, καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ τοῦ δούλου σου, φησὶν, Ἰσαὰκ μνήσθητι. τοῦτο γὰρ αὐτὸν παρέκκινε εὐθέως, ὅτι θεράπων αὐτοῦ καλεῖται. μονονουχὶ ὄνειδιζόντός ἐστι καὶ βουλομένου πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτὸν μεταγεῖν· «καὶ σὺ θεράπων ἦς πρὸ τούτου, καὶ σὺ ἀσώματος, ἀλλ' οὗτος σῶμα ἔχει, οὗτος ἐπὶ τῆς γῆς, σὺ δὲ ἐν οὐρανῷ.» τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγει ὁ Παῦλος· ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά. 17 προσέσχες, ὡς οὐκ ἔστιν ὅμοιος αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς; ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι τοῦτο μάλιστα εἰς βασκανίαν αὐτὸν ἤγαγε τὸ μηδένα εὔρειν ὅμοιον αὐτῷ. τί δάκνη; τί παροξύνη; πρὸς ἄνθρωπον ἢ σύγκρισις αὐτῷ. οὐδὲν οὐδέπω περὶ τούτου εἶπεν, ὡς οὐκ ἔστιν ὅμοιος αὐτῷ, φησὶν, ἐπὶ τῆς γῆς. τί ὅμοιος; κατὰ τί λέγεις; κατὰ τὸν πλοῦτον; κατὰ τὴν εὐγένειαν; κατὰ τι τῶν σωματικῶν πλεονεκτημάτων; οὐδαμῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις τὸ ὅμοιον ἐδήλου κατὰ τι τοιοῦτον, ἐπάγει· ἄνθρωπος, φησὶν, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής. ἄνθρωπος δίκαιος· σὺ δὲ οὐκ ἄνθρωπος ὢν οὐκ ἔμεινας ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. μηδεὶς λεγέτω· ἄνθρωπος ἦν ὁ δεῖνα. ἰδοὺ, καὶ οὗτος ἄνθρωπος ἦν. ὁρᾷς τῆς φύσεως τὴν εὐτέλειαν; ἄνθρωπος ἦν καὶ ἠδυνήθη διατηρῆσαι τὴν ἀρετὴν. ἐν πηλίνῳ σκηνώματι τοσαύτην εὐσέβειαν ἐπεδείξατο. ἀδέκαστος ἢ κρίσις, μάλιστα μὲν οὖν καὶ προηγουμένως, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ θεοῦ λέγεται, ἔπειτα δέ, ὅτι καὶ τοῦ ἐχθροῦ παρόντος καὶ τοῦ μώμου ἀκούοντος. 1,9a ἀπεκρίθη δέ, φησὶν, ὁ διάβολος καὶ εἶπεν ἐναντίον τοῦ κυρίου· 9b μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰώβ τὸν θεόν; τοῦτο πονηρῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἐγκωμίων λεγομένων μὴ ζηλοῦν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἐπιχειρεῖν καὶ σπουδάζειν αὐτὰ καθαιρεῖν. εἴ τινες ταῖς ἐτέρων εὐδοκιμήσεσι τήκονται, ἀκουέτωσαν, τίνος εἰσὶ μαθηταί. ἀπεκρίθη δέ, φησὶν, ὁ διάβολος καὶ εἶπεν ἐναντίον τοῦ κυρίου. ὦ τῆς ἀναισχυντίας· ἐτόλμησεν ἀντιψηφίσασθαι τῷ θεῷ. τοῦτο δὲ οὐχὶ ὁ δαίμων ἐκεῖνος ποιεῖ μόνος, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι πονηροί. ἢ οὐχὶ τοιοῦτος ἐκεῖνος ἦν ὁ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγων· ἦδεν, ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος θερίζων, ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων, ὅθεν οὐ διεσκόρπισας; καὶ πάλιν ἕτεροι ἔλεγον· πᾶς ποιῶν πονηρὸν καλὸν ἐνώπιον κυρίου. μὴ δωρεὰν σέβεται, φησὶν, Ἰώβ τὸν κύριον; ἐπειδὴ τῶν εἰρημέ18 νων ἐπιλαβέσθαι

οὐκ ἔσχεν, τὴν γνώμην διαβάλλει· τῶν φανερῶν οὐκ ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ τῶν ἀφανῶν. καὶ μὴν ἐξῆν εἰπεῖν· «πόθεν τοῦτο, ὧ μισαρέ, ὅτι διὰ τοῦτο σέβεται τὸν θεόν, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ χρήματα;» ἀλλὰ ἐκ περιουσίας αὐτῷ βούλεται γενέσθαι τὴν νίκην καὶ οὐκ ἀμφισβητήσιμον, καὶ τοῖς ὅροις ἐμμένει τοῖς τοῦ θεοῦ. εἶπες γάρ· οὐ δωρεὰν σέβεται τὸν θεόν, καὶ τὴν αἰτίαν τέθεικας καὶ τοὺς λογισμοὺς, τὰ χρήματα. οὐκοῦν, ὅταν ἀναιρεθῇ τὰ χρήματα καὶ μείνη θεοσεβῶν, αὐτὸς σὺ ὁμολογήσεις, ὅτι δωρεὰν αὐτὸν σέβεται; πανταχοῦ γὰρ τὰς κρίσεις παρὰ τῶν ἐχθρῶν βούλεται φέρεσθαι ὁ θεός, ὥστε μηδένα αὐτοῖς καταλιπεῖν λόγον. καθάπερ ἐκεῖ ἔλεγεν· πονηρὸν δοῦλε, ἀπὸ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε—καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων· δὸς ἡμῖν, φησὶν, κουστωδῖαν, μήποτε ἔλθωσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ κλέψωσιν αὐτόν· οὐκοῦν, ἐὰν λάβητε κουστωδῖαν, οὐκ ἔξεστι λέγειν ὑμῖν, ὅτι ἔκλεψαν αὐτόν· οὕτως ἑαυτὴν ἢ πλάνην πανταχοῦ περιπερίζει—, οὕτω καὶ ἐνταῦθα· «ἐὰν λάβῃς τὰ χρήματα, οὐκ ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι μὴ δωρεὰν αὐτὸν σέβεται;» τί πρὸς τοὺς παρόντας νῦν οὐδὲ μετὰ μισθοῦ σεβομένους τὸν θεόν; εἰ τὸ διὰ χρήματα αὐτὸν σέβειν οὐκ ἐπαινετόν, τὸ δὲ καὶ μετὰ χρημάτων αὐτοῦ καταφρονεῖν ποῦ κείσεται; αἰσχυνέσθωσαν Ἰουδαῖοι οὐδὲ μετὰ χρημάτων τοῦτο ποιοῦντες. οὐχὶ μισθωτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦν. τὸν θεὸν σέβει, ἐπειδὴ αὐτὸ τοῦτο καλὸν ἦδει ὄν, νῦν δὲ οἱ πολλοὶ οὐδὲ μετὰ χρημάτων. σὺ δέ, ὧ μισαρέ καὶ παμπόνηρε, τίνος ἔνεκεν οὐ σέβεις τὸν θεόν; 1,10a οὐ σὺ περιέφραξας, φησὶν, αὐτοῦ τὰ ἔξω, καὶ τὰ ἔσωθεν τῆς οἰκίας αὐτοῦ 10b καὶ τὰ ἔξωθεν πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ κυκλόθεν; «σὺ περιέφραξας τὰ ἔξω καὶ τὰ ἔσωθεν τῆς οἰκίας αὐτοῦ τειχί19 σας αὐτόν.» εἶδες καὶ τοῦ διαβόλου τὴν γνώσιν ἠκριβωμένην, ὅτι παρὰ θεοῦ πᾶσα ἡ ἀσφάλεια; 1,10c τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, φησὶν, εὐλόγησας 10d καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς. ὄρας τὸν πλοῦτον παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένον; ὄρας, ὅτι οὐκ ἐξ ἀδικίας; πόσα ἔδει καμεῖν τὸν Ἰὼβ ὥστε πείσαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι οὐκ ἐξ ἀδικίας ἦν ὁ πλοῦτος. ἰδοῦ, ὁ διάβολος αὐτῷ τοῦτο ἐμαρτύρησε καὶ οὐκ οἶδε καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἐπαινῶν, ὅτι οὐκ ἀπὸ καπηλείας οὐδὲ καταδυναστεύων ἐτέρους τοῦτον ἔσχεν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εὐλογίας τοῦ θεοῦ τοῦτον εἶχε καὶ τῆς ἀσφαλείας ἀπήλαυε τῆς ἄνωθεν. οὐκ ἂν δὲ ἀπήλαυσεν, εἰ μὴ ἐνάρετος ἦν, ὥστε καὶ ἐν τούτῳ λανθανόντως αὐτὸν ἐπήνεσε καὶ ἐστεφάνωσεν. καλῶς εἶπεν· τὰ ἔσωθεν τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξωθεν πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ κυκλόθεν. οὐκ ἔξωθεν πειρασμός, οὐκ ἔνδοθεν ταραχὴ ἦν, εἰρήνης ἀπήλαυε βαθείας· τὰ τέκνα ἐν ὁμονοίᾳ, ἐν εὐτοκίᾳ τὰ θρέμματα. οὐ πόλεμός τις ἐπήει, οὐχ ἡ οἰκία μάχην εἶχεν, οὐκ ἐμφύλιος, οὐκ ἐξωτικὸς αὐτὸν ἐλυμήνατο πόλεμος. καὶ καλῶς εἶπε πρῶτον· τὰ ἔσωθεν τῆς οἰκίας αὐτοῦ· οὗτος γὰρ χαλεπώτερος, ὁ ἔνδον πόλεμος. ἡ οἰκία αὐτῷ εἰρηνεύετο πᾶσα, καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. ἄρα τοῦ θεοῦ χρειαῖ πανταχοῦ, ὥστε καὶ ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν εἶναι ἐν εἰρήνῃ. οὐ παραιτεῖται οὐδὲ ἐπαισχύνεται ὁ θεὸς καὶ ταύτην τὴν φυλακὴν καὶ τοῖς ποιμνίοις ἐφεστάναι τοῖς σοῖς καὶ βουκόλια διασώζειν, μόνον αὐτὸν ἂν φιλήσῃ σὺ. καὶ ὄρα τὸ ἀσφαλὲς τῆς φυλακῆς· περιέφραξας κύκλῳ πάντοθεν, φησὶν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἠλόγησας. ὄρας, ὅτι οὐ κατὰ φύσιν ἦν τὰ βουκόλια πολλὰ καὶ τὰ θρέμματα; 1,11a ἀλλ' ἀπόστειλον, φησὶν, τὴν χειρὰ σου καὶ ἄψαι πάντων ὧν ἔχει. οὐκ εἶπεν· «δός μοι ἐξουσίαν», ἀλλ' ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄψαι πάντων ὧν ἔχει. 20 1,11b ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσῃ. ἐβούλετο μὲν καὶ ἐπεθύμει αὐτὸς λαβεῖν τὴν ἐξουσίαν, οὐκ ἐτόλμησε δ' εἰπεῖν, ἀλλὰ σὺ, φησὶν, ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου. εἶτα, ἵνα μὴ λέγῃ, ὅτι «σὺ πεφεισμένως αὐτὸν ἐπληξας ὡς οἰκεῖον θεράποντα», οὐκ ἐποίησεν, ὅπερ ἤτησεν ὁ διάβολος, καίτοι ἐνήν καὶ τοῦτο ποιήσαντα δικαιολογήσασθαι, ὅτι «ὅπερ ἠθέλησας, ἐποίησα· σὺ εἶπας, ἵνα ἐγὼ ἄψωμαι». ἀλλ' ὅμως πλέον τι ποιεῖ. 1,12a καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· 12b ἰδοῦ, πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῷ, ἐν χειρὶ σου δέδωκα, 12c ἀλλ' αὐτοῦ μὴ ἄψῃ. «οὕτω θαρρῶ τῷ ἀθλητῇ τῷ ἐμῷ· σὺ εἶπες· ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου,

ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι ἐν τῇ χειρὶ σου δέδωκα πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῶ.» ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει. τουτέστιν· καταράσεται, βλασφημήσει φανερώς, οὐχ ὑποστελλόμενος— τοῦτο γὰρ ἔστιν εἰς πρόσωπον—οὐδὲ λάθρα, ἀλλ' ἀναισχύντως. πόθεν οἶδας, ὦ μιαρέ, τοῦτο; ἀπὸ τῶν σεαυτοῦ καὶ τὰ τῶν ἄλλων στοχάζῃ; ἐπειδὴ σὺ μηδὲν παθῶν δεινὸν ἐπήρθης κατὰ τοῦ δεσπότη, ἐνόμισας τοῦτο καὶ τὸν ἐμὸν ἀθλητὴν ὑπομένειν ἐννοῶν, ὅτι «εἰ ἐγὼ ἀσώματος ὢν», φησὶν, «ἐτράπην, πολλῶ μᾶλλον οὗτος ἐν σώματι ὢν»; καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῶ διαβόλῳ· ἰδοῦ, πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῶ, ἐν τῇ χειρὶ σου δέδωκα, ἀλλ' αὐτοῦ μὴ ἄψη—τουτέστι τοῦ σώματος αὐτοῦ, τουτέστι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. ὁρᾷς, ὅτι καὶ μέτρον δίδεται πειρασμῶν; ὁρᾷς, ὅτι τῶν βοσκημάτων οὐχ ἄπτεται, ἐὰν μὴ λάβῃ ἐξουσίαν; ἰδοῦ, φησὶν, πάντα δέδωκα ἐν τῇ χειρὶ σου—τῇ μιαρᾷ, τῇ ἀκορέστῳ. ταῦτα ἀναγινώσκομεν καὶ οὐ θορυβούμεθα; ὅταν ἴδῃς, ὅτι ἐκδίδωσιν ἄνθρωπον δίκαιον ὁ θεὸς τῶ διαβόλῳ, μὴ καταπέσης· 21 οὐδεὶς ἐστὶ κατὰ τὸν Ἰώβ. τί λέγεις; «σὺ ἐμαρτύρησας αὐτῶ, ὅτι δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής. τίς χρεῖα μετὰ τὴν σὴν μαρτυρίαν ἐτέρας βασάνου;» «ἵνα ἐπιστομισθῇ», φησὶν, «ὁ διάβολος, ἵνα λαμπρότερος φανῇ ὁ δίκαιος, ἵνα τοῖς μετὰ ταῦτα γενομένοις καὶ ὑπομονῆς καὶ θλίψεως φάρμακα καταλείπω»—ὥστε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀγάπης καὶ ἐκεῖνα ἐφθέγγετο τὰ ῥήματα ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός καὶ ἰδοῦ, φησὶν, πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῶ, ἐν τῇ χειρὶ σου δέδωκα—, «ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ κατὰ χάριν μαρτυρῶ, ἐπιτρέπω τῇ πείρᾳ τῶν πραγμάτων τὴν ἐξέτασιν· οὐδὲ ἰσοστάσιον ποιῶ τὴν πάλιν, ἀλλ' αὐτὸν ἐκδίδωμί σοι τὸν μαρτυρηθέντα.» καθάπερ γὰρ ἡμεῖς φιλούμενοι παρά τινος βουλόμεθα πᾶσι κατάδηλον τοῦτο γενέσθαι, οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὸν ἐρώμενον τὸν ἑαυτοῦ οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας μόνον ἠθέλησεν εἶναι θαυμαστόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας. τῇ γὰρ πείρᾳ τῶν πραγμάτων οὐδεὶς ἀντιλέγει, τῶ δὲ θεῶ πολλοί. ὁρᾷς καὶ χαλινούμενον τὸν διάβολον; ὁρᾷς τηροῦντα τοὺς ὅρους τοῦ θεοῦ; ὁρᾷς οὐχ ὑπερβαίνοντα τὰ προστάγματα; ἀλλ' οὐχ ὑπερβαίνει τὰ προστάγματα, ὅταν ἀνάγκη αὐτὸν κατέχη καὶ φόβος βιάζεται, ἵνα εἰδῆς, ὅτι, εἰ ἠδύνατο κολάσαι, ἐξ ἀρχῆς ἠθέλειν, ἵνα εἰδῆς, ὅτι οὐχ ἀπλῶς αὐτῶ τοὺς ὅρους τίθησιν. 1,12d καὶ ἐξῆλθεν, φησὶν, ὁ διάβολος ἀπὸ προσώπου κυρίου. ἔξω γὰρ ἐστὶ τοῦ θεοῦ τοὺς δικαίους ὑποσκελίσαι βουλόμενος. 1,13a καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, 13b καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰώβ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ 13c ἤσθιον καὶ ἔπινον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου. 1,14a καὶ ἰδοῦ, ἄγγελος ἦλθε πρὸς Ἰώβ καὶ εἶπεν αὐτῶ· 14b τὰ ζεῦγη τῶν βοῶν ἤροτρία 14c καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι ἐβόσκοντο 22 ἐχόμενοι αὐτῶν. 1,15a καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἠχμαλώτευσαν αὐτὰς 15b καὶ τοὺς παῖδας ἐπάταξαν ἐν στόματι μαχαίρας, 15c καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι. καὶ ἰδοῦ, φησὶν, ἄγγελος ἦλθεν. εἶδες, πόση ταχυτῆς τῆς πληγῆς; καὶ ὅρα, πῶς ἐλεεινὸν γίνεται τὸ πτώμα καὶ καινὴ καὶ ξένη ἡ συμφορά. καὶ ὁ αἰεὶ ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ τοσαύτῃ, ὅσην εἰκὸς ἔχειν τὸν τῆς θεοῦ προνοίας ἀπολαύοντα, ὅρα πῶς ἤκουσε τοῦτο, ὁ μηδέποτε πείραν λαβὼν τοιοῦτου τινός, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡλικίας γαληνοῦ τοῦ βίου πειραθείς. καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν ἀφηρέθη, τὰ δὲ ὑπελείφθη, ὥστε τῶν ληφθέντων παραμυθῆσασθαι τὴν ἀπώλειαν· ἀλλ' οὗτος καταλιμπάνεται μόνος ὁ τὴν τραγωδίαν ἀπαγγέλλων, καὶ χαλεπώτερον τὸ πάθος γίνεται τῶ παρεῖναι τὸν ἄνθρωπον καὶ ὁρᾷς ἑναργῶς ταύτας τὰς συμφοράς. πολὺς ὁ φόβος, ἀγαπητέ, οὐχ ὁ περὶ τῶν βοῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ περὶ τῆς οἰκίας, εἴ γε πόλεμος γέγονεν. «πόθεν, εἶπέ, καὶ παρὰ τίνος; ποίας μάχης γενομένης;» πῶς οὐκ ἐξεπλάγη πρᾶγμα καινὸν ἀκούσας ὁ διὰ παντὸς ἐν τρυφῇ ζῶν, ὃς οὐδέποτε τοῦτο γέγονεν οὐδὲ ἠκούσθη ποτέ; εἶτα ἀνήροτος ἢ γῆ λοιπόν, καὶ ἐν τῶ καιρῶ τῶ προσήκοντι τῶν παρόντων ἀφήρητο πάντων. καὶ τὸ εἶδος δὲ τῆς ἀπωλείας χαλεπώτερον, μάλιστα δὲ καὶ ὅταν παρὰ καιρὸν τὸν καλοῦντα τὴν χρεῖαν τοῦτο γένηται. μεταξὺ τὸ ἔργον διεκόπη, ὥστε διπλὴν εἶναι τὴν ζημίαν, τό τε ἀτέλεστον

τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῶν. εἶτα καὶ φόνος τῆ ἀπωλεία ἀναμείκται, ὅπερ φορτικούς ποιεῖ τοὺς πολεμίους φαίνεσθαι. πολλή ἡ ὠμότης καὶ ἡ ἀπανθρωπία, διπλῆ ἡ συμφορὰ, φόνος καὶ αἰχμαλωσία, καὶ ἡ σω²³ τηρία τοῦ περιλειφθέντος προσθήκη τῶν κακῶν τῷ μηδὲ ἀγνοῆσαι τὰ δεινά. 1,16a ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος πρὸς Ἰώβ καὶ εἶπεν αὐτῷ· 16b πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ κατέφαγε τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένας κατέφαγεν ὁμοίως. 16c καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι. ὄρας συνεχεῖς τὰς πληγὰς καὶ οὐ συγχωρούμενον αὐτὸν οὐδὲ ἀναπνεῦσαι μικρόν; ἐπειδὴ γὰρ τὸ κτῆμα εὐτελέστερον ἦν, τῷ τρόπῳ τῆς τιμωρίας ἐποίησεν αὐτὸ χαλεπώτερον. «μὴ νόμιζε», φησίν, «ἀνθρωπίνας εἶναι τὰς πληγὰς ἀκούσας αἰχμαλωτεύοντας· ἄνωθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πολεμεῖ σοι ὁ θεός.» πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. «πόθεν;» δηλονότι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. «πόθεν δὲ σὺ διεσώθης μόνος; τί γέγονεν;» μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. πῶς οὐ μεταβαλλόμενος μεταβολὴν εἶδεν ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενομένην; εἰ μὲν γὰρ ἦν τι μέγα ἡμαρτηκῶς ἀμάρτημα ἢ καὶ ράθυμος γεγεννημένος, εἶχε λογισασθαι τὴν αἰτίαν τῶν γεγεννημένων τῷ πλημμελήματι. μένων δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς εἰς ἀφασίαν τινὰ καὶ ἐκπληξίαν ἦλθεν. καὶ ὄρα, τί γίνεται. ὁ μὲν διάβολος ἀπὸ τῶν μικροτέρων ἄρχεται πληγῶν τὰς μείζους ὑστέρας τηρῶν ταύτη νομίζων αὐτὸν καταγωνίσασθαι, ἂν ταῖς ἐλάττωσι προδιαλύσας τὴν ἀφόρητον ὑστερον ἐπαγάγη. γίνεται δὲ τὸναντίον· ἐν γὰρ ταύταις καλῶς γυμνασάμενος μετὰ φιλοσοφίας τὰς λοιπὰς ἔφευγεν. ὄρα πανταχοῦ τοὺς ἐφεστῶτας μετ' αὐτῶν ἀπολλυμένους ὡς μηδὲ κτήσεως εἶναι τινα λοιπὸν ἐλπίδα. ὄντων μὲν γὰρ τῶν ἐπιστησομένων ἦν προσδοκία πάλιν αὐτὰ κτήσασθαι· καὶ τούτων δὲ ἀπολομένων εἰς μείζονα ἀνελπιστίαν τὰ πράγματα ἦλθεν ἄν. 1,17a ἔτι τούτου λαλοῦντος ἕτερος ἄγγελος ἔρχεται πρὸς Ἰώβ καὶ λέγει αὐτῷ· 17b οἱ ἵππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν ἀρ²⁴ χάς τρεῖς 17c καὶ ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους καὶ ἠχμαλώτευσαν αὐτὰς 17d καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις· 17e καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι. ὥστε μὴ νομισθῆναι καὶ ταῦτα ἀπὸ θεοῦ. καὶ τῆ ποικιλίᾳ τῆς ἀπαγγελίας ἐξαίρει πρὸς μέγεθος τὴν τραγωδίαν. οἷον εἰ ὡς εὐλαβῆς εἶπεν, ὅτι «ὁ θεὸς πλήττει, οὐκοῦν ἀνάγκη φέρειν», «ἀλλ' ἰδοῦ, καὶ ἀνθρωποι», φησίν, «πλήττουσιν, οὐχὶ θεὸς σοι πολεμεῖ μόνον.» ἀλλ' ὄρα, πόση τοῦ διαβόλου ἡ δύναμις, πῶς ἔθνη τοσαῦτα ἐκίνησεν, εἴτε δαίμονας σχηματίσας. σύ μοι τὴν εὐκολίαν νόησον μὴ νομίζων πῦρ εἶναι· οὐ γὰρ δύναται δημιουργεῖν, ἀλλ' οὕτως ἔδοξε καὶ κατέφλεξεν ἅπαντα. 1,18a ἔτι τούτου λαλοῦντος ἄλλος ἄγγελος ἔρχεται πρὸς Ἰώβ λέγων· 18b τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ 1,19a ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἦλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἤψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας, 19b καὶ ἔπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παιδιά σου καὶ ἐτελεύτησαν. 19c καὶ ἐσώθην ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι. ὄρα μοι καὶ ἐνταῦθα τὸν τρόπον τοῦ θανάτου, πῶς ἐλεεινός, καὶ μὴ ἀπὸ τούτου μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ θαυμαστοὶ οἱ παῖδες ἦσαν καὶ αὐτὸ τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος. καθάπερ ἐπὶ τῶν θρεμμάτων καὶ τὸ πλῆθος ἦν καὶ ἡ ποιότης τῶν ἀπολομένων–καὶ γὰρ ἦν εὐτοκα καὶ πολλά–, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων καὶ τὸ πλῆθος καὶ ἡ ποιότης τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος καὶ ὁ καιρός· ἀριστώντων γὰρ αὐτῶν ἦν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐγκέφαλος καὶ οἶνος. πνεῦμα, φησίν, μέγα ἦλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου. ὄρα, καὶ ἐνταῦθα ὡσπερ ἐπὶ τῶν προβάτων οὐ κοινὸς ὁ θάνατος, οὐ φυσικὴ ἢ τελευτή, οὐ κατὰ μικρόν, οὐχ οἱ λειπόμενοι τῶν παρελθόντων παρεμ²⁵ θοῦντο τὴν ἀπώλειαν· πᾶσιν ἐγένετο τάφος εἷς ἡ οἰκία. ἐπικατέσεισεν αὐτοῖς τὸν ὄροφον, ὥστε μηδὲ πρὸς ταφήν εὐδιάκριτον εἶναι λοιπὸν ἐκάστου τὸ σῶμα. τί ταύτης τῆς θεᾶς ἐλεεινότερον; τί ταύτης τῆς συμφορᾶς βαρύτερον; ἐσθιόντων καὶ πινόντων· ἐν αὐτῷ τῆς συμφωνίας τῷ καιρῷ, ἐν αὐτῷ τῆς εὐφροσύνης τῷ χρόνῳ. καὶ ἐσώθην, φησίν, ἐγὼ μόνος. ἐπὶ

μὲν τῶν ἄλλων τὸ ἐσώθην ἐγὼ μόνος ὅπως δήποτε λόγον εἶχεν. ἐνταῦθα δὲ πλέον ποιεῖ τὸ πάθος, εἴ γε τῶν παίδων ἀπελθόντων οὗτος ἐσώθη μόνος· ὅθεν μοι δοκεῖ αὐτὸς ὁ διάβολος εἶναι ὁ ταῦτα ἀπαγγέλλων. πάλιν οὗτος ὁ τρόπος οὐ κατὰ τὸν πρότερον· δύο ἄγγελοι ἦλθον ἀπαγγέλλοντες φυσικὴν τελευτήν, δύο ἄγγελοι ἄνωθεν εἶναι λέγοντες τὸν θάνατον, οὐ κατὰ τὸν νόμον τὸν κοινόν. ἐκεῖ φησιν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες καὶ οἱ ἵππεῖς, ἐνταῦθα τὸ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πνεῦμα ἐκ τῆς ἐρήμου. 1,20a οὕτως ἀκούσας ὁ Ἰὼβ ἀναστὰς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. μὴ νομίσης ἦτταν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀγαπητέ· τοῦτο μάλιστα δείκνυσι τὴν νίκην. εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ἐποίησεν, ἔδοξεν ἂν ἀσυμπαθὴς εἶναι, νῦν δὲ ὁμοῦ καὶ φιλόσοφος καὶ πατήρ καὶ θεοσεβής. τί γὰρ ἐβλάβη; οὐχὶ τὰ παιδιά πενθεῖ οὐδὲ τὴν ἀπώλειαν τῶν θρεμμάτων, ἀλλὰ τὸν τρόπον τῆς τελευτῆς. τίνα οὐκ ἂν ἐκίνησε ταῦτα; ποῖον ἀδάμαντα; ἐπεὶ καὶ ὁ Παῦλος ὑπὸ τῶν δακρύων τοῦτο ἔπαθεν· τί ποιεῖτε, λέγων, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἀλλὰ διὰ τοῦτο θαυμαστός ἦν, ὡσπεροῦν καὶ οὗτος διὰ τοῦτο θαυμαστός, ὅτι τοῦ πάθους ταῦτα ἀναγκάζοντος ποιεῖν καὶ πάσχειν οὐδὲν ἐπαχθὲς ἐφθέγγετο. ἀναστὰς, φησὶν, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. ἐπεὶ καὶ Μωυσῆς διέρρηξε καὶ Ἰησοῦς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῦτο ἐποίησεν, εἶπεν ἂν τις, ὅτι ἀναίσθητον αὐτὸν κατεσκεύασεν ὁ θεός· ἀλλὰ συγχωρεῖ τὰ πάθη κρατῆσαι τοῦ δικαίου, ἵνα εἰδῆς, ὅτι καὶ ἀλγῶν φιλοσοφεῖ. ὁρᾶς, πῶς κακούργως ὁ διάβολος ὑστέραν ταύτην ἔδωκε τὴν πληγὴν τὴν χαλεπωτέραν; ὑπερέωρα τῶν προτέρων· οὐκ ἐκινήθη πρὸς τὴν ἀπώλειαν. ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσεν, ἠλέγχθη τῆς φύσεως τὸ ἀσθενές, μᾶλλον δὲ τοῦ δικαίου τὸ φιλόσοφον. καθάπερ τις ἀθλητῆς ἐτίμησε τὰ παιδιά. τούτοις τιμᾶ καὶ τὸν θεόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησεν. ἵνα γὰρ μὴ νομίσης τὸ διαρρηῆσαι τὰ ἱμάτια βλασφημοῦντος εἶναι καὶ δυσχεραίνοντος τοῖς γενομένοις, ἄκουσον, τί φησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱματίου παραχωρεῖ τῷ διαβόλῳ λοιπόν· 1,20b καὶ ἐκείρατο, φησὶν, τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ 20c καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησε τῷ κυρίῳ καὶ εἶπεν· 1,21a αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, 21b γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι. καὶ καλῶς εἶπεν· γυμνὸς γὰρ εἰς τὸν ἀγῶνα καθήσιν λοιπόν. καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησε καὶ εἶπεν· αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον. ὁρᾶς, πῶς οὐ περιτρέπει τῆς συμφορᾶς τὸ μέγεθος τὸν θεοσεβῆ; καὶ εἶπεν, φησὶν, αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον. εἶδες, τῷ διαβόλῳ πληγὰς οἶας δίδωσι καὶ πῶς αὐτὸν ἐξέτεινε χαμαί; ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν κάκεινον κατέβαλεν. ἔδειξε τὸ πάθος, ἔδειξε τὴν εὐλάβειαν. οὐκ ἐνήν ἄνθρωπον ὄντα μὴ ἀλγῆσαι τοῖς γενομένοις, ὡσπερ οὐδὲ 27 ἐνήν Ἰὼβ ὄντα δυσχεραίνειν. κάκει μὲν τὴν φύσιν ἐπεδείξατο, ἐνταῦθα δὲ τὴν προθυμίαν. οὕτω που καὶ οἱ ἀθληταὶ ποιοῦσιν· πρὶν ἢ εἰς τὰ παλαίσματα καὶ τοὺς ἀγῶνας καθεῖναι προσκυνοῦσι τοὺς ἀγωνοθετοῦντας καὶ μετὰ τὸ νικῆσαι πάλιν, ὡσπεροῦν καὶ οὗτος πεσὼν προσεκύνησεν. καὶ ὅρα, τί ἴσχυσεν ὁ διάβολος, ὥστε διαρρηῆσαι αὐτὸν τὸ ἱμάτιον μόνον. εἰ δὲ τις τῶν φιλοσόφων καὶ πέρα τοῦ μέτρου ἀπαιτούντων λέγοι, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ποιῆσαι αὐτὸν ἐχρῆν, μανθανέτω, ὅτι καὶ Παῦλος ἔκλαυσεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐδάκρυσεν. εἰδέτω, τί ποτέ ἐστι παίδων συμπάθεια. ἀλλ' ἀκούσωμεν, οἷα φιλοσοφεῖ παρ' αὐτὸν τῆς συμφορᾶς τὸν καιρὸν καί, ἅπερ ἂν τις αὐτῷ παρήνεσεν, ταῦτα αὐτὸς κατεπάδων ὁ παθὼν καὶ λογισμοὺς κινῶν θεοσεβεῖς. εἰ μὴ ταῦτα ἐποίησεν, τίς οὐκ ἂν αὐτὸν ὡς ὠμὸν καὶ ἀσυμπαθῆ καὶ ἄγριον εἶπεν; εἶτα οὐκ ἂν ἤλγησε περὶ οὓς τοσαῦτα ἐπονεῖτο; μὴ γὰρ παῖδας ἀπώλεσεν ἀπλῶς; μαθητὰς θεοσεβείας. ὁ θάνατος ἄωρος ἦν καὶ παράδοξος. ταῦτα οὐκ ἐξετάσεις, ἄνθρωπε; τότε πρῶτον αὐτῷ ταῦτα συμβεβήκει, ὁμοῦ πάντα ἐπῆλθε καὶ οὐδὲ ἀναπνεῦσαι αὐτῷ συνεχώρησεν. ἐδήλωσεν, ὅτι θεὸς ὁ πολεμῶν ἦν. ἀλλὰ ἴδωμεν τοῦ ἀθλητοῦ τὰ ῥήματα· ἐνταῦθα μάλιστα ἐστὶ τὰ παλαίσματα, ἐνταῦθα τὰ ἀλείμματα. ἴδωμεν, πῶς κατέρραξε τὸν ἐχθρὸν πρῶτη μὲν τῇ προσκυνήσει· προσκυνήσας γὰρ λοιπὸν ἐπέτρεψε τῇ ψυχῇ μηδὲν ἀπηχῆς εἰπεῖν.

ἀνεπήδησεν εὐθέως πρὸς τὸν θεὸν ὁ λογισμὸς καὶ οὐκέτι πρὸς τὰ παρόντα ἑώρα. 28 αὐτός, φησίν, γυμνὸς ἐξήλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι. ὄρα, πῶς ἑαυτὸν ἀπεχώρισεν, ὄρα, πῶς ἑαυτὸν ἀπέστησε τῆς συμπαθείας. «μὴ γὰρ ἔχω τι», φησίν, «ἴδιον;» ὄρα τὰ ἀποστολικά ῥήματα διὰ τῶν ἔργων πάλιν πληρούμενα· οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ὄρα, οἷα φθέγγεται ῥήματα οὐχ ἑαυτῷ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν χρήσιμα. αὐτὸς γυμνὸς ἐξήλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου. τουτέστιν· μικρὸν ὕστερον ἀποστήσεσθαι τούτων ἔμελλον. μὴ γὰρ ἐμὰ ταῦτα ἦν; μὴ γὰρ ἐκτησάμην ἐγώ; οὐχὶ παρακαταθήκη τὸ πρᾶγμα ἦν; οὐ μικρὸν ὕστερον ἀποστήσεσθαι τούτων ἔμελλον; μὴ γὰρ ἐμὰ ταῦτα ἦν; μὴ γὰρ ἐκτησάμην ἐγώ; ἀλλότρια ταῦτα ἦν καὶ τῷ μὴ συνεισελθεῖν μοι καὶ τῷ μὴ συναπελθεῖν. οὕτω διακεώμεθα καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί· πρὸς τὰ χρήματα ἀσυμπαθεῖς ὦμεν. διὰ τοῦτο γυμνοὺς ἡμᾶς καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἔπλασεν ὁ θεὸς καὶ θνητοὺς ἐποίησεν, ἵνα κἂν οὕτω μάθωμεν, ὅτι τῶν ἐκτός ἐστι τὰ περὶ ἡμᾶς. διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖ οὕτως ἄπιμεν. διὰ τοῦτο καὶ χρήματα καλεῖται τὰ χρήματα, ὅτι πρὸς χρῆσιν ἡμῖν τὴν ἐνταῦθα δέδοται. 1,21c ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο. 21d ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. ὁρᾷς, ὅτι τοῦτο ἐνόμισεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀφείλετο; ἀλλ' ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα τοῦτο λέγειν. δευτέρα αὕτη παραμυθία. ἀπὸ τε τοῦ μὴ ἡμέτερα εἶναι τὰ ληφθέντα ἀπὸ τε τοῦ τὸν θεὸν λαβεῖν, εἰ καὶ ἡμέτερα ἦν, μεγίστη παραμυθία. μάλιστα γὰρ περὶ ἐκεῖνα ἀλγοῦμεν τὰ ἀφαιρεθέντα, ὅταν ἡμέτερα ἦ. ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. τί τούτου ἴσον; οὐκέτι περιεργάζεται οὐδὲ λέγει· «τίνος ἔνεκεν δέδωκεν; τίνος ἔνεκεν πάλιν ἔλαβεν;» καὶ μὴν τοῦτο ἐπὶ πάντων γίνεται· ὁ μικρὸν ὕστερον συμβῆναι εἶχεν, τοῦτο συνέβη. οὐχ ὡς ἐπὶ ξένῳ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ εἰωθότι οὕτω διάκειται. «οὐδὲν ἡμῖν συνέβη», φησίν, «τῆς συνηθείας ἐκτός, οὐδὲν παρὰ τὴν φύσιν. τοῦτο φυσικὸν ἦν.» ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο. ὄρα, δι' ὅσων ἑαυτῷ κατασκευάζει τὴν παραμυθίαν, πρῶτον μὲν, ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐμὰ», ἔπειτα, ὅτι «οὐδὲ ἔμελλεν ἔσεσθαι ἐμὰ· οὕτω γὰρ καὶ ἀπέρχομαι.» πρὸς τούτοις· «εἰ καὶ ἐμὰ ἦν, ὁ λαβὼν ἱκανὸς παραμυθίσασθαι· ὅταν δὲ μηδὲ ἐμὰ ἦ καὶ ὁ λαβὼν μέγας ἦ καὶ τὰ αὐτοῦ εἰληφώς, πῶς ἄξιον ἀλγεῖν;» ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. «εἰπέ, διὰ τί οὕτως αὐτῷ ἔδοξεν;» «οὐδὲν λέγω. διὰ τί γὰρ μὴ ἐξήταζες, ὅτε ἐλάμβανον, διὰ τί οὕτως ἔδοξεν; ὅτε με πλούσιον ἐποίησεν, οὐκ ἐξήτασα, διὰ τί μοι ἔδωκεν, οὐδὲ νῦν ἐξετάζω, διὰ τί ἔλαβεν. μὴ γὰρ ὡς ἀξίῳ δέδωκεν; μὴ γὰρ κατορθωμάτων ἀμοιβὴν ἔλαβον; ἔδοξεν αὐτῷ καὶ ἔδωκεν· καὶ πάλιν ἔδοξεν αὐτῷ καὶ ἔλαβεν.» τοῦτο εὐλαβοῦς διανοίας, τῇ βουλήσει τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν, λογισμοὺς δὲ μὴ ἀπαιτεῖν μηδὲ εὐθύνας. «πόθεν οἶδας, ὅτι τῷ κυρίῳ ἔδοξεν;» «ἤκουσα», φησίν, «ὅτι πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσεν· οὐκ ἦν κατὰ νόμον φύσεως τὸ πρᾶγμα. εἰ αὐτὸς με ἐφύλαττεν, οὐκ ἂν ταῦτα ἔπαθον· εἰ μὴ κατέλιπε τὴν φυλακὴν, οὐκ ἂν ἐπεβουλεύθην.» ὁ μὲν οὖν διάβολος ἐσπούδασεν αὐτὸν ποιῆσαι ὑπὲρ τῆς ἀφαιρέσεως βλασφημῆσαι. ὁ δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀποκτήσεως ηὐχαρίσται. 30 μὴ δὴ νομίζωμεν, ἀγαπητοί, ἴδιόν τι ἔχειν, καὶ οὐκ ἀλγήσομεν. τοῦτο καὶ περὶ τῶν παίδων ἐλογίζετο· οὐ γὰρ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἀντιτίθει. καὶ ὄρα, ἐν πενία ἦν, οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἀνατραφεὶς ἐν ταύτῃ ὥστε ῥάδιον αὐτὴν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν ὁρῶν αὐτὴν προσπεσοῦσαν, ὅπερ ἐστὶ χαλεπώτερον. ἐξαίφνης ἄπαις ὁ πολὺπαις γέγονεν. βέλτιον μὴ λαβεῖν ἢ οὕτω λαβεῖν, ἵνα μάθῃ, τίμος ἀπεστερήθη, ὥστε ἢ παρελθοῦσα εἰρήνη καὶ γαλήνη καὶ εὐημερία τὴν συμφορὰν χαλεπωτέραν εἰργάσατο. ἀλλ' ἄρα μὴ δυσχεραίνων ταῦτα ἔλεγεν; οὐδαμῶς. 1,21e εἶπεν τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας. οὐχὶ νῦν ὅτε ἔλαβε μόνον οὐδὲ ὅτε ἔδωκε μόνον, ἀλλ' αἰεὶ καὶ διὰ παντός. οὐ μόνον οὐκ ἐβλασφήμησεν, ἀλλὰ καὶ ηὐλόγησεν· οὐ μόνον οὐχὶ σιγῇ τὴν συμφορὰν ἠνεγκεν, ἀλλὰ καὶ ἐδόξασεν, οὐκ εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. καίτοι τὸ μέλλον ἄδηλον, ἀλλ'

ὅμως δεῖ εὐχαριστεῖν, ὅπερ ἂν γένηται. καὶ τοῖς βουλομένοις βλασφημεῖν ἐμφράττει τὰ στόματα, χαλινοῖ τὴν γλῶτταν. διὰ τί μὴ ἐξ ἀρχῆς εἶπε τοῦτο καὶ ἠυλόγησεν, ἀλλὰ καὶ λογιμοὺς τέθεικε δικαίους; ἵνα καὶ τοὺς βουλομένους βλασφημεῖν ἐπιστομίῃ. εἰ προεῖπεν· εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον, ἔδοξεν ἂν ἀπλῶς φιλοσοφεῖν. νῦν δὲ καὶ λογισμοὺς δικαίους κινεῖ καὶ τοῖς βουλομένοις αὐτοῦ κατηγορεῖν πᾶσαν πρόφασιν ἀνειλεν. μὴ γὰρ ἔστω Ἰὼβ ὁ ταῦτα παθὼν, ἀλλὰ τις τῶν τυχόντων· «τίνος ἔνεκεν δυσχεραίνεις; οὐχὶ τὰ τοῦ θεοῦ εἶχες;» «ναί», φησὶν, «τίνος ἔνεκεν ἔδωκεν, εἰ λαμβάνειν ἔμελλεν;» «δέον σε χάριν εἰδέναι ὑπὲρ τοῦ χρόνου οὗ ἐχρήσω, † σοὶ δὲ εἰ καὶ τις ἔχρησεν ἀργύριον καὶ παρακατέθετο†». ταῦτα λεγέτωσαν οἱ πλουτοῦντες, κἂν μὴ ὦσιν 31 ἀφηρημένοι αὐτά, κἂν ἐπιρρή ὁ πλοῦτος· «γυμνὸς ἐξῆλθον, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι. τί συλλέγω χρήματα; τί μοι κέρδος ἀπὸ πλοῦτου;» φησὶν, «γυμνὸς ἀπέρχομαι». οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν, φησὶν, εἰς τὸν κόσμον οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ὄρᾳς, ὅσον ἐκαρπώσατο κέρδος; ὄρᾳς ζημίαν πλοῦτου γενομένην ὑπόθεσιν; ἀπώλεσε χρήματα καὶ εὖρεν ἀρετὴν· ἐγένετο πένης καὶ μᾶλλον ἐπλούτησεν· ἀπέθετο τὸ χρυσίον καὶ μᾶλλον ἔπληξε τὸν διάβολον. 1,22a ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ 22b οὐχ ἤμαρτεν, φησὶν, *Ἰὼβ ἔναντι κυρίου οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ 22c καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ. καθάπερ ἐπὶ τῶν εἰκόνων, ἐπειδὴν τινα γράψωμεν κάτωθεν ἐν ταῖς χοινικίσιν, ὑπογράφομεν· «ὁ δεῖνα ἀνατέθεικεν», οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διὰ ῥημάτων γράψας ὁ γράψας τὸ βιβλίον ὡσπερ ἐν χοινικίδι κάτωθεν ὑπογράφων λέγει· ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐχ ἤμαρτεν Ἰὼβ ἔναντι κυρίου οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ. μὴ δὲ νομίσης, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐσίγησεν, ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ οὐχί, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ἤμαρτεν. τί ἐστίν· οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ; πολλάκις ὑπὸ τοῦ πάθους συναρπαζόμενοι ῥῆμα ἐκφέρομεν ἄτοπον τῆς διανοίας μὴ συγκατατιθεμένης, ἀλλὰ τὴν γλῶτταν τῆς ἀθυμίας συναρπαζούσης. ἐκεῖνος δὲ οὐδὲ τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ καθαρὰ μὲν ἡ διάνοια βλασφημίας ἦν, καθαρὰ δὲ ἡ γλῶττα πονηρῶν ῥημάτων. 32 ἐν τούτοις, φησὶν, πᾶσιν. καλῶς εἶπεν· πᾶσιν. μὴ γάρ, ἐπειδὴ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ταῦτα διηγήσατο, μικρὰ ταῦτα εἶναι νομίσης· μακροῦ χρόνου συμφορὰς συνελὼν εἶπεν. εἰ δὲ βούλει, ἐπεξέλθωμεν τῷ λόγῳ, καὶ ὄψει, τί ἐστὶ τὸ ἐν τούτοις πᾶσιν. σκόπει δέ· ἀγροὶ μὲν ἔρημοι θρεμμάτων ἀνηρημένων, ἄκαρπος δὲ ἡ γῆ, θρήνων ἅπαντα μεστά, κωκυτοὶ κατὰ τὴν οἰκίαν. πάντα λοιπὸν εἰκὴ πάντων ἀνηρπασμένων. ποῖος πόλεμος, ποία μάχη, ποία τις αἰχμαλωσία οὕτως εἰς τὴν οἰκίαν εἰσεκώμασε τοῦ δικαίου; τί δεῖ εἰπεῖν; ὅτι πολλὰ κατ' αὐτὸν συνέβη; ὅτι πάντα ἀθρόον; ὅτι τρόπῳ χαλεπῷ τιμωρίας; ὅτι παρὰ προσδοκίαν; ὅτι μηδὲν αὐτῷ συνειδότι πονηρόν; τί πρῶτον; τί δεύτερον; τὴν ἡλικίαν ἐννοῆσαι χρὴ τῶν παίδων, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, τὸ τῆς τιμωρίας ὠμόν. νέοι καὶ ἡβῶντες ἐν οἰκίᾳ μιᾷ ἐσθιόντων αὐτῶν καὶ πινόντων κατασεισθέντος τοῦ ὀρόφου κατεχώσθησαν. καλῶς εἶπεν· ἐν τούτοις πᾶσιν. θησαυρὸς τῶν κακῶν, πλοῦτος τραγωδίας, ἐπάλληλοι ἀεὶ πληγαί. πολλοὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν φθέγγονται, κατὰ δὲ διάνοιαν καταγινώσκουσι τοῦ θεοῦ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ δίκαιος, ἀλλ' ἔμενεν ἀπερίτρεπτος. καὶ οὐκ ἔδωκεν, φησὶν, ἀφροσύνην τῷ θεῷ. τί ἐστὶ τοῦτο; ἀσαφές ἐστὶ τὸ εἰρημένον. ὅπερ λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ· καὶ νυκτός, φησὶν, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί, τοῦτο δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν. τουτέστιν· οὐ κατέγνω τῶν γεγενημένων ἀδικίαν. οὐκ εἶπεν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὰ πράγματα φέρεσθαι. οὐκ εἶπεν· «δίκαιος ἐγὼ καὶ μηδὲν ἑμαυτῷ συνειδώς· ἐκεῖνοι μὲν εὐθνηοῦντες, ἐγὼ δὲ ἐν τοσοῦτοις κακοῖς. διὰ τί; τί ἠδίκησα, τί ἤμαρτον; ἄρα μέλει τῷ θεῷ τῶν πραγμάτων τῶν ἡμετέρων;» ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον οὐδὲ εἶπεν οὐδὲ ἐνενόησεν, οἷον πάσχουσι πολλοὶ ἐτέρους μὲν ὀρῶντες εὐημεροῦντας, ἑαυτοὺς δὲ ἐν τοῖς ἐσχάτοις δεινοῖς. οὐκ ἄρα ἀπὸ τῶν 33 πραγμάτων γίνεται τὸ πονηρόν τι ὑποπτεύειν περὶ θεοῦ, ἐπεὶ καὶ οὗτος ὑπώπτευσεν ἄν, ἀλλ' ἀπὸ

διανοίας πονηρᾶς. τί γὰρ ἔχεις, ἄνθρωπε, ὃ οὐκ ἔλαβες; ἀπέθανέ σοι παῖς; λέγε· ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο. ἐπὶ πάντων τοῦτο λέγε. ἀσφαλείας ἀπήλαυες, εἶτα κινδύνοις περιέπεσες; ἱκανὸν τοῦτο τὸ ῥῆμα ἀντὶ φαρμάκου γενέσθαι. πανταχοῦ παραστῆναι ἐν πάσῃ συμφορᾷ, ἐν πάσῃ δυσπραγίᾳ, πᾶσαν ἀφελεῖν ἀθυμίαν δύναται. ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. οὕτω καὶ ἄλλος τίς φησιν· ἰδοὺ ἐγώ, ποιεῖτω μοι τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἕτερος· κύριος αὐτὸς τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δὲ παρήγγειλεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς λέγων· γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου.

2,1a ἐγένετο δέ, φησίν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, 1b ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον κυρίου, 1c καὶ ὁ διάβολος ἐν μέσῳ αὐτῶν ἦλθε 1d παραστῆναι ἔναντι κυρίου. τί καθ' ἐκάστην ἡμέραν παρισταμένους αὐτοὺς εἰσάγει; ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐκ ἀπρονόητα τὰ παρόντα, ἀλλὰ λόγον διδόασι τῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν γινομένων καὶ καθ' ἐκάστην ἀποστέλλονται τι οἰκονομοῦντες οἱ ἄγγελοι, εἰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν. εἰ τοῦτο γὰρ γεγένηται, τοῦτο ἔργον αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ μακάριος Παῦλός φησιν· ἀποστελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. καὶ ὁ διάβολος, φησίν, ἐν μέσῳ αὐτῶν. ὄρα, ἐπὶ τίνι μὲν ἐκεῖνοι παρίστανται, ἐπὶ τίνι δὲ οὗτος; ἐκεῖνοι ὥστε λειτουργεῖν, οὗτος ὥστε πειράζειν· ἐκεῖνοι μὲν ὥστε οἰκονομεῖν τὰ ἡμέτερα, οὗτος δὲ ὥστε διαστρέφειν τὰ ἡμέτερα. 34 τίνας δὲ ἔνεκεν πάλιν ἐρωτᾶται ἐπὶ τῶν ἀγγέλων αὐτῶν; ἀναγκαίως, ἐφ' ὧν καὶ πρότερον εἶπεν· ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλόγησει. ὦ τῆς ἀναισχύντου φύσεως· πάλιν ἐτόλμησεν ἐλθεῖν. 2,2a καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· πόθεν σὺ ἔρχῃ; 2b τότε εἶπεν ὁ διάβολος ἔναντι τοῦ κυρίου· 2c διαπορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν γῆν πάρειμι. ὄρα καὶ τοῦτον καθ' ἐκάστην ἡμέραν περιοδεύοντα τὴν οἰκουμένην. ὅτι γὰρ καὶ ἄγγελοι περιοδεύουσιν, ἀπὸ τοῦ Ζαχαρίου μεμαθήκαμεν. οὐχ ἀπλῶς δὲ καὶ οὗτος περιοδεύει· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἔργον ἐστὶ τὸ καθ' ἐκάστην ἡμέραν αὐτὸν περιοδεύειν, ὥστε καὶ τὸ κρίμα αὐτῷ μεῖζον γενέσθαι καὶ ἡμᾶς μᾶλλον νήφειν. κοσμοκράτωρ διὰ τοῦτο καλεῖται τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος, τῆς πονηρίας. «εἰπέ, διάβולה, τί ἐποίησας;» «περιελθὼν», φησίν, «τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας πάρειμι.» «τί εἰργάσῃ;» οὐδὲν χρηστόν, οὐδὲν ἀγαθόν. οὐ τολμᾷ λέγειν οὐδὲν, ἀλλ' ὅτι περιῆλθεν. 2,3a εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς τὸν σατανᾶν· 3b προσέσχεσ τῷ θεράποντί μου Ἰώβ, 3c ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς 3d ἀνθρώπων ὅμοιος αὐτῷ, ἄμειπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, 3e ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ. πάλιν καὶ εἰς δευτέραν προκαλεῖται πάλιν αὐτόν. 2,3f ἔτι δέ, φησίν, ἔχεται ἀκακίας. 3g σὺ δὲ εἶπας ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διὰ κενῆς. οὐκ ἠθέλησας, ὦ ἀναισχύντε, ὡς θεῷ πιστεῦσαι; ἀπὸ τῆς πείρας οὐκ ἔδει πιστωθῆναι λοιπόν. οὐκ εἶπέν σοι, ὅτι ἄμειπτος; οὐκ εἶδες διὰ τῆς πείρας; πῶς πάλιν προσέρχη; τί μανθάνομεν ἐκ τούτων; ὅτι κἂν μυριάκις πέση, οὐδέποτε ἀπαγορεύει ὁ διάβολος, ἀλλ' ἴσταται ἀναισχύντως. σὺ δὲ εἶπας, φησίν, τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἀπολέσαι διὰ κενῆς. εἰκῆ καὶ μάτην αὐτῷ ἅπαντα γεγένηται, καὶ μὴν οὐ διὰ κενῆς, ἀλλ' 35 ἐπὶ χρησίμῳ. ἀλλὰ σὺ εἶπας ἀπολέσαι διὰ κενῆς. οὐκ εἶπεν, ὅτι διὰ κενῆς ἀπώλετο, ἀλλὰ· σὺ εἶπας ἀπολέσαι διὰ κενῆς. ἐπεὶ αὐτὸς μισθὸν οὐ τὸν τυχόντα ἔλαβε τῆς ἀπωλείας. «μὴ γὰρ τοῦτο ζητεῖ, ὅτι ἐγώ πάλιν αὐτῷ ἀποδίδωμι, ἀλλ' ὅτι σὺ μάτην καὶ εἰκῆ τὸν ἄνθρωπον ἐσυκοφάντησας.» καὶ οὐδὲ οὕτως ἠδέσθη οὐδὲ ἐνετράπη ὁ μιάρός, ἀλλὰ δευτέραν ζητεῖ πείραν, ἵνα κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας δεύτερον βληθῆ. ἐπὶ στόματος, γὰρ φησιν, δύο καὶ τριῶν σταθῆσεται πᾶν ῥῆμα. ἀλλ' ὄρα τὴν πολλὴν ἄνοιαν. εἶπεν, ὅτι «ἔτι ἔχεται ἀκακίας. τί προσεδόκησας;» «τὸ σῶμα πληττε», φησίν. ὁ λαβὼν ἀγύμναστον καὶ τοσαύτην ἐπιθεὶς κακῶν ἐπιθήκην καὶ μηδὲν ἰσχύσας, ἀλλ' ἰσχυροτέρου πειραθεὶς, οὐδὲ οὕτως ἀπέστη. ὄρα, μεθ' ὅσης ἐπιεικείας ἀποκρίνεται τῷ διαβόλῳ ὁ θεός,

παιδεύων ἡμᾶς μὴ ἐπεμβαίνειν ἐν ταῖς εὐημερίαις. μέγα γὰρ ἐπιείκεια καὶ ὅταν κρατῶμεν. τί οὖν ὁ διάβολος ὁ ἀκόρεστος καὶ μηδέποτε λαμβάνων τέλος τῶν καθ' ἡμῶν κακῶν; 2,4a ὑπολαβὼν δὲ ὁ διάβολος εἶπε τῷ κυρίῳ· 4b δέρμα ὑπὲρ δέρματος· 4c καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, δώσει ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. «κἂν σῶμα δέη δοῦναι ἕτερον, οὐ παραιτήσεται.» τουτέστιν· «εἰ καὶ τὰ παιδιά ἔδωκεν, τοῦτο ἔθος τοῖς ἀνθρώποις. οὐδὲν τιμιώτερον ἀνθρώπῳ ἑαυτοῦ. οὐπω τῶν ἀναγκαίων ἄπτεται.» «καὶ μὴν σὺ ἔλεγες, ὅτι· ἐὰν ταῦτα ἀφέλωμαι, βλασφημήσει σε.» διὰ τί δὲ μὴ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ἤτησεν; ἐλογίσατο, ὅτι «εἰ συμβαίῃ αὐτὸν ἠττηθῆναι, βέλτιον», φησὶν, «ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων τὴν νίκην ἐνεγκεῖν. εἰ δὲ μὴ περιγενοίμην ἀπὸ τῶν χρημάτων, ἀπὸ τοῦ σώματος περιέσομαι. καὶ αἰσχυρὰ ἔσται αὐτῷ ἢ ἡττα, ἐὰν διὰ χρήματα 36 βλασφημήσῃ· ἐὰν δὲ μὴ βλασφημήσῃ, λείπεται καὶ ἐφ' ἕτερα ἐλθεῖν.» διὰ τοῦτο ἐτήρησεν αὐτό. καὶ πάντα, φησὶν, ὅσα ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, δώσει ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. μὴ γὰρ αὐτὸς ἔδωκεν; αὐτὸς αὐτὸν ἀφείλω. μὴ γὰρ προέκειτο αὐτὸν ἀπολέσθαι ἢ χρήματα, καὶ τοῦτο εἶλετο; πῶς οὐκ ἐβλασφήμησεν, ὧ μισαρέ; ὁ λέγει, τοῦτό ἐστιν, ὅτι πάντων ἀναγκαιότερον αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ ἄνθρωπος, τὰ δὲ ἄλλα πάντα δεύτερα. ὅρα πάλιν, πῶς ταῖς οἰκείαις ἀποκρίσεσιν ἀλίσκεται. ἵνα γὰρ μηκέτι αὐτῷ καταλείπη πρόφασιν μηδὲ λόγον ὡς οὐχὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῶν ἀψάμενος, ὡς οὐδὲ λαβὼν λαβὴν τὴν πασῶν μείζονα, αὐτὸς προλαβὼν ἀποφαίνεται, ὅτι πάντα δεύτερα ἀνθρώπῳ ἑαυτοῦ καὶ πάντα προήσεται εὐκόλως ὥστε ἑαυτὸν διατηρῆσαι καὶ διαφυλάξαι, τὸ δὲ πάντων ἀναγκαιότερον αὐτὸς ἑαυτῷ. «ἐνταῦθα τοίνυν βούλομαι λαβεῖν τὴν λαβὴν.» «οὐ πολλοῦ λόγου», φησὶν, «τὰ χρήματα τοῖς ἀνθρώποις.» ἀκούσωμεν, ἀγαπητοί, κἂν τοῦ διαβόλου, καὶ αἰσχυρθῶμεν, ὅτι πάντα δεῖ προῖεσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦτο κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ὥστε πάσης ἀποστερούμεθα συγγνώμης, ὅταν διὰ τὰ χρήματα βλασφημῶμεν. «οὐδὲν μέγα τὰ χρήματα», φησὶν, «ἐστίν. ὑπὲρ γὰρ σωτηρίας τῆς οἰκείας ψυχῆς ἅπαντα διδόασιν.» πάλιν αὐτὸν ἀξιοῖ· 2,5a οὐ μὴν δέ, φησὶν, ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἄψαι τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ, 5b ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει. μετὰ πονηρίας φθέγγεται. οὐχὶ ἀπλῶς τῶν σαρκῶν εἶπεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀστέων, ὥστε ἐνδοθεν τεχθῆναι τὸ κακόν. 37 τί οὖν πάλιν ὁ θεός; 2,6a εἶπε δὲ ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· ἰδοὺ, παραδίδωμί σοι αὐτόν, 6b μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον. τουτέστιν· «μὴ αὐτὸν ἀνέλῃς»–ὥστε ἔξοστιν αὐτῷ, εἰ λάβοι συγχώρησιν–«ἐὰν ἀνέλῃς, οὐκέτι ἡμῖν τὸ θέατρον συγκεκρότητα.» ὥστε ἀνελεῖν μὲν δύναται ἄνθρωπον, κακὸν δὲ ποιῆσαι οὐ δύναται. ὁρᾷς; ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς ὁ διάβολος βασκαίνει, ὅτι καὶ βασκαίνων οὐ πρότερον αὐτοῖς ἐπιτίθεται, ἕως ἂν ὁ θεὸς συγχωρήσῃ. συγχωρεῖ δὲ ὁ θεὸς πολλάκις οὐ πάντα, ἀλλὰ ἐνίοτε ἐπὶ χρημάτων, ἐνίοτε ἐπὶ σωμάτων. τὸ γὰρ ἐκ δευτέρου λαβεῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦτο αἰνιττεται. ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ὅσα δύναται κατὰ συγχώρησιν δύναται, ὅτι κἂν ἠττηθῆ οὐκ ἀφίσταται, ἀλλ' αἰεὶ ἐπιχειρεῖ τοῖς μείζουσιν. τοῦ δὲ θεοῦ ἐστὶ τὸ ἐνδοῦναι ἢ μὴ ἐνδοῦναι. διὰ τί γὰρ μὴ εἶπεν· «μόνον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἄψῃ», ἀλλά· μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον; εἰς μέγαν αὐτὸν φόβον περιέστησεν. «μὴ μοι εἶπης, ὅτι "οὐχ ἠψάμην", ἀλλ' ἐτέρως ἀνεῖλες, τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ παρὰ σοῦ ζητῶ.» μείζον ἐστὶ τὸ διατήρησον τοῦ "μὴ ἄψῃ". ἐνταῦθα φοβεῖ τὸν ἐχθρόν, ὥστε ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας μὴ ἄψασθαι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν τοιαύτην νόσον αὐτῷ ἐπιβαλεῖν ὥστε ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα καὶ εἶχεν εἰπεῖν, ὅτι «τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐχ ἠψάμην», διὰ τοῦτό φησιν· διατήρησον. «οὐ τοῦτο λέγω μόνον, ὅπως μὴ ἄψῃ, ἀλλὰ καὶ διατήρησον, μὴ τι πάθῃ, κατὰ τὸν τῆς ζωῆς λέγω λόγον.» 38 2,7a ἐξῆλθε δὲ ὁ διάβολος παρὰ κυρίου 7b καὶ ἔπαισε τὸν Ἰὼβ ἔλκει πονήρῳ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς. πάλιν ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ὅταν πράττῃ τὰ ἑαυτοῦ λαβὼν ἐξουσίαν. καὶ ὅρα, οὐκ ἀναβάλλεται, ἀλλ' εὐθέως ἐπιτίθεται.

έντεϋθεν μανθάνομεν, ὅτι κατὰ συγχώρησιν γίνεται, ἅπερ ὁ θεὸς ἐπιτρέπει τῷ διαβόλῳ, ὅτι ἐκεῖνος αἰτεῖ καὶ ἐπιτρέχει τοῖς πειρασμοῖς οὐ κελευόμενος, ἀλλ' ἐπιθυμῶν καὶ αἰτῶν τὸν θεόν. ὄρα, ὅτι ὁ θεὸς οὐ πειράζει οὐδένα; ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνος ἐπιπηδήσῃ, συγχωρεῖ τὰ μέν, τὰ δὲ οὐ. εἰ δὲ λέγοι τις ἐπὶ τῶν καταπιπτόντων, τίνος ἔνεκεν συγχωρεῖ; ἵνα ἐλεγχθῶσι πολλάκις σχηματιζόμενοι καὶ ὑποκρινόμενοι οἷον ἐπὶ τοῦ Ἰούδα. συνεχώρησεν αὐτῷ ἐπιπηδήσαι, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτοῦ τὴν κακίαν· ἐπὶ δὲ τοῦ Σίμωνος οὐκέτι, ἀλλ' ἐβοήθησεν. ὥστε καὶ συγχωρεῖ καὶ οὐ συγχωρεῖ. συγχωρεῖ μὲν ἐπὶ τῷ πεσεῖν καὶ ἐλεγχθῆναι καὶ συγχωρεῖ πάλιν ἐπὶ τῷ δοκιμασθῆναι, καὶ οὐ συγχωρεῖ ἐπὶ τῷ μὴ καταπεσεῖν. διὸ καὶ κελευόμεθα εὐχεσθαι· μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ὃν οὐ δυνάμεθα φέρειν. ὄρα, πότε τὰ τῆς νόσου καὶ τῆς ἀρρωστίας αὐτῷ συνέβη, ὅτε τῶν θεραπευόντων ἐγένετο γυμνός. ἡ γὰρ πενία χαλεπὸν μὲν καὶ ἐν ὑγείᾳ, ὅταν δὲ καὶ ἀρρωστία προσῆ καὶ ἀρρωστία πολλῶν δεομένη τῶν θεραπευσόντων, ἀφορητότερον γίνεται τὸ δεινόν. ὄρα θυμὸν διαβολικόν· οὐδενὸς ἐφείσατο μέρους, διέφθειρεν αὐτῷ τὴν σάρκα. ὡ ἀθλητοῦ γενναίου καὶ ἥρωος ἐν τῷ σώματι πυκτεύοντος τῷ δαίμονι τῷ πονηρῷ, ὥσπερ ἂν εἴ τις τὰ ὄπλα ἅπαντα ἀφαιρεθεὶς γυμνῇ τῇ χειρὶ ἀναγκάζοιτο τύπτειν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ τὴν κεφαλὴν ἢ πληττόμενος μόνον νικᾶν. δεσμεῖ δὲ αὐτῷ 39 τὰς χεῖρας ἐκλύειν τὸν ἀντίπαλον μέλλων. «ἰδού», φησὶν, «παραδίδωμί σοι αὐτὸν ἐν τῇ χειρὶ σου.» οὐκ εἶπεν· «ἐξ ἐναντίας μάχεσθε», ἀλλά· «δεσμεύσας αὐτὸν παραδίδωμι, καὶ οὐδὲ οὕτω περιέση.» ὄρα, πόση τῶν τοῦ θεοῦ δούλων ἡ δύναμις, καὶ πόση τοῦ διαβόλου ἡ ἀσθένεια. οὐδὲ κατεχομένων περιγίνεται τῶν δικαίων. ἴσως οὐ δοκεῖ σοι πόνηρον εἶναι τὸ πάθος, ἐπειδὴ ἔλκος ἤκουσας, ἀλλ' ἄκουε τὴν ἐπαγωγὴν· 2,8a καὶ ἔλαβεν Ἰωβ ὄστρακον, ἵνα ἀποξέσῃ τὸν ἰχώρα αὐτοῦ. πῶς ἂν τις ἐφίκοιτο τῷ λόγῳ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης; τί λέγω; οὐδὲ ὄψις αὐτὴν παραστῆσαι δυνησεται, διὰ μόνης δὲ τῆς πείρας ἔστιν αὐτὴν εἰδέναι καλῶς. τίνος ἔνεκεν αὐτὸς ἔξεν; ἔρημος ἦν, γυμνός τῶν θεραπευσόντων· ἦν γὰρ καὶ τοῦτο διαβολικῆς ἐνεργείας βδελυκτὸν αὐτὸν πᾶσι καταστῆσαι καὶ μισητόν. τοὺς γὰρ μάλιστα ἀντέχεσθαι μέλλοντας τῆς συμφορᾶς προανήρπασεν, τὴν δὲ παραμυθίαν τὴν ὑπολειπομένην–τὴν γυναῖκα λέγω–οὐ μόνον οὐκ εἶασεν, ἀλλὰ καὶ ὥπλισε κατ' αὐτοῦ. τίνος δὲ ἔνεκεν οὐχὶ χερσὶν οὐδὲ δακτύλοις ἀπέξεν; ὥστε μὴ τὴν θεραπείαν μείζονα γενέσθαι ἀηδίας ὑπόθεσιν. ὁ δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν θεραπεῦσαι οὐκ ἀνεχόμενος πῶς ἂν ἐτέρων ἔτυχεν; αὐτὸς ἑαυτοῦ δήμιος ἦν, οὐ διορύττων τὰς πλευράς, ἀλλὰ τὴν πηγάζουσαν σηπεδόνα περικόπτων. εἰ γὰρ καὶ τοὺς θεραπεύοντας εἶχεν, οὐκ ἐλεεινὸν τοῦτο; νῦν δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐθεράπευεν. κοινὸν προύκειτο θέατρον πᾶσι τοῖς ὀρωσιν. ἀπεδύσατο ὁ ἀθλητὴς καὶ ἐπάλαιεν. τίνος ἂν εἶημεν ἡμεῖς ἄξιοι μηδὲ ἀκοῦσαι ταῦτα ἀνεχόμενοι; πόσης ταῦτα τιμωρίας οὐ χαλεπώτερα; ἕκαστος ἀναλαβέτω τῇ πείρᾳ τὸ πρᾶγμα, μὴ τῇ τῶν λόγων διηγῆσαι προσεχέτω μόνον. κατὰ μικρὸν ἑαυτὸν ἑώρα ἀναλούμενον αἰσχροῦς καὶ βδελυκτῶς· 40 ἰδεῖν γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν πῶς ἔφερεν; ἀπελήλατο τῆς πόλεως– πόσον τὸ ὄνειδος– καὶ ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο. 2,8b καὶ γὰρ αὐτὸς, φησὶν, ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως. τίνος ἔνεκεν; οὐκ ἠνέσχοντο οἱ πολῖται θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν, τέρας τι καὶ παράδοξον ἰδεῖν. εἶδες συμφορὰν ἐσχάτην; εἶδες τὸν ἀδάμαντα; εἶδες τὸν σιδηροῦν ἄνθρωπον; τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐν οἰκίσκῳ καθεῖρξεν ἑαυτόν, ἀλλ' αἶθριος ἦν τοῖς ἀπάντων προκείμενος ὀφθαλμοῖς; ἐμοὶ δοκεῖ ὥστε ἐλεεινότερος γενέσθαι. ἐπὶ τούτῳ εἰπεῖν ἦν· ὅσῳ ὁ ἔξω ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτῳ ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται. ὅσοι μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ σώματος ὥρα, ἀναλογιζέσθωσαν αὐτοῦ τὴν φύσιν. ἰχώρ ἦν καὶ σκωλήκων τροφή καὶ τράπεζα. εἴ τινες ἐπὶ δυσωδία καὶ κολοβώσει καταδύονται, τὸν ἥρωα τοῦτον λογιζέσθωσαν. τί τούτου δυσωδέστερον; τί δὲ εἰδεχθέστερον; τί δὲ μᾶλλον βδελυκτόν; ἀλλ' οὐδὲν ἦν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐωδέστερον. ἐσήπετο τοῦ σώματος ἡ φύσις, ἡ δὲ ψυχὴ διέμεινεν ἄφθορος. τίνος δὲ

ἔνεκεν ἐπὶ κοπρίας ἐκάθητο; ὥστε τὰ καταπίπτοντα συγκαλύψαι τῇ θημωνίᾳ. τίνος δὲ ἔνεκεν αἴθριος; ὥστε εἶναι τινα παραμυθίαν αὐτῶ· εἰ γὰρ ἐν οἰκίσκῳ κατέκλεισεν ἑαυτόν, καὶ αὐτόν τὸν ἀέρα τοῦ οἴκου βραχὺν ὄντα διέφθειρε καὶ ἀπέπνιξεν ἂν ἑαυτόν τῇ δυσωδίᾳ. βέλτιον οὖν ἐνόμισεν εἶναι τὴν ἀπὸ τῆς αἰθρίας ταλαιπωρίαν φέρειν ἢ στέγη καλυπτόμενος τὰς ταλαιπωρίας ὑπομένειν τὰς ἀπὸ τοῦ διαφθειρομένου ἀέρος. ἄλλως δὲ ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι οὐδὲν ἔπασχεν ἀνθρώπινον, οἷον ἂν εἰ τις ἔγνω θεοῦ παιδείαν τὸ πρᾶγμα οὖσαν· οὐκ ἐπησχύνετο οὐδὲ ἠρυθρία, ἀλλὰ πᾶσιν ἑαυτὸν ἐξεπόμπευεν. 2,9α χρόνου δὲ πολλοῦ προβεβηκότος εἶπε τῷ Ἰώβ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· 9β μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· 9α ἰδοὺ 41 ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν 9β προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; τὸ πάντων μηχανημάτων τῶν προλαβόντων ἰσχυρότερον ὕστερον ὁ διάβολος προσάγει. εἶθε καὶ ταύτην ἔλαβες, εἶθε μετὰ τῶν παιδῶν κατέχωσας. τινὲς δὲ φασιν οὐδὲ τῆς γυναικὸς εἶναι τὰ ῥήματα, ἀλλ' αὐτὸν εἰς αὐτὴν τυπωθέντα ταυτὶ φθέγγεσθαι. οὐδὲ γὰρ ἦν τὴν γυναῖκα τοῦ Ἰώβ τοιαύτην εἶναι, πλην εἴ τις λέγοι τῇ συμφορᾷ περιτραπεῖσαν τοιαύτην αὐτὴν γεγενῆσθαι. χρόνου δέ, φησὶν, πολλοῦ προβεβηκότος. ὄρα, πῶς καταρρητορεύει πολλὰ ἔχουσα πιθανὰ πρὸς τὸ πείσαι τὸν χρόνον μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων. οὐ γὰρ μία καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέραι, ἀλλὰ πολλοὶ διῆλθον μῆνες. μέχρι τίνος, φησὶν, καρτερήσεις λέγων. ἂ παρὰ τῶν ἄλλων αὐτὸν ἀκούειν ἐχρῆν, ταῦτα αὐτὴ αὐτῶ παραινοῦσα οὐκ ἐπαύετο. ἀπὸ γὰρ τούτων τῶν ῥημάτων εἰκὸς οὐ ταύτην πρώτην γεγενῆσθαι τὴν συμβουλήν, ἀλλὰ πολλάκις πολλὰ τούτων ἀκοῦσαι χαλεπώτερα παρὰ τῆς γυναικὸς. ὄρα διαβολικὴν ἀπάτην· ἐνενόησε τὴν Εὐάν· «τοῦτο», φησὶν, «τὸν πρῶτον κατήνεγκεν ἄνθρωπον, τοῦτο καὶ τούτου περιγενέσθαι δυνησεται.» ἀλλ', ὦ ἄθλιε καὶ ἀνόητε, ἐκεῖνον ἤττονα γαστρὸς εὐροῦσα τὸν ἰὸν ἐνέσπειρε τὸν ἑαυτῆς· τοῦτον δὲ ὄρᾳς φιλοσοφούντα καὶ αὐτῆς περιγενόμενον τῆς φύσεως. οὐκ ἐπέκαμψεν αὐτὸν χρημάτων ἀπώλεια οὐδὲ παιδῶν θάνατος ἄωρος οὐδὲ βάσανος σώματος ἀπαραμύθητος οὐδὲ χρόνου μῆκος τοσοῦτον. καὶ τὸν ὑπὸ πραγμάτων οὐχ ἀλόντα, τοῦτον ὑπὸ λόγων προσδοκᾶς χειρώσασθαι; «ναί», φησὶν, «πολλοὶ γὰρ πολλάκις πρὸς μὲν πραγμάτων ἔστησαν πείραν, ὑπὸ δὲ τῶν λόγων ἠττήθησαν, καὶ μάλιστα ὅταν παρὰ γυναικὸς ἦ τὰ λεγόμενα.» οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι φθονοῦσα καὶ βασκαίνουσα ταῦτα λέγει· 42 γυνὴ γὰρ ἔστιν. ἀπ' αὐτῶν σοὶ διαλέγεται τῶν πραγμάτων. ἀνύποπτος ἢ συμβουλή, βοηθὸς ἔστιν, εἰς τοῦτο ἐδόθη τῷ ἀνδρὶ. «ναί, ἀλλὰ καὶ ἡ προτέρα τοιαύτη ἦν. γυναικὶ δὲ διδάσκειν, φησὶν, οὐκ ἐπιτρέπω οὐδὲ ἀυθεντεῖν τοῦ ἀνδρός.» τοῦτο οὐκ εἶασε γενέσθαι ὁ Ἰώβ. καὶ ὄρα τὸ κακοῦργον· ὅτε πολὺς διῆλθε χρόνος, τότε ἐπιτίθεται· τότε γὰρ μάλιστα τὰ τῆς ἐλπίδος ἐλέγχεται, τότε μάλιστα τὰ τῆς δυνάμεως ἐξασθενεῖ. διπλᾶ τὰ τῆς ἀσθενείας ἦν τῷ τε τὸν φέροντα ἀσθενέστερον γενέσθαι τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ τῷ τὴν ἐλπίδα ἀπογνωσθῆναι μᾶλλον. ὄρᾳς, ὅτι πρὸ τούτου οὐδὲ παρρησίαν εἶχε τοσαύτην; οὕτως αὐτὴν ἐπαίδευσεν ὁ Ἰώβ. τὸ πρόσωπον συμπαθούσης ἦν, τὰ ῥήματα ὡμὰ καὶ ἀπάνθρωπα, ἢ προαίρεσις καὶ ἡ διάθεσις συναλγούσης, ἀλλ' ἢ συμβουλή κατὰ κρημνῶν ἐνεγκεῖν βουλομένης. μὴ τοῦτο ἴδωμεν, ποίῳ ταῦτα λέγει σκοπῶ, ἀλλὰ τί κατασκευάσαι βούλεται. οὐδὲ γὰρ εἴ τις ξίφος μοι καὶ δηλητήριον ἐπεδίδου φάρμακον, τὴν προαίρεσιν ἂν ἐξήτασα φανερᾶς οὔσης τῆς βλάβης. μὴ τοῦτο τοίνυν ἴδωμεν, ὅτι γυνὴ, ἀλλὰ τί συμβουλεύει.—τοῦτο καὶ τοῖς νῦν ἀνθρώποις παραινῶ, μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀξίωμα βλέπειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τρόπον τῆς συμβουλῆς.—γυνὴ ἔστιν, ἵνα βοηθῇ, οὐχ ἵνα ὑποσκελίσῃ. μέχρι τίνος καρτερήσεις, φησὶν, λέγων; τί τὸν ἀθλητὴν ἐκλύεις; τί καταστέλλεις τὰς χεῖρας δέον εἰπεῖν κατὰ τὸν ἀπόστολον· ἔτι μικρόν; ταῦτα ἔλεγεν ὁ Ἰώβ ἴσως πρὸς ἐγκαλοῦντας ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ θεοῦ καὶ εἰδῶς τὰς βασάνους τέλος ἐχούσας. καὶ προσεδόκα μεταβολὴν, ὃ πολλῆς πίστεως ἦν καὶ γενναίας ἐλπίδος· ἦδει τοῦ θεοῦ τὸ φιλάνθρωπον. ἀλλὰ ταύτην

αὐτὸν ἀφαιρεῖται τὴν 43 παραμυθίαν καὶ εἴ τις ταῦτα ἔλεγε τὰ ῥήματα ἀποτεριχίζων αὐτῷ τὴν συμβουλήν. ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα μᾶλλον ἑτέρους ἀλγοῦντας ἢ τὸν παθόντα αὐτὸν παρεμυθεῖτο τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν. καὶ φησιν· 2,9ba ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισται τὸ μνημόσυνόν σου ἀπὸ τῆς γῆς, 9bβ οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες, τῆς ἐμῆς κοιλίας ὠδίνες καὶ πόνοι, 9bξ οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων. ὄρα κακοῦργον καὶ πολυμήχανον γύναιον. οὐ μέμνηται τῶν χρημάτων, οὐκ ἄγει εἰς μέσον τῶν θρεμμάτων τὴν ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁ μάλιστα αὐτοῦ καθάψασθαι δυνατὸν ἦν, τοῦτο πρῶτον. ἦδει μεγαλόψυχον ὄντα καὶ οὐδὲν ἠγούμενον τὴν ἐκείνων ἀπώλειαν. ἴνα οὖν μὴ τὸ πάθος ἀσθενέστερον ποιήσῃ, ἀλλὰ διεγείρῃ τὴν τραγωδίαν, τὸ πάντων ἀφορητότερον καὶ ὑπὲρ οὗ μάλιστα ἤλγησε καὶ ὁ μάλιστα αὐτὸν ἔδακνε, τοῦτο τίθησιν. καὶ ὄρα, πῶς περιπαθῶς, πῶς ἐλεεινῶς· ἰδοὺ γάρ, φησίν, ἠφάνισται σου τὸ μνημόσυνον, μονονουχὶ δεικνύουσα πάλιν τὴν συμφορὰν καὶ τὰ λήθη παραδοθέντα ἀνανεοῦσα τῇ μνήμῃ. οὐ λέγει τὰ παρόντα, ἀλλὰ καὶ τὰ παρελθόντα ὥστε πολλὴν ἐργάσασθαι σύγχυσιν ἐν τῷ λογισμῷ. μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιβουλῆς, ἧς αὐτῷ προσῆλθεν ὁ διάβολος, μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ αὕτη τὴν συμβουλήν ἐπάγει τῇ μνήμῃ τῶν παίδων αὐτὸν θορυβήσασα καὶ προσδοκήσασα ταύτην τρέψειν τὸν λογισμόν. εἶτα οὕτω τὸ κεφάλαιον αἶρει τῶν κακῶν· οὐκ εἶπεν· «ἐτελεύτησαν», ὁ κοινὸν τῆς ἀπάντων ἀνθρώπων συμφορᾶς ἐστὶν ὄνομα, οὐκ εἶπε τὴν συνήθη προσηγορίαν, ἀλλὰ τί; ἠφάνισται σου τὸ μνημόσυνον. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὸ τῆς συμφορᾶς ὠμὸν παραστῆσαι βουλομένη ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «ποῖαν προσδοκᾶς ἔσεσθαί σοι μεταβολήν; μὴ τοὺς ἀπελθόντας ἐπανελθεῖν ἐνὶ λοιπόν, μὴ τοὺς ἀφανισθέντας ζωοποιηθῆναι;» τὰ γὰρ παιδία καὶ 44 διὰ τοῦτο μάλιστα ποθεινά, ἐπειδὴ τὴν μνήμην ἡμῖν ἀθάνατον καταλιμπάνει, καὶ τούτου μάλιστα ἄνθρωποι πάντες ἐφίενται ὥστε μνημόσυνον καταλιπεῖν. «προσαπόλωλας», φησίν, «καὶ αὐτὸς διὰ τῶν ἐγκόνων. ἄγονος, ἄπαις, πρόρριζος ἀνεσπᾶσθης.» καὶ ὄρα, πῶς μεμετρημένως ποιεῖται τὴν ὀλεθρίαν συμβουλήν, ὥστε μὴ εἰς ὄργην κινῆσαι, ἀλλ' εἰς ἔλεον κατακλάσαι. οὐκ εἶπεν· «ὁ θεὸς αὐτοὺς ἔλαβε καὶ ἀπώλεσεν», ἀλλὰ μέσῳ κέχρηται ὀνόματι. οἱ υἱοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες, φησίν· τῆς φύσεως ἑκατέρας ἐμνήσθη. εἶτα τὸ περιπαθῆς· τῆς ἐμῆς κοιλίας, φησίν, ὠδίνες καὶ πόνοι. ἑκατέρα ἢ φύσις, εὐθηνουμένης μητρὸς ῥήματα καὶ φιλοστόργου. «τὰ σαυτοῦ μεγαλοψύχως φέρεις», φησίν, «ἐλέησον τὴν ἐμὴν ζημίαν». ἐπειδὴ ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν συμβάντων οὐ προσεδόκησεν αὐτὸν ἐπικάμψειν, τὸ ἑαυτῆς περιπαθέστερον διηγεῖται. τῆς ἐμῆς κοιλίας ὠδίνες καὶ πόνοι-ὠδίνες τοῦ τόκου, πόνοι τῆς ἀνατροφῆς. «ἐγὼ εἶμι ἢ πάντων ἐλεεινότερα παθοῦσα». οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων. ὄρα, πῶς ἄκαιρον τὸ ἐπιτάφιον τῶν παίδων. ταῦτα δὲ λέγει, ἴνα δείξῃ καὶ αὐτὴν κοινωνοῦσαν τῆς συμφορᾶς. τὸν γὰρ μέλλοντα συμβουλεύειν καὶ παραινεῖν τῷ πάσχοντι κακῶς οὐκ ἀναγκαῖον ἔξω τῶν δεινῶν ἐστάναι, ἐπεὶ ἀπίθανος ἔσται σύμβουλος ἐν ἀλλοτρίοις κακοῖς φιλοσοφῶν, ἐπεὶ ὑποπτος ἔσται παραινῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν αὐτῷ συμβουλεύειν ἀποθνήσκειν, ἴνα μὴ δόξῃ ἀπὸ ἔχθρας ταῦτα λέγειν, δείκνυσιν ἑαυτὴν δεινότερα πεπονθυῖαν καὶ ἐπαίρει τῷ λόγῳ τὴν συμφορὰν. 2,9c σὺ δὲ αὐτός, φησίν, ἐν σαπρία σκωλήκων κάθησαι διανυκτερεύων αἶθριος, 2,9da κάγῳ πλανῆτις καὶ λάτρις. 45 ὄρα, πῶς πλέκει τὰ ἑαυτῆς τοῖς ἐκείνου· ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισται σου τὸ μνημόσυνον· τοῦτο τοῦ ἀνδρός. τῆς ἐμῆς κοιλίας ὠδίνες καὶ πόνοι· τοῦτο τῆς γυναικός. σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπρία σκωλήκων κάθησαι· τοῦτο τοῦ ἀνδρός. καὶ ἐγὼ πλανῆτις καὶ λάτρις· τοῦτο τῆς γυναικός. συνεχῶς μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τῶν ἐκείνου πρὸς τὰ αὐτῆς, ἴνα εὖνοιαν ἐπισπάσῃται παρὰ τοῦ ἀκούοντος. «οὐκ ἰσχύει τὰ σά, κρατεῖτω τὰ ἐμά.» σὺ δὲ αὐτός, φησίν· μεγάλη ἔμφασις. «σὺ δὲ αὐτός· ἐκεῖνος ὁ δίκαιος, ὁ θαυμαστός, ὁ μέγας, τὸ κεφάλαιον ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν.» ἐν σαπρία σκωλήκων κάθησαι διανυκτερεύων αἶθριος. «ἡμέραν καὶ νύκτα», φησίν· «οὐδὲ στέγης σοί τις

μετέδωκεν, οὐδεις συμπαθής, οὐδεις ἐλεήμων, οὐδεις συναλγῶν». καὶ ἐγὼ πλανήτις καὶ λάτρις, ὦ τῆς συμφορᾶς· οὐδεις ἠλέει τὴν γυναῖκα οὐδὲ τὴν πενίαν ἐπεκούφιζεν, ἀλλ' ἐθήτευε καὶ αἴθριος ἦν ἢ τοῦ βασιλέως σύννοικος. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ παράνομόν τινα αὐτὴν ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐνόμιζον εἶναι. «ἀνέστιος, ἄπολις, ἄοικος πλανῶμαι», φησὶν, «κατὰ τὴν πόλιν οὐδὲ δουλείας εὐποροῦσα οὐδὲ τὴν θητείαν αὐτὴν ἐξ εὐκολίας δυναμένη λαβεῖν· ταῖς ἐτέρων προσεδρεύω θύραις καθάπερ φιλονεικοῦσα πάντας τὰς ἐμαυτῆς διδάξει συμφοράς. οὐδὲ ἐν οἰκίᾳ μιᾷ καταστεῖλαι τῆς πενίας τὴν ἀσχημοσύνην ἔστιν, ἀλλὰ πανταχοῦ με δεῖ ἐκπομπεύεσθαι καὶ παραδειγματίζεσθαι. πῶσ' αὐτὴ τῆς τῶν παίδων τελευτῆς ἢ συμφορὰ χαλεπωτέρα· πανταχοῦ περίεμι διδάσκαλος τῶν κακῶν.» ὅπερ δὲ ἐξ ἀρχῆς εἶπον, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ χρόνον πολὺν συνεχώρησεν ὁ θεὸς γενέσθαι, ἵνα μὴ μετὰ τὴν μεταβολὴν ἀπιστηθῆ ἢ συμφορὰ, καὶ διὰ τοῦτο αἴθριος, ἵνα πάντες ὀρώσιν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἔστιν εἰπεῖν· ἵνα, ὅταν ἴδωσιν αὐτὴν μεταβαλλομένην καὶ βελτίω γεγεννημένην καὶ εὐπαιδα καὶ πολὺπαιδα, μὴ ἀπιστῶσιν αὐτῆς τῇ προτέρᾳ συμφορᾷ οἱ καὶ μισθὸν αὐτῇ τῶν μόχθων παρεσχηκότες. 46 2,9dβ τόπον, φησὶν, ἐκ τόπου περιερχομένη καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας, 9dξ προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύση,- εἰκότως, ἐλευθερίως γὰρ ἦν ἀνατραφεῖσα ἢ γυνή. 2,9dδ ἵνα ἀναπαύσωμαι τῶν μόχθων μου καὶ τῶν περιεχουσῶν με ὀδυνῶν, 9deaί με νῦν συνέχουσιν. τὸν πολὺν πόνον φησὶ καὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν λατρείαν. 2,9e ἀλλ' εἶπόν τι ῥῆμα πρὸς κύριον καὶ τελεύτα. ὅρα, μετὰ τὸ τὴν τραγωδίαν ἀκριβῶς διηγήσασθαι τότε τὴν ἀναίσχυντον ἐπάγει συμβουλὴν οὐ τολμήσασα πρὸ τούτου ταῦτα εἰπεῖν, ἀλλὰ πρότερον δείξασα πιθανὴν τινα τὴν παραίνεσιν, τότε τὸ δηλητήριον ἐνίησι καὶ οὐδὲ αὐτὸ φανερώς. οὐκ εἶπεν· «βλασφήμησον», ἀλλ' εἶπόν τι ῥῆμα πρὸς κύριον καὶ τελεύτα. «τίνος ἔνεκεν; ἄρα οἶδας, ὅτι τελευτὴ τὸ πρᾶγμα ἐστίν; ποία δέ σοι παραμυθία ἀπὸ τῆς ἐμῆς τελευτῆς; τίς παραψυχή;» οἱ γὰρ τὰ πονηρὰ συμβουλευόντες οὐ τολμῶσιν ἀνακεκαλυμμένην εἰσάγειν τὴν συμβουλὴν, ἀλλὰ τῇ ἀσαφείᾳ περιστέλλουσι τὸ πονηρὸν τῆς παραινέσεως. «ὅπερ οὐκ ἐτόλμησας συμβουλευῆσαι, τοῦτό με ὑπομῆναι παραινεῖς; διὰ τί γὰρ μὴ λέγεις, ποῖον ῥῆμα;» «πανταχόθεν σοι προσεχώσθησαν οἱ λιμένες, τὰ παιδιά ἀνήρηται, ἢ γυνὴ πάντων ἐλεεινότερον πράττει, τὸ σῶμα οὕτω διάκειται, ὡσπερ αὐτὸς ὄρα· μία ὑπολέλειπται παραμυθία, εἷς ἀπαλλαγῆς τρόπος, εἰπεῖν τι πρὸς τὸν θεόν.» «τί λέγεις, ὦ γύναι; δέον ἐξιλεώσασθαι, δέον καταλλάξαι παροξῦναι μᾶλλον παραινεῖς; εἰ γὰρ ὁ θεὸς ταῦτα ἐποίησεν, παρακαλέσαι αὐτόν, οὐ βλασφημεῖσαι δεῖ, εἰ δὲ οὐκ αὐτός, οὐδὲ οὕτω βλασφημεῖν. τί μοι τὴν τῶν δεινῶν ἐπιθήκη ἐπιτείνεις διὰ τῆς τῶν δεινῶν λύσεως; πῶς οἶει; πόθεν γὰρ δῆλον, ὅτι καὶ ἐρῶ καὶ τελευτήσω; ἂν δὲ μετὰ τὸ εἰπεῖν πάλιν μείζοσι περιβάλλωμαι δεινοῖς;» ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἶπεν. πῶς δὲ οὐκ εἶπε πρὸς αὐτόν· «διάχρησαι σαυτόν», ἀλλ' ὁ μάλιστα ἐπεθύμει ὁ διάβολος, τοῦτο συμβουλεύει καὶ παραινεῖ; 47 ὡσπερ διὰ τοῦ ὄψεως πρότερον, οὕτω διὰ τῆς γυναικὸς νῦν. «ἂν κατηγορήσω τοῦ θεοῦ», φησὶν, «οὐ δέχεται τὴν συμβουλὴν. ἐπαίρω τὰ δεινά. ἐμὲ ἐλέησον.» καὶ ποία σοι τῶν δεινῶν παραμυθία ἀπελθόντος τούτου; τίς παραψυχή; οὐχὶ δὲ μᾶλλον ἐπιταθήσεται; νῦν μὲν γὰρ ἐλπίσαι ἔστι τι χρηστόν, τότε δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ χρεῖα ἀπαραμύθητος. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ αἰσχύνεσθαι αὐτὴν. τίνα οὐκ ἂν ἐθορύβησε ταῦτα; τίνα οὐκ ἂν ἰλιγγιάσαι ἐποίησε τὰ λεγόμενα; τί οὖν ὁ γενναῖος οὗτος καὶ φιλόθεος ἀνὴρ; 2,10a ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτῇ εἶπεν. καὶ καλῶς εἶπεν· ἐμβλέψας αὐτῇ. τὸν θυμὸν ἐνέφηγε διὰ τῆς ὄψεως οὐκ ἀρκούντων τῶν ῥημάτων αὐτῆς καθάψασθαι. καὶ ὅρα, πῶς μεμετρημένως· οὐδὲν χαλεπαίνοντος οὐδὲ δυσχεραίνοντος ῥῆμα προήκατο· καὶ τὴν γυναῖκα ἐπέγνω καὶ τὴν συμβουλὴν οὐκ ἐδέξατο. οὐκ εἶπεν· «ἄφρων εἶ καὶ ἀνόητος», ἀλλὰ τί; 2,10b ἵνα τί ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν οὕτως ἐλάλησας; τουτέστιν· «οὐδὲν ἄξιον σαυτῆς οὐδὲ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς παρ' ἐμοῦ παιδεύσεως

ἐφθέγξω. οὐκ ἔστι σὰ τὰ ῥήματα ταῦτα.» οὐ γὰρ ὅπως αὐτὴν ἐξυβρίσειε μόνον ἐσπούδαζεν, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀπαγάγοι τῆς πονηρᾶς ταύτης διανοίας. 2,10c εἰ τὰ μὲν ἀγαθὰ, φησὶν, ἔδεξάμεθα παρὰ κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; τουτέστιν· «εἰ καὶ μόνον κακὰ ἦν, φέρειν ἔδει. κύριός ἐστι καὶ δεσπότης. οὐχὶ ἐξουσίαν ἔχει πάντα ἐπαγαγεῖν; τίνος ἔνεκεν ἔδωκε τὰ ἀγαθὰ; οὐχ ὡς ἀξίοις. μὴ τοίνυν μηδὲ νῦν ὡς παρ' ἀξίαν ταλαι48 πωροῦντες ἀλγῶμεν. μάλιστα μὲν κύριος ἦν καὶ μόνον δοῦναι τὰ κακὰ· εἰ δὲ καὶ ἀγαθὰ δέδωκεν, τί δυσχεραίνομεν;» ὅρα, πῶς οὐδαμοῦ οὔτε τὰ ἀμαρτήματα οὔτε τὰ κατορθώματα λέγει, ἀλλὰ μόνον, ὅτι ἔξεστι τῷ θεῷ, ἃ βούλεται, ποιεῖν. «ἀνάμνησον σαυτὴν τῆς προτέρας εὐπραγίας καὶ οὐκ οἴσεις χαλεπῶς τὰ παρόντα. ἀρκεῖ πρὸς παραμυθίαν ἡμῖν τὸ τὸν κύριον εἶναι τὸν ἐπαγαγόντα. μὴ λέγωμεν "δικαίως" ἢ "ἀδίκως".» καὶ ὅρα, πάλιν ἡ ἀνακήρυξις τοῦ ἀθλητοῦ 2,10d ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ, φησὶν, 10e οὐχ ἤμαρτεν Ἰὼβ οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἔναντι κυρίου. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι πρὸς μὲν τὴν γυναῖκα ταῦτα ἔλεγεν, τὰ δὲ ἀπόρρητα αὐτοῦ τῆς διανοίας ἔγεμε θυμοῦ καὶ ἀποδυσπετήσεως· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐφθέγξατό τι. 2,11a ἀκούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κακὰ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ 11b παρεγένοντο ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας πόλεως πρὸς αὐτόν· 11c Ἐλιφάξ ὁ Θαιμανῶν βασιλεύς, 11d Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος 11e καὶ Σωφάρ ὁ Μιναίων βασιλεύς, 11f καὶ παρεγένοντο ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτόν 11g τοῦ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψασθαι αὐτόν. ὥσπερ ὅθεν προσεδόκησε παραμυθίαν τινὰ καὶ παραίνεσιν ἀρίστην εὐρήσειν, ἐντεῦθεν εὗρεν ὄλεθρον, ἀπὸ τῆς γυναικός, οὕτως καὶ ἀπὸ τῶν φίλων. παραγίνονται μὲν ὡς παραμυθησόμενοι, τὸ δὲ ἐναντίον ποιοῦσιν. καὶ πρὸ τῶν ῥημάτων δὲ αὐτῶν ἱκανὴ μόνη ἡ ὄψις τὸν δίκαιον καταβαλεῖν. τὰ γὰρ ἡμέτερα δεινὰ μάλιστα ἐν τοῖς ἄλλων καθορῶμεν ἀκριβέστερον ἀγαθοῖς. ἐννόησον, ὅσον ἦν ἑαυτὸν ἐν τούτοις ὁρᾶν καὶ ἐκείνους τοὺς συνήθεις καὶ γνωρίμους ἐπὶ τῆς προτέρας εὐπραγίας μένοντας. οὐδὲν γὰρ ἕτερον 49 ἀλλ' ἢ τὴν ἑαυτοῦ πρότερον εὐπραγίαν ἐν τούτοις ἀνετυποῦτο ἑαυτὸν ἐννοῶν, ἐν τίσιν ἦν. καὶ τὸ δὴ δεινὸν τὸ πανταχοῦ περιενεχθῆναι τὴν συμφορὰν. εἰ γὰρ οὗτοι τοσοῦτον ἀπέχοντες ἤκουσαν, πολλῶ μᾶλλον οἱ πλησίον ὄντες. μάλιστα δὲ αὐτὸν ἐλύπει οὐ τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν ὡς ἀσεβῆ καὶ παράνομον ταῦτα πάσχειν τὰ κακὰ, ὡς ἐχθρὸν τοῦ θεοῦ καὶ πολέμιον, ὡς ἐν ὑποκρίσει τὸν ἔμπροσθεν ζήσαντα χρόνον. οὐκ ἔμελεν αὐτῷ τοῦ σώματος διαφθειρομένου, ἀλλὰ τῆς δόξης καταβαλλομένης, οὐχ ὅτι φιλότιμος ὁ ἄνθρωπος ἦν οὐδὲ ὅτι πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἔζη δόξαν, ἀλλ' ὅτι πολλοὺς ἐπὶ τούτοις σκανδαλιζομένους ἐώρα. οὕτω καὶ Μωυσῆς ὑπὲρ τῆς δόξης ἔδεισε τοῦ θεοῦ καὶ Παῦλος δὲ ὁμοίως. ἄκουε γάρ, τί φησὶν ὁ Μωυσῆς· μήποτε εἴπωσιν, φησὶν, ὅτι ἐξήγαγες αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου ἐν πονηρίᾳ ἀπολέσαι ἐνταῦθα. τί γὰρ ἐνενόει; ὅτι εἰ οἱ πολλὰ καλὰ παρ' αὐτοῦ παθόντες, οἷς πενίαν ἔλυσε καὶ χρεῖαν συνδιήνεγκε καὶ ὀρφανίαν κουφοτέραν ἐποίησεν, οἷς ἐγένετο λιμὴν καὶ καταγῶγιον, τοῦτον ἀκούουσι χειμαζόμενον καὶ οὐδεμιᾶς τυγχάνοντα παραμυθίας, πόσαις εἰκὸς αὐτοὺς τρικυμίας βάλλεσθαι λογισμῶν, ὥστε τὰ τούτου δεινὰ τοὺς ἐτέρων ἐχειμάζε λογισμούς. καὶ ὅτι ταῦτα ἔστιν, ἀναμείνωμεν καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰσόμεθα. καὶ παρεγένοντο, φησὶν, ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτόν τοῦ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψασθαι αὐτόν. ἀλλ' οὐχὶ τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλὰ τούναντίον. φιλικὴ μὲν ἡ παρουσία, οὐ φιλικὴ δὲ ἡ παραίνεσις καὶ ἡ συμβουλή. 2,12a ἰδόντες δὲ αὐτὸν πόρρωθεν οὐκ ἐπέγνωσαν, 12b καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν ἕκαστος 12c ῥήξαντες τὴν ἑαυτοῦ στολὴν 12d καὶ καταπασάμενοι γῆν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. 2,13a παρεκαθέζοντο αὐτῷ εἰς γῆν ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, 13b καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐλά50 λησε πρὸς αὐτόν· 13c ἐώρων γὰρ τὴν πληγὴν δεινὴν οὖσαν καὶ μεγάλην σφόδρα. ταῦτα πάντα καλὰ καὶ φίλων ἄξια καὶ συμπαθούτων τεκμήρια, ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα οὐκέτι τοιαῦτα, ἀλλὰ πολλῶ τούτων

έναντία καὶ ἀποδέοντα. καὶ ὄρα, τί γίνεται· ἵνα μὴ δόξωσιν ὡς ἐχθροὶ καὶ βλάσφημοὶ λέγειν τὰ μετὰ ταῦτα, προλαβόντες τοῖς γεγενημένοις ἀνεῖλον τὴν ὑποψίαν ὥστε τὸν δικάζοντα τοῖς λεγομένοις μὴ παρακρουσθῆναι τῇ τῶν ἐχθρῶν ὑποψίᾳ. καὶ οὐδεὶς αὐτῶν, φησὶν, ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν λόγον. ὄρα μεῖζον τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου παραμυθίας τὸ δεινόν. καὶ τοῦτο συνετῶς ἐποίησαν τοῖς πράγμασιν αὐτὸν παρακαλοῦντες, τῇ προσεδρεΐα, τῷ διαρρηῆξαι τὰ ἱμάτια.

3,1a καὶ μετὰ ταῦτα ἤνοιξεν Ἰὼβ τὸ στόμα αὐτοῦ 1b καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ. 3,2 καὶ ἀπεκρίθη Ἰὼβ λέγων· 3,3a ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ἔγεννήθην ἐν αὐτῇ, 3b καὶ ἡ νύξ, ἐν ἣ εἶπον· ἰδοὺ ἄρσεν. ὅτι δεινὰ τὰ συμβεβηκότα, διὰ τῆς σιγῆς ἐμαρτύρουν αὐτοί. οὐκ ἂν ἐτόλμησαν παραμυθῆσασθαι, εἰ μὴ πρότερος αὐτὸς ἀρχὴν ἔδωκεν. τί δὴ τοῦτο ἐστίν· ἀπόλοιτο, φησὶν, ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ἔγεννήθην ἐν αὐτῇ; τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν· ἐπήνεσα τοὺς ἀποθανόντας, τοὺς ἤδη τεθνηκότας ὑπὲρ τοὺς ζῶντας. ἀγαθὸς ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους, ὅστις οὐπῶ ἐγένετο. ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα μὴ ἀπλῶς ἐξετάζωμεν, ἀλλ' ἐκ ποίας λέγεται διανοίας ἴδωμεν, ἀθυμούσης καὶ θορυβουμένης, ἐπεὶ καὶ Δαυὶδ φησιν· ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ ἐκστάσει μου, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκστάσει εἶπεν. καὶ ἐτέρωθί φησιν· ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. οὕτω καὶ οὗτος 51 ἐν τῇ συμφορᾷ ταῦτα εἶπεν. οὐχ ὄρα, ἀγαπητέ, τοὺς τεμνομένους βοῶντας μεγάλα; ἄρ' οὖν αὐτοῖς ἐπιπλήττομεν; οὐδαμῶς, ἀλλὰ συγγινώσκομεν. εἰ μὴ ταῦτα ἐφθέγγατο, ἔδοξεν ἂν μηδὲ τῆς κοινῆς μετέχειν φύσεως. οὐκ ἀκούεις τοῦ Μωυσέως οἷά φησιν; ἀπόκτεινόν με, εἰ οὕτω μοι μέλλεις ποιεῖν. τί διαφέρει, εἶπέ μοι, τὸ εἰπεῖν ἀπόκτεινόν με τοῦ εἰπεῖν ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ἔγεννήθην ἐν αὐτῇ; τοῦτο καὶ Ἰερεμίας εἶπεν· ἐπικατάρατος ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ἔγεννήθην. μὴ τὰ ῥήματα ἴδης ἀπλῶς, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν ἐξέταζε. ὅτι μὲν γὰρ οὐχ ἤμαρτεν οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ, πολλάκις ἤκουσας· ὅτι δὲ οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἤμαρτεν, αὐτοῦ πάλιν ἀκούση τοῦ θεοῦ λέγοντος· οἶμαι με ἄλλως σοι κεχρηματικένοι ἢ ἵνα δίκαιος ἀναφανῆς; οὐκ ἂν διπλάσια τῶν προτέρων ἔλαβεν, εἰ μὴ διπλασίονα ἀρετὴν ἐπεδείξατο. τὴν οὖν ἀπόφασιν ἰδόντες τοῦ θεοῦ προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις. κἂν μὲν εὐρωμέν τι † εἰπεῖν ἐπεὶ † εὐχαριστήσωμεν τῷ θεῷ. ἀπόλοιτο, φησὶν, ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἐν ἣ ἔγεννήθην ἐν αὐτῇ, καὶ ἡ νύξ, ἐν ἣ εἶπον· ἰδοὺ ἄρσεν. τί ἐστὶν ἀπόλοιτο, ἴδωμεν, καὶ ὀψόμεθα ἀθυμίας ὄντα τὰ ῥήματα, οὐχὶ πονηρίας οὐδὲ βλασφημίας τινός. οὐ γὰρ ἀπώλετο· μὴ γὰρ δυνατόν αὐτὴν ἐπανελθεῖν πάλιν καὶ γενέσθαι ἄνωθεν, ὡς περὶ τινος ἀνυποστάτου διαλέγεται πράγματος. 3,4a ἡ ἡμέρα, φησὶν, ἐκείνη εἶη σκότος, 4b καὶ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ κύριος ἄνωθεν 4c μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος· 3,5a ἐκλάβοι δὲ αὐτὴν σκότος καὶ σκιά θανάτου, 5b καὶ ἐπέλθοι ἐπ' αὐτὴν γνόφος. 3,6a καταραθεῖ ἡ ἡμέρα ἐκείνη καὶ ἡ νύξ ἐκείνη, 6b ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος. 6c μὴ εἶη εἰς ἡμέραν ἐνιαυτοῦ 6d μηδὲ ἀριθμηθεῖ εἰς ἡμέραν μηνῶν. 3,7a καὶ ἡ νύξ ἐκείνη εἶη ὀδυνηρά, 7b καὶ μὴ ἔλθοι ἐν αὐτῇ εὐφροσύνη μηδὲ χαρμονή, 3,8a ἀλλὰ κατα2 ράσαιτο αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, 8b ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειροῦσθαι. 3,9a σκοτωθεῖ τὰ ἄστρα τῆς νυκτός ἐκείνης, 9b ὑπομείναι καὶ μὴ ἔλθοι καὶ μὴ φωτίσαι 9c μηδὲ ἴδοι ἐωσφόρον ἀνατέλλοντα, 3,10a ὅτι οὐ συνέκλεισε πύλας γαστρὸς μητρός μου· 10b ἀπήλλαξε γὰρ ἂν κόπον ἀπὸ ὀφθαλμῶν μου. ὄρα, ἀθυμίας ὄντα τὰ ῥήματα; τῆς ἡμέρας ἦν τὸ ταῦτα ἐργάσασθαι, εἶπέ μοι; 3,11a διὰ τί γάρ, φησὶν, ἐν κοιλίᾳ οὐκ ἐτελεύτησα, 11b ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξῆλθον καὶ οὐκ εὐθέως ἀπώλομην; 3,12a καὶ ἵνα τί συνήντησάν μοι γόνατα; 12b ἵνα τί δὲ ἐθήλασα μαστοὺς μητρός μου; 3,13a νῦν ἂν κοιμηθεὶς ἠσύχασα, 13b ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην 3,14a μετὰ βασιλέων καὶ βουλευτῶν γῆς, 14b οἱ ἐγαυριῶντο ἐπὶ ξίφεσιν, 3,15a καὶ μετὰ ἀρχόντων, ὧν πολὺς ὁ χρυσός, 15b οἱ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀργυρίου, 3,16a ἢ ὥσπερ ἔκτρομα

ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς 16b ἢ ὡσπερ νήπιοι, οἱ οὐκ εἶδον φῶς. τί λέγεις; οὐχὶ σὺ εἶπας· εἰ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ κυρίου, τὰ δὲ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; τί γέγονεν; ἀθρόον μετέπεσες καὶ ἐπαρᾶ σου τὴν ἡμέραν καὶ τὴν γένεσιν αἰτιᾶ σὺ τὴν σεαυτοῦ, καὶ ταῦτα παρόντων τῶν ἀκροατῶν; σὺ δὲ οὐ θαυμάζεις, ὅτι οὐκ ἐκεῖνα ἐφθέγγετο τὰ ῥήματα, ὅτι «τίνα ἀντὶ τίνων ἀπολαμβάνω; ταῦτά μοι ἀντὶ τῆς φιλοξενίας; ταῦτα ἀντὶ τῆς πολλῆς φιλανθρωπίας;» ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν εἶπεν, ὡσπερ δὲ δικαίως ὑπομένων, ἄπερ ὑπέμενεν, καὶ κατ' ἀξίαν καὶ κατὰ λόγον ἠῤῥατο μὴ γενέσθαι, ὅπερ καὶ περὶ τοῦ Ἰουδα ἔλεγεν ὁ Χριστός· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ μὴ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος· ὅπερ οὖν καὶ οὗτός φησιν· «διὰ τί ἐγενόμην; βέλτιον ἦν μὴ γενέσθαι.» 3,17a ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἔπαυσαν θυμὸν ὀργῆς, 17b ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι τῷ σώματι. 3,18a ὁμοθυμαδὸν δὲ δι' 53 αἰῶνος 18b οὐκ ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου. 3,19a μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστὶ 19b καὶ θεράπων οὐ δεδοικῶς τὸν κύριον αὐτοῦ. τί λέγεις, ὅτι ἀσεβῆς καὶ πονηρὸς ἐγώ, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ταύτης ἔτυχον τῆς παραμυθίας; 3,20a ἵνα τί γάρ, φησίν, δέδοται τοῖς ἐν πικρία ψυχῆς φῶς, 20b ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναϊ ψυχαῖς; 3,21a οἱ ὁμείρονται τοῦ θανάτου καὶ οὐ τυγχάνουσιν, 21b ἀνορύσσουσι δὲ αὐτὸν ὡσπερ θησαυρόν, 3,22 περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο, ἐὰν κατατύχουσιν αὐτοῦ. 3,23a θάνατος γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, οὗ ἢ ὁδὸς ἀπεκρύβη· 23b συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ. θαύμασον καὶ ἐνταῦθα αὐτοῦ τὴν εὐλάβειαν, πῶς ἐπιθυμεῖ τοῦ θανάτου καὶ οὐ τυγχάνει, καὶ οὐκ ἐτόλμα ἑαυτὸν διαχρήσασθαι. ταῦτα δὲ οὐχὶ ἐγκαλοῦντός ἐστιν, ἀλλὰ διαποροῦντος καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ εὐρίσκοντος. ὡσπερ ὁ Χριστὸς εἰπὼν καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη οὐδὲν ἕτερον ἐδήλωσεν, ἀλλ' ἢ ὅτι δεινὰ αὐτὸν ἀναμένει καὶ χαλεπά, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἰωβ λέγων «εἶθε μὴ ἐγεννήθην» οὐ τῆς δημιουργίας τοῦ θεοῦ κατατρέχει, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς παρίστησιν. διὰ τί «εἶθε μὴ ἐγεννήθην»; ὅτι ἄδικόν τι πέπονθας; «οὐδαμῶς» φησίν, «ἀλλ' ὅτι οὐ φέρω τὴν συμφοράν.» καὶ ὅρα τὴν εὐλάβειαν· ἅπαντα τὸν θυμὸν εἰς τὴν ἡμέραν ἐκχέει οὐ τολμῶν τοῦτον ὑπερβῆναι τὸν ὄρον, ἀλλ' ἀεὶ τὰ αὐτὰ καὶ συνεχῶς λέγων ἡμέρα καὶ νύξ καὶ νύξ καὶ ἡμέρα καὶ πλέον οὐδέν· καίτοι ἦρκει τὸ πρῶτον 54 ῥήμα ἅπαντα παραστήσαι. εἰπὼν γὰρ ἀπόλοιτο ἢ ἡμέρα, ἐν ἧ ἐγεννήθην πάντα τὰ ἐνταῦθα ἐδήλωσεν, ἵνα εἴπη, ὅτι «τέως τῶν παρόντων οὐκ ἐπειρώμην δεινῶν, κἂν μὴ μισθὸν εὐσεβείας ἐκομιζόμην.» τίνος ἔνεκεν εἶπε τὸ μὴ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος καὶ ὅσα τοιαῦτα; ἔθος τοῖς ἀλγοῦσι περιττολογεῖν. μὴ τοίνυν ὑπὸ ἀσεβεῖς εὐθύνας τοὺς λόγους ἀγάγωμεν· ὃν γὰρ ὁ θεὸς δικαιοῖ, τίς κατακρινεῖ; ἢ ἡμέρα, φησίν, ἐκεῖνη εἶη σκότος καὶ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ κύριος ἄνωθεν μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος, ἐκλάβοι δὲ αὐτὴν σκότος καὶ σκιά θανάτου. τί τοῦτο ἐκείνου διαφέρει; καὶ πάλιν· καταράσαιτο αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειροῦσθαι. τί βούλεται ἐνταῦθα τὸ κῆτος; τὴν πολλὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται. νῦν ἂν κοιμηθεῖς, φησίν, ἠσύχασα, ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην μετὰ βασιλέων καὶ βουλευτῶν γῆς. ὅπερ καὶ ὁ Ἥλιος φησίν· ἱκανούσθω μοι, μὴ ἐγὼ κρείττων εἶμι τῶν πατέρων μου; καὶ μετὰ ἀρχόντων, φησίν, ὧν πολλὸς ὁ χρυσός. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἐκείνους καταστέλλειν καὶ πείθειν μὴ μέγα νομίζειν εἶναι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. οὐ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχε τοὺς βασιλεῖς ἐνταῦθα παρήγαγεν, οἱ ἐγαυριῶντο, φησίν, ἐπὶ ζίφεισιν. ὅρα καὶ ἐν τῇ συμφορᾷ φιλόσοφα ῥήματα. οὐδὲν ἐκείνων ὁ πλοῦτος προέστη, οὐδὲν ἐκείνους ἢ δύναμις ὠφέλησεν. ὁ θάνατος πάντων περιεγένετο. ἢ ὡσπερ, φησίν, ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς. ὅρα, πῶς, ἵνα μὴ δόξη ἑαυτὸν ἐπαίρειν, καὶ τοῖς ἀμβλωθριδίοις ἑαυτὸν παραβάλλει· οὕτω ταπεινὸς ἦν καὶ ἐλεεινός. 55 ἐκεῖ ἀσεβεῖς, φησίν, ἔπαυσαν θυμὸν ὀργῆς. εἶτα λοιπὸν ἐγκώμιον θανάτου, ὅτι οἱ μὲν τῆς κακίας ἀπέστησαν, οἱ δὲ τῆς ταλαιπωρίας ἀπηλλάγησαν, οἱ μὲν εὖρον λιμένα τῶν δεινῶν, οἱ δὲ κώλυμα τῆς πονηρίας· καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι οὐδὲ ἔστι πάλιν προσδοκῆσαι τὰ

πρότερα, ἀλλ' ἀναπαυσαμένους αἰεὶ μένειν ἐπὶ τῆς ἀναπαύσεως δεῖ, καὶ ὅτι πάντων ἔσται λύσις τῶν δεινῶν. «πῶς βούλει με παύσασθαι ὡς θέλεις; διὰ τί μὴ ἀπήλθον ἐντεῦθεν;» οὐχὶ ἐγκαλοῦντός ἐστι ταῦτα τὰ ῥήματα, ἀλλὰ διαποροῦντος καὶ τὸν θάνατον ἐπιθυμοῦντος μόνον. ὁμοθυμαδὸν δέ, φησὶν, οἱ δι' αἰῶνος οὐκ ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου. πάντων ἔστιν ἀνώτερος ὁ θάνατος. οὐ μόνον οὐδὲν ἔστιν ὑπομεῖναι δεινόν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρις ἀκοῆς τὰ δεινὰ παραδέξασθαι. μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἔστι καὶ θεράπων οὐ δεδοικῶς τὸν κύριον αὐτοῦ. οὐδεὶς ἐξελθεῖν ἰσχύει τῆς τυραννίδος ἐκείνης, οὐ δούλος, οὐκ ἐλεύθερος. πάντα τὰ ἀνθρώπινα διαλέλυται, καὶ πλοῦτος καὶ ἀξιώματα. πολλὴ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἡ ἀνωμαλία, πολλὴ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἡ ἐλευθερία. ἐπειδὴ γὰρ φρικτὸν τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι, ἐμφιλοσοφεῖ τῷ θανάτῳ ὑπὸ τῆς συμφορᾶς δεικνὺς αὐτὸν τῆς ζωῆς ὄντα βελτίονα τοῖς ἐν ὀδύναϊς. «πολλὴ ἰσοτιμία», φησὶν, «ἐκεῖ, οὐκ ἔστι φοβηθῆναι μεταβολὴν καθάπερ ἐνταῦθα. πᾶσιν ἀναγκαίως συμβαίνει, πάντων ὁμοίως κρατεῖ κακῶν ἔστιν ἐμπόδιον, τλαιπωρίας λύσις. τὰ δοκοῦντα εἶναι δεινὰ λέλυται.» ἵνα τί γάρ, φησὶν, δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ ψυχῆς φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναϊς ψυχαῖς; πάλιν ἐνταῦθα οὐκ ἐγκαλοῦντός ἐστι τὰ ῥήματα, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ζητοῦντος καὶ ἀλγοῦντος. τὰ γὰρ μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας λεγόμενα οὐχ ὁμοίως ὑποληπτέον, ὡσπερ, ὅταν λέγη τις σοφός· ἵνα τί ὑπῆρξε χρήματα ἄφρονι; οὐδὲν δηλοῦται ἐνταῦθα, ἀλλ' ἡ ὅτι ἀνάξιος ἦν. ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι οὐχ ἡ ζωὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος χρησίμως γέγονεν, ὁπότε οὕτως ἔστι ποθεινός. οἱ ὁμείρονται, φησὶν, τοῦ θανάτου καὶ οὐ τυγχάνουσιν. διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Ἐκκλησιαστής· καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, καὶ πάλιν· ὦ θάνατε, ὡς γλυκύ σου τὸ μνημόσυνον. ταῦτα δὲ λέγει, ἵν' ὅταν ἀκούσης τῆς γυναικὸς συμβουλευούσης αὐτῷ· εἶπόν τι ῥῆμα καὶ τελεύτα, μὴ νομίσης διὰ φιλοζωίαν αὐτὸν μὴ εἰρηκέναι, ἀλλὰ δι' εὐσέβειαν. ὁ γὰρ οὕτω ποθεινὸν ἠγούμενος αὐτὸν καὶ μέγα τι νομίζων ἀγαθὸν παρὸν αὐτὸν εὐρεῖν οὐκ ἐτόλμησεν. θάνατος, φησὶν, ἀνδρὶ ἀνάπαυσις. ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη. εἰ τοίνυν ἀνάπαυσις, τίνας ἔνεκεν οὐκ ἐπιτρέχουσιν οἱ πολλοί; διὰ γὰρ τοῦτο ὁ θεὸς τὴν ζωὴν ἡμῖν ποθεινὴν ἐποίησεν, ἵνα μὴ ταχέως ἐπιτρέχωμεν τῷ θανάτῳ. οὐ ἡ ὁδός, φησὶν, ἀπεκρύβη. ἐμοὶ δοκεῖ "τοῦ θανάτου" λέγειν, τινὲς δὲ "τοῦ ἀνθρώπου" φασὶν. ὅτι γὰρ "τοῦ θανάτου" λέγει, δῆλον ἐκ τῶν προειρημένων καὶ τοῦ λέγειν· ἀνορύττοντες αὐτὸν ὡσπερ θησαυρόν, δηλονότι κεκρυμμένον. «ἄδηλον τὸ μέλλον», φησὶν, «οὐχ εὐρίσκομεν ὁδόν.» μὴ γὰρ μοι τοὺς ἀπαγχοιζομένους εἴπης· περὶ γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν λέγει καὶ κατὰ πρόσταγμα τοῦ θεοῦ. 57 συνέκλεισε γάρ, φησὶν, ὁ κύριος κατ' αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον, ὅτι ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. ἵνα γὰρ μὴ λέγη τις· «τίνας οὖν ἔνεκεν οὐχ αἰρή τὸν θάνατον;», συνέκλεισε, φησὶν, ὁ κύριος κατ' αὐτοῦ· «αἱ πύλαι», φησὶν, «κεκλεισμέναι εἰσίν.» εἶτα ἐκτραγωδεῖ τὴν συμφορὰν· 3,24a πρὸ γὰρ τῶν σίτων μου, φησὶν, στεναγμὸς ἦκει μοι, 24b δακρῦν δὲ ἐγὼ συνεχόμενος φόβῳ. «τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα θρηνώ. ὁ καιρὸς τῆς τροφῆς καιρὸς ἐμοὶ δακρῦν.» ψωμίεις γάρ με, φησὶν, ἄρτον δακρῦν. 3,25a φόβος γὰρ ὄν εὐλαβούμην ἦλθέ μοι 25b καὶ ὄν ἐδεδοίκεν συνήνησέ μοι. ὄραξ φιλοσοφίαν ἀνδρός; οὐ κατ' ἐκείνον τὸν ἐν τῷ ψαλμῷ λέγοντα· οὐ μὴ σαλευθῶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνευ κακοῦ οὐδὲ κατ' ἐκείνον τὸν λέγοντα· οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἀνθρώπινον εἶχεν αἰεὶ λογισμὸν τοσαύτης ἀπολαύων εὐημερίας καὶ τὰ ἐναντία καθ' ἐκάστην προσδοκῶν ἡμέραν. ὅθεν οὐδὲ ὡς ἀκαίρως αὐτῷ ἐπελθόντα χαλεπῶς ἤνεγκεν, ἀλλ' ἐγγυμνασάμενος καὶ ἐμμελετήσας τῇ προσδοκίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι καλῶς ἐγεγύμναστο. 3,26a οὔτε εἰρήνευσα, φησὶν, οὔτε ἠσύχασα οὔτε ἀνεπαυσάμην· 26b ἦλθε δὲ μοι ὀργή. οὐ περὶ τῶν προτέρων λέγει, ἀλλὰ περὶ τῶν παρόντων νῦν, τουτέστιν· «φόβου, πολέμου καὶ ταραχῆς ἐμπέπλησμαι», φησὶν, «αὐτὸς ἐμαυτῷ πολεμῶν.» τῶν ἕξωθεν συνεχόντων αὐτὸν δεινῶν ὁ τῶν λογισμῶν πόλεμος

χαλεπώτερος ἦν· οὐδὲν γαληνὸν εἶχε κατὰ διάνοιαν. «τὸ δὲ αἴτιον», φησὶν, «ἀπὸ τοῦ τὴν ὄργην ἔλθειν τοῦ θεοῦ.» ὄρα, πῶς τῶν σωματικῶν δεινῶν τὰ κατὰ ψυχὴν πλέον πενθεὶ ὡς ἐκείνης μᾶλλον τηκομένης καὶ τεθορυβημένης καὶ δεινὰ πασῶν χούσης. οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι καλόν, πρόσκαιρα πάντα νομίζειν καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα. οὕτως οὐδὲ ἐκείνων αἰσθησόμεθα τῆς δεινότητος οὐδὲ ὑπὸ τούτων ἐπαρθῆναι δυνησόμεθα, ἀλλὰ διὰ παντὸς ἐν ταῖς ἀνωμαλίαις ταύταις γαλήνης ἀπολαύσομεν καὶ εἰρήνης. καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι μετὰ βίου καθαροῦ καὶ ζωῆς ἀλήπτου τὰ ἐναντία προσεδόκα καὶ οὐ προσεδόκα μόνον, ἀλλ' ἐφοβεῖτο ἐννοῶν τὰ πρότερα οἷον τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ. ἡμεῖς δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν πονηρίᾳ συζῶντες οὐδὲν ὑποπεύσωμεν ἐναντίον; ὄρα, πῶς καὶ πρὸ τῆς πείρας ἐφιλοσόφει. ὁ γὰρ προσδοκῶν μεταβολὴν μετὰ βίου καλοῦ οὐχ ὡς μισθωτὸς ἦν, ὥστε πολλὴν αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν δείκνυσιν ἡμῖν τὸ λέγειν· φόβος ὃν ἠύλαβούμην ἦλθέ μοι.

4,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΕΛΙΦΑΖ Ο ΘΑΙΜΑΝΙΤΗΣ ΛΕΓΕΙ· 4,2a Μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ· 2b ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει; καλῶς προλαβὼν εἶπε τὰ κατειληφότα αὐτὸν πάντα κακὰ καὶ τὴν προσθήκην τῶν δεινῶν, ἐπειδὴ ἐβούλοντο αὐτῷ ἐπεμβαίνειν καὶ ἐνάλλεσθαι κειμένῳ. οὐ γὰρ ἐστὶ πάντων εἶδέναι ἐν ταῖς τοιαύταις ἀρμόζεσθαι συμφοραῖς, ἀλλὰ πολλοὶ πολλάκις τὸ τραῦμα χαλεπώτερον ἐποίησαν, οἱ μὲν ἀπὸ βασκανίας, οἱ δὲ ἀπὸ ἀφροσύνης. οὐ γὰρ δὴ τῶν ἰατρῶν τῶν τεμνόντων τὰ τραύματα ἐλάττονος δεῖται τέχνης ὁ τὸν παρακλητικὸν ἀναδεδεγμένος λόγον. καλῶς οὖν ἰατροὶ κακῶν ἐκλήθησαν ἐπιτρίβοντες τὸ τραῦμα· πάσχουσι δὲ αὐτὸ ἀπὸ βασκανίας. πόσης δὲ πονηρίας ἂν εἴη ἐν τοσοῦτῳ βασκαίνειν χειμῶνι καὶ κειμένῳ φθονεῖν, καὶ τὸν ἄξιον ἐλεεῖσθαι, τοῦτον μυρίοις περιβάλλειν δεινοῖς. ὄρα γάρ, πῶς οὐ μόνον παραμυθίας ἀπέχει τὰ ῥήματα τὰ παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν τὴν 59 ἀθυμίαν ἐντίθησι καὶ κατηγορίας μακροὺς ἀποτείνει λόγους. διὸ καὶ τίς φησιν· ψυχὴν παρωργισμένην μὴ προσταράξης. ἀλλ' ἴδωμεν, τί φησιν, καὶ φύγωμεν τὴν μίμησιν. τί οὖν λέγει μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ; "κόπον" οἶδεν ἢ γραφὴ τὴν ἀμαρτίαν λέγειν, ὡς ὅταν λέγη· ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος. οὐκ εἶπεν· «μὴ ἔπραξάς τι πονηρόν», ἀλλὰ· μὴ λελάληταί σοι. ἐπειδὴ γὰρ ἔλαμπεν ὁ βίος αὐτοῦ πανταχοῦ καὶ πολλὰ τῆς ἀρετῆς ὑπομνήματα πανταχοῦ τῆς γῆς εἶχεν, «μὴ τοῦτο», φησὶν, «εἶπης, ὅτι αἱ πράξεις σου καλαὶ καὶ ἀγαθαί· συμβαίνει γὰρ ἐν τοῖς ῥήμασι γεγενῆσθαι τὴν ἀμαρτίαν.» ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει; καὶ ὄρα, τὸ μὴ πολλάκις σοι λελάληται οὐχὶ φειδομένου ἐστὶν ἀμφισβήτησις καὶ ἀμφιβολία, ἀλλὰ μὴ ἔχοντος ἐλέγξει σαφῶς. ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει; τί γὰρ εἶπεν; ἠύξατο ἀποθανεῖν καὶ ἀπαλλαγῆναι τῆς παρούσης ζωῆς. μὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι «δίκαιος ὢν καὶ μέγала κατωρθωκῶς τοιαῦτα πάσχω»; ἀλλ' «ἐβουλόμην», φησὶν, «μετὰ τῶν ἀσεβῶν, μετὰ τῶν οἰκετῶν, μετὰ τῶν ἐκτρωμάτων ἀπελθεῖν, τῶν αὐτῶν τυχεῖν ὢν καὶ οἱ ἀσεβεῖς.» οὐκ εἶπεν· «ἐγὼ ὁ τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος.» 4,3a εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς 3b καὶ χειρας ἀσθενούντων παρεκάλεσας, 4,4a ἀσθενούντας δὲ ἐξανέστησας ῥήμασιν, 4b γόνασι δὲ ἀδυνατοῦσι περιέθηκας θάρσος. ὄρα, τέως τὴν ἐν τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ λέγει βοήθειαν καὶ συμμαχίαν δεικνύς, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μικρόν. εἰ γὰρ εἶπεν· «εἰ σὺ παρεκάλεσας χρήμασιν, πῶς σαυτὸν οὐ δύνασαι παρακαλέσαι;», ἐνῆν εἰπεῖν τὴν πενίαν. «εἰ δὲ λόγοις πολλοὺς παρεκάλεσας», φησὶν, 60 «καὶ ἐτέρους ὄντας ἐν συμφοραῖς ἀνέστησας, πῶς ἐπὶ σοῦ τὸ φάρμακον γέγονεν ἀσθενές; ὁ τὰς ἐτέρων λύων ἀνάγκας διὰ τῆς ἐν τοῖς λόγοις παραινέσεως καὶ συμβουλῆς, πῶς οὐκ ἀποκέχρησαι τῇ μεθόδῳ τῆς θεραπείας ἐπὶ τῶν οἰκείων κακῶν;» 4,5a νυνὶ δέ, φησὶν, ἦκει ἐπὶ σὲ πόνος καὶ ἠψατό σου, 5b σὺ δὲ ἐσπούδασας. τί ἐστὶν ἐσπούδακας; ταράττη, θορυβῆ, ἰλιγγιάς, σπεύδεις ἀποθέσθαι, οὐκ ἔχεις σαυτόν. 4,6a πότερον οὐχὶ ὁ φόβος σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ 6b καὶ ἡ ἐλπίς σου καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου; ὄντως

ἀφροσύνης τὰ ῥήματα· «εἰ ἑτέροις βοηθήσας σαυτῷ μὴ δύνασαι βοηθῆσαι μηδὲ παραινέσαι σαυτῷ, ὅπερ ἑτέροις συνεβούλευες, εὐδηλον, ὅτι πάσης ἀρετῆς ἄμοιρος αὐτὸς εἶ. ὁ γὰρ ἑαυτῷ χρήσιμος γενέσθαι μὴ δυνηθεὶς πῶς ἂν ἑτέροις γένοιτο;» ἐκ τούτων διαβάλλειν ἐπιχειρεῖ τὴν δόξαν τῶν προτέρων κατορθωμάτων, ὥστε μοι δοκεῖ καὶ ἐκεῖνο εἶναι τὸ νόημα· μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ. «οὐ πολλάκις», φησὶν, «εἶπες ἐν κόπῳ ἄλλοτρίῳ; τίς γὰρ δύναται ἐνεγκεῖν τὴν ἰσχὺν τῶν ῥημάτων σου, ὧν ἀεὶ καυχώμενος ἔλεγες; ἀλλ' ἰδοῦ, νῦν ἐλήλεγκται ἡ μεγαληγορία σου.» εἰκὸς γὰρ ἦν τὸν δίκαιον καὶ εἰπεῖν τινα τῶν οἰκείων κατορθωμάτων καὶ ἤδη ὡσπερ νῦν εἰς ἀνάγκην ἐμπεσόντα· διὰ τοῦτο φησὶν· ἐν κόπῳ. «τίς γὰρ καὶ δύναται τοῦτο», φησὶν, «διηγῆσασθαι ἢ ἐνεγκεῖν τὰ καυχήματά σου; ἀλλὰ νῦν ἐλήλεγκται. εἰ γὰρ σὺ ἐβόηθησας ἑτέροις, ---.» καὶ ὅρα, πῶς ἐκαυχᾶτο· οὐκ ἔλεγε τὰ ἐν χρήμασιν αὐτῷ κατωρθωμένα, ἀλλ' εἶ τινας ἀπὸ λόγων ὠφέλησεν. ταῦτα γοῦν αὐτῷ καὶ προφέρει. 61 πότερον οὐχὶ ὁ φόβος σοῦ ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ καὶ ἡ ἐλπίς σου καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου; τουτέστιν· «ὁ σκοπός, μεθ' οὗ ταῦτα ἐποίεις· ἢ ὅτι οὐδὲ ἐποίησας, ἢ ὅτι ὁ βίος σου πονηρίας γέμει, ἢ ὅτι οὐ μετὰ ὀρθῆς διανοίας ἐφόβου τὸν θεόν, ἀλλὰ ῥήματα ταῦτα ἦν. καὶ ἡ ἐλπίς σου ἐν ἀφροσύνῃ ἦν, ἔγεμεν ἀνοίας», φησὶν. διὰ τί; ποία ἀνάγκη; οὐ γὰρ ἔνι πολλάκις ἑτέροις βοηθήσαντα αὐτὸν εἶναι ἐν συμφοραῖς; «οὐ», φησὶν. εἶτα καὶ μάταιον πλέκει συλλογισμόν· ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν· φόβος, ὃν ἐφοβούμην, ἦλθέ μοι, «οὗτος», φησὶν, «ὁ φόβος ἐν ἀφροσύνῃ ἦν, καὶ ἡ ἐλπίς σου ἀπὸ τῆς κακίας τῆς καρδίας σου ἦν. εἰ γὰρ ἐν ἀληθινοῖς πράγμασιν ἦς καὶ βίου καθαροῦ, οὐκ ἂν ταῦτα προσεδόκησας, ὥστε αὐτὸς σεαυτὸν ἤλεγξας, ὅτι βίου ἀκαθάρτου ἦς καὶ πονηροῦ. ἀνόητον γάρ», φησὶν, «ἀγαθὸν ὄντα καὶ χρηστὸν τοιαῦτα φοβεῖσθαι καὶ τοιαῦτα ἐλπίζειν. εἰ γὰρ ἐν τῷ τὰς ἐτέρων διορθοῦν συμφορὰς τὸν βίον ἀνάλωσας, πῶς λέγεις, ὅτι φόβος, ὃν ἐφοβούμην, ἦλθέ μοι; ἀλλ' ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου τοιαῦτά σε ἐποίει προσδοκᾶν.» ὅρα, πῶς ἀγωνίζεται καὶ φιλονεικεῖ καὶ πάντα κινεῖ δεικνὺς αὐτὸν ἀπὸ πονηρίας ταῦτα παθόντα. 4,7a μνήσθητι οὖν, φησὶν, - οὐκ εἶπεν· «βλέπε», ἀλλὰ μνήσθητι- 4,7a τίς καθαρὸς ὧν ἀπώλετο. τουτέστιν· «ἀναλόγισαι πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, οὕτω σαφές ἐστὶ τοῦτο καὶ δῆλον.» εἶτα, ἐπειδὴ ὁ λόγος εὐχείρωτος ἦν, ἐπάγει τὸ δεύτερον δοκοῦν ἀναμφισβήτητον εἶναι· 62 4,7b ἢ πότε ἀληθινοὶ ὀλόρριζοι ἀπώλοντο. πλήττει αὐτὸν διὰ τῆς τῶν παίδων συμφορᾶς· «ἔστω γάρ, ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι ἔπαθόν τι δεινὸν ἕτεροι, ἀλλ' οὐ μέχρι τῶν ἐγγόνων ἦλθεν αὐτοῖς τὰ δεινὰ οὐδὲ μέχρι τῆς ρίζης αὐτῆς ἀνετράπησαν.» ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρῶτος λόγος ἠλέγχετο, τὸν δεύτερον ἐπήγαγε δοκοῦντα ἰσχυρὸν εἶναι καὶ τῆς συμφορᾶς αὐτὸν ἀναμιμνήσκοντα τῆς οἰκείας. 4,8a καθ' ὃν τρόπον εἶδον, φησὶν, τοὺς ἀροτριῶντας τὰ ἄτοπα. τουτέστιν· αὕτη ἡ συμφορὰ ἐκείνων ἐστὶ τῶν ἐργασαμένων τὴν ἀδικίαν. «τίς ἀπώλετο», φησὶν, «οὕτως, ὡς ἐκείνους ὀρῶμεν ἀπολλυμένους;» ἢ τίς ἀπώλετο καθαρὸς, ὃν τρόπον εἶδον τοὺς ἀροτριῶντας τὰ ἄτοπα; 4,8b οἱ δὲ σπείροντες αὐτὰ ὀδύνας θεριοῦσιν ἑαυτοῖς. καλῶς σπῶρον καὶ ἄροσιν εἶπεν. ἵνα γὰρ μὴ λέγη τις· «τίνος οὖν ἔνεκεν οὐκ εὐθέως ἀπώλοντο;», «οὐδὲ ὁ σπόρος εὐθέως ἀποδώσει», φησὶν. 4,9a ἀπὸ προστάγματος κυρίου ἀπολοῦνται, 9b ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀφανισθήσονται. ὅρα καὶ ἕτερον δεινόν· «μὴ νομίσης», φησὶν, «δαιμόνων εἶναι πονηρῶν μηδὲ ἀνθρώπων ἐπιβούλων τὰ συμβεβηκότα· ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ κολάζων. οὐκοῦν ἀναμφισβήτητον δικαίαν εἶναι τὴν κόλασιν.» 4,10a σθένος λέοντος, φωνὴ δὲ λεαίνης, 10b γαυρίαμα δὲ δρακόντων ἐσβέσθη; ὅρα, τί φησὶν· «ὡσπερ τὰ κατὰ φύσιν πράγματα οὐκ ἂν ἑτέρως γένοιτο, ἀλλ' ἢ ὡς κατὰ φύσιν τέτακται, οὕτω», φησὶν, «καὶ ἐνταῦθα, οἷον δὴ τὸ τοὺς μὲν πονηροὺς ἀπολέσθαι, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἐν εὐθηνίᾳ εἶναι. μὴ εἶδες», φησὶν, «τὸν δρόμον τῆς φύσεως διακοπέν63 τα;» οἷον φησὶν ὁ προφήτης ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων· εἰ πορεύσονται δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθόλου, ἐὰν μὴ

γνωρίσωσιν ἑαυτοῖς; εἰ ἐρεύξεται λέων ἐκ δρυμοῦ θήραν οὐκ ἔχων; εἰ δώσει σκύμνος φωνὴν αὐτοῦ καθόλου, ἂν μὴ ἀρπάσῃ τι; εἰ πεσεῖται ὄρνειον ἐν παγίδι ἄνευ ἰζευτοῦ; εἰ σχασθήσεται παγὶς ἄνευ τοῦ συλλαβεῖν τι; καὶ πάλιν· εἰ διώξονται ἐν πέτραις ἵπποι; εἰ παρασιωπήσονται ἐν θηλείαις; καὶ ὄρα· φυσικὰ παραδείγματα λαμβάνει. τουτέστιν· οὐδὲν καινὸν οὐδὲ ξένον γίνεται, ἀλλὰ νόμοις τισὶ πάντα τέτακται καὶ οὐδὲν ἐνήλλακται. εἰ γὰρ καὶ τὰ κατὰ τὰ θηρία ἔστηκεν, πολλῶ μᾶλλον τὰ ἡμέτερα. ὡσπερ σθένος λέοντος οὐκ ἂν κωλυθείη, οὕτως οὐδὲ παρρησία δικαίου. οὐ γὰρ οὕτω κατὰ φύσιν πρόσεστι τῷ θηρίῳ ἢ δύναμις, ὡς τῷ δικαίῳ ἢ δύναμις καὶ ἡ ἰσχύς· εὐκολώτερον λέοντα ἄνανδρον γενέσθαι ἢ δίκαιον εὐχείρωτον. 4,11a μυρμηκολέων ὤλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν, 11b σκύμνοι δὲ λεόντων ἀπέλιπον ἀλλήλους; τὸ ζῶον τοῦτο φασι μὴ δύνασθαι σιτεῖσθαι. «τί οὖν; διεφθάρη;» φησίν. «οὐδαμῶς.» τοῦτο δὲ παράδοξον καὶ μέγα, χωρὶς τροφῆς διατρέφεσθαι τὸ ζῶον τῆς ἄνωθεν προνοίας ἀπολαῦον. ἢ τοίνυν πρόνοια ἢ ταῦτα διατάξασα καὶ μὴ διακόπτουσα πῶς ἂν τοὺς περὶ δικαιοσύνης ἔλυσεν νόμους; ἀλλ' ἀλόγων μὲν τοσαύτην ποιεῖται πρόνοιαν, ἀνθρώπων δὲ οὐ; καὶ λαμβάνει φύσιν ἀλόγων οὐ πάνυ χρησίμην τῷ γένει τῷ ἡμετέρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐπίβουλον καὶ θανάσιμον. ὁ τοίνυν ἐν τοῖς δηλητηρίοις ζῴοις οὐδὲν διαταράττων καὶ τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἡμῖν 64 τὴν εὐταξίαν διατηρῶν, καίτοι μὴ ἐχόντων ἀπὸ φύσεως τὸ τρέφεσθαι, πολλῶ μᾶλλον ἐπ' ἀνθρώπων. ἀλλὰ μυρμηκολέοντος τοσοῦτον προνοεῖ, δικαίου δὲ οὐχί; σκύμνοι δὲ λεόντων ἔλιπον ἀλλήλους; καὶ τοῦτο φυσικὸν τὸ συναγελάζεσθαι καίτοι μικρὸν ὄν, καὶ οὐδὲ τοῦτο διέφθαρται· ἀλλ' ὅπερ τέθεικεν ἐν τῇ φύσει, τοῦτο διατηρεῖ. ὄραξ ζῶον ἄγριον; 4,12a εἰ δέ τι, φησίν, ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγεγόνει ἐν λόγοις σου, 12b οὐδὲν ἂν κακὸν τούτων συνήντησέ σοι. καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰνίττεται μοι, ὅτι πολλάκις σεμνά τινα εἶπεν ὁ Ἰὼβ ἴσως ἢ εἰς ζῆλόν τινας ἄγων ἢ καὶ ἐτέρας ἔνεκεν οἰκονομίας. ὄρατε, ὅσοι τοιαῦτα διαπορεῖτε καὶ νῦν, τίνοι προσεοίκατε. εἰ γὰρ ἐκεῖνος κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς τοιαῦτα εἰπὼν οὐκ ἔτυχε συγγνώμης, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ μετὰ τὴν πεῖραν τῶν πραγμάτων τοιαῦτα λέγοντες καὶ πολλὰς ἔχοντες αἰτίας τῶν γενομένων εἰπεῖν † ὡσπερ δοκοῦσι † καιρὸν εὐρηκεῖναι τοῦ ὄνειδίσαι καὶ ἐπεμβῆναι αὐτῷ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων πεῖραν οὐκ ἀναμένοντες. 4,12c πότερον οὖν, φησίν, οὐ δέξεταί σου τὸ οὖς ἐξαΐσια; ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «οὐκ εἶδες οὐδέποτε ἐνυπνιον;» φησίν, «οὐδὲ ἐταράχθης;» ἢ ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «οὐκ ἤκουσας τοιούτων διηγημάτων; μὴ ψεύδομαι;» φησίν, «τὸ οὖς σου οὐκ ἐδέξατο ἐξαΐσια;» «οὐ γὰρ δὴ ἐν ἡμέρᾳ μόνον πτοεῖ καὶ ταρασσει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνυπνίοις», φησίν, «καὶ ἐγὼ τοιαῦτα πολλὰ πολλάκις ἔπαθον. οἶδε δὲ καὶ δι' ὄνειράτων μόνων ταραττεῖν», φησίν, «καὶ δίκην εἰσπράττεσθαι.» ἐπειδὴ γὰρ συνέβαινε ἐναντιοῦσθαι αὐτοῦ τῷ λόγῳ 65 πολλοὺς ὄντας ἀδίκους καὶ οὐδὲν πάσχοντας τοιοῦτον, «ἀλλ' ἐν ὄνειροις», φησίν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ εἶδε τὸν θεὸν οὐδὲ χειρὸς ἦσθετο ἀπτομένης αὐτοῦ, «μὴ θαυμάσης», φησίν· «ἀοράτως γὰρ κολάζει, ἐπεὶ καὶ ἐμὲ πολλάκις ἐτάραξεν ἐν ἐνυπνίοις καὶ οὐδεμίαν αἴσθησιν ἔσχον τῶν γενομένων, ἀλλ' ἢ αὖραν καὶ φωνὴν ἤκουον. τοῦτο μόνον», φησίν, «ὡς οἶδεν ὁ θεός, συνταράττει, καὶ μὴ θαυμάσης.» ταῦτα δὲ πάντα λέγει, ἵνα δείξῃ, ὅτι παρ' αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ὀργή. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεσθαι· ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἔμπροσθεν πάντα βίον γαληνὸν διήγαγεν, «τί οὖν;» φησίν· «εἰ ἐν ὄνειροις σε ἐτάραξεν, πόθεν ἴσμεν; εἰ δὲ καὶ προεῖπεν ὥστε φοβηθῆναι καὶ προφυλάξασθαι, σὺ δὲ οὐκ ἐφυλάξω; ἐγὼ δὲ πολλὰ τοιαῦτα ὑπέστην.» καὶ οὐχ ἡγῆ τὸν βίον ἀβίωτον εἶναι τῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν ταραττομένων καὶ θορυβουμένων, κἂν ἐν ἡμέρᾳ διὰ παντὸς ἐν εὐπραγίᾳ διατελῶσιν; ἐμοὶ γὰρ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ χαλεπώτερον εἶναι δοκεῖ, ὅταν τις αὐτὸν τῆς ἀναπαύσεως προσχώσῃ τὸν λιμένα. εἰ γὰρ τις τὸν ὀδοιπόρον τὸν δι' ὅλης ἡμέρας φλογμῶ παλαίοντα καὶ ταλαιπωρία, ἐσπέρας ἀναπαύσασθαι βουλόμενον εἰς τὸ καταγώγιον, ἀπελάσειεν ἰνδάματά τινα δεικνὺς καὶ θορύβους

ψυχῆς, ἄρ' οὐχ ἡγή τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν δεινὰ πασχόντων δεινότερα πείσεσθαι; 4,13a ἔξαισιοι γάρ, φησίν, παρ' αὐτοῦ φόβοι καὶ ἡχῶ νυκτερινῶ 13b ἐπιπίπτων φόβος ἐπ' ἀνθρώπους. 4,14a φρίκη δέ μοι συνήνησε καὶ φόβος, 14b καὶ μεγάλως μου τὰ ὄστᾱ συνέσεισεν, 4,15a καὶ πνεῦμα ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπήλθεν. 15b ἔφριξαν δέ μου τρίχες καὶ σάρκες, 4,16a καὶ ἀνέστην καὶ οὐκ ἐπέγνω, 16b εἶδον καὶ οὐκ ἦν μορφή πρὸ ὀφθαλμῶν μου, 16c ἀλλ' ἢ αὔραν καὶ φωνὴν ἤκουον. 66 «οὐκ ἤκουσας», φησίν, «ὅτι πολλοὶ οὕτως ἐκολάσθησαν;» εἶτα, ἵνα ποιήσῃ ἀξιόπιστον τὸν λόγον, ἑαυτὸν παράγει ὑπόδειγμα, ὅτι οὐδενὸς προλαβόντος, οὐδενὸς φαινομένου ἀθρόον φόβος τις καὶ ταραχὴ ἐνέπεσεν εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ. τοῦτο καὶ ἡ Πανάρετός φησιν περὶ τοῦ σκότους ἐκείνου, ὅτι ἰνδάλματα αὐτοῖς ἐφαίνετο κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὸ σκότος ἐκεῖνο, καὶ ἱκανὸν ἦν εἰς τιμωρίαν τοῦτο. εἶτα πάλιν ἐκ περιουσίας ἐκ τοῦ καθόλου τὸ κατὰ μέρος δείκνυσιν. ὄρα, ἐπειδὴ εἶδε τὴν δόξαν ἀντικειμένην τοῦ δικαίου τοῖς αὐτοῦ ῥήμασιν, δι' ὅσων αὐτὴν καταβαλεῖν βούλεται. 4,17a τί γάρ; φησίν· μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἔναντι κυρίου 17b ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄμεμπτος ἀνὴρ; «ἄλλως δέ», φησίν, «οὐδὲ δυνατόν ἄνθρωπον ὄντα καθαρὸν εἶναι.» μὴ δὴ ταῦτα εἰς δόγματα δεξώμεθα, ἀγαπητοί. καὶ καλῶς προσέθηκεν· ἔναντι κυρίου, καθὼς καὶ ὁ προφήτης φησίν· οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. καὶ πάλιν· ἐὰν ἀμαρτίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; καθάπερ γὰρ ἡμῶν ἡ ἀγαθότης πονηρία ἐστὶν πρὸς τὴν ἐκείνου ἀγαθότητα συγκρινομένη, οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ. ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, φησίν, ἄμεμπτος ἀνὴρ; ὄρα αὐτὸν ἀντιφθεγγόμενον τῷ θεῷ· αὐτοῦ γὰρ εἰρηκότος ἄνθρωπος ἄμεμπτος οὗτός φησιν· «οὐκ ἄμεμπτος». ἀπὸ τῶν οἰκειῶν ἐπαίρει τὴν ψῆφον. 4,18a εἰ κατὰ παιδῶν αὐτοῦ οὐ πιστεύει, 18b κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιόν τι ἐπενόησεν. ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν ἄνω λέγειν δυνάμεων· «τί δεῖ λέγειν περὶ ἀνθρώπων», φησίν, «ὅταν οἱ ἄγγελοι μὴ ὦσιν ἄμεμπτοι;» 67 τί δέ ἐστὶν οὐ πιστεύει; ὡς δικαίοις καὶ ἀμέμπτοις καὶ οὐκ ἂν ἀμαρτοῦσιν, ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι δεκτικὴ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις αὐτῶν. τί ἐστὶ σκολιόν τι ἐπενόησεν; «οὐκ ἀφήκεν», φησίν, «ἐν τῇ φύσει αὐτῶν εἶναι τὸ ἐνάρετον.» καὶ καλῶς εἶπεν ἐπενόησεν, ἵνα μὴ τὸ τῆς φύσεως μεγαλεῖον αὐτοῦ ἐπάρῃ, ἀλλὰ διὰ παντὸς ὦσιν ὑποτεταγμένοι τῷ θεῷ. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· οὐκ ἔχων ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον ὅμως ἐπήρθη, εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ φύσει ἔσχευε, τί οὐκ ἂν ἐγένετο; 4,18c οὐρανὸς δέ, φησίν, οὐ καθαρὸς ἐνώπιον αὐτοῦ. τουτέστιν· ἡ τοσαύτη τῆς φύσεως καθαρότης κηλὶς ἐστὶ πρὸς ἐκεῖνον, οὐχ ὡς τοῦ οὐρανοῦ προαίρεσιν ἔχοντος, ἀλλὰ τὴν κατὰ φύσιν καθαρότητα παραβάλλει τῇ καθαρότητι τῆς ἀρετῆς τοῦ θεοῦ. 4,19a ἕα δὲ τοὺς κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας. «τί χρῆ λέγειν περὶ τῶν ἀνθρώπων;» φησίν. καὶ πρῶτον ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔβαλε τὴν φύσιν, εἶτα ἐξευτελίζει αὐτὴν καὶ ἐτέρωθεν. οὐκ ἤρκει εἰπεῖν, ὅτι ἀπὸ πηλοῦ ἔσμεν, ἀλλὰ καὶ ποίου πηλοῦ. ἀπὸ τοῦ χείρονος τὴν φύσιν ἐκάλεσεν, μονονουχὶ λέγων, ὅτι καθάπερ ἡμῖν τῆς φύσεως ἡ κατασκευὴ αἰτία τῶν ἀμαρτημάτων γίνεται, οὕτω καὶ τοῖς ἀγγέλοις ἐστὶ τι, ὃ ἐπενόησεν ὁ θεὸς πρὸς τε τὸ ταπεινοῦσθαι αὐτοὺς καὶ καταστέλλεσθαι· καὶ γὰρ καὶ καθ' ἡμῶν τοῦτο ἐπενόησεν τὴν σοφίαν αὐτοῦ δεικνύς διὰ τοῦ εἰπεῖν ἐπενόησεν, οὐχ ὡς πολλὰ καμόντος, ἀλλ' ὡς σοφόν τι καὶ συνετὸν εὐρηκότος. 68 εἶτα καὶ κοινοῖ τὸν λόγον, ἵνα μὴ δόξη φορτικὸς εἶναι· 4,19b ἔξ οὗ καὶ αὐτοὶ ἔσμεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ. καὶ γὰρ ἐτέρωθεν πάλιν τὸ δυνατόν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ἀσθενὲς τὸ ἡμέτερον παρίστησιν εἰπών· 4,19c ἔπαισεν αὐτούς, φησίν, σιτὸς τρόπον. τουτέστιν· εὐκόλως καὶ τὰ ἐνδότατα διέφθειρεν. 4,20a ἀπὸ πρῶθεν, φησίν, ἕως ἐσπέρας, καὶ οὐκέτι εἰσίν. τουτέστιν· ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἢ ὅτι διὰ παντός. 4,20b καὶ παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι ἀπώλοντο. τουτέστιν· ὅτι οὐδεὶς ἀντιστῆναι δύναται τῷ θεῷ. οὐ δυνάμεθα δὲ βοηθῆσαι ἑαυτοῖς καὶ διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς φύσεως τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὸ τῶν κακῶν πλήθος. ἂ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀγία βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; 4,21a ἐνεφύσησε γὰρ

αὐτοῖς καὶ ἐτελεύτησαν, 21b καὶ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν ἀπώλοντο. οὐδὲν γὰρ ἰσχυρότερον τοῦ σοφοῦ. τοῦτο αὐτοὺς εὐχειρώτους ἐποίησε καὶ τῷ θεῷ· μάλιστα μὲν οὖν καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς εἰσιν εὐάλωτοι, ἔπειτα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀσεβείας.

5,1a ἐπικάλεσαι δέ, εἴ τις σου ὑπακούσεται, 1b εἴ τινα ἀγίων ἀγγέλων ὄψει. καὶ ἀπὸ τούτου τὴν ὑπεροχὴν δείκνυσιν. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν ἀπὸ οἰκείων λογισμῶν ἐξετάζειν τὰ καθ' ἑαυτὸν τὸν Ἰώβ, ὅρα, τί φησίν· «μή μοι τοῦτο εἶπης. μέγας ἐστὶν ὁ θεός, πολλὰ ποιεῖ, ὧν οὐκ ἴσμεν· πολὺ τὸ ταπεινὸν τὸ ἡμέτερον, ἀπωκίσμεθά που πόρρω. καὶ τί λέγω περὶ αὐτοῦ, ὅπου γε καὶ περὶ τῶν παίδων αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ἐστὶν εἰπεῖν; ὥστε, ὅπερ ἂν ποιήσῃ, καλῶς ποιεῖ.» 5,2a καὶ γὰρ ἄφρονα, φησίν, ἀναιρεῖ ὀργή, 2b πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος. ἀλλ' ὁ σοφὸς ταῦτα πάντα ἐπέσκεπται μετὰ ἀκριβείας, ὁ δὲ ἀνόητος πρὸς οὐδὲν τούτων ὀρᾷ· ἢ ὅτι ὁ θεὸς ἀναιρεῖ τῇ ὀργῇ τὸν 69 ἄφρονα, πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος ὁ τοῦ θεοῦ. τουτέστιν· ἡ ὀργὴ τοὺς ἄφρονας ἀναιρεῖ· ἐμοὶ δοκεῖ τοὺς ἀμαρτωλοὺς λέγειν. τὸν ἄφρονα, φησίν, ὀργὴ ἀναιρεῖ, ὥστε τὸν φρόνιμον οὐδαμῶς· οὐδὲ γὰρ ὀργὴ ἔστιν ἐκεῖ. ὀργὴ δὲ ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους, ἀλλαχοῦ φησίν· ὅταν δὲ καὶ ἀφροσύνη ἦ, πολλῶ μᾶλλον. 5,3a ἐγὼ δὲ ἐώρακα ἄφρονας ρίζας βαλόντας, 3b ἀλλ' εὐθύς ἡ δίαίτα αὐτῶν ἐβρώθη. καὶ ὅρα, πῶς προδιορθοῦται· «μή μοι τοῦτο εἶπης, ὅτι πολλάκις καὶ παῖδας ἔσχον, ἀλλ' οὐ διηνεκῶς.» ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν λέγειν τινά· «πῶς οὖν, εἰ ἀμαρτωλὸς ἦν ὁ Ἰώβ, τοσοῦτων ἀπήλαυσεν ἀγαθῶν;», «ναί», φησίν, «ἐώρακα ἄφρονας ρίζας βαλόντας.» ὀρᾷ, ὅτι τὸν ἄφρονα τὸν ἀμαρτωλὸν λέγει; καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ οἰκονομίας, ὥστε μὴ εὐθέως τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀναιρεῖν, ἀλλὰ διδόναι αὐτοῖς προθεσίαν μετανοίας, ὥστε τοῖς ἀνθρώποις μὴ εἶναι ἀναγκαστὸν τὸ καλόν. 5,4a πόρρω γένοιτο, φησίν, οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ σωτηρίας, 4b κολαβρισθεῖσαν δὲ ἐπὶ θύραις ἡσσόνων. τουτέστιν· ἐσκορπίσθησαν, ἐξερρίφησαν. 5,4b καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος. 5,5a ἃ γὰρ ἐκεῖνοι ἐθέρισαν, δίκαιοι ἔδονται· 5b αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν οὐκ ἐξαιρεθήσονται, 5c καὶ ἐκσιφωνισθεῖ αὐτῶν ἡ ἰσχύς. τουτέστιν· ἐξαντληθεῖ αὐτῶν ἡ δύναμις. ἅμα καὶ ἐπαιρομένου ἐστὶ ταῦτα. 5,6a οὐ γὰρ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γῆς κόπος, 6b οὐδὲ ἐξ ὀρέων ἀναβλαστήσει πόνος. «τὸ γὰρ βαρύθυμον τοῦτο», φησίν, «ἐν ἀνθρώποις ἐστίν.» ὅρα, πῶς πάλιν βιάζεται δεῖξαι φυσικὰ τὰ εἰρημένα, ἵνα μὴ ἔχη τις ἐπισκῆψαι τῷ λόγῳ. «ἢ γὰρ τῶν ἀνθρώπων φύσις τοιαύτη», φησίν· 70 «οὐδὲν γὰρ μοχθηρότερον ἢ οἷζυρότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώπου.» τουτέστιν· οὐ δεῖ θαυμάζειν οὐδὲ ξενίζεσθαι. ἐπὶ τούτῳ γεγόναμεν ὥστε ταλαιπωρεῖν καὶ ταλαιπωρεῖσθαι. τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φησίν· καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος, καὶ πάλιν ὁ Ἰακώβ· μικραὶ καὶ πόνηραι αἱ ἡμέραι μου. 5,7a ἀλλ' ἄνθρωπος, φησίν, ἐν κόπῳ γεννᾶται. «φυσικὸν τὸ πρᾶγμα ἐστίν», φησίν, «ἀδύνατόν ἐστι διαφυγεῖν δυσπραγίαν.» ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ τις πάλιν, ὅτι δίκαιος ἦν ὁ Ἰώβ, «ἔστι δίκαιος» φησίν, «ἀλλ' ἡ φύσις ἢ ἀνθρωπίνη τοιαύτη τίς ἐστὶν ὥστε φέρειν τὰ δεινά.» ὅρα, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀναμάρτητος, ἀπὸ τῆς φύσεως διίσχυρίζεται· ἔα δέ, φησίν, τοὺς κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας, καὶ πάλιν· τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἔναντι κυρίου; πάλιν, ὅτι οὐκ ἔνι χωρὶς τῶν κακῶν ἐξελθεῖν, ἄνθρωπος, φησίν, ἐν κόπῳ γεννᾶται. οὐ γὰρ δὴ τὰ ἀναίσθητα οὐδὲ τὰ ἄλογα ζῶα μέλλουσι τῆς ἀθυμίας αισθάνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀνθρώποις τοῦτ' ἐστίν. ἐπίσκεψαι τὴν κοινὴν φύσιν καὶ ὄψει τοῦτο οὕτως ἔχον. 5,7b νεοσοὶ δέ, φησίν, γυπῶν τὰ ὑψηλὰ πέτονται. τουτέστιν· ἀφρόντιδές εἰσι καὶ ἀμέριμοι. τί οὖν; πλείονος ἀπολαύουσι προνοίας; ἄπαγε, ἐπεὶ οὐδὲ ἡ γῆ οὐδὲ τὰ ὄρη, ἐπειδὴ ἀναίσθησις μετέχει. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τοῦτο ἀναίσθητον εἶναι τὸ ζῶον αἰμοβόρον καὶ σαρκοφάγον ὄν. 5,8a οὐ μὴν δέ, ἀλλ' ἐγὼ δεηθήσομαι κυρίου, 8b κύριον δὲ τὸν παντοκράτορα ἐπικαλέσομαι. «καὶ τούτων ὄντων οὕτως», φησίν,

«οὐδὲν πείσομαι ἐγὼ οἶον σύ, ἀλλ' ἐπιμενῶ τὸν δεσπότην ἐπιγινώσκων. σὺ μὲν γὰρ σχετλιάζεις, 71 ἐγὼ δὲ ἐπιμενῶ τὸν θεὸν ἐπικαλῶν καὶ οὐκ ἀπελπίζων. οἶδε γὰρ αἶε πρὸς τὸ ἐναντίον τὰ πράγματα μεταστρέφειν. ἐν κακοῖς εἶμι, ἀλλὰ δύναταί με ποιῆσαι καὶ ἐν ἀγαθοῖς εἶναι, ὡσπεροῦν ἐξ ἐκείνων εἰς τοῦτο ἦγαγεν.» κύριον δέ, φησίν, τὸν παντοκράτορα, τουτέστιν· πάντων, καὶ καιρῶν καὶ τόπων καὶ πραγμάτων, κρατοῦντα. εἶτα διηγείται περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τῆς ἐφ' ἑκάτερα καὶ λέγει πρῶτον κατὰ γένος, εἶτα ἰδικῶς· 5,9a τὸν ποιοῦντα τὰ μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, 9b ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, 5,10a τὸν διδόντα ὑετὸν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς, 10b τὸν ἀποστέλλοντα ὕδωρ ἐπὶ τὴν ὑπ' οὐρανόν. ὁ πρῶτον τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ τεκμήριον καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν συνεκτικὸν καὶ μεταβολῆς καιροῦ δηλωτικόν. 5,11a τὸν ποιοῦντα ταπεινοὺς εἰς ὕψος 11b καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείροντα ἐν σωτηρίᾳ. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ μέρος τὸ μὲν δῆλον, τὸ δὲ ἄδηλον. ἀλλὰ τοῦτο οἰκειότερον τὸ παράδειγμα· 5,12a τὸν διαλλάσσοντα βουλάς πανούργων, 12b καὶ οὐ μὴ ποιήσωσιν αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀληθές. τουτέστιν· μεταβάλλοντα, μεταλλάττοντα τῶν πανούργων τὰς βουλάς τῶν μὴ ποιούντων τι ἀληθές. καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως καὶ οἰκονομίας ἔργον δύνασθαι καταλαμβάνειν πανουργίαν καὶ ποιεῖν ἀνόνητον. ὡσπερ γὰρ τὸ σωμάτων ἰσχυρῶν περιγενέσθαι οὕτω καὶ ψυχῆς δολερᾶς ἔργον θεοῦ. 5,13a ὁ καταλαμβάνων σοφοὺς ἐν τῇ φρονήσει αὐτῶν. τουτέστιν· περιγινόμενος, κρατῶν. 72 5,13b βουλάς δὲ πολυπλόκων ἐξέστησεν. ἀντὶ τοῦ· ἀκύρους ἐποίησεν. ταῦτα πρὸς τοῦτον αἰνίττεται ὡς καυχώμενον καὶ φιλοτιμούμενον. εἶτα λέγει, οἷοις περιβάλλει κακοῖς· 5,14a ἐν ἡμέρᾳ αὐτοῖς, φησίν, συναντήσεται σκότος, 14b τὸ δὲ μεσημβρινὸν ψηλαφήσειαν ἴσα νυκτί. 5,15a ἀπόλοιτο δὲ ἐν πολέμῳ. καὶ ὅτι τὰ ἐναντία ποιεῖ ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων· 5,15b ἀδύνατος δέ, φησίν, ἐξέλθοι ἐκ χειρὸς δυνάστου, 5,16a καὶ εἴη ἀδυνάτῳ ἐλπίς, 16b καὶ ἀδίκου στόμα ἐμφραχθεῖη. ταῦτα ποιεῖ ὁ θεός, ἵνα καὶ ὁ ἀδύνατος ἐλπίζη τὰ χρηστὰ καὶ ἐκεῖνος μὴ ἐπαίρηται. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐπικάλεσαι, εἴ τίς σοι ὑπακούσεται, ἵνα μὴ νομίση ἀπρονόητα εἶναι διὰ τὸ μὴ ἀκούεσθαι, «οὐχί», φησίν, «ἀλλὰ καίτοι μὴ ὀρώμενος πολλὰ ποιεῖ ὁ θεὸς πράγματα», καὶ πολὺς ἐστὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον κινῶν ὥστε τοῦτον βαλεῖν. εἰ γὰρ ἔθος αὐτῷ τοὺς ἀδυνάτους ἐπαίρειν εἰς ὕψος καὶ τοὺς ὑψηλοὺς ταπεινοῦν, τοὺς δὲ δολεροὺς ἐλέγχειν, ὅρα τὸ συναγόμενον. εἶτα, ἵνα μὴ ποιήσῃ φορτικὸν τὸν λόγον καὶ πάνυ αὐτοῦ καθάψηται, φησίν, ὅτι «οὐχ οὗτος ὁ τρόπος τῆς τιμωρίας, μόνον τὸ πονηροὺς εἶναι τοὺς κολαζομένους, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ ἐπὶ χρησίμῳ γίνεται τῶν παιδευομένων». μᾶλλον δὲ οὐ τοῦτό φησιν, ἀλλ' ὅτι «κἂν παμπόνηροι ᾧσιν, ὠφελοῦνται οἱ κολαζόμενοι». 5,17a μακάριος δὲ ἄνθρωπος, φησίν, ὃν ἤλεγξεν κύριος ἐπὶ τῆς γῆς, 17b νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. διὰ τοῦτο καὶ συγγνώμης ἔτυχον οἱ φίλοι, εἰ καὶ τὰ πλείονα ἔλεγον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ, ὅτι καὶ ἀνέμιξαν τοιαυτὰ τινα. 73 εἶτα λέγει τὴν ἰσχὺν τὴν ἐπὶ τὰ ἐναντία, ὅτι καὶ διὰ τῆς τιμωρίας ὠφελεῖ καὶ πάλιν μεταβάλλει τὴν ἀλγηδόνα, ἐπειδὴν τὸ αὐτῆς ἐργάσεται. ἵνα γὰρ μὴ λέγη τις «εἰ καὶ ὠφέλιμον τὸ φάρμακον, ἀλλὰ πικρὸν, καὶ οὐ δύναμαι φέρειν», διὰ τοῦτό φησιν· «ἀλλ' οὐ διηνεκές ἐστίν· ἐπειδὴν τὸ ἑαυτοῦ ποιῆ, ἀφαιρεῖται αὐτό. μὴ γὰρ ἀφήσῃ σε ἑτέρου δεηθῆναι ἰατροῦ· ἐννόησον, ὅτι αὐτός ἐστὶν ὁ θεραπεύων. εἰ δὲ αὐτός ἐστὶν ὁ θεραπεύων, δῆλον, ὅτι καὶ νῦν θεραπεύων ἀλγεῖν ποιεῖ.» 5,18a αὐτὸς γὰρ, φησίν, ἀλγεῖν ποιεῖ καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, 18b πατάζει, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσονται. εἰ αὐτός ἐστὶν ὁ λύων τὰ δεινὰ καὶ πρὸς τὰ ἐναντία μετάγων καὶ ποιῶν ἀπολαῦσαι βαθείας εἰρήνης, οὐδὲ ταῦτα ἀπὸ γνώμης ἑτέρας ποιεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς. 5,19a ἐξάκις ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταί σε, 19b ἐν δὲ τῷ ἐβδόμῳ οὐχ ἄψεται σου κακόν. τουτέστιν· οὐκ αἶε τὰ αὐτὰ ποιεῖ, ἀλλ' ἐν μὲν πρώτοις ἀφήσῃ πείραν λαβεῖν, μετὰ δὲ ταῦτα οὐδὲ πείραν. 5,20a ἐν λιμῷ ῥύσεται ἐκ θανάτου, 20b καὶ ἐν πολέμῳ ἐκ χειρὸς

σιδήρου ρύσεται σε, 5,21a και από μάλιστα γλώσσης κρύψει σε, 21b και ού φοβηθήση από κακῶν ἐπερχομένων. οὐ μικρὸν δὲ και τοῦτο, ἀλλὰ και πάνυ μέγα. 5,21c ἀπό ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν ἀγαθόν. οὐδὲν γὰρ γλώσσης χειρόν· πάσης ἐπιβουλῆς και συκοφαντίας, παντὸς ξίφους τοῦτο χαλεπώτερον και ἀφορητότερον. 5,21d οὐ μὴ φοβηθῆς, φησίν,– οὐ μόνον «οὐδὲν πείση», ἀλλ' «οὐδὲ φοβηθήση», φησίν– 5,21d ἀπό ταλαιπωρίας, ὅτι ἐλεύσεται ταλαιπωρία. 22a ἀδίκων και ἀνόμων καταγελάση. 74 και τοῦτο πολλῶ μείζον τὸ μὴ μόνον αὐτὸν εἶναι ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀλλὰ και ἐτέρων καταγελαῖν. «και τί λέγω πρὸς ἀνθρώπους; οὐδὲ αὐτὰ τὰ θηρία ἔσται σοι φοβερὰ»· 5,22b ἀπό γὰρ θηρίων τῆς γῆς οὐ φοβηθήση· 5,23 θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσουσί σου, 5,23αα και γνώση, ὅτι ἐν εἰρήνῃ τὸ σκῆνωμά σου 23αβ και ἐπισκοπῆ τῆς εὐπρεπείας σου, και οὐ μὴ ἀμάρτης. 5,24a εἶτα γνώση, ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος. τουτέστιν· «και ἡ οἰκία σου», φησίν, «πολλῆς ἀπολαύσεται τῆς εἰρήνης.» οὐδὲν γὰρ τούτου ἴσον τοῦ κατὰ τὴν οἰκίαν εἰρηνεύειν. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔξωθεν ἀπηλλάχθαι πολέμων ταραχῆς τὰ ἔνδον γέμοντα. 5,24b ἡ δὲ δίαίτα τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἀμάρτη. «οὐ μὴ πταίση», φησίν, τουτέστιν· «οὐ μὴ δυσπραγήση, οὐ μὴ πάθῃ τι δεινόν.» «εἶτα και ἐπὶ τῶν ἐκγόνων ἡ εὐπραγία ἐκταθήσεται και οὐδὲ ἄωρος ἤξει σοι θάνατος»· 5,25a και γνώση, φησίν, ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου, 25b τὰ δὲ τέκνα σου ἔσται ὡσπερ τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ. 5, 26a ἀπελεύση δὲ ἐν τάφῳ ὡσπερ σῖτος ὄριμος κατὰ καιρὸν αὐτοῦ θεριζόμενος 26b ἢ ὡσπερ θημωνιὰ ἄλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα. 5,27a ἰδοὺ ταῦτα, φησίν, οὕτως ἐξιχνιασάμην, 27b ταῦτα δὲ ἔστιν, ἃ ἀκηκόαμεν. 27c σὺ δὲ γνώθι σεαυτῶ, εἴ τι ἐποίησας. ὄρα, πῶς τὴν ὠφέλειαν τῶν εἰρημένων κατέστρεψεν ἅπασαν και χαλεπὴν ἔδωκε τὴν πληγὴν. πῶς και τίνι τρόπῳ; δεικνύς, ὅτι οὐχὶ τῶν νουθετουμένων ἔστιν οὐδὲ τῶν ἐχόντων ἐλπίδα. και γὰρ ἃ εἴρηκεν δῆθεν ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ εἴληφεν, ἐπὶ δὲ τοῦ καθόλου τὸν λόγον ποιεῖται. «ταῦτα γὰρ ἔστιν», φησίν, «ἃ εἶδομεν και ἠκούσαμεν. εἰ δὲ ἐπὶ σοῦ οὐκ ἐξέβη, ἀλλ' ἐμμένεις τοῖς δεινοῖς, σὸν ἔστιν εἰδέναι τὴν πονηρίαν τὴν σαυτοῦ.» 75

6,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 6,2a εἰ γὰρ τις ἰστῶν στήσαι μου τὴν ὀργὴν, 2b τὰς δὲ ὀδύνας μου ἄραι ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδόν· 6,3a και δὴ ἄμμου παραλίας βαρύτεραί εἰσιν. ἔθος τοῖς ἐν περιωδυνία τυγχάνουσι μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας ἐπιθυμεῖν εἰδέναι τοὺς παρόντας τὸ μέγεθος τῶν κατειληφόντων δεινῶν. τοῦτο δὲ οὗτος ὡσπερ ἐν τάξει εὐχῆς φησιν. εἰ γὰρ τις ἀντὶ τοῦ· "εἶθε γάρ". ἰδοὺ ὀργὴν ἐνταῦθα τὴν ἀθυμίαν λέγει, και πολλαχοῦ τῆς γραφῆς τοῦτο εὐρήσομεν, οἷον ὡς ὅταν λέγη· ὁ παροξύνων βασιλεῖς, τουτέστιν· ὁ λυπῶν. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἔστιν· «ἐν ἀλλοτρίοις ὑμεῖς φιλοσοφεῖτε κακοῖς, και πόρρω τῶν ἐμῶν συμφορῶν ἔστηκότες μετὰ πολλῆς μοι παραινεῖτε τῆς ἀδείας.» τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα, ὃ ἔλεγεν, ὅτι σὺ ἐνουθέτησας πολλούς, γόνασι δὲ ἀδυνατοῦσι περιέθηκας θάρσος, νυνὶ δὲ ἤκει ἐπὶ σὲ πόνος, σὺ δὲ ἐσπούδακας. «τί λέγεις· "σὺ ἐσπούδακας"; ἐβουλόμην γενέσθαι δήλην μου τὴν συμφορὰν, και ἔγνωτε ἄν, ὡς οὐδεὶς τοιαῦτα ἔπαθεν.» ἀλλ' ὄρα δυσπραγίαν· «ἀφ' ὧν ἔδει με συγγνώμης τυγχάνειν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀσύγνωστός εἰμι. τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς οὐ μόνον οὐκ ἀπολογεῖται», φησίν, «ὑπὲρ ἐμοῦ οὐδὲ μόνον οὐκ ἀφήσῃ με ἐλεεινὸν φαίνεσθαι, ἀλλὰ και αὐτό με καταδικάζει. ἀφ' ὧν ἐλεεῖσθαι με ἔχρην, ἀπὸ τούτων μισητός εἰμι και κατάκριτος. ἀλλ' οὐ δύναμαι», φησίν, «ἐλέους τυχεῖν, ὅσα ἂν εἶπω· τεκμήριον γὰρ τοῦτο ποιεῖσθε ἀσεβείας.» πρὸς ὃ εἶπεν ἐκεῖνος· μνήσθητι, εἴ τινες ἀληθινοὶ ὀλόρριζοι ἀπώλοντο. καθάπερ και περὶ τοῦ μακαρίου Παύλου ἔλεγον οἱ βάρβαροι, ὅτι τοῦτον διαφυγόντα τὴν θάλασσαν ἡ δίκη ζῆν οὐκ 76 εἶασεν. οἱ γὰρ ἀνθρώποι και μάλιστα ὁ δημῶδης ὄχλος τὰ γενόμενα ἀπλῶς και κατὰ τὸ τυχόν κρίνων οὐκ ἀπὸ τῶν ἐκάστῳ πεπραγμένων φέρει τὰς

ψήφους, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τιμωριῶν καὶ τῶν κολάσεων. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐκεῖνος· τίς γὰρ βροτὸς καθαρὸς ἐνώπιον κυρίου; διὰ τοῦτο φησιν· «οὐ δύναμαι ἀντιφθέγγασθαι οὐδὲ εἰπεῖν, ὅτι τσαῦτα καὶ τοιαῦτα πέπονθα οὐδὲν ἀμαρτῶν. ἀντιφθέγγεται γὰρ μοι τὰ τῶν τιμωριῶν· ἐπεὶ ἡδυνάμην ἐλέγξαι», φησίν, «τὸν ἰσχυρόν;»–τουτέστιν· ἀντειπεῖν. 6,3b ἀλλ' ὡς ἔοικεν, τὰ ῥήματά μου ἔστι φαῦλα· 6,4a βέλη γὰρ κυρίου ἐν τῷ σώματί μου ἔστιν, 4b ὧν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα. 4c ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσί με. τί ποτε τοῦτό ἐστιν; «οὐχὶ ταύτη μόνον», φησίν, «κεντοῦσιν, τῷ ἐμπεπηγέναι τῇ σαρκί, ἀλλὰ καὶ τῷ τὴν ψῆφον μου ἀφαιρεῖσθαι τὴν δικαίαν. ἵνα τί ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσί με καὶ τὸ ἐναντίον δοκεῖ λέγειν, ὅτι «ὅταν κεντῶσί με, τότε λαλῶ»; σχεδὸν ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν προτέρων, ὑπὲρ ὧν ἐπηράσατο τὴν ἡμέραν. «οὐ γάρ», φησίν, «ἀπὸ πονηρίας οὐδὲ εἰκῆ οὐδὲ ἀπλῶς ταῦτα φθέγγομαι, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ὀδύνης κεντούμενος. τίς γὰρ οὕτως ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος ὡς εἰκῆ βούλεσθαι θρηνεῖν;»–διὰ τὸ λέγειν αὐτόν· νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. καθάπερ ἐκεῖνοι τὰ ἄλογα παρήγαγον λέγοντες· σθένος λέοντος, οὕτω καὶ οὗτος· 6,5a τί γάρ; μὴ διὰ κενῆς κεκράζεται, φησίν, ὄνος ἄγριος ἀλλ' ἢ τὰ σῖτα ζητῶν; 5b εἰ δὲ καὶ ῥήξει φωνὴν βοῦς ἐπὶ φάτνης ἔχων βρώματα; καλῶς προσέθηκεν· ἐπὶ φάτνης· ἀλλαχοῦ γὰρ βοᾷ. καὶ πάλιν· 6,6a εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἀλός, 6b εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενοῖς; 77 «ὡσπερ», φησίν, «οὐκ ἂν ἔλοιτο βοῆσαι εἰκῆ ὄνος οὐδὲ βοῦς ἐπὶ φάτνης, καὶ ὡσπερ οὐκ ἂν τις ἔλοιτο φαγεῖν ἄρτον ἄνευ ἀλός οὐδὲ προσέχειν ῥήμασι κενοῖς»–ἐκεῖνα τὰ μάλιστα ἀδύνατα τέθεικεν–, «οὕτως οὐδ' ἂν αὐτὸς ἐλοίμην», φησίν, «τοιαῦτα θρηνεῖν οὐκ οὔσης ἀνάγκης τῆς κεντούσης. ὡσπερ γὰρ ἀηδὲς ἄρτον ἄνευ ἀλός φαγεῖν, οὕτω καὶ ἐμοὶ ἀηδὲς θρηνεῖν καὶ ὀδύρεσθαι καὶ ῥήματα περιττὰ φθέγγεσθαι. τίς γὰρ ἂν ἔλοιτο ἀπλῶς ὀδύρεσθαι;» ἀπὸ τοῦ πορρωτέρου ἐπὶ τὸ ἐγγύτερον ἐλήλυθεν, ἀπὸ τοῦ ὄνου ἐπὶ τὸν ἄρτον. «ποία γὰρ ἡδονὴ ἐν ῥήμασι κενοῖς;» γεῦμα ἡδονὴ ἔστιν. εἰ δὲ τι ῥῆμα ἀληθινόν, φησίν, ἐγεγόνει ἐν λόγοις σου, οὐδὲν ἂν τούτων συνήνητησέ σοι. διὰ τοῦτο φησιν· ἀλλ' ὡς ἔοικε, τὰ ῥήματά μου ἔστι φαῦλα. 6,7a οὐ δύναται γὰρ μου παύσασθαι ἡ ψυχὴ. διὰ τί; 6,7b βρωῶν γὰρ ὀρῶ τὰ σῖτά μου ὡσπερ ὀσμὴν λέοντος. οὐκ ἤρκει τὸ ἔλκος οὐδὲ ὁ ἰχώρ, ἀλλὰ καὶ ἔτερα τιμωρία. ἀπὸ τῆς νόσου καὶ τὴν αἴσθησιν ἅπασαν ἐβλάβη, ὥστε αὐτῷ καὶ αὐτὴν τὴν τροφήν τιμωρίαν γενέσθαι. ἡ δυσωδία τῆς σηπεδόνας τὸ κριτήριον ἀφείλε τῶν αἰσθήσεων. τί ταύτης τῆς τιμωρίας χαλεπώτερον γένοιτο; οὐχ ὕπνος ἀνέπαυεν, οὐ τροφή ἔτρεφεν. ὡσπερ ὀσμὴ λέοντος, φησίν. δυσῶδες γὰρ τοῦτο τὸ θηρίον μεθ' ὑπερβολῆς. ἐπειδὴ γὰρ ἔχει τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως πλεονεξίαν, ἑτέρως αὐτὸ τῶν ἄλλων ἐποίησε φαυλότερον ὁ θεός. 6,8a εἰ γὰρ δῶη καὶ ἔλθοι μου ἢ αἵτησις 8b καὶ τὴν ἐλπίδα μου δῶη ὁ κύριος. 6,9a ἀρξάμενος ὁ κύριος τρω78 σάτω με, 9b εἰς τέλος δὲ μὴ με ἀνελέτω. 6,10a εἴη δὲ πόλις μου τάφος, ἐφ' ἧς ἐπὶ τειχέων ἠλλόμην ἐπ' αὐτῆς. «μία λύσις τούτων ἐστίν», φησίν, «τῶν δεινῶν θάνατος καὶ ἀνάπαυσις.» τί ἐστίν· ἠλλόμην; «γαῦρος ἡμην», φησίν, «καὶ πεποιθῶς.» 6,10a οὐ μὴ φείσωμαι· 10b οὐ γὰρ ἐψευσάμην ἐν ῥήμασιν ἀγίου θεοῦ μου. «οὐ μὴ φείσωμαι τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀντιλογίας», φησίν· «οὐ γὰρ σύννοϊδα ἑμαυτῷ τοιοῦτον οὐδέν, οἷον ὑμεῖς λέγετε. ἀλλ' οὐ λέγω τοῦτο, ἀλλ' ὅτι μείζονα τῆς οἰκείας», φησίν, «φύσεως μεμαστίγωμαι· ὑπὲρ γὰρ δύναμιν θνητῶν σωμάτων τῶν βασάνων τὸ μέγεθος.» σὺ δέ μοι παρατήρει πανταχοῦ, πῶς καὶ τσαύτην ἀνάγκην ὀρῶν οὐδαμοῦ πρὸς τὴν τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ διήγησιν ἐξελεῖν ἠνέσχετο, ἀλλὰ κρύπτει τέως. καὶ τὰ μὲν ἀμαρτήματα μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας ἐπὶ συλλόγου καὶ λαμπροῦ θεάτρου πολλάκις ἐξεπόμπευεν, τὰ δὲ κατορθώματα καὶ τσαύτην ἀνάγκην ὀρῶν σιγᾶ. οὐ γὰρ δὴ λέγει, ὅτι «δίκαιος ὧν τοιαῦτα πέπονθα», ἀλλ' ὅτι «οὐ δύναμαι ἐνεγκεῖν», ὡσπερ καὶ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· ἐλέησόν με, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι. τοῦτο δὲ τὸ ῥῆμα τῶν οὐκ ἐχόντων ἔστι παρρησίαν ὥστε ἐπὶ τὴν ἀσθενεῖαν καταφεύγειν τῆς φύσεως. τὸ γὰρ

λέγειν, ὅτι «ἀσθενής εἰμι, οὐκ εἰμι λίθος οὐχὶ δεικνύντος ἐστίν, ὅτι ἀναξίως παιδεύεται, ἀλλ' ὅτι δικαίως μὲν, οὐ δύναται δὲ ἐνεγκεῖν. καὶ διὰ τοῦτο συγγνώμης ἀξιοὶ τυχεῖν. 6,11a τίς γάρ μου ἐστίν ἢ ἰσχύς, φησίν, ὅτι ὑπομένω; 11b ἢ τίς μου ὁ χρόνος, ὅτι ἀνέχεται μου ἢ ψυχὴ; 6,12a μὴ ἰσχύς λίθων ἢ ἰσχύς μου; 79 τί ἐστίν· τίς μου ὁ χρόνος; «ὀλιγοχρόνιος εἰμι», φησίν, «μὴ γὰρ ἔχω μεγάλην τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἀντίδοσιν; μὴ γὰρ ἔστιν ἐλπίσαι μακρὸν ζῆσεσθαι χρόνον;» τίς γάρ μου ἐστίν ἢ ἰσχύς, ὅτι ὑπομένω; οὐκοῦν οὐκ ἀπὸ ἰσχύος ὑπομένει, ἀλλ' ἀπὸ εὐλαβείας καὶ φόβου θεοῦ. εἰ γὰρ ἐβούλετο, οὐκ ἂν ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἂν διεχρήσατο, ὥστε, εἰ καὶ μηδαμόθεν ἐτέρωθεν, ἐντεῦθεν κατάμαθε τοῦ ἀνδρὸς τὴν εὐλάβειαν, ὃς ἄνθρωπος ὢν τὰ μείζονα τῶν λίθων ὑπομένει διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, καὶ εὐχῇ τὸ πρᾶγμα ἐπιτρέπει, καὶ οὐχὶ τῇ ἑαυτοῦ τόλμῃ. 6,12b ἢ αἱ σάρκες, φησίν, χαλκαῖ, 6,13a ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποιθεῖν; 13b βοήθεια δὲ ἀπ' ἐμοῦ ἄπεστιν, 6,14a ἀπέπατο δέ με ἔλεος, 14b καὶ ἐπισκοπὴ κυρίου ὑπερεῖδέ με. ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ, φησίν, ἐπεποιθεῖν; ἐπειδὴ τοῦτο παρήνει οὗτος, ὅτι κύριον τὸν παντοκράτορα ἐπικάλεσαι, φησίν, ὅτι ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποιθεῖν; σὺ δὲ ἐνόησον, ὅτι οὐκ ἐν προοιμίῳ τῆς συμφορᾶς ταῦτα λέγεται, ἀλλὰ χρόνου πολλοῦ προβεβηκότος, πρὸς αὐτῷ τῷ τέλει τῶν ἀγώνων. 6,15a οὐ προσεῖδόν με, φησίν, οἱ ἐγγύτατοί μου. ὥσπερ χειμάρρους ἐκλείπων 15b ἢ ὥσπερ κύμα παρήλθόν με. 6,16a οἵτινές με ἠύλαβοῦντο, νυνὶ ἐπιπεπτώκασι μοι. καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ ἐγκαταλείψεως ἔργον τὸ καὶ τοὺς οἰκείους αὐτὸν ὑπερορᾶν τοιαῦτα πάσχοντα. ὅταν γὰρ αὐτὸς ἀποστῇ 80 καὶ γυμνωθῇ τῆς παρ' αὐτοῦ βοήθειας, πάντα ἐχθρὰ καὶ πολέμια. «οὐδεὶς ἐπέγνω με», φησίν, «ἐν τῇ συμφορᾷ, ἀλλὰ τοῦτο οὐπω μέγα· οἵτινές με ἠύλαβοῦντο, νυνὶ δὲ ἐπιπεπτώκασι μοι. τοῦτο πολλῶ χαλεπώτερον τὸ καὶ ἐπεμβαίνειν κειμένῳ.» ἐμοὶ δοκεῖ τούτους αἰνίττεσθαι. 6,16a ὥσπερ χιῶν 16b ἢ κρύσταλλος, φησίν, πεπηγώς· 6,17 καθὼς τακεῖσα θέρμης γενομένης οὐκέτι ἐπεγνώσθη, ὅτι ἦν, 6,18a οὕτως ἐγὼ κατελείφθην ὑπὸ πάντων. 18b ἀπωλόμην τε καὶ ἔξοικος ἐγενόμην. τουτέστιν· «οὐδὲ μνημόσυνον ὑπολέλειπται οὐδὲ λείψανον τῆς προτέρας εὐπραγίας.» ταῦτα τῆς συμφορᾶς χαλεπώτερα ἐστίν. εἴ τις ἄραι μου τὰς ὀδύνας ὁμοθυμαδὸν ἐν ζυγῷ. καὶ πειρᾶται αὐτὰς διηγείσθαι· «βρῶμον γὰρ ὄρω, φησίν, τὰ σῖτά μου. εὐχομαι ἀποθανεῖν καὶ οὐκ ἀποθνήσκω· ἄνθρωπος ὢν ταῦτα πάσχω, οὐ λίθος, ἄνθρωπος ὀλιγοχρόνιος. οὐκ ἀπολαύω τῆς ἄνωθεν ροπῆς. οἱ μὲν παρατρέχουσί με τῶν οἰκείων, οἱ δὲ καὶ ἐπεμβαίνουσιν. οὐδὲν λείψανον τῆς προτέρας ὑπολέλειπται εὐπραγίας.» 6,19a ἴδετε ὁδοὺς Θαιμανῶν 19b καὶ ἀτραποὺς Σαβῶν, οἱ διορῶντες, 6,20a αἰσχύνθητε αἰσχύνῃν, οἱ ὀρῶντες. ὀφειλήσουσιν 20b οἱ ἐπὶ πόλεσι καὶ χρήμασι πεποιθότες. «ἐπιβλέψατε», φησίν, «καὶ ἴδετε.» τουτέστιν· «τὰ οἰκεῖα ἀναμνήσθητε. τὸ μέλλον ἄδηλον καὶ πάντες ὁμοίως ὑποκείμεθα. ταῦτα καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε περὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ φρονήματος ἑαυτοῦ καταστέλλετε.» 6,21a ἀτὰρ δὴ καὶ ὑμεῖς ἐπέβητέ μοι ἀνελεημόνως. «ἀσυμπαθῶς», φησίν, «ἐλεγκτικῶς, κατηγορικῶς.» 6,21b ὥστε ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα φοβήθητε. «φοβήθητε, μὴ δίκας ἐξαιτηθῆτε τῆς ἀγριότητος. εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον», φησίν, «μῆτε φιλία μῆτε ἢ τὸ πρότερον εὐεργεσία μῆτε ἄλλο μηδὲν ὑμᾶς ἐπιεικεστέρους ἐποίει, αὐτῇ τῶν ἐμῶν τραυμάτων ἢ θεωρία πολλῆς ὑμᾶς ὥφειλεν ἐμπλήσαι τῆς ἐπιεικειᾶς.» 6,22a τί γάρ; μὴ τι ὑμᾶς ἤτησα 22b ἢ τῆς παρ' ὑμῶν ἰσχύος ἐπιδέομαι, 6,23a ὥστε με σῶσαι ἐκ χειρὸς κακῶν 23b ἢ ρύσασθαι με ἐκ χειρὸς δυνάστου; τουτέστιν· «οὔτε πρότερον ὑμῶν ἐδεήθην οὔτε νῦν, ἀλλ' αὐτόματοι παρεγένεσθε ὡς δὴ παρακαλέσοντες· τί οὖν τὰ τῶν ἐχθρῶν διαπράττεσθε;» 6,24a διδάξατέ με, ἐγὼ δὲ κωφεύσω. 24b εἴ τι πεπλάνημαι, φράσατέ μοι. «ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀρνοῦμαι μανθάνειν, μόνον εἴ τι χρήσιμον δυνήσεσθε εἰπεῖν, ἀλλὰ σιγήσομαι, ἂν τι εἴπητε τῶν δεόντων.» οὐ γὰρ δὴ εἶχον ἐκεῖνοι φανερὰ ἐγκλήματα προβάλλεσθαι, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ στοχασμοῦ. καὶ ὅτι μὲν βίου ἐναρέτου ἦν, φανερόν

ἦν· ὅτι δὲ οὐκ ἦν, ἐστοχάζοντο οὗτοι ἀπὸ τῶν τιμωριῶν. 6,25a ἀλλ' ὡς ἔοικεν, φαῦλα ἀνδρὸς ἀληθινοῦ ῥήματα. «ἀλλ' οὐ δυνατόν», φησίν, «ἀγωνίσασθαι καλῶς μοι τῆς συμφορᾶς ἀντιφθεγγομένης.» ἢ ὅτι ὁ τὰ ὀρθὰ λαλῶν καὶ μετὰ παρρησίας φθεγγόμενος οὐκ ἔστι τοῖς ἀκούουσι φορητός· τὰ γὰρ τοῦ δικαίου ῥήματα πάντες 82 φαυλίζουσιν. τοῦτο καὶ γνωμικῶς εἶπεν, οὐχὶ διὰ τὴν συμφορὰν μόνον. 6,25b οὐ γὰρ παρ' ὑμῶν, φησίν, ῥῆμα οὐδὲ ἰσχὺν αἰτοῦμαι, 6,26a οὐδὲ ὁ ἔλεγχος ὑμῶν τὰ ῥήματά μου παύσει. μάλιστα μὲν οὐδὲ μέλλοντας ὑμᾶς ἀπὸ τῶν παρόντων τὰ κατ' ἐμὲ κρίνειν παραιτήσομαι, πολλῶ δὲ πλέον νῦν. 6,25b οὐ γὰρ παρ' ὑμῶν ἰσχὺν αἰτοῦμαι, 6,26a οὐδὲ ὁ ἔλεγχος ὑμῶν τὰ ῥήματά μου παύσει, 26b οὐδὲ φθέγμα ῥήματος ὑμῶν ἀνέξομαι, 6,27a πλὴν ὅτι ἐπ' ὀρφανῶ ἐπιπίπτετε, 27b ἐνάλλεσθε δὲ ἐπὶ φίλῳ ὑμῶν. «οὐχ ἢ συμφορά, οὐχ ἢ φιλία κατέκαμψεν ὑμᾶς», φησίν. «πλὴν ἀλλ' εἰ βούλεσθε, πάλιν ἀναλάβωμεν τὸν λόγον. οὐ παραιτοῦμαι, κἂν εἰς τὴν ἐναντίαν μοῖραν ἑαυτοὺς τάξητε, καὶ ἀντερῶ· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῶ σύνοιδα.» 6,28 νυνὶ δέ, φησίν, ἐμβλέψας εἰς πρόσωπον ὑμῶν οὐ ψεύσομαι. 6,29a καθίσατε δὴ, καὶ μὴ εἴη ἄδικον ἐν κρίσει, 29b καὶ πάλιν τῷ δικαίῳ συνέρχεσθε. 6,30a νῦν ἄρξασθε· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν γλώσσει μου ἄδικον. 30b οὐχὶ δὲ καὶ ὁ λάρυγξ μου σύνεσιν μελετᾷ; ὄρα πανταχοῦ τῆς δόξης τῆς ἑαυτοῦ φροντίζοντα τὸν ἄνθρωπον, μὴ πονηροῦ τινος καὶ ἀσεβοῦς λάβη δόξαν.

7,1a πότερον οὐχὶ πειρατήριον, φησίν, ἐστὶν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; τοῦτο καὶ αὐτός φησιν· ἀλλ' ἄνθρωπος ἐν κόπῳ γεννᾶται. τί οὖν τοῦτο πρὸς αὐτόν; ὥστε συμβαίνει μὴ ἀπὸ ἀδικίας μόνης, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ταῦτα παθεῖν. οὕτως ὁ θεὸς ὥρισεν ἐπίπονον εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον. ἀλλὰ προσέθηκεν· ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκέτι "ἐν τοῖς οὐρανοῖς". 7,1b καὶ ὡσπερ μισθίου αὐθημερινοῦ ἢ ζωῆ αὐτοῦ. 83 τὸ ἐπίπονον φησιν· καθάπερ ἐκεῖνος δι' ὅλης πονεῖται καὶ ταλαιπωρεῖ τῆς ἡμέρας, οὕτω καὶ βραχὺς καὶ ἐπίπονος ὁ βίος καὶ οὐδὲν μέγα συλλέγων· καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ μίσθιος πάντα μὲν τὸν χρόνον πονεῖται τῆς ἡμέρας, οὐδὲν δὲ μέγα συλλέγει, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἄρ' οὖν πόνων γέμει μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ κινδύνων; 7,2a ἢ ὡσπερ θεράπων δεδοικώς τὸν κύριον ἑαυτοῦ καὶ τετευχώς σκιᾶς. «κἂν ἀναπαύσωμαι μικρόν», φησίν, «καθάπερ οἰκέτης μικρὸν ἀναπνεῖ οὐ μετὰ ἀδείας οὐδὲ μετὰ παρρησίας, οὕτω πολλὰ πολλαχόθεν αἰ τῆς τυραννίδος ἐπιθέσεις.» ἐμοὶ δοκεῖ τὸν δραπέτην λέγειν οἰκέτην· καθάπερ ἐκεῖνος ὁ φυγῶν τὸν δεσπότην ἐν ἀγωνίᾳ διὰ παντός ἐστίν. 7,2b ἢ ὡσπερ μίσθιος ἀναμένων τὸν μισθόν. ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀναπαύεται μόνον. 7,3a οὕτω κἀγὼ ὑπέμεινα μῆνας κενούς. «μετὰ ἀγωνίας, μετὰ ταλαιπωρίας, μετὰ φόβου.» τοῦτο δὲ οὐχὶ περὶ πάντων λέγει, ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦ. 7,3b νύκτες δὲ ὀδυνῶν δεδομέναί μοι εἰσιν. 7,4a ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω πάλιν· πότε ἡμέρα; 4b ὡς δ' ἀναστῶ, λέγω πάλιν· πότε ἑσπέρα; 4c πλήρης γὰρ γίνομαι ὀδυνῶν ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωί. 7,5a φύρεται δέ μου τὸ σῶμα ἐν σαπρία σκωλήκων, 5b τήκω δὲ βώλακας γῆς ἀπὸ ἰχώρος ξέων. «ὅτι πειρατήριόν ἐστιν», φησίν, «ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτω κἀγὼ ἀνέμεινα μῆνας κενούς.» κενούς διὰ τί; ὅτι ἐταλαιπώρησα καὶ μισθὸν οὐκ ἔλαβον, ὅτι ἐν συμφοραῖς καὶ οὐδὲν ἔχω τέλος χρηστὸν φλογμῶ καὶ ἰδρῶτι παλαίων τοσοῦτω. 84 νύκτες, φησίν, ὀδυνῶν δεδομέναί μοι εἰσιν. τὸ μεῖζον τούτου· πανταχοῦ δυσάρεστος ἦν. «οὔτε τὸ φῶς με τῆς ἡμέρας παραμυθεῖται οὔτε τῆς νυκτὸς ἢ ἀνάπαυσις. ἕκαστος καιρὸς ἐμοὶ φορτικός, τῶν παρόντων ἀπαλλαγὴν μόνον ζητῶ.» ὅπερ τῶν δυσάρεστων ἐστίν. εἶτα τὴν συμφορὰν λέγει· τήκω δὲ βώλακας γῆς ἀπὸ ἰχώρος ξέων. οὐκέτι γὰρ ὀστράκω, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ταλαιπωρηθεῖς, ἀλλὰ γῆ λοιπὸν τοῦτο ἐποίει. 7,6a ὁ δὲ βίος μου ἐλαφρότερος δρομέως, 6b ἀπόλωλε δὲ ἐν κενῇ ἐλπίδι. ἐπειδὴ λέγει· "ὑπόμεινον τὸν κύριον καὶ αὐτός σοι ἀποδώσει", «οὐδὲν ὑπολέλειπταί μοι»,

φησίν, «λοιπὸν τῆς ζωῆς, οὕτω ταχὺ παρέρχομαι πρὶν ἢ φανῆναι, οὕτως ὀλίγος ἡμῶν ὁ χρόνος. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι πολὺν χρόνον ἀπολαύσας τῆς ζωῆς ἢ μέλλων ἀπολαύσεσθαι ταῦτα πάσχω τὰ δεινά, ἀπόλωλα δὲ ἐν κενῇ ἐλπίδι προσδοκήσας μεταβολὴν τινα καὶ λύσιν.» 7,7a μνήσθητι δὴ, ὅτι πνεῦμά μου ἡ ζωή. ὅρα οὐδαμοῦ ἀπὸ κατορθωμάτων ἀξιοῦντα σωθῆναι ἑαυτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὀλιγοχρόνιος ἐστίν. 7,7b καὶ οὐκέτι, φησίν, ἐπανελεύσεται ὁ ὀφθαλμὸς μου τοῦ ἰδεῖν ἀγαθόν. τὴν ἐνταῦθα ἐπάνοδόν φησιν. ἐμοὶ δοκεῖ τὸν περὶ ἀναστάσεως ἀγνοεῖν λόγον τοῦτον· οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἤνεγκε χαλεπῶς ἐπιστάμενος. ταῦτα γὰρ τὰ ῥήματα τοῦτον εἶχε τὸν σκοπὸν· ταῦτα διανοουμένου ἦν καὶ ἐνθυμουμένου καὶ ἐννοοῦντος. 7,8a οὐ κατανοεῖ μοι ὁ ὀφθαλμὸς ὀρώντός με, 8b οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἐν ἐμοὶ καὶ οὐκέτι εἰμί, 7,9a ὡσπερ νέφος ἀποκαθαρθὲν ἀπ' οὐρανοῦ. 9b ἐὰν γὰρ ἄνθρωπος κατα85 βῆ εἰς ἄδην, οὐ μὴ ἀναβῆ ἔτι 7,10a οὐδὲ μὴ ἐπιστραφῆ ἔτι εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, 10b οὐδὲ μὴ ἐπιγνῶ αὐτὸν ὁ τόπος αὐτοῦ ἔτι. 7,11a τοιγαροῦν, φησίν, οὔτε ἐγὼ φείσομαι τῷ στόματί μου, οὐ τῇ διανοίᾳ, 11b λαλήσω δὲ ἐν ἀνάγκῃ τοῦ πνεύματός μου. ὅρα πρῶτον μὲν, πῶς οἶδεν ἐπιγινώσκειν ἑαυτοῦ τὰ ῥήματα καὶ σχεδὸν ἀπολογίαν ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν δικαστῶν καὶ συγγνώμης ἀπολαῦσαι ἀξιοῖ, ὡς οὐκ αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς θλίψεως ταῦτα φθειρομένης. 7,11c ἀνοίξω, φησίν, τὸ στόμα μου ἐν πικρίᾳ ψυχῆς συνεχόμενος. 7,12a πότερον θάλασσά εἰμι ἢ δράκων, 12b ὅτι κατέταξας ἐπ' ἐμὲ φυλακὴν; τουτέστιν· «ὅτι τοσαύτη κέχρησαι φρουρᾷ περὶ ἐμέ.» φυλακὴν δὲ τὸν φόβον λέγει. 7,13a εἶπον· παρακαλέσει με ἡ κλίνη μου, 13b ἀνοίσω δὲ πρὸς ἑμαυτὸν διάλογον ἰδίᾳ τῇ κοίτῃ μου. τὸν φόβον φυλακὴν λέγει. εἶπον· παρακαλέσει με ἡ κλίνη μου, τουτέστιν· «τὴν ἀπὸ τοῦ ὕπνου λήψομαι παραμυθίαν.» 7,14 διὰ τί ἐκφοβεῖς με ἐν ἐνυπνίοις καὶ ἐν ὁράμασί με καταπλήττεις; καὶ τοῦτο ἄρα τῆς τοῦ διαβόλου ἐνεργείας ἦν· οὐδὲν γὰρ ὁ θεὸς αὐτῷ ἐπήγαγεν, ἀλλὰ πάντα τῆς τοῦ διαβόλου χειρὸς ἦν. 7,15a ἀπαλλάξεις δέ, φησίν, ἀπὸ πνεύματός μου τὴν ζωὴν μου, τὴν δὲ ψυχὴν μου ἀπὸ τοῦ σώματος, 15b ἀπὸ δὲ θανάτου τὰ ὄστα μου. 7,16a οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμήσω. 16b ἀπόστα ἐπ' ἐμοῦ, κενὸς γάρ μου ὁ βίος. μονονουχὶ λέγων· «ἄνελέ με» ταῦτά φησιν. «ἰδοὺ τὰ φορτικὰ ῥήματα.» τί φορτικὸν ἔχει; εἶπε τὴν συμφορὰν καὶ ἤτησε θάνατον καὶ λύσιν. 86 οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, φησίν, ἵνα μακροθυμήσω. ὄρα, πῶς καὶ ταύτην ἀφήρητο τὴν ἐλπίδα; τίς γὰρ μού ἐστίν ὁ χρόνος, φησίν, ὅτι ἀνέχομαι; ὄρα, πῶς τοῦτο μάλιστα πάντων αὐτὸν ἐθορύβει τὸ μηδὲ προσδοκᾶν τινα μεταβολὴν, εἴ γε καὶ γένοιτο βραχεῖαν ἔσσεσθαι; οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα, φησίν, ζήσομαι· ὥστε εἰ ἦδει τοῦτο, ἐμακροθύμησεν ἄν. ἀπόστα, φησίν, ἀπ' ἐμοῦ, κενὸς γάρ μου ὁ βίος. δοκεῖ τοῦτο βαρὺ εἶναι, ἀλλ' ἐξετάσωμεν αὐτό. τί γὰρ ἐστίν; ὅπερ καὶ ὁ Δαυὶδ φησιν· ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὴν μαστιγὰ σου. «κενὸς γάρ μου», φησίν, «ὁ βίος. ἀρκεῖ καὶ αὐτὸς εἰς τιμωρίαν ἐμοί. μὴ γὰρ εἰμί τι», φησίν, «ἵνα ταῦτα πάσχω; σκιᾶ καὶ ὄνειρατι τὰ ἡμέτερα ἔοικεν.» 7,17a τί γὰρ ἐστίν ἄνθρωπος, ὅτι ἐμεγάλυνας αὐτὸν 17b ἢ ὅτι προσέχεις τὸν νοῦν ἐπ' αὐτῷ; καὶ αὐτὸ τοῦτο τοῦ μεγαλῦναι τεκμήριον τίθεται· ὅλως ἄξιος γὰρ ἐστὶ τοῦ κολάζεσθαι ἢ τοῦ κἂν ἐν διανοίᾳ εἶναι. τί ἐστίν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ; τοῦτο γὰρ αὐτὸ τὸ δίκαιος ἀπαιτεῖν καὶ τιμωρίας ὡς ὄντος τι τοῦ ἀνθρώπου τεκμήριόν ἐστίν. 7,18a καὶ ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, φησίν, ποιῆ τὸ πρῶτον. τουτέστιν· «ἀντιλαμβάνη αὐτοῦ.» 7,18b καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτὸν κρίνεις. «πολλάκις δὲ ἀντιλαμβάνη.» ὅρα μεμιγμένα τὰ ῥήματα, τὰ μὲν ἐπεικειάς, τὰ δὲ ὀδύνης. ἐμοὶ δοκεῖ κατὰ τὴν ἐπίτασιν τῶν ἀλγηδόνων ταῦτα λέγεσθαι. τί ἐστίν· εἰς ἀνάπαυσιν; τουτέστιν· «ἀποθανεῖν κελεύεις καὶ ἀναπαύεσθαι», ἐμοὶ δοκεῖ. 87 7,19a ἕως τίνος, φησίν, οὐκ ἔαξ με 19b οὐδὲ προΐη με; καθάπερ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· ἕως πότε, κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος; ἕως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; ἕως τίνος θήσομαι βουλάς ἐν ψυχῇ μου, ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός; 7,19b ἕως ἄν, φησίν, καταπίω ἐν ὀδύνη

τὸν πτύελόν μου; τουτέστιν· «ἕως ἂν ἀποξηρανθῶ εἰς τέλος καὶ ζῶν ἀποθάνω.» 7,20a εἰ ἐγὼ ἤμαρτον, φησίν, τί δύναμαί σοι πρᾶξαι; τουτέστιν· «τί ὀφείλω ποιῆσαι λοιπόν; παρῆλθεν ἡ ἁμαρτία.» ὄρα, πῶς ἑαυτὸν διέθηκεν, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων τίνει δίκαιος ὁ μαρτυρηθεὶς παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος, ἄμεμπτος. τί ἐστίν· τί δύναμαί σοι πρᾶξαι; «τί με δεῖ ποιῆσαι νῦν ὥστε μὴ εἶναι τὴν ἁμαρτίαν ἁμαρτίαν, ὥστε ἐξιλεώσασθαι καὶ καταλλάξαι;» 7,20b ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τί ἔθου με κατεντευκτὴν σου; οὐχ ὡς αὐτοῦ κατεντυγχάνοντος, ἄπαγε, ἀλλ' ὡς τῶν εἰς αὐτὸν συμβαινόντων πολλὴν τῷ θεῷ τικτόντων κατηγορίαν. διὰ τοῦτο φησίν· ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων. «κἂν μὴ λέγωσιν, οἶδας αὐτῶν τὰ ἀπόρρητα, ὅτι κατὰ διάνοιαν ἐνθυμοῦνται· "οὗτος ὁ τοιοῦτος τοιαῦτα πέπονθεν".» ταῦτα δὲ οὐχὶ δικαιοῦντός ἐστιν ἑαυτόν· οὐ γὰρ δὴ εἶπεν, ὅτι «δίκαιός εἰμι», ἀλλ' ὅτι «δόξαν εἶχον περὶ ἐμοῦ χρηστὴν, καὶ νῦν κατενέτυχόν σοι δι' ὧν πάσχω». 7,20d εἰμί δὲ ἐπὶ σοὶ φορτίον; βάρος ῥημάτων φησὶ καὶ βλασφημίας. 7,21a καὶ διὰ τί οὐ λήθην ἐποιήσω τῆς ἁμαρτίας μου; ὄρα, πῶς ὁ δίκαιος λέγει ἡμαρτηκένα; 7,21b καὶ καθαρισμόν τῆς ἀνομίας μου; νυνὶ δὲ εἰς γῆν ἀπελεύσομαι, 21c ὀρθρίζων δὲ οὐκέτι εἰμί. 88 «καὶ αὕτη ἡ φύσις ἐπιγνώσεται», φησίν, «τὴν οἰκείαν τελευτήν, καὶ ἔνι, ὅτι αὔριον οὐκ ἔσομαι.» τουτέστιν· «οὕτω ταχέως ἀπολοῦμαι· διὰ τί οὐκ ἐπελάθου ἀνθρώπου οὕτως εὐτελοῦς;»

8,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΒΑΛΛΑΔ Ο ΣΑΥΧΙΤΗΣ ΛΕΓΕΙ· 8,2a μέχρι τίνος λαλήσεις ταῦτα; 2,b πνεῦμα πολυρῆμον τοῦ στόματός σου. 8,3a μὴ ὁ κύριος ἀδικήσει κρίνων 3b ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταράξει τὸ δίκαιον; ἄρα ταῦτα εἶπεν, ὅτι «ἀδίκως πάσχω»; ὄρα, πῶς οὐδαμοῦ τοῦ σκοποῦ καταστοχάζονται τοῦ δικαίου; οὐδαμοῦ γὰρ τοῦτο εἶπεν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως κατέφυγε λέγων· μὴ θάλασσά εἰμι ἢ δράκων; μὴ ἰσχύς λίθων ἢ ἰσχύς μου; τίς γὰρ μού ἐστιν ὁ βίος; οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμήσω. ἔτι καὶ τὰ ἁμαρτήματα ὁμολογεῖ· «διὰ τί», φησίν, «οὐκ ἐποιήσω λήθην τῆς ἀνομίας μου, εἰ καὶ μὴ δι' ἐμέ, ἀλλὰ διὰ σαυτόν; εἰ ἐγὼ ἤμαρτον, τί δύναμαί σοι πρᾶξαι;» ὡπερ ἂν τις πένης καὶ οὐδὲν ἔχων καταφαγὼν ἅπαντα λέγοι τῷ δεδανεικῷ· «τί δύναμαί σοι ποιῆσαι; μὴ γὰρ ἐγὼ δύναμαι ἀποδοῦναι λοιπόν.» εἶτα καὶ φλυαρίαν αὐτοῦ καταγινώσκει οὐκ εἰδώς, ὅτι τοῖς ἐν περιωδυνία τυγχάνουσι φέρει τινὰ παραμυθίαν τὸ φθέγγεσθαι, ὡπεροῦν καὶ αὐτός φησίν· λαλήσω δὲ ἐν ἀνάγκῃ ὧν τοῦ πνεύματός μου. † ἀλλ' ὅμως † «καὶ ταῦτα», φησίν, «διὰ τοῦτο ἐφθελγᾶμην, ἐπειδὴ ἡ ἀνάγκη ἀπήτει, διὰ τοῦτο θάνατον ἐζήτησα.» ὁ δὲ μὴδὲ τοῦτον ἐλθεῖν τολμῶν αἰτεῖν, εἰ μὴ ἡ ἀνάγκη ἀπήτει, ὄρα πόσην εὐλάβειαν ἐπιδείκνυται, ὥστε οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ὁ λόγος. μὴ ὁ κύριος, φησίν, ἀδικήσει κρίνων; καὶ μὴν οὐ δικαιοσύνην ἑαυτῷ ἔμαρτύρησεν, ἀλλὰ τί; διὰ τί οὐκ ἐπελάθου τῆς ἀνομίας 89 μου; καὶ λέγει, ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου τοιοῦτος ἅπας ἐστὶν πειρατήριον ἐπὶ τῆς γῆς. μὴ ὁ κύριος, φησίν, ἀδικήσει κρίνων ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταράξει τὸ δίκαιον; ὄρα, τί φησίν· ὅτι ἔπεται τῷ δημιουργῷ τὸ δίκαιον. ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ μὴδὲν πρὸς τὸν Ἰὼβ τὰ λεγόμενα, ἴδωμεν, τί φησίν. «οὐχ ὄρα, πόση δικαιοσύνη», φησίν, «ἐν τῇ κτίσει, πόση εὐταξία, πῶς ἔννομα πάντα καὶ τεταγμένα; ὁ τοίνυν ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐταξίαν διατηρῶν ἐπὶ σοῦ διαταράξει εἶχεν; ἄλλως δὲ διὰ τί πάντα ἐποίησεν; οὐχὶ διὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον; εἶτα ὁ τοσαῦτα διὰ σὲ ποιήσας οὐδὲ τοῦ δικαίου σοι μετεδίδου, ὁ φιλανθρωπία σε ποιήσας καὶ τοσαῦτα διὰ σέ; εἰ ἀγαθότητι τὸν κόσμον ἐποίησεν, καὶ δύναμιν αὐτῷ μαρτυρεῖ. πολλάκις δὲ τὸ δίκαιον ταραττομεν δι' ἀδυναμίαν, ἀλλ' οὗτος», φησίν, «πάντα ἐποίησεν. ὁ οὕτω σοφός, οὕτω δυνατὸς ἄδικος ἔμελλεν ἔσεσθαι;» 8,4a εἰ οἱ υἱοὶ σου ἤμαρτον ἐναντίον αὐτοῦ, 4b ἀπέστειλεν ἐν χερσὶν αὐτῶν ἀνομίαν. «τί θρηνεῖς τὰ παιδία;» φησίν. καὶ μὴν οὐδαμοῦ τῶν παίδων ἐμνημόνευσεν οὐδὲ τῶν χρημάτων. ὄρα καὶ ἐνταῦθα

φιλοσοφίαν· καίτοι τίς οὐκ ἂν ἐθρήνησεν, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐν τοῖς λόγοις ὄρας αὐτὸν τοῦτο λέγοντα, ἀλλ' οὐ φέροντα τὰς ὀδύνας. οὗτοι δὲ τῆς συμφορᾶς ἀναμνησκουσι καὶ πικρῶς, οὐχ ὅτι ἐτελεύτησαν μόνον λέγοντες, ἀλλ' ὅτι καὶ δι' ἁμαρτίας. οὐ γὰρ ἦρκει ἑαυτῷ τοῦτο λέγειν μετὰ ταῦτα· «εἰκὴ καὶ περιττῶς αἱ θυσίαι αἱ τοσαῦται»; μήποτε, φησὶν, ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἐνενόησάν τι κακὸν πρὸς τὸν θεόν. ὄρα, πῶς αὐτὸν ἔτηκεν τὸν οὕτω προνοοῦντα τῆς ἀρετῆς αὐτῶν τῆς κατὰ ψυχὴν ἢ τούτων τελευτή. πάλιν στοχασμός. δίκαιός ἐστιν ὁ θεός. μὴ γὰρ οὐκ ἔστι καὶ δίκαιον εἶναι καὶ μὴ ἁμαρτημάτων δίδόναι τιμωρίαν, ἀλλὰ πειράζοντα καθάπερ ἐπὶ τούτου; μὴ γὰρ δι' ἁμαρτήματα μόνον εἰσὶν αἱ τιμωρίαι; 8,5 σὺ δὲ, φησὶν, ὄρθριζε πρὸς κύριον παντοκράτορα δεόμενος. δείκνυσιν, ὅτι ἐκεῖνοι χαλεπώτερα τούτου ἤμαρτον. καὶ ὄρα, πῶς αὐτῷ παραινέουσι καὶ νουθετοῦσιν αὐτόν, ὃ καὶ αὐτὸ βαρύνει. 8,6α εἰ καθαρὸς εἶ, φησὶν, καὶ ἀληθινός, δεήσεως εἰσακούσεται σου. εἰ καθαρὸς ἐστίν, τίνας ἔνεκεν ταῦτα ἔπασχεν; οὐκ οὐκ ἴστε, ὅτι καὶ καθαρὸν ὄντα ταῦτα πάσχειν ἔστιν; οὐ πάντως δὲ τοῦ καθαρῶ καὶ ἀληθινοῦ τῆς δεήσεως εἰσακούσεται· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ ἀσύμφορα αἰτεῖ. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν· ὀλίγος μου ὁ χρόνος, φησὶν· 8,7α ἔσται οὖν τὰ μὲν πρῶτά σου ὀλίγα, 7b τὰ δὲ ἔσχατά σου ἀμύθητα. τουτέστιν· «δύναταί σε ἐν μείζονι ποιῆσαι εὐπραγία τῆς προτέρας.» εἶτα τὰ φορτικά πάλιν· 8,8α ἐπερώτησον γενεὰν πρώτην, 8b ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων. 8,9α χιζοὶ γὰρ ἐσμεν καὶ οὐκ οἶδαμεν· 9b σκιά γὰρ ἐστίν ἡμῶν ὁ βίος ἐπὶ τῆς γῆς. 8,10α ἢ οὐχ οὗτοί σε διδάξουσι ῥήματα καὶ ἀναγγελοῦσί σοι σύνεσιν σοφίας 10b καὶ ἐκ καρδίας σε διδάξουσι ῥήματα; 8,11α μὴ θάλλει πάπυρος ἄνευ ὕδατος, 11b ἢ ὑψωθήσεται βούτομον ἄνευ ποτοῦ 8,12α ἔτι ὄν ἐπὶ ῥίζης; καὶ οὐ μὴ θερισθῆ 12b πρὸ τοῦ πιεῖν πᾶσα βοτάνη· ἐὰν δὲ μὴ πῖη, ξηραίνεται. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «ἐπειδὴ ἡμεῖς ὀλιγοχρόνιοί ἐσμεν, τοὺς γεγηρακότας ἐρωτήσωμεν, καὶ αὐτοὶ ἀπαγγελοῦσιν, ὅτι ὡσπερ ἀδύνατον ἄνευ νοτίδος χόρτον ἀνελεῖν, οὕτως ἄνευ δικαιοσύνης διαμεῖναι τι· οὕτω», φησὶν, «οὐδὲ οἱ ἀσεβεῖς διαμενοῦσιν.» 91 8,13α οὕτω τοίνυν ἔσται, φησὶν, τὰ ἔσχατα πάντων τῶν ἐπιλανθανομένων τοῦ θεοῦ· 13b ἐλπίς γὰρ ἀσεβοῦς ὀλεῖται. 8,14α ἀοίκητος δὲ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἔσται, ὁ οἶκος καὶ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, 14b ἢ δὲ σκηνὴ αὐτοῦ ἀράχνη ἀποβήσεται. 8,15α ἐὰν ὑπερέιση τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὐ μὴ στηῖ, 15b ἐπιλαβομένου δὲ αὐτῆς οὐ μὴ ὑπομείνη. 8,16α ὑγρὸς γὰρ ἐστίν ἀπὸ ἡλίου, 16b καὶ ἐκ σαπρίας αὐτοῦ ὁ ῥάδαμος αὐτοῦ ἐξελεύσεται. 8,17α ἐπὶ συναγωγὴν λίθων κοιμᾶται, 17b εἰς δὲ μέσον χαλίκων ζήσεται. 8,18α ἐὰν δὲ συγκαταπίη, αὐτὸν ὁ τόπος ψεύσεται. 18b οὐχ ἐώρακας τοιαῦτα, 8,19α ὅτι καταστροφή ἀσεβοῦς τοιαύτη; 19b ἐκ δὲ γῆς ἄλλον ἀναβλαστήσει· 8,20α ὁ γὰρ κύριος οὐ μὴ ἀποποιήσεται τὸν ἄκακον, 20b πᾶν δέ, φησὶν, δῶρον ἀσεβοῦς οὐ δέξεται. ὄρα καὶ ἐνταῦθα πῶς αὐτὸν ἔβαλεν, ἐπειδὴ ταῖς θυσίαις εἰκὸς αὐτὸν ἦν θαρρεῖν. σὺ δέ μοι θέα, πῶς ἐν τάξει παραινέσεως πλήττουσιν. οἱ γὰρ εἰπόντες, ὅτι «ἔλιπε ἐπὶ τὸν θεόν», οὗτοί φασιν, ὅτι οὐδὲ ἐλπίς ἐστίν. 8,21α ἀληθινῶν δὲ στόμα, φησὶν, ἐμπλήσει γέλωτος 21b καὶ τὰ χεῖλη αὐτῶν ἀγαλλιάσεως. 8,22α οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτῶν ἐνδύσονται αἰσχύνην, 22b καὶ δίαίτα ἀσεβοῦς οὐκ ἔσται. ὅπερ ἦν ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. πόσων τραυμάτων οὐ χαλεπώτερον, πόσης νόσου, πόσης τηκεδόνας, ἀκούειν, ὅτι ἀσεβής ἐστίν, ὅτι μυρίων γέμων κακῶν, ὅτι, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ταῦτα ἔπαθεν. καλή γε ἡ παράκλησις. 92

9,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 9,2α ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὕτως ἐστίν. πόσης φιλοσοφίας ταῦτα τὰ ῥήματα. «οἶδα», φησὶν, «ὅτι οἱ μὲν ἀσεβεῖς ἀπόλλυνται, οἱ δὲ δίκαιοι οὐχί.» ὄρα, πῶς οὐδαμοῦ καταγινώσκει τοῦ θεοῦ ἀδικίαν; ἐπ' ἀληθείας οἶδα, φησὶν, ὅτι οὕτως ἐστίν, καὶ μετὰ συνειδότος συντιθεμένου τοῖς λεγομένοις. 9,2b πῶς γὰρ ἔσται βροτὸς δίκαιος παρὰ θεῷ; οὐχὶ πρὸς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ οὐκ ἀπολογεῖται. ὁ μὲν γὰρ ἔλεγεν, ὅτι ὁ δίκαιος σώζεται, ὁ δὲ

ἀμαρτωλὸς ἀπολείται, οὗτος δέ φησιν· «οἶδα, ὅτι δι' ἀμαρτίας ταῦτα πάσχω» – ὁρᾷ φιλοσοφίαν, πῶς οὐκ ἔστι γαῦρος;—καί, ὅτι πολὺ τὸ μέσον ἐμοῦ καὶ τοῦ θεοῦ, ἐπίσταμαι.» 9,3a ἐὰν γὰρ βούληται κριθῆναι μετ' αὐτοῦ, 3b οὐ μὴ ὑπακούσῃ αὐτῷ, 3c ἵνα μὴ ἀντεῖπῃ πρὸς ἓνα λόγον αὐτοῦ ἐκ χιλίων. ὁρᾷ, πόση περιουσία δικαιοσύνης; χιλίους ἐὰν εἶπῃ λόγους ὁ θεὸς καταδικάζων ἡμᾶς, πρὸς ἓνα ἀντιστῆναι οὐ δυνάμεθα, ἀλλὰ χιλίοις δικαιώμασιν ἡμῶν κρατεῖ. 9,4a σοφὸς γὰρ ἐστὶ διανοία, κραταιὸς τε καὶ μέγας. καὶ δικαίως· σοφὸς γὰρ ὢν μυρία εὐεργετεῖ. εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἄνθρωπε, φέρε ἐπεξέλθωμεν τῷ λόγῳ· χιλίους λέγοντος λόγους ἓνα ἀντεῖπῃ οὐ δυνάμεθα. ὅρα φιλοσοφίας ῥήματα. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν οὗτος· «ὁ δίκαιος ἐν ἀγαθοῖς ἔσται», «ποῖος δίκαιος;» φησὶν· «ποῦ γὰρ πρὸς τὸν θεὸν δίκαιός τις εὔρεθήσεται;» πρὸς ἓνα λόγον αὐτοῦ ἐκ χιλίων. ὅπερ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. 9,3 καὶ πάλιν· ἀμαρτίας ἐὰν παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; καὶ ὅρα, πῶς θαρρεῖ τῷ λόγῳ· ὃν βούλει, φησὶν, ἄνθρωπον εἰς μέσον ἄγε, εἴτε ἐκ τῆς παλαιᾶς εἴτε ἐκ τῆς καινῆς, βούλει Παῦλον, οὗ ἴσον οὐδὲν ἂν γένοιτο, τὸ ἔσχατον τῆς ἀρετῆς μέρος, τοῦτον οὐκ ὄντα ἐποίησεν, γενομένῳ νόμον ἔδωκεν, δι' αὐτὸν οὐρανὸν ἐποίησεν. μᾶλλον δὲ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ αὐτὸ γυμνάσωμεν· ἐποίησε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. τίνος ἔνεκεν; δι' ἀγαθότητα μόνην. καὶ τὰ ἄλλα, τὰ λοιπὰ· τὸν κόσμον δι' αὐτόν, τὰ ἄλλα ἅπαντα δι' αὐτόν. ἐντολήν ἔδωκεν, παρήκουσεν· πάλιν ἔδωκεν νόμον, πάλιν παρήκουσεν· πάλιν τὸν υἱὸν ἔπεμψεν, πάλιν παρήκουσεν· πάλιν μετάνοιαν ἔδωκεν, πάλιν παρήκουσεν· πάλιν γέενναν ἠπέιλησεν, πάλιν παρήκουσεν. καὶ ἔτι ἐβούλετο σῶσαι αὐτόν. βούλει Παῦλον αὐτὸν ἐξετάσωμεν; ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος· ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. εἶτα ἐμαρτύρησεν, μετὰ τοῦτο, μετὰ τὸ κληθῆναι, ὅσης ἀπολαύει σπουδῆς καὶ προνοίας. μᾶλλον δέ, τί λέγομεν ταῦτα; οὐ γὰρ δυνατόν εἰπεῖν. εἶτα, ἵνα μὴ κατὰ μέρος ἐπεξίῃ τῷ εἰρημένῳ, ἀπὸ τοῦ καθόλου αὐτὸ πιστοῦται καὶ φησιν· 9,4b τίς σκληρὸς γενόμενος ἐναντίον αὐτοῦ ὑπέμεινεν; οὕτως ἐστὶ κραταιός. εἶτα ἀπὸ τῆς πείρας πιστοῦται τὸν λόγον· «μέγας ἐστὶν ὁ θεός», φησὶν, «οὐδὲν ἐστὶν ἄνθρωπος.» καὶ ὅρα, πῶς ὑψηλῶς· 9,5a ὁ παλαιῶν, φησὶν, ὄρη καὶ οὐκ οἶδασιν. «παλαιοὶ τὰ ὄρη ἀνεπαισθήτως», φησὶν, ὥσπερ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται. ἐνταῦθα περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διαλέγεται, ὅτι πάντα δύναται, περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τῆς τιμωρητικῆς. ἐμαρτύρησεν αὐτῷ δικαιοσύνην, μαρτυρεῖ αὐτῷ καὶ δύναμιν· 9,5b ὁ καταστρέφων αὐτὰ, φησὶν, ἐν ὀργῇ, 9,6a ὁ σείων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, 6b οἱ δὲ στῦλοι αὐτῆς σαλεύονται. 9,7a ὁ λέγων, φησὶν, τῷ ἡλίῳ μὴ ἀνατέλλειν καὶ οὐκ ἀνατέλλει, 7b κατὰ δὲ ἄστρον κατασφραγίζει. ὁρᾷ, πόσῃ αὐτῷ μαρτυρεῖ δύναμιν καὶ πρόνοιαν; οὐχ ὡς ἀκούοντος τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐξουσίας ἐμφαίνων, τουτέστι καὶ ἐπὶ τῶν ἄστρον τὸ αὐτὸ ποιεῖ. καὶ τὸ αὐτὸ δείκνυσι τὸν δημιουργὸν πάλιν· 9,8a ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος. ὅπερ φησὶν ὁ Ἡσαΐας. 9,8b καὶ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους. ἐνταῦθα καὶ προφητεία τίς ἐστίν. 9,9 ὁ ποιῶν Πλειάδα καὶ Ἑσπερον καὶ ταμιεῖα νότου, 9,10a ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, 10b ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. ἂ οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς. οὐκ εὐδηλον, ὅτι οὐδεὶς ἀντιστῆναι δυνήσεται τῷ τοιούτῳ, τῷ οὕτω σοφῷ καὶ δικαίῳ; ὅρα, οὐδαμοῦ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ λέγει. εἶτα τὸ ἀόρατον αὐτοῦ· 9,11a ἐὰν ὑπερβῇ με, οὐ μὴ ἴδω, 11b καὶ ἐὰν παρέλθῃ με, οὐδ' ὄλωσ ἔγνων. 9,12a ἐὰν ἀπαλλάξῃ, τίς ἀποστρέψει; 12b ἢ τίς ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας; 9,13a αὐτὸς γὰρ ἀπέστραπται ὀργήν. καὶ δυνατός ἐστι καὶ οὐδένα τὸν ὅμοιον ἔχων. 9,13b ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἐκάμφθη κήτη τὰ ὑπ' οὐρανόν. ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν, φησὶν, τοὺς ἰδίους τόπους, ὥστε μὴ εἶναι ὀρθια † ἄτε θάλασσαν βλέπων ἐν μέσῳ ὧν †. εἰκότως τῶν κητῶν μέμνηται καὶ ἀπὸ τούτων τὴν δύναμιν αὐτοῦ διηγείται. 9,5 9,4b τίς σκληρός, φησὶν, γενόμενος ἐναντίον αὐτοῦ ὑπέμεινεν; τουτέστιν· ἀντιστῆναι αὐτῷ καὶ

βλασφημεῖν αὐτόν, ὥστε οἶδε τοῦτο καὶ οὐκ ἂν ταῦτα αὐτὸς ἔπαθεν, ὥστε, κὰν πρὸς βραχὺ συγχωρηθῆ, ἀλλ' οὐχ ὑπομενεῖ. εἶτα περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ λέγει καὶ τοῦ ἁοράτου· 9,14a ἔάν δέ μου εἰσακούση 14b καὶ διακρίνη μου τὰ ῥήματα μετ' αὐτοῦ, 9,15a ἔάν τε γὰρ ὦ δίκαιος, οὐκ εἰσακούσεταιί μου. 15b τοῦ κρίματος αὐτοῦ δεηθήσομαι. ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «ἔάν τῶν ῥημάτων ἐξέτασιν ποιήσῃται τῶν ἐμῶν ἀκούσας» –τοῦτο γὰρ ἐστὶ διακρίνη· "βασανίση καὶ εὐθύνας ἀπαιτήση"–οὐδὲ τοῦ ἀκούεσθαι εὐρίσκομαι ἄξιός ὢν, κὰν ὦ δίκαιος. ἔάν τε βασανίση μου τὰ ῥήματα, κὰν ὦ δίκαιος, οὐκ ἄξιός εἰμι ἀκούεσθαι παρ' αὐτοῦ.» 9,16a ἔάν τε καλέσω καὶ εἰσακούση, 16b οὐ πιστεύω, ὅτι ἐπακήκοέ μου τῆς φωνῆς. «ἔάν δὲ ἐν φιλανθρωπίᾳ ζητήσω σωθῆναι, οὐκ οἶδα» –τουτέστιν· οὐ πιστεύω–, «ὅτι ἐπακήκοέ μου τῆς φωνῆς.» 9,17a μὴ ἐν γνώφῳ με ἐκτρίψῃ. μήποτε τὸ ἐν γνώφῳ ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι πολλὴ ἡ ἐξουσία παρ' αὐτῷ, καὶ ὅπερ ἂν πράξῃ, οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀντιπίπτων, ἀλλ' οὐδὲ εἰδώς, ὅπως ἀπόλλυται. τοῦτ' ἐστὶν, ὃ λέγει· ἐπειδὴ ἔλεγον διὰ παντός· ὄρθριζε πρὸς κύριον καὶ ἐπακούσεταιί σου, «πόθεν;» φησίν. «ἂν μὲν ὦ δίκαιος, οὐκ εἰσακούσεται, ἂν δὲ ἐξετάσῃ τὰ ῥήματά μου, οὐκ οἶδα, ὅτι δίκαιός εἰμι, ἂν τε ὡς ἐπικαλῶμαι, οὐκ οἶδα, εἰ ἀκήκοέ μου. ἀπὸ γὰρ τῶν παρόντων οὐκ οἶδα ταῦτα στοχάζεσθαι.» 96 9,17b πολλὰ δέ μου τὰ συντρίμματα πεποίηκε διὰ κενῆς. σὺ δὲ εἶπας ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διὰ κενῆς. τί οὖν θαυμάζεις, εἰ, ὃ θεὸς εἶπεν, τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει; ἢ τὸ διὰ κενῆς οὐχ, ὅτι οὐχ ἡμαρτεν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν ἔσται πλέον ἀπὸ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ καὶ τοῦ κολάζεσθαι. 9,18a οὐκ ἔᾶ γὰρ με ἀναπνεῦσαι. τουτέστιν· «πολλῶν πλήρης εἰμι δεινῶν.» 9,18b ἐνέπλησε δέ με πικρίας. 9,19a ὅτι μὲν γὰρ ἰσχύι κρατεῖ, 19b τίς οὖν κρίματι αὐτοῦ ἀντιστήσεται; οὐ τοῦτο λέγει, ὅτι ἀπλῶς ἰσχύι κρατεῖ, ἀλλ' ὅτι δυνατός ἐστι ποιῆσαι, ὅσαπερ ἂν θέλῃ. 9,20a ἔάν τε γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ στόμα μου ἀσεβήσῃ. «πρὸς θεὸν κρίνομαι γάρ.» 9,20b ἔάν τε ὦ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀποβήσομαι. 9,21a εἶτε γὰρ ἠσέβησα, οὐκ οἶδα τῆ ψυχῆ, 21b πλὴν ὅτι ἀφήρηταί μου ἡ ζωὴ. ὄρα, πόσῃν λέγει περιουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας, οἱ μὴδὲ τὰ ἁμαρτήματα συνιδεῖν δυνάμεθα; 9,22 διὸ εἶπον· μέγαν καὶ δυνάστην ἀπολλύει ὀργή, 9, 23a καὶ φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίω ἀπολοῦνται, 23b ἀλλὰ δίκαιοι καταγελῶνται· 9,24a παραδέδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς. τουτέστιν· παρὰ τῷ θεῷ πᾶς ἄδικός ἐστιν, ἀλλ' ἔστι τις διαφορὰ· ὁ δυνάστης ἀλίσκεται παρ' αὐτοῦ, ὁ φαῦλος καὶ πονηρὸς ἀπόλλυται, ὁ δίκαιος, ὅταν αὐτόν ἐξετάσῃ θελήσῃ, καταγελᾶται ὡς οὐ μόνον δεινὰ πάσχοντος, ἀλλὰ καὶ ἐλεγχομένου διὰ τῶν τιμωριῶν. ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὅταν ἑαυτὸν ὁ θεὸς κινήσῃ καὶ ἐπεξελεῖ97 θεῖν βουληθῆ, οὐ δικαιοσύνη προΐσταται, οὐ φαυλότης ἀνθίσταται, οὐ δυναστεία, οὐδὲν ἄλλο. παραδέδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς. πολλάκις οὕτω ποιεῖ· οὐχὶ τιμωρία, ἀλλὰ καὶ τῷ παραδιδόναι ἀσεβεῖ ποιεῖ καταγελάστους. 9,24b πρόσωπα, φησίν, κριτῶν αὐτῆς συγκαλύπτει· 24c εἰ δὲ μή, αὐτός ἐστιν. 9,25a ὁ δὲ βίος μου ἐλαφρότερος δρομέως. ὄρα; συνεχῶς ἐπὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον καταφεύγει. εἶτα καὶ παραβάλλει, πῶς ὀλιγοχρόνιος ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ὡς μὴδὲ φαίνεσθαι. ἐν γὰρ τῷ παντὶ αἰῶνι τοιαύτη ἐστίν· πρὶν ἢ φανῆναι ἠφανίσθη. 9,25b ἀπέδρα, φησίν, καὶ οὐκ εἶδον. 9,26a εἰ καὶ ἔστι ναυσὶν ἵχνος ὁδοῦ 26b ἢ ἀετοῦ πετομένου ζητοῦντος βοράν; 9,27a ἔάν τε γὰρ εἶπω, ἐπιλήσομαι λαλῶν. τουτέστιν· «καὶ τὰ τῆς μνήμης μοι διόλωλεν, οὐδὲ ὅτι φθέγγομαι οἶδα· τοσαύτη ὁδύνη ἐστὶν ἐν ἐμοί. μεταξὺ λαλῶν ἐπιλανθάνομαι, τοσοῦτός ἐστιν ὁ χειμῶν, τοσοῦτος ὁ πειρασμός.» σὺ δέ μοι, ὅταν ἀκούσης τολμηρόν τι λέγοντος, τὴν ὑπερβολὴν ὄρα τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ ναυαγίου. εἶτα θαυμάζεις, εἰ παρὰ ψυχῆς ἀθυμούσης οὕτως ἐλέχθη τι φορτικόν, καὶ σαυτὸν ἐκείνῳ παρεξετάζεις; ἵνα γὰρ μὴδεὶς ταῦτα καταγνῶ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἐν προοιμίῳ καὶ μετὰ τὸ τέλος ἡ τοῦ θεοῦ ψῆφος ἔστηκε προΐσταμένη καὶ οὐχὶ μόνον ἀπαλλάττουσα ἐγκλημάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ δικαίου περιτιθεῖσα ἀξίωμα. 9,28b

οἶδα, φησίν, ὅτι οὐκ ἀθῶόν με ἑάσει. ἢ τοῦτό φησιν· «κἂν ἀπαλλαγῶ τῆς τιμωρίας, τὰ πάντων ἀνέω98 ξε κατ' ἐμοῦ στόματα ἢ τιμωρία», ἢ ὅτι «οὐ στήσεται κολάζων με, ἀλλ' ἔτι τιμωρήσεταιί με.» 9,29 ἐπειδὴ δέ εἶμι ἀσεβής, φησίν, διὰ τί οὐκ ἀπέθανον; ὄραξ, πῶς οὐκ ἀρνεῖται τὸ εἶναι ἀμαρτωλός; διὰ τί οὐκ ἀπέθανον; φησίν· οὐχὶ ἐγκαλοῦντός ἐστιν, ἀλλὰ ζητοῦντος. «οὐκ οἶδα τὴν οἰκονομίαν», φησίν. 9,30a ἐὰν γὰρ ἀπολούσωμαι χιόνι 30b καὶ ἀποκαθάρωμαι χερσὶ καθαραῖς, 9,31a ἱκανῶς με ἐν ῥύπῳ ἔβαψας, 31b ἐβδελύξατο δέ με ἡ στολή μου. τουτέστιν· «ὑπόδειγμα κείμαι πᾶσιν ἀσεβείας· τὸν γὰρ πονηρὸν ἐκ τοῦ μέσου ληφθῆναι ἐχρῆν, ὥστε μὴ εἶναι τοῖς ἄλλοις διδάσκαλον. ἂν τοῦ ἡλίου καθαρώτερος γένωμαι, ἔχω κηλῖδα», φησίν, «οὐ τὴν τυχοῦσαν.» ἐβδελύξατο δέ με ἡ στολή μου. «τί δεῖ λέγειν περὶ ἀνθρώπων, ὅπου γε καὶ αὐτὰ τὰ ἱμάτια μισεῖ με.» ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι «καὶ ὁ ἐγγύτατος, καὶ οὗτος ἐμίσησέ με· οὐ διὰ τὴν τιμωρίαν ἀπεστράφη, ἀλλ' ὡς ἐναγῆ καὶ μιαρὸν, ὡς ἀκάθαρτον καὶ πάντων ἔσχατον, οὕτως ἀπεστράφησάν με. τί ἀπὸ τούτου τὸ κέρδος τοιαύτην περὶ ἐμοῦ ψῆφον ἐνεγκεῖν;» 9,32a οὐ γὰρ εἶ ἄνθρωπος κατ' ἐμέ, ὧ ἄντικρινοῦμαι, φησίν. ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «εἰ ἄνθρωπος ἦν ὁ κολάζων, οὐ πάντως ἢ τιμωρία κατεψηφίσατο τοῦ κακῶς πάσχοντος, ἀλλ' ἠδυνάμην κριθῆναι πρὸς αὐτὸν καὶ δεῖξαι ἀδικοῦντα. ἐπειδὴ δὲ θεὸς εἶ, ἀδύνατον τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ἄρκει κολασθῆναι καὶ τὴν ἐσχάτην ψῆφον ἀπενεγκεῖν.» 99 9,32b ἵνα ἔλθωμεν, φησίν, ὁμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν. 9,33a εἶθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν 33b καὶ ὁ διελέγχων καὶ διακρίνων ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων. 33c δυεῖν δέ μοι χρεία· 9,34a ἀπαλλαξάτω ἀπ' ἐμοῦ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ 34b καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ μὴ με στροβείτω. 9,35a καὶ οὐ μὴ φοβηθῶ αὐτόν, ἀλλὰ λαλήσω. 35b οὐ γὰρ συνεπίσταμαι ἐμαυτῷ ἄδικον.

10,1a κάμνω δὲ τῇ ψυχῇ μου, 1b στένων δὲ ἐπ' ἐμαυτὸν ἐπαφήσω τὸν θυμόν μου, τὰ δὲ ῥήματά μου 1c λαλήσω ἐν πικρίᾳ ψυχῆς συνεχόμενος. καὶ μὴν αὐτὸς ἔλεγεν ἀνωτέρω, ὅτι οὐ μὴ ἀποκριθῆ αὐτῷ πρὸς ἓνα λόγον αὐτοῦ ἀπὸ χιλίων. πῶς οὖν ἐνταῦθα λέγει; ἐν πικρίᾳ ψυχῆς, φησίν, ὥστε οὐκ αὐτοῦ τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τῆς πικρίας, ὅσον ἀπὸ λογισμῶν ἔστιν εἰπεῖν. τί ἐστιν εἰ ἦν ὁ κρίνων ἀνὰ μέσον ἡμῶν; οὐχ ὥστε αὐτοῦ τὸν βίον ἐξετασθῆναι καὶ ὅτι ἀδίκως πάσχει δειχθῆναι—τοῦτο γὰρ οὐ λέγει· διὰ γὰρ τῶν ἔμπροσθεν πολλάκις εἶπεν, ὅτι δι' ἀνομίας-, ἀλλ' ὅτι «ἐπιμένουσα ἢ θλιψὶς περιτρέπει με», φησίν, ὡσερ ὅταν λέγη ὁ Ἡσαΐας· σὺ ὠργίσθης καὶ ἡμεῖς ἐπλανήθημεν, ἢ πάλιν ὅταν λέγη· διὰ τί ἐπλάνησας ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου; «τοῦτο φοβοῦμαι», φησίν, «μὴ πέσω ἢ περιτραπῶ. ἐδεδίειν, μήποτε ἀναγκασθῶ βλάσφημόν τι εἰπεῖν ἢ καὶ ἐαυτὸν διαχρήσασθαι.» 10,2a καὶ ἐρῶ, φησίν, πρὸς κύριον· μὴ με ἀσεβεῖν δίδασκε, 2b καὶ διὰ τί με οὕτως ἔκρινας; 10,3a ἢ καλὸν σοί ἐστιν, ἐὰν ἀσεβήσω, 3b ὅτι ἀπέιπω ἔργα χειρῶν σου; οὐκ εἶπεν· «τὸν δίκαιον, τὸν ἐνάρετον», ἀλλ' ἔργα χειρῶν σου. 10,3c βουλή δὲ ἀσεβῶν προσέσχε; «εἰ γὰρ δι' ἀμαρτήματα, πῶς ἐκείνοις προσέχεις;» 10,4a ἢ ὡσερ βροτὸς ὄρα καθορᾶς, 4b ἢ καθὼς ὄρα ἄνθρωπος βλέπεις; 10,5a ἢ ὁ βίος σου ἀνθρώπινος 5b ἢ τὰ ἔτη σου ἀνδρός; 100 «πῶς δὲ οὐ πάντων ἀμαρτημάτων ἀπαιτεῖς τιμωρίαν;» τοῦτό ἐστι τὸ δικάσαι. 10,6a ὅτι ἀνεζήτησας, φησίν, τὴν ἀνομίαν μου 6b καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ἐξιχνίασας. ὄραξ, ὅτι οὐ διὰ τοῦτο βούλεται δικάσασθαι ὡς καθαρῶς πράττων, ἀλλ' ὅτι «οὐδὲν ὠφελεῖ με», φησίν, «αὕτη ἢ θλιψὶς, ἀλλὰ δέδοικα, μὴ βλάψῃ»; 10,6a ὅτι ἀνεζήτησας, φησίν, τὴν ἀνομίαν μου 6b καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ἐξιχνίασας. 10,7a οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ ἠσέβησα· 7b ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος; «ἐγώ», φησίν, «οὐκ οἶδα, ἀλλὰ συμβαίνει ἡσεβηκέναι με καὶ ἀγνοεῖν.» ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος; τουτέστιν· «ὅταν σὺ κολάσης, οὐδεὶς δικαιωθῆναι δύναται.» μὴ γὰρ ὀφείλει τοῦτο εἰπεῖν. εἶτα λέγει, ὅτι «ἔργα χειρῶν σου ἐσμεν, εἰ καὶ ἀμαρτωλοί· 10,8a αἱ χεῖρές σου, φησίν, ἔπλασάν με καὶ ἐποίησάν με· 8b μετὰ δὲ ταῦτα μεταβαλὼν

με ἔπαισας. 10,9a μνήσθητι, ὅτι πηλὸν με ἔπλασας, 9b εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. «ὥστε διὰ τὸ εὐτελὲς τῆς φύσεως, καὶ ὅτι εὐτελής εἰμι κατὰ φύσιν καὶ ὅτι τέλος τοιοῦτον δέξεταιί με, οὐκ ἤρκει μοι ἡ τιμωρία ἢ κατὰ ταῦτα;» 10,10a οὐχ ὡσπερ γάλα με ἤμελξας, 10b ἔπηξας δέ με ἴσα τυρῶ; 10,11a δέρμα καὶ κρέας ἐνέδυσάς με, 11b ὁστέοις δὲ καὶ νεύροις ἐνεϊράς με, 10,12a ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοί. 101 τουτέστιν· «ὁ τοσαύτην φιλανθρωπίαν ἐπιδειξάμενος, τοσαύτην σοφίαν καὶ πρόνοιαν, περιορᾷ;» διὰ γὰρ τοῦτο κατὰ μικρὸν λέγει τὴν σύστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δείξῃ, ὅτι «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιήσας τοσαύτην πρόνοιαν καὶ σοφίαν περιορᾷ;» δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲν ἄνθρωπος. 10,12b ἡ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα. οὐκ ἤρκει ἡ φύσις αὐτῆ, ἀλλὰ δεῖ πολλῆς τῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας. «παρὰ πάντα», φησὶν, «τὸν βίον προνοίας ἀπήλαυσα τῆς σῆς.» 10,13a ταῦτα ἔχων ἐν ἑμαυτῶ οἶδα, ὅτι πάντα δύνασαι. 13b ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. ὁρᾷς, ὅτι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἤρκει ἡ κτίσις ἡμῶν καὶ ἤδη μοι δεῖξαι, τί ἐστιν ὁ θεός, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, οὐχ ὁ οὐρανὸς μόνος; τὸ γὰρ ἐκ τοῦ σπέρματος ποιῆσαι τοιοῦτον καὶ διακρατῆσαι καὶ μὴ ἀφεῖναι κινδύνους περιπεσεῖν ἱκανὸν τοῦ θεοῦ δεῖξαι τὴν ἰσχύν, τὴν δύναμιν, καὶ ἀμαρτόντα τηρῆσαι καὶ μὴ κολάσαι, καὶ δίκαιον ὄντα κολάσαι καὶ τιμωρήσασθαι. 10,14a ἐάν τε γὰρ ἀμάρτω, φησὶν, φυλάξεις με, 14b ἀπὸ δὲ ἀνομίας οὐκ ἀθῶόν με ἑάσεις. ἵνα γὰρ μὴ τὴν φυλακὴν νομίσης σωτηρίαν, «κατάδικον ὄντα», φησὶν, «δύνασαι φυλάξαι.» 10,15a ἐάν τε γὰρ ἀσεβήσω, οἴμμοι, 15b ἐάν τε ὦ δίκαιος, οὐ δυνήσομαι ἀνακύψαι. 15c πλήρης γὰρ εἰμι ἀτιμίας. «οὐκ ἄρκει μοι πρὸς σωτηρίαν ἡ δικαιοσύνη», φησὶν. 102 10,16a ἀγρεύομαι δὲ ὡσπερ λέων εἰς σφαγὴν, 16b καὶ πάλιν μεταβαλὼν δεινῶς με ὀλέκεις 10,17a ἐπανακαινίζων ἐπ' ἐμὲ τὴν αἰτίαν μου. 17b ὀργῇ δὲ μεγάλῃ μοι ἐχρήσω 17c καὶ ἐπήγαγες ἐπ' ἐμὲ πειρατήρια. 10,18a ἵνα τί οὖν ἐκ κοιλίας με ἐξήγαγες καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπέθανον, 18b ὀφθαλμὸς δέ με οὐκ εἶδεν, 10,19a καὶ ὡσπερ οὐκ ὦν ἐγενόμην; 19b διὰ τί δὲ ἐκ γαστρὸς εἰς μνήμα οὐκ ἀπῆλθον; 10,20a ἢ οὐκ ὀλίγος ἐστὶν ὁ χρόνος τοῦ βίου μου; 20b ἔασον δὴ με ἀναπαύσασθαι μικρὸν 10,21a πρὸ τοῦ με πορευθῆναι εἰς γῆν, ὅθεν οὐκ ἀναστρέφω, 21b εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφεράν, 10,22a εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, οὐ οὐκ ἔστι φέγγος 22b οὐδὲ ὁρᾶν ζωὴν βροτῶν. ἀγρεύομαι δὲ, φησὶν, ὡσπερ λέων εἰς σφαγὴν, τουτέστιν· «κατεχόμενος οὐκ οἶδα.» εἶτα πάλιν τὴν συμφορὰν διηγεῖται τὴν ἑαυτοῦ, ὡς μεγάλη καὶ παράδοξος, καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον τοῦ βίου καὶ τὸ μετὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἐλπίδα· ταύτη γὰρ γίνεται μεγάλη.

11,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΣΩΦΑΡ Ο ΜΙΝΑΙΟΣ ΛΕΓΕΙ· 11,2a ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσεται; ἰδοὺ καὶ οὗτος φλυαρίαν αὐτοῦ κατηγορεῖ. ἐκεῖνος μὲν γὰρ φησιν· πνεῦμα πολυρῆμον τοῦ στόματός σου, οὗτος δέ· ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσεται; 11,2b καὶ ὁ εὐλαλος οἶεται δίκαιος εἶναι; «μὴ γάρ, ἐπειδὴ φθέγγασθαι δύνασαι», φησὶν, «ἤδη καὶ δίκαιος εἶ;» εἶτα τὴν φύσιν φησὶν· 11,2c εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος. «ὅτι υἱὸς εἶ γυναικός», φησὶν, «πῶς οὖν δίκαιος εἶ;» 11,3a μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου. «μὴ πολλὰ φθέγγου», φησὶν. 103 11,3b ἢ οὐκ ἔστιν ὁ ἀνταποκρινόμενός σοι; ἢ τοῦτό φησιν· «μὴ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ ἀνταποκρινόμενός σοι;», τουτέστιν· «ἡμεῖς», ἢ «οὐκ ἔστιν ὁ εἰδὼς τὰ σὰ κακὰ εἰ μὴ ὁ θεός, ὃς εἰ ἠθέλησέ σε ἐλέγξει, ἤδη ἂν ἀπώλου». ὅρα, πῶς οὐδαμοῦ τοῦ Ἰὼβ λέγοντος, ὅτι ἀδίκως πάσχει καὶ οὐκ ἔχει ἀμαρτήματα, τοῦτο ἐπιφέρουσιν αὐτῶ. 11,4a μὴ γὰρ λέγε, ὅτι καθαρὸς εἰμι τοῖς ἔργοις 4b καὶ ἄμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ. πῶς; καὶ μὴν αὐτὸς εἶπεν· «ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὐκ ἔστι βροτὸς καθαρὸς ἐναντίον κυρίου». ὁρᾷς, πῶς ἐναντία ἐγκαλοῦσιν; 11,5a ἀλλὰ πῶς ἂν ὁ κύριος λαλήσῃ πρὸς σέ; 5b καὶ ἀνοίξει χεῖλη αὐτοῦ μετὰ σοῦ· 11,6a εἶτα ἀναγγελεῖ σοι δύναμιν σοφίας, 6b ὅτι διπλοῦς ἔσται τῶ κατὰ σέ. 6c καὶ τότε γνώσῃ, ὅτι ἄξιά σοι ἀπέβη παρὰ κυρίου ὧν ἡμαρτες. «ἀλλ' εἰ ἦν

δυνατόν», φησίν, «τὸν θεὸν ἀποκρίνασθαί σοι, ὅτι διπλοῦς ἐστὶ τῷ κατὰ σέ, τότε ἂν ἔγνωσ, ὅτι δικαίως πάσχεις.» τὸ μὲν ἡμάρτηται, τὸ δὲ ὀρθῶς εἴρηται. τὸ μὲν γὰρ εἶπεῖν, ὅτι «εἰ ἦν δυνατόν τὸν θεὸν ἀποκρίνασθαί σοι-καὶ γὰρ πολὺ σου βελτίων ἐστὶ καὶ σοφός-, ἔδειξεν ἄν σοι, ὅτι καλῶς ταῦτα πάσχεις», καλῶς εἴρηται, τὸ δὲ καὶ τότε γνώση, ὅτι ἄξιά σοι ἀπέβη παρὰ κυρίου ὧν ἡμαρτες, οὐκέτι καλῶς. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν· εἴθε ἦν ὁ διελέγχων καὶ ὁ διακρίνων ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων, αὐτὸς τὸ ἐναντίον φησίν, ὅτι «εἰ ἦν, ἔδειξεν ἄν». ἀλλ' ὁ Ἰὼβ οὐ τοῦτο εἶπεν, ὅτι «οὐκ ἀξίως πάσχω», ἀλλ' ὅτι «ἀποκακῶ τῷ μέλλοντι» καὶ ὅτι «εὐτελής μου ἡ φύσις» καὶ ὅτι «ἔργον εἰμί τῶν χειρῶν αὐτοῦ». αὐτὸς δὲ ὡς εἰρηκότος, ὅτι «ἀδίκως πάσχω», οὕτω φησίν· ἀλλ' οὐχ οὕτως εἶπεν, ἀλλ' ὅτι «φοβοῦμαι, μὴ ἀμάρτω». 104 εἰτά φησίν· 11,7a μὴ ἴχνος κυρίου εὐρήσεις 7b ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου ὧν ἐποίησεν ὁ παντοκράτωρ; τουτέστιν· «μὴ δύνασαι εἰδέναι αὐτοῦ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ὁδόν;» καὶ μὴν καὶ αὐτὸς προλαβὼν ταῦτα ὠμολόγησε καὶ πολλὰ περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας διελέχθη καὶ τοῦ ἀκαταλήπτου καὶ τοῦ καθαροῦ, ὥστε ταῦτα περιττά. 11,8a ὑψηλὸς ὁ οὐρανός, γῆ δὲ βαθεῖα, καὶ τί ποιήσεις; ἢ τοῦτο λέγει· «τί τοιοῦτον ποιῆσαι δύνασαι;» ἢ ὅτι «ὡσπερ ταπεινὸς εἶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτως ὁ θεὸς ὑψηλὸς ἐν οὐρανῷ, καὶ οὐδὲν δύνασαι ἐργάσασθαι, ἀλλ' ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, τοσοῦτον καὶ σὺ τοῦ θεοῦ· αὐτὸς γὰρ οἶδε τὰ πάντα.» 11,8b ἢ βαθύτερα, φησίν, τῶν ἐν ἄδου τί οἶδας; 11,9a ἢ μακρότερα μέτρων γῆς ἐπίστασαι 9b ἢ εὖρος θαλάσσης; 11,10a ἐὰν γὰρ καταστρέψῃ τὰ πάντα ἢ συναθροίσῃ, 10b τίς ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας; 11,11a αὐτὸς γὰρ οἶδεν ἔργα ἀνόμων, 11b ἰδὼν δὲ ἄτοπον οὐ παρόψεται. 11,12a ἄνθρωπος δέ, φησίν, ἄλλως νήχεται λόγοις, 12b βροτὸς δὲ γεννητὸς γυναικὸς ἴσα ὄνω ἐρημίτη. καὶ καλῶς εἶπεν· ἴσα ὄνω ἐρημίτη, τῷ συνεχῶς ὀγκουμένῳ. «οὐδὲν διαφέρει», φησίν, «τὰ ῥήματα ἡμῶν τῆς ἀσῆμου φωνῆς ἐκείνης τῆς εἰκῆ καὶ ἀπλῶς βοώσης· ἐπὶ πᾶσι πάντα μεμρόμεθα, πάντα ἐγκαλοῦμεν.» πάλιν παραινοῦσιν αὐτῷ ὥστε ἐπιμεληθῆναι βίου· καὶ μὴν οὐδὲν ἐστὶ τοῦτο φησί. διὰ γὰρ τοῦτο ἔλεγεν· ἐὰν ᾧ δίκαιος, οὐ μὴ ἀνακύψω. «τί τὸ ὄφελος;» φησίν· «ἰδοὺ δίκαιός εἰμι, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἀκάθαρτος.» 11,13a εἰ γὰρ σὺ καθαρὰν ἔθου τὴν καρδίαν σου, φησίν, 13b ὑπτίσασας δὲ τὰς χεῖράς σου πρὸς αὐτόν· 11,14a εἰ ἔστιν ἀνομία ἐν χερσὶ σου, 14b πόρρω ποιήσον αὐτήν ἀπὸ σοῦ, 14c ἀδικία δὲ ἐν διαίτη σου μὴ ἀυλισθήτω. 105 11,15a οὕτω γὰρ ἀναλάμψει τὸ πρόσωπόν σου ὡσπερ ὕδωρ καθαρὸν, 15b ἐκδύση δὲ ῥύπον καὶ οὐ μὴ φοβηθῆς· 11,16a καὶ τῶν κόπων σου ἐπιλήση 16b ὡσπερ κύμα παρελθὸν καὶ οὐ πτοηθήση. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν, ὅτι «ἀδύνατος ἡ μεταβολή· ἐὰν ἀποπλύνωμαι χιόνι, ἱκανῶς με ἐν ῥύπῳ ἔβαψας», διὰ τοῦτο φησίν· οὕτως ἀναλάμψει σου τὸ πρόσωπον ὡσπερ ὕδωρ καθαρὸν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα καλῶς, τὸ δὲ λέγειν αἰεὶ, ὅτι δι' ἁμαρτήματα ταῦτα γέγονεν, τοῦτο κακῶς, καὶ τὸ παραινεῖν μεταβάλλεσθαι πρὸς ἀρετήν-οὐ γὰρ ἦν ἐν κακίᾳ-, τοῦτο ἀγνοίας ἦν καὶ οὐκ εἰδότης οὐδὲν. 11,17a ἡ δὲ εὐχή σου, φησίν, ὡσπερ ἑωσφόρος, 17b ἐκ δὲ μεσημβρίας ἀνατελεῖ σοι ζωή. 11,18a πεπορθῶς τε ἔση, ὅτι ἔσται σοι ἐλπίς, 18b ἐκ δὲ μερίμνης καὶ φροντίδος ἀναφανεῖταί σοι εἰρήνη. 11,19a ἡσυχάσεις γὰρ καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σε· 19b μεταβαλλόμενοι δὲ πολλοὶ σου δεηθήσονται, 11,20a καὶ σωτηρία αὐτοὺς ἀπολείψει. 20b ἡ γὰρ ἐλπίς αὐτῶν ἀπολεῖται. 20c ὀφθαλμοὶ δὲ ἀσεβῶν τακῆσονται· παρ' αὐτῷ γὰρ σοφία καὶ δύναμις.

12,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ, φησίν, ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 12,2a μὴ ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι μόνοι, 2b ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία; ἐπειδὴ τὰ φανερά καὶ δῆλα λέγουσιν, ὅρα, πῶς τὰ μὲν προοίμια αὐτοῦ ἐπιεικέστερα, τὰ δὲ τέλη οὐχ οὕτω. διὰ τοῦτο λέγει· ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσί με. «ὑμεῖς ἔχετε λαβεῖν τὴν σοφίαν», φησίν, «καὶ ἀπελθεῖν;» παρατῆρει, πῶς πανταχοῦ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων, ἐπειδὴ μέλλει μετὰ ταῦτα φορτικὰ φθέγγεσθαι, ἵνα μὴ αὐτοῦ καταψηφίσῃ, πῶς πανταχοῦ πρῶτον ἀφοσιούται πρὸς τὸν θεὸν καὶ λέγει, ὅτι μέγας ἐστὶ καὶ θαυμαστός καὶ οὐδὲν ἀδίκως ποιεῖ. 106

12,2a μὴ ὑμεῖς ἐστε, φησίν, ἄνθρωποι μόνοι, 2b ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία; 12,3 καὶ ἐμοὶ μὲν καθ' ὑμᾶς καρδία ἐστίν· 12,4 δίκαιος δὲ ἀνὴρ καὶ ἄμεμπτος ἐγένετο εἰς χλευασμόν. 12,5a εἰς χρόνον γὰρ τακτὸν ἠτοίμασταί μοι πεσεῖν ὑπὸ ἄλλων 5b οἴκους τέ μου ἐκπορθεῖσθαι ὑπὸ ἀνόμων. «μὴ γάρ, ἐπειδὴ συμφορᾶ περιέπεσον», φησίν, «καὶ τὸ φρονεῖν ἀπώλεσα;» δίκαιον ἑαυτὸν ἐνταῦθα λέγει οὐχὶ τὴν τελείαν ἀρετὴν ἑαυτῷ μαρτυρῶν, ἀλλὰ τὸ μηδένα ἡδίκηκένοι, τὸ μηδένα τῶν ἄλλων ἔχειν ἐγκαλεῖν αὐτῷ. οἴκους τέ μου ἐκπορθεῖσθαι ὑπὸ ἀνόμων. «οὕτως ἔδει γενέσθαι, τοῦτο ἄνωθεν τετύπωτο. πλήν», φησίν, «μὴ νομίζετε μέχρις ἐμοῦ ταῦτα στήσεσθαι. εἰ γὰρ ἐγὼ μηδὲν ἡδίκηκῶς τοιαῦτα πάσχω, πολλῶ μᾶλλον ὁ πονηρός.» 12,6a οὐ μὴν δὲ, φησίν, ἀλλὰ μηδεὶς πεποιθέτω πονηρός ὢν ἀθῶος ἔσσεσθαι. 6b ὅσοι παροργίζουσι τὸν κύριον, 6c πῶς οὐχὶ καὶ ἔτασις αὐτῶν ἔσται; «δῆλον τοῦτο», φησίν, «καὶ ὠμολογημένον καὶ ἅπασι σαφές, ὅτι τὸν πονηρὸν παρὰ τῷ θεῷ πάντως ἐξετασθῆναι δεῖ. τοῦτο δέ», φησίν, «οὐκ ἀνθρώποις δῆλον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις καὶ αὐτῇ τῇ ἀναισθητῷ γῆ·» 12,7a ἀλλὰ δὴ ἐπερώτησον τετράποδα, φησίν, ἐάν σοι εἴπη, 7b ἢ πετεινὰ οὐρανοῦ, ἐάν σοι ἀναγγείλη. 12,8a ἐκδιήγησαι δὲ γῆ, ἐάν σοι φράσῃ, 8b καὶ εἰ ἐξηγήσονταί σοι οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, 12,9a ὅτι τίς οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσι τούτοις, 9b ὅτι χεῖρ κυρίου ἐποίησεν ταῦτα, 12,10a ὅτι ἐν χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων τῶν ζώντων 10b καὶ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου; φησίν. 107 «τί τοίνυν ὡς μέγα τι καὶ θαυμαστὸν εὐρηκότες οὕτω διάκεισθε; δεῖ γὰρ πάντως τὸν τοιοῦτον ἀπολέσθαι, καὶ οὐδεὶς ἄγνοεῖ, καὶ τοῦτο δὲ πάντες ἴσμεν, ὅτι ἐν χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων ἀνθρώπων.» ὁρᾶς, πῶς οὐχὶ τὸ δημιουργικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ προνοητικὸν αὐτῷ μαρτυρεῖ, ὅτι πάντα συνέχει καὶ διακρατεῖ, καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, ὥστε δύναται, ὅτε βούλεται, κολάσαι καὶ τιμωρήσασθαι. 12,11a νοῦς μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει, 11b λάρυγξ δὲ σῖτα γεύεται. τουτέστιν· «εἰ τὰ ἄλογα οἶδε ταῦτα, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ νοῦν ἔχοντες, οὐχὶ λάρυγγα μόνον ὥστε ἐσθίειν καθάπερ ἐκεῖνα.» ἢ τοῦτο, ὅτι «οὐκ εἰμὶ ἀνόητος, οἶδα ταῦτα· καθάπερ γὰρ λάρυγγα ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεὸς ὥστε διακρίνειν τὰ σῖτα οὕτω καὶ νοῦν ὡς πρὸς τὰ ψηφίσματα καὶ τὸν χρόνον ὥστε εὐρίσκειν τὴν ἐπιστήμην·» 12,12a ἐν πολλῷ, γὰρ φησιν, χρόνῳ σοφία εὐρίσκεται, 12b ἐν δὲ μακρῷ βίῳ ἐπιστήμη. ἐνταῦθα κατὰ φύσιν εἶναι τὸ φρόνιμον τοῖς ἀνθρώποις σημαίνει ὡσπερ τὸ ἐσθίειν. καὶ ἀρχόμενος τοῦτό φησιν· μὴ ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι μόνοι; «ἕως ἂν ᾧ ἄνθρωπος», φησίν, «δύναμαι ταῦτα συνιδεῖν ἢ καὶ ὑμεῖς.» ἐν πολλῷ χρόνῳ, φησίν, σοφία εὐρίσκεται. ἐμοὶ δοκεῖ καθάπτεσθαι αὐτῶν. «μὴ γὰρ νομίζετε», φησίν, «τὸ πᾶν εὐρηκένοι. εἰ γὰρ καὶ νοῦν ἔχομεν διακρίνοντα, ἀλλ' ὅμως καὶ χρόνου δεόμεθα πολλοῦ ὥστε εὐρεῖν.» 108 12,13a παρ' αὐτῷ σοφία, φησίν, καὶ δύναμις, 13b παρ' αὐτῷ βουλή καὶ σύνεσις. «ἢ γὰρ πᾶσα σοφία», φησίν, «παρὰ τῷ θεῷ ἐστίν, ἀθρόως καὶ χωρὶς χρόνων ἐκεῖ ἐστίν· ταῦτα μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστίν, τὸ διακρίνειν καὶ γεύεσθαι τῷ νῷ καὶ τῷ λάρυγγι, τὸ δὲ εὐρεῖν σοφίαν χρόνου ἐστίν. μὴ γὰρ, ἐπειδὴ ταῦτα ἴσμεν, τὸ πᾶν ἴσμεν; οἶδαμεν, ὅτι πονηροὶ κολάζονται, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἐγὼ δίκαιος ὢν κολάζομαι, ὥστε χρόνου δεῖ ὥστε μαθεῖν ταῦτα τοῦ πολλὰ παραδείγματα τοιαῦτα φέροντος.» ὁρᾶς, πόσον ἐστὶν ἡ τῶν γραφῶν ἐμπειρία; ὅπερ ἔχουσιν οἱ γέροντες ἀπὸ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων, τοῦτο σὺ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, ὁ νέος, ἀπὸ τῆς διηγήσεως τῶν πραγμάτων· πολλὰ ἔπαθον ἐκεῖνοι, πολλὰ εἶδον· καὶ σὺ πολλὰ ὄψει, ἐάν θέλῃς τὰς γραφὰς ἐπιέναι μετὰ ἐπιστασίας πολλῆς. διὸ καὶ τις ἔλεγεν· πᾶσαν διήγησιν θεῖαν θέλε ἀκροᾶσθαι. καὶ ἄλιν· διήγημα πρεσβυτέρων μὴ παρίδης· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. οὐ χρεῖα σοι χρόνου· ἂν γὰρ αὐτὸς θέλῃ δοῦναι, οὐδὲ χρόνου χρεῖα. εἶτα περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διαλέγεται τῆς κολαστικῆς καὶ τιμωρητικῆς· 12,14a ἐὰν καταστρέψῃ, φησίν, τίς οἰκοδομήσει; 14b ἐὰν δὲ καὶ ἀποκλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; 12,15a ἐὰν κωλύσῃ τὸ ὕδωρ, ξηρανεῖ τὴν γῆν, 15b ἐὰν δὲ καὶ ἐπαφῇ,

ἀπώλεσε καταστρέψας αὐτήν. 12,16α παρ' αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχύς, 16β παρ' αὐτῷ ἐπιστήμη καὶ σύνεσις, εἶτα καὶ περὶ τῆς σοφίας· 12,17α διάγων, φησὶν, βουλευτὰς γῆς αἰχμαλώτους, 17β κριτὰς δὲ γῆς ἐξέστησεν. 12,18α καθιστάνων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνων 18β καὶ περιζωννύων αὐτοὺς ζώνην ὀσφύος αὐτῶν, 12,19α ὁ ἐξαποστέλλων ἱερεῖς αἰχμαλώτους, 19β δυ109 νάστας δὲ γῆς κατέστρεψεν. 12,20α διαλλάσσων χεῖλη πιστῶν, 20β σύνεσιν δὲ πρεσβυτέρων ἔγνω· 12,21α ἐκχέων ἀτιμίαν ἐπ' ἄρχοντας, 21β ταπεινοὺς δὲ ἰάσατο. «οὐχὶ σοφίας καὶ ταῦτα», φησὶν, «ἔργα τοῦ θεοῦ παράδοξα; οἶδα ἐγὼ καὶ τὰ πλεῖστα αὐτῶν» φησὶν. 12,22α ὁ ἀποκαλύπτων, φησὶν, βαθέα ἐκ σκοτούς, 22β ἐξήγαγε δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανάτου. 12,23α πλανῶν ἔθνη καὶ ἀπολλύων αὐτά, 23β καταστρωννύων ἔθνη καὶ καθοδηγῶν αὐτά, 12,24α διαλλάσσων καρδίας ἀρχόντων γῆς, 24β ἐπλάνησε δὲ αὐτοὺς ὁδῶ ἧ οὐκ ᾔδεισαν. 12,25α ψηλαφήσασαν σκοτός καὶ μὴ φῶς, 25β ἐπλανήθησαν δὲ ὡσπερ ὁ μεθύων.

13,1α ἰδοὺ ταῦτα ἐώρακέ μου ὁ ὀφθαλμὸς 1β καὶ τὸ οὖς μου ἀκήκοεν, 13,2α καὶ οἶδα, ὅσα καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, 2β καὶ γε νεώτερος ὑμῶν ὢν οὐκ εἰμὶ ἀσυνετώτερος ὑμῶν. «τί γάρ; εἰ καὶ νεώτερός εἰμι», φησὶν, «οἶδα ταῦτα σαφῶς.» 13,3α οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ πρὸς κύριον λαλήσω ἐγὼ, 3β ἐλέγξω δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, ἐὰν βούληται. ὁρᾶς; τοῦτό ἐστιν, ὅπερ εἶπεν· «μὴ νομίσητε», φησὶν, «εἴ τι βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς εἶπον, ὑπὸ ἀγνοίας με ταῦτα λέγειν· οἶδα μὲν γάρ, ἅπερ εἶπον. οὐ μὴν ἀποστήσομαι τοῦ λέγειν πρὸς τὸν θεόν. μὴ γὰρ πρὸς ἄνθρωπον λέγω· πρὸς τὸν θεὸν τὸν εἰδότα τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας. βέλτιόν μοι», φησὶν, «πρὸς τὸν θεὸν κρίνεσθαι ἢ πρὸς ὑμᾶς.» 13,4α ὑμεῖς γάρ ἐστε ἰατροὶ ἄδικοι 4β καὶ ἰαταὶ κακῶν πάντες. 13,5α εἴη δὲ ὑμῖν κωφεῦσαι, 5β καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς σοφίαν. ὅταν γάρ τις τὰ μὴ λόγον ἔχοντα φθέγγηται, βέλτιον σιγᾶν, καὶ σιωπῶν μᾶλλον ἔσται σοφὸς ἢ λέγων. 110 13,6α ἀκούσατε δὴ ἔλεγχον στόματός μου, 6β κρίσει δὲ χειλέων μου προσέχετε. 13,7α πότερον οὐκ ἔναντι κυρίου λαλεῖτε, 7β ἔναντι δὲ αὐτοῦ φθέγγεσθε δόλον, καλῶς γε λαλοῦντες; ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «οὐ νομίζετε τὸν θεὸν ἀκούειν», φησὶν, «ἂ λέγετε, ὅτι μετὰ δόλου διαλέγεσθε, οὐχὶ προαιρέσει ἀγαθῆ, ἀλλὰ πληξαι βουλόμενοι μόνον καὶ τὴν δόξαν τρῶσαι τὴν ἐμήν. εἰ γὰρ καὶ τὰ ῥήματα ὀρθά, ἀλλ' οὐ μετὰ διανοίας ὀρθῆς, οὐχ ὥστε διορθῶσαι, οὐχ ὥστε νουθετῆσαι, οὐχ ὥστε βελτίω ποιῆσαι— οὐ γὰρ ἀγνοοῦντα διδάσκετε—, ἀλλ' ὥστε καταβάλλειν.» 13,8α ἢ ὑποστέλλεσθε, φησὶν, 8β αὐτοὶ ὑμεῖς κριταὶ γίνεσθαι, 13,9α καλῶς γε λαλοῦντες. ἐὰν γὰρ ἐξιχνίαση ὑμᾶς, 9β εἰ καὶ τὰ πάντα ποιοῦντες προστεθήσεσθε ὁδῶ αὐτοῦ, 13,10α οὐθὲν ἦττον ἐλέγξει ὑμᾶς. ἐὰν ἐξιχνίαση ὑμᾶς, φησὶν. «νῦν ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες νῦν, εἰ ἐφ' ὑμῶν τὸ πρᾶγμα ἐκρίνετο, οὐκ ἂν ταῦτα ἐφθέγγασθε.» τουτέστιν· «εἰ ὑμεῖς ἦτε ἐγὼ καὶ ἐξήταζεν ὑμῶν τὰ πράγματα ἀκριβῶς, οὐκ ἂν ἐγένεσθε κριταὶ καθάπερ νῦν.» ἢ πάλιν ἄλλως· «ἰδοὺ λέγω καὶ ταῦτα· οὐ δύνασθε γενέσθαι κριταὶ τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν ὑμεῖς οἱ ταῦτα λαλοῦντες. κἂν γάρ», φησὶν, «πλείονα τούτων εἶπητε καὶ πάντα ποιήσητε ὥστε ὑπὲρ τοῦ μέρους αὐτοῦ εἶπειν, οὐδὲν ἦττον ἐλέγξει ὑμᾶς καὶ ἀπαιτήσῃ λόγον καὶ εὐθύνας.» 13,10β εἰ δὲ καὶ κρυφῆ πρόσωπα θαυμάζετε, 13,11α πότερον οὐχὶ δεινὰ αὐτοῦ στροβήσει ὑμᾶς; 11β φόβος δὲ κυρίου ἐπιπεσεῖται ὑμῖν, 13,12α καὶ ἀποβήσεται ὑμῶν τὸ γαυρίαμα ἴσα σποδῶ, 12β τὸ δὲ σῶμα πήλινον. 13,13 κωφεύσατε, φησὶν, ἵνα λαλήσω,—τουτέστιν· «σιωπήσατε»—καὶ ἀναπαύσομαι, φησὶν, θυμοῦ μου. ὁρᾶς, ὅτι οὐχὶ δικαιούντος ἀπλῶς ἑαυτὸν ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ παραμυθία τις τῆς ὀδύνης; 111 13,13 καὶ ἀναπαύσομαι, φησὶν, θυμοῦ μου 13,14α ἀναλαβὼν τὰς σάρκας μου τοῖς ὀδοῦσί μου. «ὡσπερ», φησὶν, «οἱ κατεσθίοντες ἑαυτοὺς παραμυθίαν ἔχουσί τινα, ὡσπερ οἱ τὰς σάρκας τὰς ἑαυτῶν καταδάκνοντες ἐν ταῖς ὀδύναϊς ἔχουσί τινα παραμυθίαν, οὕτω καὶ ἐγὼ ταῦτα φθεγγόμενος.» 13,14β ψυχὴν δέ μου, φησὶν, θήσομαι ἐν χερσὶ μου, 13, 15α ἐὰν με χειρώσῃται ὁ δυνάστης, ἐπεὶ καὶ ἤρκαται. ἄρα

οὐκ ἐκείνους ἐλεοῦμεν μᾶλλον ἢ εὐθύνας ἀπαιτοῦμεν; ἢ ἀνθρωποβόρους εἶναί φαμεν; οὐδαμῶς, ἀλλὰ δακρύομεν καὶ θρηνοῦμεν. τοῦτο παρὰ πάντα τήρει τὸν λόγον. ψυχὴν δέ μου, φησίν, θήσομαι ἐν χερσὶ μου, τουτέστιν· «ἀνελῶ ἐμαυτόν. ὡσπερ οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς οὕτω καὶ ἐγὼ παραμυθοῦμαι, τοῦτό μοι παραμυθίον ἐστίν. ἐὰν μὴ με ἀνέλη ὁ θεός, αὕτη μοῦ ἐστίν ἡ παραμυθία, τὸ φθέγγεσθαι.» 13,15b οὐ μὴν δέ, φησίν, ἀλλὰ λαλήσω καὶ ἐλέγξω ὑμᾶς ἐναντίον αὐτοῦ, 13,16a καὶ τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν· 16b οὐ γὰρ εἰσελεύσεται ἐναντίον αὐτοῦ δόλος. τουτέστιν· «τοῦτό μοι ἔσται παραμυθία.» οὐ γὰρ ἐναντίον αὐτοῦ εἰσελεύσεται δόλος. «ὄρατε, ὅτι οὐχὶ καθάπερ ὑμεῖς ἐτέρα διανοία φθέγγομαι; οἶδα, ὅτι οὐδέν ἐστίν ὑποῦλον παρ' αὐτῶ.» 13,17a ἀκούσατέ μου τὰ ῥήματα, 17b ἀναγγελῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων. 13,18a ἰδοὺ ἐγὼ ἐγγὺς εἰμι τοῦ κρίματός μου. «βούλομαι», φησίν, «κριθῆναι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ δικαστήριον.» 13,18b οἶδα ἐγὼ, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι. 13,19a τίς γὰρ ἐστίν ὁ κριθησόμενός μοι, 19b ὅτι νῦν κωφεύσω καὶ ἐκλείψω; 13,20a δυεῖν δέ μοι χρεῖα, 20b τότε ἀπὸ τοῦ προ112 σώπου σου κρυβήσομαι· 13,21a τὴν χεῖρά σου ἀπόσχου ἀπ' ἐμοῦ, 21b καὶ ὁ φόβος σου μὴ με καταπλησέτω. 13,22a εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι, 22b λαλήσεις, ἐγὼ δέ σοι δώσω ἀπόκρισιν. πάλιν τὸ αὐτὸ φησίν· «μὴ με φοβήσης, μὴ μοι τὸ ἀξίωμα τοῦ θεοῦ παραγάγῃς, καὶ κρίνομαι. ἡμαρτον κάγω, λέγω, ἀλλὰ πολλῶ μείζονα ἀπολαμβάνω», φησίν. 13,23a πόσαι εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι μου, καὶ αἱ ἀνομίαι μου 23b τίνες εἰσὶν, δίδαξόν με. «τί τοῦτο, ὃ μοι εἴργασται;» φησίν. 13,24a διὰ τί με ἀποκρύπτῃ, 24b ἤγησαι δέ με ὡσπερ ὑπεναντίον σου; 13,25a ἢ ὡς φύλλον κινούμενον ὑπὸ ἀνέμου εὐλαβηθήσῃ 25b ἢ ὡς χόρτον φερόμενον ὑπὸ πνεύματος; «τίνος ἔνεκεν», φησίν, «οὐ ποιεῖς δήλα τὰ πράγματα; τίνος ἔνεκεν οὐ λέγεις "διὰ τόδε σε κολάζω";» οὐ μικρὸν εἰς παραμυθίαν τοῖς τιμωρουμένοις τὸ μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῆς κολάσεως. διὰ τοῦτο οὗτος μὲν φησίν· «δίδαξόν με τὰς ἁμαρτίας μου.» ὁ δὲ θεὸς οὐχ ἔξει διδάξαι, ἀλλὰ τί φησιν; ἄλλως με οἶει σοι κεχρηματικένας ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; ἤγησαι δέ με, φησίν, ὡς φύλλον κινούμενον ὑπὸ ἀνέμου. τουτέστιν· «οὐδένα μου ποιῆ λόγον, καταφρονεῖς μου, διαπτύεις. ἐν τῷ παρόντι αὐτὰς δίδασκε.» 13,25b ἢ ὡς χόρτον φερόμενον ὑπὸ πνεύματος εὐλαβηθήσῃ; ἀντίκεισαι δέ μοι, 13,26a ὅτι κατέγραψας κατ' ἐμοῦ κακὰ 26b καὶ περιέθηκάς μοι νεότητος ἁμαρτίας. ὄραξ, πῶς οἶδεν ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας βούλεται τυχεῖν συγγνώμης ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας δεῖξαι ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν; 113 13,27a ἔθου δέ μου τὸν πόδα ἐν κωλύματι 27b καὶ ἐφύλαξάς μου πάντα τὰ ἔργα· 27c εἰς δὲ ῥίζας ποδῶν μου ἀφίκου, 13,28a οἱ παλαιοῦνται ἴσα ἀσκῶ 28b ἢ ὡσπερ ἱμάτιον σητόβρωτον. ἔθου, φησίν, τὸν πόδα μου ἐν κωλύματι. τουτέστιν· "ἔδησας". εἰς δὲ ῥίζας ποδῶν μου ἀφίκου. τουτέστιν· «ὄλον με ἐπὶ ἄλλοις καὶ ἐξήτασας καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως κεφαλῆς ἔπληξας οὐδὲ ἐν ἐμοὶ μέρος ἐγκατέλιπες ὑγιές.» πάλιν τὸ μέγεθος λέγει τῆς συμφορᾶς, πάλιν τὸ εὐτελὲς τῆς φύσεως κωμωδεῖ. παλαιοῦνται, φησίν, ἴσα ἀσκῶ. τίνος ἔνεκεν ἀσκὸν παρήγαγεν; ὅτι κενός ἐστίν ὁ ἀσκὸς πνεῦμα μόνον ἔχων· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον. τοῦτο καὶ τοῖς πολλοῖς ἔθος λέγειν, ὅτι «ἀσκός ἐσμεν πεφουσημένος». μὴ μοι τὸν ὄγκον ἴδης μηδὲ τὸ δέρμα διαταθέν, ἀλλ' ἐννόησον τὰ ἔνδον καὶ ὄψει πολλὴν τὴν κενότητα. εἶτα καὶ ἐφ' ἕτερον ἔρχεται παράδειγμα· ἢ ὡσπερ ἱμάτιον, φησίν, σητόβρωτον.

14,1a βροτὸς γὰρ γεννητὸς γυναικὸς 1b ὀλιγόβιος καὶ πλήρης ὀργῆς. εἶτα καὶ ἀπὸ τῆς γεννήσεως ὀργῆς πλήρης, τουτέστιν· ἀθυμίας, οὐχὶ λύπης. 14,2a ἢ ὡσπερ ἄνθος ἀνθῆσαν ἐξέπεσεν, 2b ἀπέδρα δὲ ὡσπερ σκιά καὶ οὐ μὴ στῆ. 14,3a οὐχὶ καὶ τούτου λόγον ἐποιήσω 3b καὶ τοῦτον ἐποίησας ἐν κρίματι εἰσελθεῖν ἐπὶ σοῦ; ὄραξ, πῶς οὐκ ἀπὸ τοῦ δίκαιος εἶναι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εὐτελείας τῆς φύσεως βούλεται

ἀπαλλαγῆναι; «τοῦτον ἔδει ἐξετασθῆναι», φησίν, «τοῦτον ἔδει εὐθύνας ἀπαιτηθῆναι, τὸν σήμερον ὄντα καὶ αὐριον οὐκέτι;» 114 14,4 τίς γὰρ ἔσται καθαρὸς ἀπὸ ρύπου; οὐδεὶς, 14,5a ἐὰν καὶ μιᾶς ἡμέρας γένηται ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, 5b ἀριθμητοὶ δὲ μῆνες αὐτοῦ παρ' αὐτῷ. 5c εἰς χρόνον ἔθου, καὶ οὐ μὴ ὑπερβῆ. 14,6a ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα ἡσυχάσω 6b καὶ εὐδοκήσω τὸν βίον μου ὡς περ μισθωτός. ὄρας πάλιν ἐπὶ τὴν φύσιν καταφεύγοντα; «ὅτι οὐδὲ δυνατόν», φησίν, «εἶναι καθαρὸν, οὐ μόνον διὰ τὸ εὐτελὲς οὐδὲ διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον οὐδὲ διὰ τὸ ἀθυμίας γέμειν ἐν τῷ βίῳ, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ δυνατόν καθαρὸν εἶναι, ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ», φησίν, «ἵνα ἡσυχάσω καὶ εὐδοκήσω τὸν βίον μου ὡς περ μισθωτός. τὸ ὀλιγοχρόνιον πάλιν καὶ ἐπίπονον καὶ ταλαίπωρον, καταπονούμενον καὶ ταλαιπωρούμενον, κέλευσον ἐν ἡσυχίᾳ εἶναι.» εἶτα δείκνυσιν, ὅτι πάντων ἀθλιώτερος ὁ ἄνθρωπος καὶ δένδρων καὶ ποταμῶν καὶ θαλάσσης· 14,7a ἔστι γάρ, φησίν, δένδρων ἐλπίς· 7b ἐὰν δὲ καὶ ἐκκοπῆ, πάλιν ἀνθήσει 7c καὶ ὁ ῥάδαμος αὐτοῦ οὐ μὴ ἐκλίπη. 14,8a ἐὰν γὰρ γηράσῃ ἐν γῆ ἢ ῥίζα αὐτοῦ, 8b ἐν δὲ πέτραις τελευτήσῃ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, 14,9a ἀπὸ ὁσμῆς ὕδατος ἀνθήσει 9b καὶ ποιήσῃ θερισμὸν ὡς περ νεόφυτον. 14,10a ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ὥχετο 10b καὶ πεσὼν βροτὸς οὐκέτι ἔσται. εἶτά φησιν· 14,11a χρόνῳ δὲ σπανίζεται θάλασσα, 11b ποταμοὶ δὲ ἐρημωθέντες ξηρανθήσονται; 14,12a ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς οὐ μὴ ἀναστῆ καὶ οὐ μὴ ἐξεγερθῆ, 12b ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς παλαιωθῆ, 12c καὶ οὐκ ἐξυπνισθῆσονται ἐξ ὕπνου αὐτῶν. τοῦτο λέγει, ὅτι οὐδὲ θάλασσα τοῦτο πάσχει τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ 115 ταῦτα μὲν ἀθάνατα, ὡς καὶ τινες τῶν ἔξωθεν εἰρήκασιν· «ἕως ἂν», φησίν, «ποταμοὶ ρεύσωσι καὶ σκιαὶ τῶν δένδρων ὤσιν.» «οὐ θάλασσα, οὐ ποταμὸς διακόπτεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπομένει τοῦτο. εἶθε γὰρ τοῦτο ἦν ὥστε ἀποθανεῖν ἡμᾶς καὶ πάλιν ἀναζῆν· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο.» 14,13a εἰ γὰρ ὄφελον ἐν ἄδῃ με, φησίν, φυλάξεις, 13b καλύψεις δέ με, ἕως ἂν παύσηταί σου ἡ ὀργή, 13c καὶ τάξεις μοι χρόνον, ἐν ᾧ μνειάν μου ποιήσῃ. 14,14a ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται 14b συντελέσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ; 14c ὑπομενῶ, ἕως πάλιν γένωμαι. 14,15a εἶτα καλέσεις με, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι. 15b τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ ἀποποιού. «οὐ τοίνυν ἔστιν», φησίν, «ὑπομεῖναι· εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, ὑπέμεινα ἂν, ἕως πάλιν ἀναστῶ. εἰ γὰρ ὄφελον», φησίν, «ἐν ἄδῃ με καλύψεις, καὶ ὑπέμενον, ἕως ἂν τοιοῦτος γένωμαι, καὶ καλέσαντός σου ὑπήκουον. ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα. τί οὖν; εἰ καὶ μὴ ἔστιν ἐν τούτων, διὰ τὸ ἔργον εἶναι σὸν μὴ ἀπορρίψης με.» 14,16a ἠρίθμησας δέ μου τὰ ἐπιτηδεύματα, 16b καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἀμαρτιῶν μου. 14,17a ἐσφράγισας δέ μου τὰ ἀμαρτήματα ἐν βαλαντίῳ 17b καὶ ἐπεσημήνω δέ, εἴ τι ἄκων παρέβην. «ἀπὸ τούτου βούλομαι σωθῆναι», φησίν, «ἀπὸ τοῦ ἔργον εἶναι χειρῶν σου, ἀπὸ δὲ δικαιοσύνης οὐδαμῶς οὐδὲ ἀπὸ τοῦ δύνασθαί σε ἀπατάσθαι ἢ ἐπιλελῆσθαι τῶν πλημμελημάτων τῶν ἐμῶν. οὐ γὰρ δυνατόν λαθεῖν σέ τι τῶν ἐμῶν κακῶν.» εἶτά φησιν· 14,18a καὶ πλὴν ὄρος πίπτον πεσεῖται, 18b καὶ πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς. 14,19a λίθους ἐλέαναν ὕδατα 19b καὶ κατέκλυσαν ὕδατα ὑπτια τοῦ χώματος τῆς γῆς, 19c καὶ ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπώλεσας. 14, 20a ὥσας αὐτὸν εἰς τέλος καὶ ὥχετο, 20b καὶ ἐπέστησας 116 αὐτῷ τὸ πρόσωπόν σου καὶ ἐξαπεστάλη. 14,21a πολλῶν δὲ γενομένων τῶν υἰῶν αὐτοῦ οὐκ οἶδεν, 21b ἐὰν τε ὀλίγοι γένωνται, οὐκ ἐπίσταται. 14,22a ἀλλ' ἢ αἱ σάρκες αὐτοῦ ἤλγησαν, 22b ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ ἐπένησεν. «κολάζεται», φησίν, «ἄνθρωπος, ὅτι καὶ πολλοὺς ἔχων υἰοὺς οὐκ οἶδεν. μετὰ γὰρ τὸ ἀποθανεῖν αὐτὸν πολλάκις καὶ τῆς εὐπραγίας, ἧς ζῶν ἀπήλαυσεν ἂν, ἀποστερεῖται. τί γὰρ ὄφελος παῖδας καταλιπεῖν, ὅταν αὐτὸς ἀπέλθῃ;» ὄρας; πανταχοῦ τὸ ὀλιγοχρόνιον αἰτιᾶται καὶ τὸ μηκέτι ἔχειν ἀναστρέψαι μηδὲ ἐπανελθεῖν ἐνταῦθα. «θῶμεν», γάρ φησιν, «ὅτι καταλιμπάνει υἰοὺς, ἀλλ' οὐκ αἰσθάνεται τῶν ἀγαθῶν. ἂν τε ὀλίγοι γένωνται ἂν τε πολλοὶ οἱ παῖδες, οὐκ οἶδεν. τί τοίνυν ἀθλιώτερον; ὅταν εὖ πράττων ἀγνοῇ; ὅταν μόνος ἀπέρχηται εἰδῶς τὰ οἰκεῖα

κακά; εἰ δέ τι μέλλοι χρηστὸν αὐτῷ συμβαίνειν μετὰ τὴν τελευταίαν, τοῦτο δὴ οὔτε οἶδεν οὔτε εἴσεται, ἀλλ' ὅτι μόνον αἱ σάρκες αὐτοῦ ἤλγησαν καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ ἐπένησεν.»

15,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΕΛΙΦΑΖ Ο ΘΑΙΜΑΝΙΤΗΣ ΛΕΓΕΙ· 15,2a τίνα ἄρα σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεύματος; 2b ἐμπλήσει δὲ πόνον γαστρός 15,3a ἐλέγχων με ἐν ῥήμασι κενοῖς, 3b ἐν λόγοις οἷς οὐδὲν ὄφελος. τὸ πάντων δεινότατον τοῦτο ἐστίν, ὅτι ἐν προσχήματι λόγων εὐσεβῶν καὶ τάξει παραμυθίας ὥπλισεν αὐτοὺς ὁ διάβολος τιτρώσκειν αὐτόν. καὶ ὅρα, πῶς καταφορικῶς κέχρηται τῷ λόγῳ εἰς ἄνοιαν αὐτὸν σκώπτοντες. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι καὶ ἐμοὶ καρδία ἐστὶ καὶ οὐ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία καὶ ἐγὼ ἐπίσταμαι καὶ γε 117 νεώτερος ὑμῶν οὐκ εἰμι ἀσυνετώτερος ὑμῶν, ἀπὸ τούτων εὐθέως αὐτὸν βάλλει τῶν ῥημάτων καὶ φησιν· τίνα ἄρα σοφὸς λόγον δώσει συνέσεως πνεύματος; «ἰδοῦ», φησίν, «ὁ σοφὸς καὶ λέγων πάντα εἰδέναι οἷα ἀποκρίνεται.» ἐνέπλησε δὲ πόνον γαστρός. τουτέστιν· «πρὸς παραμυθίαν αὐτῷ τὰ ῥήματα εἴρηται καὶ πάθους γέμει. οὐδὲν ὑγιὲς ἔχει», φησίν, «ἢ δικαιολογία αὕτη· ἀδιάκριτα πάντα», φησίν, «καὶ τολμηρά, καὶ σὺ σαυτῷ περιπαρῆσαι δυνήσῃ.» ὁρᾷς, πῶς ἐστὶ φιλότιμος καὶ πρὸς τί ἴσταται; ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν· οὐ μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία, τοῦτο βούλεται ἀντιστρέψαι καὶ δεῖξαι, ὅτι οὐδὲν πλέον οἶδεν αὐτῶν. 15,4a ὅτι καὶ σύ, φησίν, ἀπεποιήσω φόβον, 4b συνετελέσω ῥήματα τοιαῦτα ἐναντίον κυρίου, 15,5a ὅτι ἔνοχος εἶ ῥήμασι στόματός σου 5b καὶ οὐ διέκρινας ῥήματα δυναστῶν. 15,6a ἐλέγξαι σε τὸ σὸν στόμα καὶ μὴ ἐγώ, 6b τὰ δὲ χεῖλη σου καταμαρτυρήσει σου. 15,7a τί γάρ; φησίν, μὴ πρῶτος ἄνθρωπος ἐγεννήθης, 7b ἢ πρὸ θινῶν ἐπάγης; 15,8a ἢ σύνταγμα κυρίου ἀκήκοας, 8b ἢ εἰς σὲ ἀφίκετο σοφία; 15,9a τί γὰρ οἶδας, ὃ οὐκ οἶδαμεν; 9b ἢ τί συνίεις, ὃ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς; 15,10a καὶ γε πρεσβύτης καὶ γε παλαιὸς ἐν ἡμῖν 10b βαρύτερος τοῦ πατρός σου ἡμέραις. 15,11a ὀλίγα ὦν ἡμάρτηκας μεμαστίγῳσαι, 11b μεγάλως ὑπερβαλλόντως λελάληκας. μονονουχὶ λέγων· «μὴ γὰρ δὴ πρὸ πάντων αὐτὸς εἶ, ἵνα ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ μακροῦ μάθης. ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ τι ἀκήκοας; οὐδὲν ἡμῶν πλεονάζεις κατὰ τὸ εἰδέναι, ἐπειδὴ εἶπες, ὅτι ἐν μακρῷ χρόνῳ σοφία εὐρίσκεται· οὐκοῦν ἐάλως. οὐ γὰρ δὴ σὺ μακροῦ χρόνου εἶ οὐδὲ πρὸ τοῦ κόσμου γέγονας.» ἀλλ' ἐκεῖνος εἶπεν, ἐπειδὴ οὗτοι μέγα ἐφρόνουν. 118 ὀλίγα, φησίν, ὦν ἡμάρτηκας μεμαστίγῳσαι. ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶπεν· 118 τίνες εἰσὶν αἱ ἀνομίαι μου, δίδαξόν με, οὗτος ἐξ ἄλλης ὑπερβολῆς φησιν· «οὐδὲ τὸ πολλοστὸν μέρος ἀπέτισας.» εἶτα πάλιν ἀπλῶς μάχεται. μὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι «ἄμεμπτός εἰμι παρὰ τῷ θεῷ»; καὶ μὴν λέγει, ὅτι «τὰς ἀνομίας μου κατέγραψας», ὅτι «τὰς ἀμαρτίας μου ἐν μνήμῃ ἔλαβες». 15,12a τί ἐτόλμησεν, φησίν, ἡ καρδία σου, 12b ἢ τί ὑπήνεγκαν οἱ ὀφθαλμοί σου, 15,13a ὅτι θυμὸν ἔρρηξας ἐναντι κυρίου, 13b ἐξήγαγες δὲ ἐκ στόματος ῥήματα τοιαῦτα; 15,14a τίς γὰρ ὦν βροτὸς ἔσται ἄμεμπτος 14b ἢ ὡς ἐσόμενος δίκαιος γεννητὸς γυναικός; 15,15a εἰ κατὰ ἀγίων οὐ πιστεύει, μέμψις. 15b οὐρανὸς δὲ οὐ καθαρὸς ἐναντίον αὐτοῦ, ἄστρα δὲ οὐκ ἄμεμπτα. εἶτά φησιν· 15,16a ἔα δὲ ἐβδελυγμένος καὶ ἀκάθαρτος 16b ἀνὴρ πίνων ἀδικίας ἴσα ποτῷ. ὁρᾷς, πῶς αὐτὸν ἐπληττεν, πῶς κατὰ φύσιν δείκνυσι τὴν κακίαν οὔσαν; 15,17a ἀναγγελῶ οὖν σοι, σὺ δὲ ἀκούε μου· 17b ἃ δὴ ἐώρακα, ἀναγγελῶ σοι, 15,18a ἃ σοφοὶ ἀναγγελοῦσι 18b καὶ οὐκ ἔκρυψαν πατέρας αὐτῶν. 15,19a αὐτοῖς μόνοις ἐδόθη ἡ γῆ, 19b καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἀλλογενὴς ἐπ' αὐτούς. 15,20a πᾶς ὁ βίος ἀσεβῶν ἐν φροντίδι, 20b ἔτη δὲ ἀριθμητὰ δεδομένα δυνάστη, 15,21a ὁ δὲ φόβος αὐτοῦ ἐν ὣσιν αὐτοῦ. 21b ὅταν δοκῇ ἡδη εἰρηνεῦσαι, 21c τότε ἡξει ἡ καταστροφή αὐτοῦ. 15,22a μὴ πιστευέτω ἀποστραφῆναι ἀπὸ σκότους· 22b ἐντέταλται γὰρ ἡδη εἰς χεῖρας σιδήρου, 22c καταπίπτει δὲ εἰς ἐξάλειψιν 15,23a καὶ κατατάσσεται εἰς σῖτα γυψίν. 23b οἶδεν δὲ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μένει εἰς πτώμα. ἐπειδὴ εἶπεν· ἐν μακρῷ χρόνῳ σοφία εὐρίσκεται, «ἃ εἶπον», φησίν, «οἱ

πατέρες αὐτῶν καὶ οὐκ ἔκρυψαν παρ' ἑαυτοῖς.» 119 καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἀλλογενῆς ἐπ' αὐτούς. τουτέστιν· οἱ σοφοὶ καὶ εἰρήνης ἀπολαύοντες ἐκγόνοις παραδιδόντες οὐδὲ πόλεμον ὑπέμειναν οὐδὲ μάχην εἶδον οὐδὲ ἀνάστατοι γεγόνασιν, ἀλλ' ἔστησαν γενναίως καὶ ἀνδρείως καὶ περιεγέροντο καὶ ἐκράτησαν ἰσχύος καὶ δυνάμεως μεγέθους πολλῆς ἀπολαύοντες εἰρήνης. πᾶς ὁ βίος ἀσεβῶν, φησὶν, ἐν φροντίδι. καὶ ὅταν κατειρηνεύσωσιν, τὸ συνειδὸς αὐτῶν τοιοῦτον. ἔτη δὲ ἀριθμητὰ δεδομένα δυνάσταις. τοῖς ἀδίκους, φησὶν· οἱ γὰρ τύραννοι ὀλιγοχρόνιοι. ὅταν δοκῇ εἰρηνεύειν, τότε ἤξει ἡ καταστροφή αὐτοῦ. ὥστε μαθεῖν, ὅτι ἄνωθεν ὁ πόλεμος, οὐδὲ ἔσται αὐτῷ μεταβολὴ τῶν δεινῶν. καὶ κατατέτακται εἰς σῖτα γυψίν, ἐντέταλται εἰς χεῖρας σιδήρου. ὅρα, καὶ ὁ θάνατος ἐλεεινός, οὐ κατὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀλλὰ βία καὶ πολέμῳ καὶ μάχῃ, καὶ μετὰ θάνατον οὐδὲ ταφή οὐδὲ κηδεῖα, καὶ οὐ μόνον τὸ ἄταφον, ἀλλὰ καὶ σῖτα γυψίν, φησὶν. οἶδε δὲ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μένει αὐτὸν πτῶμα. τοῦτο χαλεπώτερον τὸ συνειδὸς, ὅταν αὐτῷ τοιαῦτα μαντεύηται καὶ προλέγῃ. 15,23c ἡμέρα σκοτεινὴ στροβίσει αὐτόν, 15,24a ἀνάγκη δὲ καὶ θλίψις αὐτόν καθέξει. 24b ὥσπερ στρατηγός, φησὶν, πρωτοστάτης πεπτωκώς, 15,25a ὅτι ἦρκεν χεῖρας ἔναντι κυρίου, 25b ἔναντι δὲ κυρίου παντοκράτορος ἐτραχηλίασεν, 15,26a ἔδραμεν δὲ ἔναντι αὐτοῦ ὕβρις 26b ἐν πάχει νώτου ἀσπίδος αὐτοῦ, 15,27a ὅτι ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν στέατι αὐτοῦ. καθάπερ ἐκεῖνος λαμπρός ἐστὶ καὶ περιφανής, εἰς δὲ ἐπικίνδυνον 120 νον τόπον στὰς εὐθέως ἀπολεῖται, ὥσπερ ἐκεῖνος ἐτέρων ἄρχων πρὸ τῶν ἄλλων πεσεῖται, οὕτω καὶ οὗτος. ὅρα παράδειγμα οἶον ἔδωκεν· «τί αὐτὸν ὠφελεῖ», φησὶν, «ἡ στρατηγία καὶ ἡ ἀρχή, ὅτι ἦρκε χεῖρας ἔναντι κυρίου;» εἶτα λέγει ἀράς τινὰς τὰς πάντως ἀποβησομένας τοῖς ἀσεβέσιν. εἰπὼν γάρ· 15,27b καὶ ἐποίησε περιστόμιον ἐπὶ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, αἶνος δὲ αὐτοῦ ὕβρις. 15,28a ἀυλισθεῖ δὲ πόλεις ἐρήμους 28b καὶ εἰσέλθοι εἰς οἴκους ἀοικήτους. 28c ἂ δὴ ἐκεῖνος ἠτοίμασεν, ἄλλοι ἀποίσονται. 15,29a οὔτε μὴ πλουτισθῇ, οὔτε μὴ μείνη τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, 29b οὐδὲ μὴ βάλῃ ἐπὶ τὴν γῆν σκιάν, 15,30a οὐδὲ μὴ ἐκφύγῃ σκότος. 30b τὸν βλαστὸν αὐτοῦ μαράναι ἄνεμος 30c καὶ ἐκπέσοι αὐτοῦ τὸ ἄνθος. 15,31a μὴ πιστευέτω, ὅτι ὑπομενεῖ· 31b κενὰ γὰρ αὐτῷ ἀποβήσεται. τότε ἐπήγαγεν· 15,32a ἡ τομὴ αὐτοῦ πρὸ ὥρας φθαρήσεται, 32b καὶ ὁ ῥάδαμος αὐτοῦ οὐ μὴ πυκάσῃ· 15,33a τρυγηθεῖ δὲ ὥσπερ ὄμφαξ πρὸ ὥρας, 33b καὶ ἐκπέσοι ὥσπερ ἄνθος ἐλαίας. 15,34a μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος, 34b πῦρ δὲ κατακαύσει οἴκους δωροδεκτῶν, 15,35a καὶ ἐν γαστρὶ λήψονται ὀδύνας. 35b ἀποβήσεται δὲ αὐτῷ κενὰ, 35c ἡ δὲ κοιλία αὐτοῦ ὑποίσει πόνον. πανταχοῦ τὸ ἄωρον καὶ ἀτέλεστον παρίστησιν. μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος, τουτέστιν· ἔλεγχος, κατηγορία, μαρτύριον τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὅτι οὕτω δεῖ παθεῖν πάντας. καὶ πάλιν μαρτύριον ἀσεβοῦς θάνατος, τουτέστιν· δῆλος, καταφανής, οὐδενὶ ἄγνωστος. 121

16,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 16,2a ἀκήκοα τοιαῦτα πολλά, 2b παρακλήτορες κακῶν πάντες. ἐπειδὴ ὥσπερ τι ἐξαιρετόν τοῦτό φησιν καὶ ὥσπερ διήγημα παλαιὸν διηγεῖται καὶ ἄνωθεν κατάγει τὴν ἱστορίαν, «μὴ γὰρ ἄδηλα ταῦτα», φησὶν. «πλὴν ἐπειδὴ ἀπλῶς φθέγγεσθε καὶ τὰ ἐπερχόμενα λαλεῖτε καὶ οὐ μετρεῖτε τὰ παρ' ὑμῶν ῥήματα, οὐδὲ ἐμοὶ νεμεσήσετε τὰ κατὰ ψυχὴν λέγοντι. 16,3a τί γάρ; μὴ τάξις ἐστίν, φησὶν, ἐν ῥήμασι πνεύματος; 3b ἢ τί παρενοχλήσει σοι, ὅτι ἀποκρίνη; 16,4a καὶ ἐγὼ δὲ καθ' ὑμᾶς λαλήσω, 4b εἴ γε ὑπέκειτο ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς. 4c εἶτα ἐναλοῦμαι ὑμῖν λόγοις, 4d κινήσω δὲ καθ' ὑμῶν κεφαλὴν. 16,5a εἶη δὲ ἰσχύς ἐν τῷ στόματί μου 5b καὶ κινήσιν χειλέων οὐ φείσομαι. «ἐβουλόμην», φησὶν, «ἐν τοῖς ἐμοῖς εἶναι τὰ ὑμέτερα καὶ ὑμᾶς ἀντ' ἐμοῦ εἶναι· καὶ εἶχον ἂν καὶ κινεῖν κεφαλὴν καὶ ταῦτα ποιεῖν ἄπερ ὑμεῖς. τότε ἔγνωτε μὴ φιλοσοφεῖν ἐν ἀλλοτρίοις κακοῖς. πλὴν καὶ νῦν ἐρῶ· καὶ γὰρ φέρει μοι τὸ πρᾶγμα παραμυθίαν. ἂν γὰρ εἶπω, παραμυθοῦμαι», φησὶν, «ἂν δὲ σιωπήσω, οὐδὲν ταύτη τὰ

δεινὰ ἔσται μοι φαυλότερα καὶ ἐλάττω.» 16,6a ἐὰν γὰρ λαλήσω, οὐκ ἀλήγησιν τὸ τραῦμα· 6b ἐὰν δὲ καὶ σιωπήσω, τί ἔλαττον τρωθήσομαι; ἢ τοῦτο φησιν, ὅτι «εἰ ἤμην ἐν τοῖς ὑμετέροις καὶ τῶν δεινῶν ἐκτός, τότε ἂν ἔγνωτε. οὐ γὰρ ἤλγουν λαλῶν.» εἶτα πάλιν τὴν συμφορὰν ἀναγγέλλει· 16,7 νῦν δὲ κατάκοπόν με πεποίηκε, μωρόν, σεσηπότα· 16,8a καὶ ἐπελάβου μου, εἰς μαρτύριον ἐγενήθη· 122 8b καὶ ἀνέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδος μου, 8c κατὰ πρόσωπόν μου ἀνταπεκρίθη. 16,9a ὀργῇ χρησάμενος κατέβαλέ με, 9b ἔβρυξε δὲ ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, 9c βέλη πειρατηρίων αὐτοῦ ἐπ' ἐμοὶ ἔπεσεν. 16,10a ἔπαισεν ἀκίσιν ὀφθαλμούς μου καὶ ἐνήλατό μοι ἐν τόξῳ. 10b ἔλκει ὀξεῖ ἔπαισέ με ἐπὶ τὰ γόνατα, 10c ὁμοθυμαδὸν δὲ κατέδραμον ἐπ' ἐμέ. 16,11a παρέδωκε γὰρ με ὁ κύριος εἰς χεῖρας ἀδίκου, 11b ἐπὶ δὲ ἀσεβεῖς ἔρριψέ με. 16,12a εἰρηνεύοντα διεσκέδασέ με, 12b λαβῶν δὲ τῆς κόμης διέτιλέ με, 12c κατέστησέ με ὡς περ σκοπόν. 16,13a ἐκύκλωσάν με λόγχαις 13b βάλλοντες εἰς νεφρούς μου οὐ φειδόμενοι, 13c ἐξέχεαν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου. 16,14a κατέβαλόν με πτώμα ἐπὶ πτώματι, 14b ἔδραμον ἐπ' ἐμὲ δυνατοί. «οὐκ ἀρκεῖ», φησίν, «ὅτι κολάζομαι, ἀλλὰ καὶ δοκῶ ἀνόητος εἶναι», ἢ ὅτι· «ἐξέστην τῶν κατὰ φύσιν φρενῶν.» εἶτα ἀνθρωπίνως αὐτὸν εἰσάγει πολεμοῦντα αὐτῷ μετὰ θυμοῦ· 16,15a σάκκον, φησίν, ἔρραψαν ἐπὶ βύρση μου, 15b τὸ δὲ σθένος μου εἰς γῆν ἔσβεσαν. τουτέστιν· «ἐμελάνωσέ με», ἢ ἀπὸ κακῶν ἢ ὅτι σάκκος περιεγένετο. 16,16a ἡ γαστήρ μου συγκέκαυται ἀπὸ κλαυθμοῦ, 16b ἐπὶ δὲ βλεφάρων μου σκιά θανάτου. 16,17a ἄδικον γὰρ οὐδὲν ἦν ἐν χερσὶ μου, 17b εὐχὴ δέ μου καθαρὰ. 16,18a γῆ, μὴ καλύψεως ἐφ' αἵματι τῆς σαρκός μου. τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς ἐν δεινοῖς οὔσι τὰ κακὰ αὐτῶν μὴ καλύπτεσθαι. «τοσοῦτον ἀπέχω», φησίν, «τοῦ συνειδέναι ἑαυτῷ, ὥστε βούλομαι πάντας ὄραν, ἃ πάσχω.» 16,18b μὴδὲ εἶη τόπος τῆς κραυγῆς μου. «μὴδὲ τὴν κραυγὴν μου καλύψεως.» 123 16,19a καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, 19b ὁ δὲ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις. 16,20a ἀφίκοιτο ἡ δέησίς μου πρὸς κύριον, 20b ἐναντίον δὲ αὐτοῦ στάξαι μου ὁ ὀφθαλμός. μονονουχὶ λέγων· «ἀκούσαι ταῦτα ὁ θεός», φησίν, «ἴδοι ταῦτα ὁ θεός.» 16,21a εἶη δὲ ὁ ἔλεγχός μου ἔναντι κυρίου, 21b καὶ υἱὸς ἀνθρώπου τῷ πλησίον αὐτοῦ. τουτέστιν· «δικάζομαι πρὸς αὐτόν.» πάλιν τὰ αὐτὰ· 16,22a ἔτη δὲ ἀριθμητὰ ἤκασί μοι, 22b ὀδῶ δέ, ἢ οὐκ ἀναστραφίσομαι, πορεύσομαι.

17,1a ὀλέκομαι πνεύματι φερόμενος. 1b δέομαι δὲ ταφῆς καὶ οὐ τυγχάνω· 17,2 λίσσομαι κάμων, καὶ τί ποιήσω; 17,3a ἔκλεψαν δέ μου ἀλλότριον τὰ ὑπάρχοντα. 3b τίς ἐστὶν οὗτος; τῇ χειρὶ μου συνδεθήτω, 17,4a ὅτι καρδίαν αὐτῶν ἔκρυψαν ἀπὸ φρονήσεως. 4b διὰ τοῦτο οὐ μὴ ὑψώσῃ αὐτοῦς, 17,5a τῇ μερίδι ἀναγγελεῖ κακίας. 5b ὀφθαλμοὶ δέ μοι ἐπὶ υἱοῦς ἐτάκησαν. 17,6a ἔθου με θρύλημα ἐν ἔθνεσιν, 6b καὶ ἀπέβην αὐτοῖς γέλως. 17,7a πεπῆρωνται ἀπὸ ὀργῆς οἱ ὀφθαλμοί μου, 7b καὶ πεπολιόρημαι ὑπὸ πάντων μεγάλως. 17,8a θαῦμα ἔσχεν ἀληθινούς ἐπ' ἐμοί· 8b δικαίῳ γὰρ παράνομος ἐπανεστη. «οὐδὲ γὰρ τὸ κοινὸν τοῦτο τῶν δυσπραγούντων ἔχω εἰπεῖν, ὅτι ἐλεοῦμαι, ἀλλὰ τὸναντίον γελῶμαι παρὰ τῶν ἀνοήτων, ἐκπλήττονται οἱ δίκαιοι ἐπ' ἐμοί.» 17,9a σχοίη δέ, φησίν, πιστὸς τὴν ἑαυτοῦ ὁδὸν 9b καὶ ὁ καθαρὸς χερσὶν ἀναλάβοι θάρσος. «πῶς», φησίν, «δύναται λοιπὸν πιστὸς ἔχεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ὁδοῦ; πῶς δὲ καθαρὸς ἔξει θάρσος τούτων οὕτως ἐκβεβηκότων παρ' ἐλπίδα; ἔστω τὰ ἐμὰ ἐν οὐδενί· πῶς ἄλλοι στήσονται ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς; πλὴν ἀλλὰ πάλιν ὑμᾶς καλῶ εἰς κριτήριον.» 124 17,10a οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ πάντως ἐρείδετε καὶ δεῦτε δὴ· 10b οὐ γὰρ εὐρίσκω ἐν ὑμῖν ἀληθές. 17,11a αἱ ἡμέραι μου παρῆλθον ἐν βρώμῳ, 11b ἐρράγη δὲ τὰ ἄρθρα τῆς καρδίας μου. 17,12a νύκτα εἰς ἡμέραν ἔθηκα, 12b φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκοτούς. 17,13a ἐὰν γὰρ ὑπομείνω, ἄδης μου ὁ οἶκος, 13b ἐν δὲ γνόφῳ ἔστρωταί μου ἡ στρωμνή. 17,14a θάνατον προσεκαλεσάμην πατέρα μου εἶναι, 14b μητέρα δέ μου καὶ ἀδελφὴν σαπρίαν. 17,15a

ποῦ οὖν ἐστί μου ἡ ἐλπίς; 15b ἢ τὰ ἀγαθὰ μου ὄψομαι ἔτι; 17,16a ἢ μεθ' ὑμῶν εἰς ἄδην καταβήσεται; 16b ἢ ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ χώματος καταβήσομαι; «λέγετέ μοι», φησίν, «"ὑπόμεινον". ποῦ; εἰς τὸν ἄδην; ἐκεῖνος γάρ με διαδέχεται λοιπόν. θάνατον γάρ», φησίν, «προσεκαλεσάμην πατέρα μου εἶναι», τουτέστιν· «ποθινός μοι ὁ θάνατος, πάντως ἐκεῖ με δεῖ ἀπελθεῖν.»

18,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΒΑΛΛΑΔ Ο ΣΑΥΧΙΤΗΣ ΛΕΓΕΙ· 18,2a μέχρι τίνος οὐ παύση; 2b ἐπίσχεσ, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν. 18,3 διὰ τί δὲ ὡσπερ τετράποδα σεισιπήκαμεν ἐναντίον σου, 18,4a κέχρησαι δὲ ὀργῇ; ὄρα αὐτοὺς κρινομένους αὐτῶ, ὄρα βουλομένους ἐπιστομίζειν αὐτόν. τοῦτο οὐχὶ παραμυθουμένων ἐστίν, ἀλλὰ τούναντίον παροξυνόντων καὶ σκωπτόντων αὐτόν. ἐπίσχεσ, φησίν, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν. «διὰ τί γὰρ παρεγενόμεθα; οὐχ ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν;» διὰ τί δέ, φησίν, ὡσπερ τετράποδα σεισιπήκαμεν ἐναντίον σου; ὄρα τὴν φιλοτιμίαν; αἰσχύνῃ ἡγοῦνται καὶ ἀλογίαν ἐσχάτην τὸ σιγᾶν. οὐκ ἔστι τοῦτο παραμυθουμένων. «πλειόνων πλεον ἀποίση», φησίν, «αὐτὸς νικήσας ἡμᾶς καὶ περιγεγονώς.» ὄρα πάντας αὐτῶ μακρηγορίαν ἐγκαλοῦντας, ὄρα μεμφομένους καὶ αἰτιωμένους. 125 18,4b τί γάρ; φησίν, ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς, ἀοίκητος ἔσται ἢ ὑπ' οὐρανόν 4c ἢ κατασκαφήσεται ἢ γῆ ἐκ θεμελίων; ἐπειδὴ συνεχῶς τοῦτο ἐθήρηει, ὅτι «ἀποθανεῖν βούλομαι», ποία τοῦτο παραμυθία; πῶς δὲ ἂν τις αὐτόν κατέβαλεν ἐτέρως; μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι ἀοίκητος ἔσται ἢ ὑπ' οὐρανόν, ἢ ὡς μέγα τι τῶ κοινῶ τούτῳ βίῳ συντελῶν οὕτως ἐμνημόνευσε τῆς τελευτῆς; καὶ μὴν τούναντίον φησίν, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἄνθρωπος οὐδὲ ἄξιος λόγου τινός. τίνος οὖν ἔνεκεν ταῦτα λέγεις; εἶτα καὶ αὐτὸς ἀπλῶς καὶ εἰκῆ κατηγορεῖ τῶν ἀσεβησάντων ἢ πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν. οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν ἐλέγξει τι πεπραγμένον αὐτῶ πονηρόν. ὄρα δέ μοι τὴν πονηρίαν· λέγοντες γάρ, ὅτι μεγάλα κακὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβαίνει, ταῦτα λέγουσι τὰ κακὰ, ἅπερ ὁ Ἰώβ ὑπέμεινε, καὶ τὸν λόγον πλέκουσι διὰ τῶν τούτου συμφορῶν ὡσπερ ἐνδείξασθαι βουλόμενοι, ὅτι αὐτόν αἰνίττονται. ὄρα γὰρ καὶ βλέπε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τούτου. 18,5a καὶ φῶς ἀσεβῶν, φησίν, σβεσθήσεται. ἐπειδὴ ἐν εὐπραγίᾳ ἦν τὸ παλαιόν. 18,5b καὶ οὐκ ἀποβήσεται αὐτῶν ἢ φλόξ, φησίν. 18,6a τὸ φῶς αὐτοῦ σκότος ἐν διαίτη αὐτοῦ, 6b ὁ δὲ λύχνος ἐπ' αὐτῶ σβεσθήσεται. 18,7a θηρεύσειαν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα ἐλάχιστοι. καὶ τοῦτο αὐτῶ συνέβη. 18,7b καὶ σφαλεῖα αὐτοῦ ἢ βουλή, 18,8a ἐμβληθεῖ δὲ ὁ πὺς αὐτοῦ ἐν παγίδι. τουτέστιν· κατέχεται καὶ διαφυγεῖν οὐ δύναται. 18,8b καὶ ἐν δικτύῳ εἰλιχθεῖ. 18,9a ἔλθοιεν δὲ ἐπ' αὐτῶ παγίδες κυκλόθεν, 9b καὶ κατισχύσουσιν ἐπ' αὐτόν διψῶντες. 18,10a κέκρυσται δὲ ἐν τῇ γῆ σχοινίον αὐτοῦ 10b καὶ ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἐπὶ τρίβων κυκλόθεν, 18,11a καὶ ὀλέσειαν αὐτόν ὀδῦναι. 11b πολλῶν δὲ περὶ πόδας ἔλθοι ἐν λιμῶ στενῶ, 18,12 καὶ πτώμα αὐτῶ ἠτοιμάσται ἐξαισι126 ον. 18,13a βρωθείσαν δὲ αὐτοῦ κλῶνες ποδῶν, 13b κατέδεται αὐτοῦ τὰ ὠραῖα θάνατος. τοῦτο τούτῳ συνέβη. 18,14a ἐκραγεῖ δὲ ἐκ διαίτης αὐτοῦ ἴασις. καὶ τοῦτο τούτῳ συμβέβηκεν. 18,14b σχοίη δὲ αὐτόν ἀνάγκη καὶ αἰτία βασιλική. βασιλική, τουτέστιν ἢ τοῦ θεοῦ, ἐμοὶ δοκεῖ. εἰ δὲ ἀνθρωπίνην λέγει, ἀναμίγνυσι καὶ τὰ μὴ συμβάντα αὐτῶ, ἵνα μὴ δόξη δι' αὐτόν λέγειν. 18,15a κατασκηνώσῃ ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ καὶ ἐν τῶ σώματι αὐτοῦ, 15b κατασπαρήσεται τὰ εὐπρεπῆ αὐτοῦ θείῳ. 18,16a ὑποκάτωθεν αἱ ῥίζαι αὐτοῦ ξηρανθήσονται, 16b καὶ ἐπάνωθεν ἐπιπεσεῖται θερισμός αὐτοῦ· 18,17a τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἀπόλοιτο ἐκ γῆς. «ἀπὸ τῶν παίδων», φησίν, «οὐκ ἔσται ἐπίγνωστος», ὅπερ τούτῳ συνέβη. οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου, φησίν, ἤγγισαν καὶ ἔστησαν. 18,17b καὶ ὑπάρχει ὄνομα αὐτῶ ἐπὶ πρόσωπον ἐξωτέρω 18,18 καὶ ἀπόσειαν αὐτόν ἐκ φωτὸς εἰς σκότος. 18,19a οὐκ ἔσται ἐπίγνωστος τῶ λαῶ αὐτοῦ 19b οὐδὲ σεσωσμένος ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν ὁ οἶκος αὐτοῦ, 19c ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῦ

ζήσονται ἕτεροι. 18,20a ἐπ' αὐτῷ δὲ ἐστέναξαν ἕσχατοι, 20b πρώτους δὲ ἔσχε θαῦμα. τουτέστιν· καὶ οἱ τυχόντες καὶ οἱ ἀπερριμμένοι. 18,21a οὗτοί εἰσιν οἴκοι ἀδίκων, 21b οὗτος δὲ τόπος τῶν μὴ εἰδόντων τὸν κύριον. 127

19,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 19,2a ἕως τίνος ἔγκοπον ποιήσετε τὴν ψυχὴν μου 2b καὶ καθαιρεῖτέ με λόγοις; ὄρα οὐ μόνον οὐδὲν εἰσφέροντας ἀπὸ τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ καὶ τὸναντίον ποιῶντας, συμπράττοντας τῷ διαβόλῳ καὶ συμμαχοῦντας καὶ καθαιροῦντας αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. οὐκ ἤρκεσε τὰ παρελθόντα; ὄρα πάντας τοὺς τρεῖς ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος τὰ αὐτὰ φθεγγομένους. 19,3a γνῶτε μόνον, φησίν, ὅτι ὁ κύριος ἐποίησέ μοι οὕτως. «τοῦτο γοῦν ὑμᾶς», φησίν, «ἐντρεπέτω, τὸ ἀξίωμα τοῦ κολάζοντος.» τοῖς γὰρ τοιούτοις ἐπεμβαίνειν οὐ χρή τοῖς ὑπὸ θεοῦ τιμωρουμένοις, ἀλλὰ θρηνεῖν καὶ φοβεῖσθαι, μάλιστα μὲν οὖν μηδενὶ ἐπιχαίρειν ἀπολλυμένῳ· οὐκ ἀθωωθήσεται γάρ. τίς οὐκ ἂν ἠδέσθη τὴν συμφορὰν, εἰ μὴ τὸ ἀξίωμα. 19,3b καὶ καταλαλεῖτέ μου, φησίν, οὐκ αἰσχυρόμενοί με καὶ ἐπίκεισθέ μοι. 19,4a ναὶ δὴ ἐπ' ἀληθείας ἐπλανήθην, 4b καὶ ἐν ἐμοὶ αὐλίζεται πλάνος 4c λαλήσαι ῥῆμα, ὃ οὐκ ἔδει. 4d τὰ δὲ ῥήματά μου πλανᾶται καὶ οὐκ ἐπὶ καιροῦ. τοῦτο κατὰ συνδρομὴν εἶπεν· καὶ πανταχοῦ αὐτὸ ποιεῖ πολλὰ διδούς κατὰ συνδρομὴν. οὐκ ἀφίησιν ἐν τῷ αὐτῷ κεῖσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ἐπαγωνίζεται πάλιν. «θῶμεν», γάρ φησιν, «ὅτι πολλὴν ἄνοιαν καὶ φλυαρίαν καταγινώσκετε τῶν ἐμῶν ῥημάτων καὶ ἀκαιρίαν· ἀλλ' ὑμᾶς οὐκ ἐχρῆν ἐπεμβαίνειν, εἰ καὶ τοῦτο οὕτως εἶχεν, ἀλλ' αἰδεῖσθαι τὴν συμφορὰν, ἀλλὰ φοβεῖσθαι τὸν πλήξαντα, ἀλλὰ συγγνώμην ἀπονεῖμαι τῷ μεγέθει τῶν δεινῶν.» 128 19,5a ἕα δέ, ὅτι ἐπ' ἐμοὶ μεγαλύνεσθε, φησίν, 5b ἐνάλλεσθε δέ μοι ὀνειδίει. 19,6a γνῶτε, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ ταράζας με. καὶ τί τοῦτο; ὅτι αἰδεῖσθαι χρή καὶ φοβεῖσθαι. ἐμοὶ δοκεῖ αἰνίττεσθαι ἐνταῦθα, ὅτι οὐδὲ δι' ἀμαρτήματα τοσοῦτον ἔπασχεν. μὴ γάρ, εἴ τινα ὁ θεὸς πλήττει, οὗτος δι' ἀμαρτήματα πάντως πάσχει, ὡσπερ οὐδὲ οὗτος, ἀλλ' ὑπὲρ δοκιμῆς καὶ πλειόνων στεφάνων. 19,6b ὀχύρωμα δὲ αὐτοῦ, φησίν, ἐπ' ἐμέ ὑψωσεν. 19,7a ἰδοὺ λαλῶ ἐν εἴδει καὶ οὐ λαλήσω. τουτέστιν· φανερώς ἐν εἴδει ἢ ὡς πρὸς τινα διαλεγόμενος. 19,7b κακράξομαι, καὶ οὐδαμοῦ κρίμα. τοῦτο τὸ μέγα τῆς συμφορᾶς κεφάλαιον· «οὐδεὶς ἀκούει», φησίν, «οὐδεὶς δικάζει, οὐδεὶς ἀντιλέγει,»-τοῦτον ἐλεῆσαι οὐ χρή;- «οὐδένα βλέπω, πανταχοῦ περικεκύκλωμαι, κρίζω, καὶ οὐδεὶς ἀκούει.» 19,8a κύκλω, φησίν, περιωκοδόμημαι καὶ οὐ μὴ διαβῶ, 8b ἐπὶ δὲ ἀτραπούς μου σκότος ἔθετο. ἦτοι τὰς τῆς διανοίας ἦτοι τὰς τῆς ὁδοῦ, τουτέστιν· «ἐσκότωσέ με· οὐκ ἔχω, ποῦ ἀπελθεῖν, οὐδὲ βλέπω, οὐδὲ δύναμαι.» 19,9a τὴν δόξαν ἀπ' ἐμοῦ ἐξέδυσσε 9b καὶ ἀφείλε τὸν στέφανον ἀπὸ κεφαλῆς μου, 19,10a διέσπασε δέ με κύκλω καὶ ὠχόμην. «ἀλλ' ἔδησέ με πάντοθεν», φησίν, «οὐκ αὐτὸν ὀρῶ, οὐκ ἄλλον τινά.» 19,10b ἐξέκοψε δὲ ὡσπερ δένδρον τὴν ἐλπίδα μου. 19,11a δεινῶς μοι ὀργῇ ἐχρήσατο, 11b ἠγήσατο δέ με ὡσπερ ἐχθρόν. 19,12a ὁμοθυμαδὸν δὲ τὰ πειρατήρια αὐτοῦ 129 ἦλθον ἐπ' ἐμέ, ταῖς ὁδοῖς μου 12b ἐκύκλωσάν με ἐγκάθετοι. οἱ ἐπιβουλεύσαντες καὶ λαβόντες τὰ θρέμματα. πολλὴ ἢ πείρα τοῦ διαβόλου. οἱ περιλειφθέντες αὐτῷ τῶν οἰκειῶν χαλεπωτέραν εἰργάζοντο τὴν συμφορὰν τῶν ἀπελθόντων. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἐποίουν λοιπόν, οὗτοι δὲ καὶ ὠνειδίζον καὶ παρήκουον καὶ κατ' αὐτοῦ ἐλάλουν. 19,13a ἀπ' ἐμοῦ δέ, φησίν, ἀπέστησαν ἀδελφοί, 13b ἔγνωσαν ἄλλοτρίους ἢ ἐμέ. 13c οἱ φίλοι δέ μου ἀνελεήμονες γεγόνασιν, 19,14a καὶ οὐ προσεποιήσαντό με οἱ ἐγγύτατοί μου. 14b οἱ εἰδότες μου τὸ ὄνομα ἐπελάθοντό μου. 19,15a γείτονες, οἰκεῖοι, θεράποντες, θεράπαινοι εἰς ἄλλότριον ἐλογίσαντό με, 15b ἀλλογενῆς ἐγενόμην ἐναντίον αὐτῶν. 19,16a θεράποντας δέ μου ἐκάλεσα, καὶ οὐχ ὑπήκουσάν μου· 16b στόμα δέ μου ἐδέϊτο αὐτῶν. 19,17a καὶ ἰκέτευον τὴν γυναῖκά μου, 17b καὶ προσεκαλούμην κολακεύων υἱοὺς παλλακίδων μου, 19,18a οἱ δὲ εἰς τὸν αἰῶνά με ἀπέπεινον. 18b ὅταν ἀναστῶ,

κατ' ἑμοῦ λαλοῦσιν· 19,19a ἐβδελύξαντο δέ με οἱ ἰδόντες με, 19b καὶ οὐς ἠγάπων, ἐπανέστησάν μοι. 19,20a ἐν δέρματί μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου, 20b τὰ δὲ ὄστα μου ἐν ὀδύναϊς ἔχεται. 19,21a ἐγγίσατέ μοι, ἐλεήσατε, ὦ φίλοι, ἐλεήσατέ με· 21b χεὶρ γὰρ κυρίου ἐστὶν ἡ ἀψαμένη μου. 19,22a διὰ τί δέ με διώκετε ὡσπερ καὶ ὁ κύριος, 22b ἀπὸ δὲ σαρκῶν μου οὐκ ἐμπίπλασθε; 19,23a τίς δὲ ἂν δώῃ γραφῆναι τὰ ῥήματά μου; ἦτοι τὰ τῆς συμφορᾶς ἦτοι τὰ τοῦ βίου, τὰ ἐν ταῖς ἀρεταῖς, ἃ ἐμαρτύρει αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἦν πονηρός. γίνεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ σφόδρα συνειδέσθαι ἑαυτῷ. «οὕτω γὰρ θαρρῶ», φησὶν, «οὐδένα ἠδικηκῶς, ὥστε ἐβουλόμην καὶ μετὰ ταῦτα γραφῆναι τὰ τῆς συμφορᾶς, ἐπειδὴ φέρει τινὰ καὶ τοῦτο παραμυθίαν.» 130 19,23b τεθῆναι δὲ αὐτὰ ἐν βίβλῳ εἰς τὸν αἰῶνα, 19,24a ἐν γραφείῳ σιδηρῷ καὶ μολίβῳ 24b ἢ ἐν πέτραις ἐγγλυφῆναι; ἰδοῦ, ἐγράφη οὐκ ἐν γραφείῳ σιδηρῷ, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον οὗ ἦτησεν. ἐκεῖνα μὲν γάρ, εἰ καὶ ἐγένετο, χρόνος ἀνάλωσεν, ταῦτα δὲ μειζόνως ἐγράφη. 19,25 οἶδα γάρ, φησὶν, ὅτι ἀέναός ἐστιν ὁ ἐκλύειν με μέλλων ἐπὶ τῆς γῆς. τουτέστιν· «ὁ μέλλων με παραπέμπειν τῇ γῇ θεός.» καὶ τί τοῦτο; εἰ ἀθάνατός ἐστιν ὁ θεός, διὰ τί βούλει τὰ ῥήματά σου γραφῆναι καὶ μένειν διὰ παντὸς εἰς μνήμην ἀθάνατον; ὄρα, οἷον πάθος τοῖς ἐν δυσπραγίαις ἐστίν· οὐ τοὺς παρόντας μόνον καὶ ὀρώντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὕστερον ἐσομένους βούλονται μάρτυρας εἶναι τῶν οἰκείων συμφορῶν, ὥστε πάντοθεν οἷον θηρᾶσθαι τινα συμπάθειαν. ὃ δὴ μοι δοκεῖ καὶ ὁ πλούσιος τότε πεπονθέναι τοὺς ὑπὲρ γῆς βουλόμενος τὰ οἰκεῖα διδάξαι κακὰ καὶ ἐν τίσιν ἐστὶν ὁ τρυφῶν πρὸ τούτου. 19,26a ἀναστήσει δέ μου τὸ σῶμα τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα· 26b παρὰ γὰρ κυρίου ταῦτά μοι συνετελέσθη. ἄρα ἤδει περὶ ἀναστάσεως; ἐμοὶ δοκεῖ καὶ περὶ ἀναστάσεως σωμάτων, εἰ μὴ τις λέγοι ἀνάστασιν εἶναι τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κατεχόντων αὐτὸν δεινῶν. ὥστε «βούλομαι», φησὶν, «καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τὰ δεινὰ ἀθάνατα εἶναι.» μεγίστη αὕτη παιδείσις καὶ φιλοσοφία τοῦ θεοῦ τὰς τιμωρίας ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν καὶ τὰς παρελθούσας. τοῦτο γοῦν καὶ αὐτὸς ἐμηχανήσατο ἐπὶ τῶν λεπίδων τοῦ χαλκοῦ, τοῦτο καὶ ἐπὶ 131 τῶν Σοδομιτῶν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ὄφρεως τοῦ χαλκοῦ, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν τόπων τῶν λαμβανόντων προσηγορίαν ἀπὸ τῶν τιμωριῶν, ὡς τὸ Ἐμεκαχώρ. ... φησὶ καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς ἔμπροσθεν. παρὰ γὰρ κυρίου ταῦτά μοι, φησὶν, συνετελέσθη, καλῶς ὡς αἰτίαν εὐλογον λέγων τῆς μεταβολῆς· αὐτὸς, φησὶν, ἔπληξεν, αὐτὸς ἰάσεται. 19,27a ἃ ἐγὼ ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι, 27b ἃ οἱ ὀφθαλμοί μου ἐωράκασι καὶ οὐκ ἄλλος. 27c πάντα δέ μοι συνετελέσται ἐν κόλπῳ. «οὐ γάρ ἐστιν», φησὶν, «ἀνθρωπίνη ἢ ἐπήρεια. καὶ γὰρ τὰ συμβάντα περὶ τὰ θρέμματα ἐκ τῶν περὶ τὸ σῶμά μοι συμβάντων οἶδα θεοῦ πληγῆς ὄντα.» διὰ τοῦτό φησιν· ἃ ἐγὼ ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι· «ἵκανὸν ἔχω διδάσκαλον τοῦ θεήλατον εἶναι τὴν πληγὴν τὰ συμβάντα μοι ταῦτα.» οἷον ὡς ὅταν λέγη· βρῶμον γὰρ ὀρῶ τὰ σῖτά μου, οὐκ ἔστι ταῦτα νόσου φυσικῆς· πάλαι ἂν ἀπηγόρευσε τὸ σῶμα. ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι ἀπὸ συνειδότος ταῦτα λέγει πονηροῦ, 19,27d ἐφύλαξα, φησὶν, ἐντολήν σου. «εἰ δὲ οὐ πείθεσθε», φησὶν, «ἀλλ' ἀντερεῖτε, φοβήθητε τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον· πάντως γὰρ τὸν ἐν πονηρίᾳ ἀπολέσθαι δεῖ. εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν πονηρίᾳ ὢν ταῦτα πάσχω, καὶ ὑμεῖς ταῦτα φοβεῖσθαι ὀφείλετε καὶ δεδοικέναι. 19,28a εἰ δὲ ἐρεῖτε· τί ἐροῦμεν ἐναντίον αὐτοῦ; 28b καὶ ρίζαν λόγου εὐρήσομεν ἐν αὐτῷ; 19,29a εὐλαβήθητε δὲ 132 καὶ ὑμεῖς ἀπὸ κρίματος. 29b θυμὸς γὰρ ἐπ' ἀνόμους ἐπελεύσεται, 29c καὶ τότε γινώσκονται, ὅτι οὐδαμοῦ αὐτῶν ἡ ἰσχὺς ἔσται.

20,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΣΩΦΑΡ Ο ΜΙΝΑΙΟΣ ΛΕΓΕΙ· 20,2a οὐχ οὕτως ὑπελάμβανόν σε εἶναι καὶ ἀντερεῖν σε ταῦτα. ὄρα πάλιν ἐπίπληξιν. 20,2b καὶ οὐχὶ συνιέναι μᾶλλον ἢ ἐμέ. τουτέστιν· «οὐκ ὥμην ἀγνοεῖν σε ἅπερ ἔστι καὶ ἐπίσταμαι ἐγώ, ἅπερ οὕτω δηλὰ ἐστὶ καὶ φυλάττει νόμον οἰκεῖον ὡς μὴ παραχαράττοντα.» 20,3a παιδείαν ἐντροπῆς σου ἀκούσομαι, 3b καὶ πνεῦμα ἐκ τῆς συνέσεώς σου ἀποκρίνεταιί μοι. 20,4a

μη ταῦτα ἔγνωσ ἀπὸ τοῦ ἔτι, 4b ἀφ' οὗ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς; «μη γάρ τι καινὸν γέγονεν», φησίν, «ἀφ' οὗ ὁ κόσμος ἐγένετο; καὶ γίνεται οὐδὲν παράδοξον, οὐδεμία καινοτομία οὐδὲ ἐναλλαγὴ.» 20,5a εὐφροσύνη γὰρ ἀσεβῶν πτώμα ἐξαίσιον, 5b καὶ ἡ χαρμονὴ δὲ παρανόμων ἀπώλεια. εἰ δὲ ἡ εὐφροσύνη αὐτῶν πτώμα ἐξαίσιον καὶ ἡ χαρμονὴ αὐτῶν ἀπώλεια, ποῦ τὴν ἀπώλειαν θήσομεν, εἶπέ μοι, ποῦ τὴν ὀδύνην καὶ τὴν ἀθυμίαν; 20,6a ἐὰν ἀναβῆ εἰς οὐρανόν, φησίν, τὰ δῶρα αὐτοῦ, 6b ἡ δὲ θυσία αὐτοῦ νεφῶν ἄψηται, 20,7a ὅταν δοκῆ ἤδη ἐστηρίχθαι, 7b τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται, 7c οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἐροῦσιν· ποῦ ἐστιν; εἶτα δεικνύς, ὅτι ἄνωθεν ἡ πληγὴ, φησίν· 20,8a ὡσπερ γὰρ ἐνύπνιον ἐκπετασθὲν οὐ μὴ εὐρεθῆ, 8b ἔπτῃ δὲ ὡσπερ φάσμα νυκτερινόν. 20,9a ὀφθαλμὸς γὰρ παρέβλεψε καὶ οὐ προσθήσει· 9b καὶ οὐ προσνοήσει αὐτὸν ὁ τόπος αὐτοῦ οὐκέτι. 20,10a τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὀλέσῃσαισαν ἤττονες, 10b αἱ δὲ χεῖρες αὐτῶν ψηλαφήσειαν ὀδύνας. ὅπερ καὶ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εὐρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. τουτέστιν· ἀθρόως αὐτῶν ἡ ἀπώλεια γίνεται, ἵνα μὴ νομίσης παρὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν τὴν συμφορὰν εἶναι, ἀλλὰ κατὰ θεῖαν τινὰ δύναμιν καὶ παράδοξον. καὶ μή μοι λέγε ἀνομίας μόνον, ἀλλὰ κἂν θυσίας προσενέγκωσιν, οὐδὲν ὄφελος. τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, φησίν, ὀλέσῃσαισαν ἤττονες. καὶ ἀπὸ τούτου δῆλον, ὅτι θεήλατός ἐστιν ἡ πληγὴ, ὅτι οἱ χεῖρους κρατοῦσι τῶν μειζόνων καὶ περιγίνονται τῶν ἐχόντων ἰσχὺν οἱ ἀπερριμμένοι. 20,11a ὅστ᾽ αὐτοῦ, φησίν, ἐνεπλήσθη ἐκ νεότητος αὐτοῦ 11b καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ χῶματος κοιμηθήσεται. 20,12a ἐγλυκάνθη ἐν στόματι αὐτοῦ κακία, 12b κρύψει αὐτὴν ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. 20,13a οὐ φείσεται αὐτῆς καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει αὐτὴν 13b καὶ συνάξει αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ λάρυγγος αὐτοῦ. 20,14a καὶ οὐ μὴ δυνηθῆ βοηθῆσαι ἑαυτῷ. 14b χολὴ ἀσπίδος ἐν γαστρὶ αὐτοῦ καὶ πόνος, 20,15a πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται ἐκ κοιλίας αὐτοῦ. «κἂν οὕτως αὐτόν», φησίν, «ἐν ἀσφαλείᾳ ἔχη ὡσπερ ἐν κοιλίᾳ, ταχέως αὐτὸν ἀποβαλεῖ μετ' ὀδύνης.» τοῦτο γὰρ ἐστιν· ἐξεμεθήσεται. τοῦτο συμβαίνει τοῖς πλουσίοις. εἶτα «καταρᾶται», φησίν, «ἀπὸ τῆς τοῦ πλοῦτου καυχήσεως.» 20,15b ἐξ οἰκίας δὲ αὐτοῦ, φησίν, ἐξελεύσει αὐτὸν ἄγγελος θανάτου. 20,16a θυμὸν δὲ δρακόντων θηλάσει, 16b καὶ ἀνέλοι αὐτὸν γλῶσσα ὄφeos. 20,17a μὴ ἴδοι ἄμελξιν νομάδων 17b μηδὲ νομᾶς μέλιτος καὶ βουτύρου. 20,18a εἰς 134 κενὰ καὶ μάταια ἐκοπίασεν. σχοίη δὲ πλοῦτον, ἐξ οὗ οὐ γεύσεται 18b ὡσπερ στρίφνον ἀμάσητον ἀκατάποτον. 20,19a πολλῶν γὰρ ἀδυνάτων οἴκουσ ἔθλασεν, 19b δίαιταν δὲ αὐτῶν ἤρπασεν, καὶ οὐκ ἔστησεν. 20,20a διὰ τοῦτο οὐκ ἔσται αὐτῷ σωτηρία ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ 20,21b οὐδὲ ἀνθήσει αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ. 20,20b ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ οὐ σωθήσεται, 20,21a οὐκ ἔστιν ὑπόλειμμα τοῖς βρώμασιν αὐτοῦ. 20,22a ὅταν δοκῆ ἤδη πεπληρῶσθαι, θλιβήσεται, 22b πᾶσα δὲ ἀνάγκη ἐπ' αὐτὸν ἐπελεύσεται 20,23a καὶ πληρώσει γαστέρα αὐτοῦ. 23b ἐπαποστείλει ἐπ' αὐτὸν θυμὸν ὀργῆς, 23c ρίψαι δὲ ἐπ' αὐτὸν ὀδύνας· 20,24a καὶ οὐ μὴ σωθῆ ἐκ χειρὸς σιδήρου, 24b τρώσαι δὲ αὐτὸν τόξον χαλκοῦν 20,25a καὶ διεξέλθοι διὰ σώματος αὐτοῦ βέλος. 25b ἄστρα δὲ ἐν διαίταις αὐτοῦ μὴ περιπατήσαισαν· 25c ἐπ' αὐτῷ φόβοι, 20,26a καὶ πᾶν σκότος αὐτοῦ ὑπομείναι. 26b κατέδεται δὲ αὐτὸν πῦρ ἄσβεστον, 26c κακῶσαι δὲ αὐτοῦ ἐπήλυτος τὸν οἶκον. 20,27a ἀνακαλύψαι αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς τὰς ἀμαρτίας, 27b γῆ δὲ ἐπανασταίη αὐτῷ. 20,28a ἐλύσει αὐτοῦ τὸν οἶκον ἀπώλεια εἰς τέλος 28b καὶ ἡμέρα ὀργῆς ἐπέλθοι αὐτῷ. ταῦτα καὶ τοῦτον αἰνίττεται. 20,29a αὕτη ἡ μερίς, φησίν, ἀσεβοῦς παρὰ κυρίου 29b καὶ κτῆμα ὑπαρχόντων αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. ὅρα ἐκατέρους εἰς διάφορα ἀπαντῶντας, καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνος τὰ αὐτὰ λέγουσιν, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς ἀπολοῦνται.

21,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 21,2a ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, 2b ἵνα μὴ εἴη μοι αὕτη παρ' ὑμῶν παράκλησις. τουτέστιν· «ἵνα μάθητε, ὅτι οὐδὲν καρποῦμαι παρ'

ὑμῶν, ὅτι οὐχ οὕτως ἔχει ταῦτα.» 135 21,3a βαστάσατέ με, ἐγὼ δὲ λαλήσω· 3b εἶτα μὴ μου καταγελάτε. 21,4a τί γάρ; μὴ ἐξ ἀνθρώπου ἢ ἔλεγξις μου; 4b καὶ διὰ τί οὐ θυμωθήσομαι; 21,5a ἐμβλέψαντες εἰς ἐμὲ θαυμάσατε 5b χεῖρα θέντες ἐπὶ στόμα. 21,6a ἔάν τε γὰρ μνησθῶ, ἐσπούδακα, 6b ἔχουσι δέ μου τὰς σάρκας ὀδύναι. «θῶμεν γάρ», φησὶν, «εἰναί με καὶ πονηρὸν καὶ ἀσεβῆ, ἀλλ' οὐδὲν ἀπὸ τούτων καρποῦμαι. καὶ οἶδα μὲν, ὅτι καταγελάσεσθε, πλὴν οὐ φείδομαι.» τί γάρ; φησὶν, μὴ ἐξ ἀνθρώπου ἢ ἔλεγξις μου; τουτέστιν· «οὐδεὶς δύναται με ἐλέγξει, οὐκ ἔστι μοι πρὸς ἄνθρωπον ὁ ἀγών.» ἔάν γὰρ μνησθῶ, ἐσπούδακα, ἔχουσι δέ μου τὰς σάρκας ὀδύναι. ὅρα πανταχοῦ, πῶς ἀπολογεῖται, πῶς τὰς ὀδύνας προτίθησιν, πῶς λέγει τὴν αἰτίαν τῶν ῥηθησομένων δεινῶν, ὅτι οὐκ οἴκοθεν οὐδὲ ἀπὸ καταστάσεώς τινος, ἀλλ' ἀπὸ ταραχῶδους ψυχῆς καὶ ἐσκοτισμένων λογισμῶν ταῦτα φθέγγεται. 21,7a διὰ τί, φησὶν, ἀσεβεῖς ζῶσιν, 7b πεπαλαίωται δὲ καὶ πλούτῳ; τοῦτο πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ, ὅτι ἔλεγεν· χαρμονὴ ἀσεβῶν ἀπώλεια καὶ ὅτι· ἔάν ἀνέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ δῶρα αὐτῶν, καταστραφήσονται. 21,7a διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσιν, 7b πεπαλαίωται δὲ καὶ πλούτῳ; 21,8a ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν, 8b τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν, 21,9a οἱ οἴκοι αὐτῶν εὐθηνούσιν, φόβος δὲ οὐδαμοῦ, 9b μάλιστα δὲ παρὰ κυρίου οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς. 21,10a ἡ βουὴ αὐτῶν οὐκ ὠμοτόκησεν, 10b διεσώθη δὲ αὐτῶν ἐν γαστρὶ ἔχουσα καὶ οὐκ ἔσφαλεν. 21,11a μένουσι δὲ ὡσπερ πρόβατα αἰώνια, 11b τὰ δὲ παιδιά αὐτῶν προσπαίξει αὐτοῖς 21,12a ἀνα136 λαμβάνοντα ψαλτήριον καὶ κιθάραν, 12b καὶ εὐφραίνονται φωνῇ ψαλμοῦ. 21,13a συνετέλεσαν, φησὶν, ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν, 13b ἐν δὲ ἀναπαύσει ἄδου ἐκοιμήθησαν. ὁρᾷς, πῶς οὐ λέγει, ὅτι οὐκ εἰς τέλος; καὶ τὸ δεινόν, ὅτι· 21,14a λέγει ὁ ἀσεβὴς τῷ κυρίῳ· ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, 14b τὰς ὁδοὺς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι. 21,15a τί ἱκανόν, ὅτι δουλεύσομεν αὐτῷ; 15b καὶ τίς ὠφέλεια, ὅτι ἀπαντήσομεν αὐτῷ; 21,16a ἐν χερσὶν αὐτῶν ἦν τὰ ἀγαθὰ, 16b ἔργα δὲ ἀσεβῶν οὐκ ἐφορᾷ. «οὐ τοῦτο μόνον θαυμάσαι χρή», φησὶν, «ὅτι ἀντὶ πονηρίας τοιαύτας λαμβάνουσι τὰς ἀμοιβάς, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εὐπραγία χεῖρους αὐτοῦ ποιεῖ.» λέγει γάρ, φησὶν, τῷ κυρίῳ· ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ. διὰ τί; ὅτι ἐν χερσὶν αὐτῶν ἦν τὰ ἀγαθὰ. 21,17a οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται. καὶ τοῦτο γίνεται πάλιν. 21,17b ἐπελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφή, 17c καὶ ὠδίνες αὐτοῦς ἔξουσιν ἀπὸ ὀργῆς. 21,18a ἔσονται δὲ ὡσπερ ἄχυρα πρὸ ἀνέμου 18b ἢ ὡσπερ κονιορτός, ὃν ὑφέιλετο λαῖλαψ. «ὡσπερ», φησὶν, «εὐπραγίας ἀπολαύουσιν, οὕτω καὶ τῶν ἐναντίων.» 21,19a μὴ ἐκλείποι, φησὶν, υἱοὺς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, 19b ἀνταποδώσει πρὸς αὐτὸν καὶ γνώσεται. 21,20a ἴδοιεν δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ σφαγὴν, 20b καὶ ὑπὸ κυρίου μὴ διασωθεῖν, 21,21a ὅτι τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐν οἴκῳ μετ' αὐτόν, 21b καὶ ἀριθμοὶ μηνῶν αὐτοῦ διηρέθησαν. 21,22a πότερον, φησὶν, οὐχὶ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην; 137 ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν ὁ πρὸ αὐτοῦ εἰρηκῶς, ὅτι ἀπ' οὗ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ταῦτα γίνεται, καὶ ἐνεκάλει αὐτῷ ὡς τὰ σαφῆ καὶ δηλὰ ἀγνοοῦντι, «εἶπες», φησὶν, «ὅτι γίνεται ταῦτα· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία, ὥστε μηδεὶς νομιζέτω εἰδέναι τὸν ἀπόρρητον τοῦ θεοῦ λόγον, καθ' ὃν ἅπαντα γίνεται. εἶπε γάρ μοι· ἐκεῖνοι οὐκ ἀσεβεῖς; διὰ τί οὐ κολάζονται; ἀλλ' ὁ μὲν ἐν λιμῷ, ὁ δὲ ἐν πλούτῳ τῆς αὐτῆς οὐσῆς τῆς πονηρίας.» εἶτά φησιν· 21,22b αὐτὸς δὲ σοφὸς διακρινεῖ. 21,23a οὗτος ἀποθανεῖται ἐν κράτει ἀφροσύνης αὐτοῦ, 23b ἄλλος δὲ εὐπαθῶν καὶ εὐθηνῶν· 21,24a τὰ δὲ ἔγκατα αὐτοῦ πλήρης στέατος, 24b ὁ δὲ μυελὸς αὐτοῦ διαχεῖται. 21,25a ὁ δὲ γε τελευτᾷ πικρία ψυχῆς 25b οὐ φαγῶν οὐδὲν ἀγαθόν· 21,26a ὁμοθυμαδὸν δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐπὶ γῆς κοιμῶνται, 26b σαπρία δὲ αὐτοῦ ἐκάλυψεν ἐπὶ γῆς. 21,27 ὥστε οἶδα ὑμᾶς, φησὶν, ὅτι τόλμη ἐπίκεισθέ μοι, 21,28a ὥστε ἐρεῖτε· ποῦ ἐστιν οἶκος ἄρχοντος 28b καὶ ποῦ ἐστι σκέπη τῶν σκηνωμάτων τῶν ἀσεβῶν; «οὐκ ἀπὸ λογισμῶν», φησὶν, «συνετῶν οὐδὲ ἀπὸ διανοίας ὀρθῆς ἐπὶ ταῦτα ἐξετάζειν ὑμᾶς ἐχρῆν; οὐκ ἄρα παρακαλέσαι ἤλθετε.»

21,29a ἐρωτήσατε παραπορευομένους ὁδόν, 29b καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ ἀπαλλοτριωθήσεται, 21,30a ὅτι εἰς ἡμέραν ἀπωλείας κουφίζεται ὁ πονηρὸς 30b καὶ εἰς ἡμέραν ὀργῆς αὐτοῦ ἀπαχθήσεται. 21,31a τίς ἀπαγγελεῖ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ὀργήν; 31b καὶ αὐτὸς ἐποίησεν, τίς ἀνταποδώσει αὐτῷ; 21,32a καὶ αὐτὸς εἰς τάφους ἀπηνέχθη 32b καὶ ἐπὶ σορῶ ἠγρύπνησεν. 21,33a ἐγλυκάνθη 138 σαν αὐτῷ χάλικες χειμάρρου, 33b καὶ ὀπίσω αὐτοῦ πᾶς ἄνθρωπος ἀπελεύσεται 33c καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀναρίθμητοι. 21,34a πῶς δέ με παρακαλεῖτε κενά; 34b τὸ δὲ ἀφ' ὑμῶν καταπαῦσαί με οὐδέν.

22,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΕΛΙΦΑΖ Ο ΘΑΙΜΑΝΙΤΗΣ ΛΕΓΕΙ· 22,2 πότερον οὐχὶ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην; καὶ οὗτος τοῦτο ὠμολόγησεν ἠττηθεῖς. εἶτα, ἐπειδὴ ἐκ τῶν εἰρημένων συνήγето τὸ μὴ εἶναι ἀσεβῆ τὸν Ἰὼβ μηδὲ δεῖν ἀπὸ τῶν τιμωριῶν τοὺς τρόπους στοχάζεσθαι .... ὄρα, πῶς κακούργως ταύτη σχεδὸν καὶ τὴν πρόνοιαν ἀναιρεῖ· 22,3a τί γὰρ μέλει τῷ κυρίῳ, ἐὰν σὺ ἦς ἄμεμπτος τοῖς ἔργοις; τουτέστιν· οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν θεόν. 22,3b ἡ ὠφέλεια αὐτῷ, ὅτι ἀπλώσεις τὴν ὁδόν σου; «μὴ γάρ τι εἰς τὴν αὐτοῦ συντελεῖ τοῦτο ὠφέλειαν;» φησίν. ἐπειδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω ἔλεγεν, ὅτι «ὁ θεὸς ταῦτα ἐποίησε καὶ δι' αὐτὸν πάσχω», θέλει δεῖξαι, ὅτι οὐ παρὰ τοῦ θεοῦ. 22,4a ἡ λόγον σου ποιούμενος, φησίν, ἐλέγξει σε 4b καὶ συνεισελεύσεται σοι εἰς κρίσιν; «μάλιστα μὲν οὖν, εἰ καὶ δίκαιος ἦς, οὐδὲν αὐτῷ μέλει οὐδ' ἔχει σου λόγον.» τουτέστιν· οὐ πολλῆς τῷ θεῷ τοῦτο σπουδῆς ἄξιον. «πλὴν εἰ καὶ ἐβούλετό σε κρῖναι, πολλὰ ἂν εὗρεν ἁμαρτήματα, εἴ γε δικαίως ἤθελε μετὰ σοῦ κριθῆναι.» εἶτα καταλέγει τὰ ἁμαρτήματα· 22,5a πότερον οὐχὶ ἡ κακία σου ἐστὶ πολλή, 5b ἀναρίθμητοι δέ σου αἱ ἁμαρτίαι; 22,6a ἠνεχύραζες γὰρ τοὺς ἀδελφούς σου διὰ κενῆς, 6b ἀμφιάσιν δὲ γυμνῶν ἀφείλου, 139 22,7a οὐδὲ ὕδωρ διψῶντας ἐπότισας, 7b ἀλλὰ πεινῶντας ἐστέρησας ψωμῶν. 22,8a ἐθαύμασας δέ τινων πρόσωπα, 8b ἐκοίμισας δὲ πτωχοὺς ἐπὶ γῆς· 22,9a χήρας δὲ ἐξαπέστειλας κενὰς 9b καὶ ὀρφανοὺς ἐκάκωσας. 22,10a τοιγαροῦν ἐκύκλωσάν σε παγίδες, 10b καὶ ἐσπούδασέ σε πόλεμος ἐξαίσιος. καὶ πόθεν; «ὅτι κολάζη», φησίν. 22,11a τὸ φῶς σοι εἰς σκότος ἀπέβη, 11b κοιμηθέντα δέ σε ὕδωρ ἐκάλυψεν. τουτέστιν· «ἐν ἐρημίᾳ καὶ αἶθριος ἀλήτης καὶ φυγὰς ἀνέστιος γέγονας.» 22,12a μὴ ὁ τὰ ὑψηλὰ ναίων οὐκ ἐφορᾷ, 12b τοὺς δὲ ὕβρει φερομένους ἐταπεινώσεν; 22,13a καὶ εἶπας· τί ἔγνω ὁ ἰσχυρὸς; 13b ἢ κατὰ τοῦ γνώφου κρίνει; 22,14a νεφέλη ἀποκρυφῆ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὄραθήσεται 14b καὶ γῦρον οὐρανοῦ διαπορεύεται. 22,15a μὴ τρίβον αἰώνιον φυλάξεις, 15b ἦν ἐπάτησαν ἄνδρες δίκαιοι, 22,16a οἱ συνελήφθησαν ἄωροι; 16b ποταμὸς ἐπιρρέων οἱ θεμέλιοι αὐτῶν, 22,17a οἱ λέγοντες· τί ποιήσει ἡμῖν ὁ κύριος 17b ἢ τί ἐπάξει ἡμῖν ὁ παντοκράτωρ; 22,18a ὁ δὲ ἐνέπλησε τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀγαθῶν, 18b βουλή δὲ ἀσεβῶν πόρρω αὐτοῦ. 22,19a ἰδόντες δὲ οἱ δίκαιοι ἐγάλασαν, 19b ἄμεμπτος δὲ ἐμυκτήρισεν αὐτούς. 22,20a εἰ μὴ ἠφανίσθη ἡ ὑπόστασις αὐτῶν, 20b καὶ τὸ κατάλειμμα αὐτῶν καταφάγεται πῦρ. 22,21a γενοῦ δὲ σκληρός, ἐὰν ὑπομείνης; 21b ἢ ὁ καρπὸς σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς. 22,22a ἐκλαβε δέ, φησίν, ἐκ στόματος αὐτοῦ ἰσηγορίαν σὺν ἐξομολογήσει 22b καὶ ἀνάλαβε τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ σου. τουτέστιν· «ἐναντίον αὐτοῦ ἀντίλεξον, ἐὰν ὑπομείνης.» οὐδαμῶς. 22,23a ἐὰν δὲ ἐπιστραφῆς καὶ ταπεινώσης σεαυτὸν ἐναντι κυρίου 23b καὶ πόρρω ποιήσης ἀπὸ διαίτης σου 140 τὸ ἄδικον, 22,24a θήσεις ἐπὶ χῶματι ἐν πέτρα 24b καὶ ὡς πέτρα χειμάρρου Σωφεῖρ. 22,25a ἔσται σοι βοηθὸς ὁ παντοκράτωρ ἀπὸ ἐχθρῶν, 25b καθαρὸν δὲ ἀποδώσει σε ὡσπερ ἀργύριον πεπυρωμένον. 22,26a εἶτα ἐν παρρησίᾳ ἔση ἐναντι κυρίου 26b ἀναβλέψας εἰς οὐρανὸν ἰλαρῶς. 22,27a εὐξαμένου δέ σου πρὸς αὐτὸν εἰσακούσεταιί σου, 27b δώσει δὲ τὰς εὐχὰς σου ἀποδοῦναι. 22,28a ἀποκαταστήσει δέ σοι δίαιταν δικαιοσύνης, 28b ἐπὶ δὲ ὁδοῖς σου ἔσται φέγγος, 22,29a

ὅτι ἔταπεινώσας σεαυτόν. καὶ ἔρεῖς ὑπερηφανευσάμην, 29b καὶ κύφοντα ὀφθαλμοῖς σώσει· 22,30a ῥύσεται δὲ ἀθῶον, 30b καὶ διασώθητι ἐν καθαραῖς χερσί σου.

23,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 23,2a καὶ δὴ οἶδα, ὅτι ἐκ χειρῶν μου ἡ ἔλεγχξις ἐστίν. τουτέστιν· «τὸν κατήγορον μετ' ἑμαυτοῦ περιφέρω· τὸν ἔλεγχον, τὴν ἀπόδειξιν τῶν κακῶν οἴκοθεν ἔχω.» 23,2b ἡ χεὶρ αὐτοῦ βαρεῖα γέγονεν ἐπ' ἑμοί, στενάζω δὲ ἐπ' ἑμαυτόν. «εἶθε ἐνήν», φησὶν, «παραυτὰ τῶν τιμωριῶν τὴν ψῆφον φέρεσθαι ἢ εὐρεῖν αὐτόν. εἶθε ἐνήν δικάσασθαι», φησὶν, «καὶ ἐντυχεῖν αὐτῷ καὶ μαθεῖν, τίνα ἦν, ἃ ἔμελλέ μοι πρὸς ταῦτα ἔρεῖν, ἃ ἔμελλε λέγειν.» ὄρα, πῶς ἐπέτυχεν, ὅπερ ἠύχετο· τοῦτο γὰρ ἔσχατον γέγονεν ἐν τῷ βιβλίῳ. «ἤθελον μαθεῖν, τί μοι ἔμελλεν ἔρεῖν καὶ εἰ ἔμελλε με ὁμοίως κολάζειν.» ταῦτα δὲ εἶπεν οὐχ ὡς καταγινώσκων ἀδικίαν. 23,3a τίς ἂν γνῶη, ὅτι εὐροίμι αὐτόν 3b καὶ ἔλθοιμι εἰς τέλος; 23,4a εἴποιμι δὲ ἑμαυτοῦ κρίμα, 4b τὸ δὲ στόμα μου 141 ἐμπλήσισαι ἐλέγχου. 23,5a γνοίην δὲ ῥήματα, ἃ μοι ἔρεῖ, 5b αἰσθοίμην δέ, τίνα μοι ἀπαγγελεῖ, 23,6a καὶ εἰ πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελεύεσται μοι 6b καὶ εἰ ἐν ἀπειλῇ οὐ χρήσεται μοι. «καὶ γάρ, εἰ πολλῇ ἰσχύϊ χρήσεται μοι καὶ ἀπειλῇ, ἀλλ' ὅμως οἶδα, ὅτι ἀλήθεια παρ' αὐτῷ ἐστίν.» 23,7a ἀλήθεια γὰρ καὶ ἔλεγχος παρ' αὐτῷ· 7b ἐξαγάγοι δὲ εἰς τέλος τὸ κρίμα. τοῦτο ἠύξατο, τοῦτο ἐστίν ὃ φησὶν· «ὥστε πέρας ἐπιτεθῆναί μοι τοῖς δεινοῖς.» εἶτά φησιν, ὅτι «ταῦτα ἤθελον γενέσθαι, ὥστε ἀποθανεῖν οὐχ ὡς νῦν μέλλοντος αὐτοῦ κρίνειν». 23,8a ἐὰν γὰρ πορευθῶ εἰς τὰ πρῶτα, οὐκέτι εἰμί, 8b τὰ δὲ ἐπ' ἐσχάτοις τί οἶδα αὐτόν; 23,9a ἀριστερὰ ποιήσαντος αὐτοῦ καὶ οὐ κατέσχον, 9b περιβαλεῖ δεξιὰ καὶ οὐκ ὄψομαι. 23,10a οἶδε γὰρ ἤδη ὁδόν μου αὐτὸς 10b καὶ διέκρινέ με ὡςπερ χρυσίον. 23,11a ἐξελεύσομαι δὲ ἐν ἐντάλασιν αὐτοῦ· 11b ὁδοὺς γὰρ αὐτοῦ ἐφύλαξα καὶ οὐ μὴ ἐκλίπω. 23,12a ἀπὸ ἐντολῶν αὐτοῦ οὐ μὴ παρέλθω, ἵνα μὴ ἀποθάνω. «οἶδεν», φησὶν, «τὴν ὁδόν μου καὶ ὅτι ἐσπούδασα ἀεὶ ὑπακούειν αὐτῷ. ἀλλὰ τίς, ὅταν κρίνη, ἀντρεῖ αὐτῷ;» 23,12b ἐν δὲ κόλπῳ μου, φησὶν, ἔκρυψα ῥήματα αὐτοῦ. 23,13a εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἔκρινεν οὕτω, τίς ἐστίν ὁ ἀντερῶν αὐτῷ; 13b ὁ γὰρ αὐτὸς ἠθέλησεν, καὶ ἐποίησεν. 23,15a διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῷ ἐσπουδάκειν, 15b νουθετούμενος δὲ ἐφρόντισα αὐτοῦ. 15c ἐπὶ τούτῳ ἐπὶ προσώπου αὐτοῦ κατασπουδασθῶ, 15d κατανοήσω καὶ πτοηθήσομαι ἐξ αὐτοῦ. «οὐχ ἤμαρτον», φησὶν, «καὶ τί τοῦτο;» οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπὸ τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἐξουσίας ἔξεστι κολάζειν θεῶ, ἀλλὰ καὶ τούτων χωρὶς, τῶν ἀμαρτημάτων λέγω. 142 23,16a κύριός μου ἐμαλάκυνε τὴν καρδίαν, 16b ὁ δὲ παντοκράτωρ ἐσπούδασεν ἐπ' ἐμέ. 23,17a οὐ γὰρ ἤδριν, ὅτι ἐπελεύεσται μοι γνόφος, 17b πρόσωπον δέ μου καλύψει σκότος. «οὐ κατὰ ἀκολουθίαν ἀνθρωπίνην γέγονε τοῦτο», φησὶν, «ἀπροσδόκητον τὸ κακόν. στοχάζομαι τῆς τοῦ θεοῦ χειρὸς εἶναι τὴν πληγὴν.» καὶ καλῶς εἶπεν· πρὸ προσώπου μου. οὐ γὰρ κοινὸν τὸ σκότος ἐστίν, ἀλλὰ τῆς ἀθυμίας ἐστίν. εἶτα πάλιν ὁμοίως ἀπορεῖ καὶ φησὶν· «διὰ τί ἀσεβεῖς εὐπραγοῦσιν;»

24,1 διὰ τί δέ, φησὶν, κύριε, ἔλαθον ὥρας 24,2a ἀσεβεῖς ἄνδρες; ὄριον δὲ ὑπερέβησαν 2b καὶ ποιμνιον σὺν ποιμένι ἤρπασαν. 24,3a ὑποζύγιον δὲ ὀρφανῶν ἀπήγαγον 3b καὶ βοῦν χήρας ἠνεχύρασαν. 24,4a ἐξέκλιναν δὲ ἀδυνάτους ἐξ ὁδοῦ δικαίας, 4b ὁμοθυμαδὸν δὲ ἐκρύβησαν πραεῖς γῆς· 24,5a καὶ ἀπέβησαν ὡςπερ ὄνοι ἐν ἀγρῷ 5b ὑπὲρ ἑμοῦ ἐξεληθόντες τῇ ἑαυτῶν πράξει. 24,6a ἀγρὸν πρὸ ὥρας οὐκ αὐτῶν ὄντα ἐθέρισαν, 24,5c ἠδύνθη δὲ αὐτῶν ἄρτος εἰς νεωτέρους. 24,6b ἀδύνατοι δὲ ἀσεβῶν ἀμπελώνας ἀσιτὶ καὶ ἀμισθὶ εἰργάσαντο. 24,7a γυμνοὺς πολλοὺς ἐκοίμισαν ἄνευ ἱματίων, 7b ἀμφίασιν δὲ ψυχῆς αὐτῶν ἀφείλοντο. 24,8a ἀπὸ ψεκάδων ὀρέων ὑγραίνονται 8b καὶ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σκέπην πέτραν περιεβάλλοντο. ὡςπερ γὰρ τοῦτο ἀπορίας ἐστίν, διὰ τί ὁ μὲν ἀδίκως πάσχει τοιαῦτα, οὕτω κάκεῖνα, ὡς

ἐκατέρωθεν θορυβεῖσθαι καὶ ταραττεσθαι εἰκός. ἀπέβησαν δέ, φησίν, ὡσπερ ὄνοι ἐν ἄγρῳ. τουτέστιν· πάντων κατεφρόνησαν, πάντων κατεγέλασαν, οὐδείς αὐτοὺς ἀδικεῖ οὐδὲ κακῶς ποιεῖ. 143 αὐτὸς δὲ οὐπω ἐπισκοπὴν πεποιήται τούτων, ὥστε ποιήσει μετὰ ταῦτα καὶ ἐξετάσει τὰ πεπλημμελημένα αὐτοῖς καὶ οὐ παρόψεται. 24,9a ἤρπασαν δέ, φησίν, ὄρφανὸν ἀπὸ μαστοῦ 9b καὶ ἐκπεπτωκότα ἐταπείνωσαν. 24,10a γυμνοὺς ἐκοίμισαν ἀδίκως, 10b πεινῶντων δὲ τὸν ψωμὸν ἀφείλοντο. 24,11a ἐν σκοτεινοῖς ἐνήδρευσαν ἀδίκως, 11b ὁδὸν δικαίων οὐκ ἤδειςαν. 24,12a ἐκ πόλεως καὶ ἐξ οἴκων ἰδίων ἐξέβαλον αὐτοὺς, 12b ψυχαὶ δὲ νηπίων ἐστέναξαν μεγάλως. 12c αὐτὸς δὲ διὰ τί τούτων ἐπισκοπὴν οὐ πεποιήται; 24,13a ἔτι ὄντων αὐτῶν ἐπὶ γῆς καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν, 13b ὁδὸν δὲ δικαιοσύνης οὐκ ἤδειςαν, 13c οὐδὲ ἐπορεύθησαν ἀτραποὺς αὐτῆς. 24,14a γνοὺς δὲ αὐτῶν τὰ ἔργα παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς σκότος. τουτέστιν· μαθὼν τὰ ἔργα, ἢ ὅτι ἐξετάσας καὶ βασανίσας, τουτέστιν· γνοὺς. 24,14b καὶ νυκτός, φησίν, ἔσται ὡς κλέπτῃς. 24,15a καὶ ὀφθαλμὸς μοιχοῦ ἐφύλαξε σκότος 15b λέγων· οὐ προσνοήσει με ὀφθαλμὸς, 15c καὶ ἀποκρυβὴν πρὸ προσώπου σου ἔθετο. 24,16a διώρυξεν ἐν σκότει οἰκίας. 16b ἡμέρας δὲ ἐσφράγισαν ἑαυτοὺς, 16c οὐκ ἐπέγνωσαν φῶς, 24,17a ὅτι ὁμοθυμαδὸν πρῶι αὐτοῖς σκιά θανάτου, 17b ὅτι ἐπιγνώσεται ταραχὰς σκιά θανάτου. 24,18a ἐλαφρὸς ἐστὶν ἐπὶ προσώπου ὕδατος· 18b καταραθεῖ ἢ μερὶς αὐτῶν. 24,19a ἀναφανεῖ δὲ τὰ φυτὰ αὐτῶν ἐπὶ γῆς ξηρὰ· 19b ἀγκαλίδα γὰρ ὄρφανοῦ ἤρπασαν. 24,20a εἶτα ἐμνήσθη αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία, 20b καὶ ὡσπερ ὁμίχλη δρόσου ἀφανῆς ἐγένετο. 20c ἀποδοθεῖ αὐτῷ καθὰ ἔπραξεν, 20d συντριβεῖ δὲ πᾶς ἄδικος ἴσα ξύλῳ ἀνιάτῳ. 24,21a στεῖραν οὐκ ἐποίκτειραν 21b οὐδὲ γύναιον ἠλέησαν. 24,22a θυμῷ δὲ κατέστρεψαν ἀδυνάτους. 22b ἀναστὰς τοιγαροῦν οὐ μὴ πιστεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. 24,23 μαλακισθεῖς δὲ μὴ ἐλπίζέτω ὑγιᾶναι, ἀλλὰ πεσεῖται νόσῳ. 24,24a πολλοὺς 144 γὰρ ἐκάκωσεν τὸ ὕψωμα αὐτοῦ. 24b ἐμαράνθη δὲ ὡσπερ χλόη ἐν καύματι 24c ἢ ὡσπερ στάχυς αὐτόματος πεσῶν ἀπὸ καλάμης. 24,25a εἰ δὲ μή, τίς ἐστὶν ὁ φάμενός με ψευδῆ λέγειν 25b καὶ θήσει εἰς οὐδὲν τὰ ῥήματά μου;

25,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΒΑΛΛΑΔ Ο ΣΑΥΧΙΤΗΣ ΛΕΓΕΙ· 25,2a τί γάρ ἐστι προοίμιον ἢ φόβος παρ' αὐτοῦ; τουτέστιν· πάντα φόβου γέμει καὶ τρόμου, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὃς δυνήσεται τὴν χεῖρα διαφυγεῖν ἐκείνην. 25,2b ὁ ποιῶν, φησίν, τὴν σύμπασαν ἐν ὑψίστῳ ἐστίν. 25,3a μὴ γὰρ τις ὑπολάβοι, ὅτι ἔστι παρέλκυσις πειραταῖς; 3b ἐπὶ τίνας δὲ αὐτῶν οὐκ ἐπελεύσεται ἔνεδρα παρ' αὐτοῦ; 25,4a πῶς γὰρ ἔσται βροτὸς δίκαιος ἔναντι κυρίου; 4b ἢ τίς ἂν ἀποκαθαρίσαι ἑαυτὸν γεννητὸς γυναικῶν; ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν· οὐπω ἐπισκοπὴν αὐτοῦ πεποιήται, «ναί», φησίν, «οὐκ ἔστι παρέλκυσις ἀνδράσι πειραταῖς.» καὶ μὴν τούναντίον τῶν συμβαινόντων φησίν· ἔστι γὰρ παρέλκυσις, ἀλλ' ὥστε ἐναντιωθῆναι τῷ Ἰὼβ ταῦτά φησιν οὗτος. πῶς γὰρ ἔσται βροτὸς δίκαιος ἔναντι κυρίου; ὅτι, πᾶσα ἀνάγκη, κολάζεται. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἰὼβ ἔλεγεν, ὅτι «ἐβουλόμην ἐλθεῖν εἰς κρίσιν· εἰ καὶ μὴ ἤμαρτον, ἀλλ' ὅμως κολάζομαι», πρὸς τοῦτο οὕτως φησιν, ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις. «πῶς γὰρ ἔσται δυνατὸν τοῦτο», φησίν, «δίκαιον ἕνα εἶναι καθόλου; ὥστε περιττῶς ζητεῖς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐξέτασιν.» 25,4c οὐρανός, φησίν, οὐ καθαρός. 25,5a ὁ λέγων τῷ ἠλίῳ μὴ ἀνατέλλειν καὶ οὐκ ἀνατέλλει, 5a σελήνην δὲ συντάσσει, καὶ οὐκ ἐπιφάυσκει, 5b ἄστρα δὲ οὐκ ἄμεμπα ἐναντίον αὐτοῦ. 25,6a ἕα δέ, πᾶς ἄνθρωπος σαπρία 6b καὶ υἱὸς ἀνθρώπου σκώληξ. 145

26,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ· 26,2a τίني πρόσκεισαι ἢ τίني μέλλεις βοθηεῖν; 2b πότερον οὐχ ᾧ πολλὴ ἰσχύς καὶ ὁ βραχίων κραταιός ἐστιν; 26,3a τίني συμβεβούλευσαι; οὐχ ᾧ ἢ πᾶσα σοφία; 3b ἢ τίني ἐπακολουθεῖς; οὐχ ᾧ μεγίστη

δύναμις; 26,4a τίνι ἀπήγγειλας ῥήματα; 4b πνοὴ δὲ τίνος ἐστὶν ἢ ἐξελθοῦσα ἐκ σοῦ; τουτέστιν· «οὐδὲ ἐγὼ ἐγκαλῶ, ὅτι τοῦ θεοῦ τὸ μέρος ἀνεδέξω· καὶ γὰρ οὕτως ἔδει. οὐ μὴν ἐμὲ καταδικάζειν ἐχρῆν.» καὶ γὰρ ἔστι καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λόγον εἶπειν καὶ τοῦτον μὴ ἀφείναι γενέσθαι ἐγκλήμασιν ὑπεύθυνον. 26,5a μὴ γίγαντες μαιωθήσονται 5b ὑποκάτωθεν ὕδατος καὶ γειτόνων αὐτοῦ; 26,6a γυμνὸς ὁ ἄδης ἐνώπιον αὐτοῦ 6b καὶ οὐκ ἔστι περιβόλαιον τῇ ἀπωλείᾳ. 26,7a ἐκτείνων βορέαν ἐπ' οὐδενί, 7b κρεμνῶν γῆν ἐπ' οὐδενός, 26,8a δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις αὐτοῦ, 8b καὶ οὐκ ἐρράγη νέφος ὑποκάτωθεν αὐτοῦ. 26,9a ὁ κρατῶν πρόσωπον θρόνου, 9b σκέπων ἐπ' αὐτὸν νέφος αὐτοῦ. 26,10a πρόσταγμα ἐγύρωσεν ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος 10b μέχρι συντελείας φωτὸς μετὰ σκότους. 26,11a στῦλοι οὐρανοῦ ἐπετάσθησαν 11b καὶ ἐξέστησαν ἀπὸ τῆς ἐπιτιμήσεως αὐτοῦ. 26,12a ἰσχύι ἑαυτοῦ κατέπαυσεν θάλασσαν, 12b ἐπιστήμη δὲ ἔστρωσε τὸ κῆτος. 26,13a κλειθρὰ τε οὐρανοῦ δεδοίκεισαν αὐτόν, 13b προστάγματι δὲ ἐθανάτωσε δράκοντα ἀποστάτην. 26,14a ἰδοὺ ταῦτα μέρη ὁδοῦ αὐτοῦ, 14b καὶ ἐπὶ ἰκμάδα λόγου ἀκουσόμεθα ἐν αὐτῷ. 14c σθένος δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν ὁπότε ποιήσει;

27,1 ΕΤΙ ΔΕ ΠΡΟΣΘΕΙΣ ΙΩΒ ΕΙΠΕΝ ΤΩΙ ΠΡΟΟΙΜΙΩΙ· 27,2a ζῆ κύριος, ὃς οὕτω με κέκρικεν, 2b καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ πικράνας μου τὴν ψυχὴν· 27,3a ἦ μὴν ἔτι τῆς πνοῆς μου ἐνούσης ἐν ἐμοί, 3b πνεῦμα δὲ θεῖον ἔτι περι146 ὄν ἐν ῥίνι μου, 27,4a οὐ μὴ λαλήσῃ, φησὶν, τὰ χεῖλη μου ἄνομα 4b οὐδὲ ἡ ψυχὴ μου μελετήσῃ ἄδικα. τουτέστιν· «ἐπὶ τῆς αὐτῆς στήσομαι ψήφου. οὐδεὶς με παρατρέψαι δυνήσεται, οὐδεὶς ἐκκροῦσαι, οὐδεὶς ἀπαγαγεῖν τοῦ προκειμένου.» 27,5a μὴ μοι εἶη δικαίους ὑμᾶς ἀποφῆναι, ἕως ἂν ἀποθάνω. τουτέστιν· «οὐ κατηγορήσω ἑμαυτοῦ οὐδὲ μεταθήσομαι· κὰν μυρία λέγητε, οὐ προήσομαι τὴν ψῆφον.» 27,5b οὐ γὰρ ἀπαλλάξω τὴν ἀκακίαν μου ἀπ' ἐμοῦ, 27,6a δικαιοσύνη δὲ προσέχων οὐ μὴ προῶμαι. 6b οὐ γὰρ σύννοδα ἑμαυτῷ ἄτοπα πράξας. ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι «ὁ ἀδικῶν οὐκ ἔχει παρρησίαν οὐδὲ φθέγγασθαι οὐδὲ εἶπειν ταῦτα ἅπερ ἐγὼ νῦν, ἀλλ' ἀφήρηται καὶ ἐπεστόμισται· ἐγὼ δὲ τοῦτο οὐκ ἔπαθον, ἀλλὰ λέγω καὶ ἀντιλέγω, οἱ δὲ ἄδικοι οὐχ οὕτως.» 27,7a οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ εἶησαν οἱ ἐχθροί μου, φησὶν, ὥσπερ ἡ καταστροφή τῶν ἀσεβῶν 7b καὶ οἱ ἐπ' ἐμὲ ἐπανιστάμενοι ὥσπερ ἡ ἀπώλεια τῶν παρανόμων. «ἀπόλοιτο», φησὶν, «οἱ ἐχθροί μου· συκοφαντοῦσι γὰρ με.» 27,8a ναὶ μὴν· τίς γὰρ ἐστὶν ἔτι ἐλπίς ἀσεβεῖ, ὅτι ἐπέχει; 8b μὴ πεπορθῶς ἐπὶ κύριον, εἰ ἄρα σωθήσεται 27,9a ἦ τὴν δέησιν αὐτοῦ ἀκούσῃ ὁ θεός; 9b ἐπελθούσης δὲ ἀνάγκης 27,10a μὴ ἔχειν τινὰ παρρησίαν ἐναντίον αὐτοῦ 10b ἢ πῶς ἐπικαλεσαμένου αὐτοῦ εἰσακούσεται αὐτοῦ; τίς γὰρ, φησὶν, ἐστὶν ἔτι ἐλπίς ἀσεβεῖ, ὅτι ἐπέχει; «καθάπερ ἐγώ», φησὶν, «προσδοκῶ σώζεσθαι καὶ διαφεύξεσθαι τὸν κίνδυνον τοῦτον. ἐγὼ λέγω», φησὶν. 27,11a ἀλλὰ δὴ ἀναγγελῶ ὑμῖν, τί ἐστὶν ἐν χειρὶ κυρί147 ου· 11b ἅ ἐστι παρὰ τῷ παντοκράτορι, οὐ ψεύσομαι. τουτέστιν· "τί πράττει, τί οἰκονομεῖ αἰεὶ, τί ἔργον αὐτῷ". 27,12a ἰδοὺ δὴ πάντες ὑμεῖς ἐωράκατε, 12b διότι κενὰ κενοῖς ἐπιβάλλετε. 27,13a αὕτη ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ κυρίου, 13b ὀργὴ δὲ δυναστῶν ἐλεύσεται παρὰ παντοκράτορος ἐπ' αὐτούς. «τοῦτο ἔργον αὐτῷ», φησὶν, «τοὺς ἀσεβεῖς ἀπολλύναι· οἶδα γὰρ τοῦτο κάγώ.» διὰ τοῦτο γὰρ πανταχοῦ τοῦτο τίθησιν, ὅτι τοὺς πονηροὺς κολάζει, ἵνα μὴ νομίζωσιν, ὅτι ἀδικίαν τινὰ καταγινώσκει τοῦ θεοῦ. 27,14a ἐὰν πολλοὶ γένωνται, φησὶν, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἔσσονται· 14b ἐὰν δὲ καὶ ἀνδρυνθῶσιν, προσαιτήσουσιν, 27,15a οἱ δὲ περιόντες αὐτῶν κακῷ θανάτῳ τελευτήσουσιν, 15b καὶ χήρας αὐτῶν οὐθεὶς ἐλεήσει. 27,16a ἐὰν δὲ συναγάγῃ ὥσπερ γῆν ἀργύριον, 16b ἴσα δὲ πηλῷ χρυσίον ἐτοιμάσῃ, 27,17a ταῦτα πάντα δίκαιοι περιποιήσονται, 17b τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ ἀληθινοὶ καθέξουσιν. 27,18 ἀπέβη δὲ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὥσπερ σῆτες καὶ ὥσπερ ἀράχνη ὁ πλοῦτος αὐτοῦ. 27,19a πλούσιος

κοιμηθείς οὐ προσθήσει, 19b ὀφθαλμούς αὐτοῦ διήνοιξε καὶ οὐκ ἔστιν. 27,20a κοιμηθέντι συναντήσουσιν αὐτῷ ὡς περ ὕδωρ ὀδύνας, 20b νυκτὶ δὲ ὑφείλατο αὐτὸν γνόφος. 27,21a ἀναλήψεται αὐτὸν καύσων, καὶ ἀπελεύσεται, 21b καὶ λικμήσει αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ 27,22a καὶ ἀπορρίψει αὐτὸν καὶ οὐ φείσεται· 22b ἐκ χειρὸς αὐτοῦ φυγῆ φεύξεται. 27,23a κροτήσει ἐπ' αὐτὸν χεῖρας αὐτοῦ 23b καὶ συριεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

28,1a ἔστι γάρ, φησὶν, ἀργυρίῳ τόπος, ὅθεν γίνεται, 1b τόπος δὲ χρυσίῳ, ὅθεν διηθεῖται. 28,2a σίδηρος μὲν γάρ ἐκ γῆς γίνεται, 2b χαλκὸς δὲ ἴσα λίθῳ λατομεῖται. 28,3a τάξιν, φησὶν, ἔθετο σκότει, 3b καιρῶν πέρας αὐτὸς ἐξακριβάζεται. ἦτοι τοῦτό φησιν, ὅτι ὁ ἐν τοῖς τυχοῦσι τάξιν ὀρίσας πολλῶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις προνοεῖ καὶ μέλει τῶν πραγμάτων αὐτῷ· οὐδὲν ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ παρέρχεται. ἢ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα δηλὰ ἐστίν, ἢ δὲ οἰκονομία ἄδηλος τοῦ θεοῦ. ἀργύριον μὲν γάρ καὶ χαλκὸς τόπον ἔχει, τῆς δὲ σοφίας τόπον οὐδεὶς ἔγνω, ἀλλ' αὐτὸς μόνος οἶδε τὴν σοφίαν. ἀνθρώποις δὲ εἶπεν, ὅτι ἡ θεοσεβεία ἐστὶ σοφία καὶ τὸ καλὰ πράττειν ἐπιστήμη. τάξιν ἔθετο σκότει, φησὶν. καλῶς εἶπε τάξιν. οἶδε παραχωρεῖν καὶ ὑπεξίστασθαι. τίς ἀπελαύνει τὸν ζόφον ἐκεῖνον; πόθεν εὐταξία τοιαύτη ἐν πράγματι τοιοῦτω; εἶτα τὴν δύναμιν, εἶτα τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγεῖται πείθων μὴ θέλειν ἀπαιτεῖν αὐτὸν εὐθύνας. «διὰ τί σκότος», φησὶν, «μὴ ἴσμεν. πάντα δύναται, πάντα σοφῶς ποιεῖ.» εἶτα πολλὰ τὰ μεταξὺ εἰπὼν φησιν· 28,28a ἰδοὺ ἡ θεοσεβεία ἐστὶ σοφία, 28b τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστὶν ἐπιστήμη. οὐδὲν ταύτης τῆς τέχνης ἴσον, οὐδὲν ταύτης τῆς σοφίας δυνατώτερον. ἀρχὴ σοφίας φόβος κυρίου, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιούσι αὐτήν. τοῦτό ἐστὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν, τοῦτο ἡ μέγιστη σοφία, τὸ θεοσεβεῖν, οὐ τὸ περιεργάζεσθαι καὶ ψήφους τιθέναι καὶ εὐθύνας ἀπαιτεῖν τῶν γινομένων. μὴ δὴ ἐτέραν νομίζετε σοφίαν εὐρίσκειν. 149

29,1 ΠΡΟΣΘΕΙΣ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ ΤΩ ΠΡΟΟΙΜΙΩ· 29,2a τίς ἄν με θεῖη μῆνα κατὰ μῆνα ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν; τί ἐστίν· προσθεῖς τῷ προοιμίῳ; οὐ τελειοῖ τοὺς λόγους, ἀλλὰ εἰς ἀρχὴν πάλιν ἀνήγαγε μὴ συγχωρῶν διακόπτειν ἐκεῖνοις μηδὲ εἰς ἀντιλογίαν καθιέναι. τί οὖν φησιν; «ἐβουλόμην γίνεσθαι μῆνα ἐπὶ τῆς εὐπραγίας τῆς παλαιᾶς, ὥστε ὑμῶν ἐμφράξαι τὰ στόματα, ὥστε δειχθῆναι, τίς ἤμην.» μῆνα ἕνα κατὰ μῆνα ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν. οὐδὲν μέγα ἐζήτησεν, τριάκοντα ἡμέρας μόνον γενέσθαι ἐπὶ τῶν προτέρων ἀγαθῶν καὶ τῆς εὐθηνίας ἀπολαῦσαι ἐκεῖνης, ἣν οὐδεὶς οὐδέπω παραστῆσαι δύναται. εἶτα ἐπεξέρχεται τῷ λόγῳ. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἀδύνατον ἦν, κατὰ δύναμιν αὐτῷ τῷ λόγῳ παρίστησι καὶ λέγει, τίνα ἐποίησεν καὶ ἐν τίσιν ἦν τὸ πρότερον. ὅρα τὴν εὐσεβείαν τοῦ ἀνδρός· τὸ πᾶν τῷ θεῷ ἀνατίθησιν. οὐ γὰρ ἔστι τῆς ἄνωθεν ἀπεστερημένον ῥοπῆς δυνηθῆναι στήναί ποτε. 29,2a ἡμερῶν, φησὶν, 2b ὧν ὁ θεὸς ἐφύλαττέ με, 29,3a ὡς ὅτε ἠὔγει ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου, 3b ὅτε ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει, 29,4a ὅτε ἤμην ἐπιβρίθων ὁδοῖς, 4b ὅτε ὁ κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου μου, 29,5a ὅτε ἤμην ὑλώδης λίαν, 5b κύκλω δέ μου οἱ παῖδες. ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο ἐζήτησεν τὴν προτέραν εὐπραγίαν, ἵνα δειχθῆ τοῦ θεοῦ ἡ πρόνοια, δηλὸν ἐκ τοῦ λέγειν· ὅτε ὁ θεὸς ἐφύλαττέ με. εἶτα λέγει τῆς φυλακῆς αὐτοῦ τὰ τεκμήρια· ὅτε ἠὔγει, φησὶν, ὁ λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς μου. τουτέστιν· τὸ φῶς. καὶ τὸν λύχνον μου φωτιεῖς· λύχνου γὰρ ὄντως χρεῖα. τοσοῦτόν ἐστὶ τὸ σκότος τὸ παρόν, τοσαῦται τῶν πραγμάτων αἱ περιστάσεις, τῶν σωματικῶν παθῶν αἱ ἐπαναστάσεις, πονηρῶν ἀνθρώπων αἱ ἐπιβουλαί, δαι150 μόνων ἀγρίων μάχαι καὶ στάσεις, ὥστε τοῦτον αὐτὸν δεῖξαι. ὅτε ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει. ὁρᾷς, ὅτι σκότος τὰ πάντα κατέχει; καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει. ἀλλ' ὡς περ τοῦτο τὸ σκότος χρήσιμον πρὸς ἀνάπαυσιν, οὕτως ἐκεῖνο χρήσιμον ἡμῖν οὐ παρὰ τὴν

οικείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν σοφίαν τοῦ τὰ πάντα τεκτενημένου θεοῦ. ὅτε ἤμην ἐπιβρίθων ὁδοῖς. τουτέστιν· πάντοθεν τῷ καρπῷ βρίθων. ὅτε ὁ κύριος ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου μου. ὁρᾶς, ὅτι τοῦτο ἐπεθύμει, τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν πρόνοιαν δεῖξαι τοῦ θεοῦ; 29,6a ὅτε ἐχέοντό μου αἱ ὁδοὶ βουτύρῳ, 6b τὰ δὲ ὄρη μου ἐχέοντο γάλακτι. ὁρᾶς, ὅτι οὐδαμοῦ πλοῦτου μέμνηται ἀδίκου οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τοῦ χρησίμου καὶ λόγον ἔχοντος; 29,7a ὅτε ἐξεπορευόμην ὄρθριος ἐν πόλει, 7b ἐν δὲ πλατεῖαις ἐτίθετό μου ὁ δίφρος. τὴν παρρησίαν λέγει καὶ τὴν ἀξίαν τὴν προτέραν, εἶτα τὴν δόξαν. 29,8a ἰδόντες δέ με νεανίσκοι ἐκρύβησαν, 8b πρεσβῦται δὲ πάντες ἐπανέστησαν, 29,9a ἀδροὶ δὲ ἐπαύσαντο λαλοῦντες 9b δάκτυλον θέντες ἐπὶ στόματι αὐτῶν. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τούτους πλήττειν καὶ αἰνίττεσθαι ἅτε ἐπεμβαίνοντας αὐτῷ, ὅτι «πρὸ τούτου φοβερὸς ἤμην», φησὶν, «καὶ ἐπίδοξος.» 29,10a οἱ δὲ ἀκούσαντες περὶ ἐμοῦ ἐμακάρισάν με 10b καὶ γλῶσσα αὐτῶν τῷ λάρυγγι αὐτῶν ἐκολλήθη, 29,11a ὅτι οὓς ἤκουσε καὶ ἐμακάρισέ με, 11b ὀφθαλμὸς δέ με ἰδὼν ἐξέκλινεν. 29,12a διέσωσα γὰρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, 12b καὶ ὀρφανῷ, ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός, ἐβοήθησα. 151 τίνος ἔνεκεν ἐμακάριζον αὐτόν; λέγει αὐτοῦ τὰ κατορθώματα· διέσωσα γὰρ, φησὶν, πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου. ἀλλὰ πρῶτον ἀναθεὶς τῷ θεῷ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ, τότε καυχᾶται ἐν κυρίῳ. 29,13a εὐλογία ἀπολλυμένου ἐπ' ἐμὲ ἔλθοι, 13b στόμα δὲ χήρας εὐλόγησέ με. 29,14a δικαιοσύνην δὲ ἐνεδεδύκειν, 14b ἡμφιασάμην δὲ κρίμα ἴσα διπλοῖδι. 29,15a ὀφθαλμὸς ἤμην τυφλῶν, 15b πούς δὲ χωλῶν· 29,16a ἐγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων. 16b δίκην δέ, ἣν οὐκ ἤδεν, ἐξίχνιασα. 29,17a συνέτριψα μύλας ἀδίκων, 17b ἐκ δὲ μέσου ὀδόντων ἄρπαγμα ἐξήρπασα. 29,18a εἶπον· ἡλικία μου γηράσει 18b ὥσπερ στέλεχος φοίνικος, πολὺν δὲ χρόνον βιώσω. «οὐκ ἐπειδὴ ταύτη τῇ ἐλπίδι ἐποίουν, ἀλλ' ὅτι προσεδόκων ἐκ τούτου γῆρας μακρὸν ἀπὸ συνειδότος καλοῦ καὶ χρηστῶν ἐλπίδων.» διέσωσα γὰρ, φησὶν, πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου. ὅρα αὐτὸν οὐκ ἐπὶ τῇ τῶν κακῶν ἀποχῇ μέγα φρονοῦντα, οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ, ᾧ βούλεται ὁ θεός· κρίνατε, φησὶν, ὀρφανῷ καὶ δικαιώσατε χήραν· ὅρα αὐτὸν οὐκ ἐπαιρόμενον, ἀλλὰ τῇ δυνάμει πρὸς τὸ δέον χρώμενον λιμένα κοινὸν ὄντα καὶ καταφυγὴν τῶν ἐν ἀνάγκῃ. κοινὸς πατὴρ καὶ προστάτης ἦν· οὐ πρὸς ἀδικίαν ἐκέχρητο τῷ πλούτῳ, οὐ πρὸς ἀλαζονείαν τῇ δόξῃ, οὐ πρὸς κακουργίαν τῇ σοφίᾳ, ἀλλ' ὥστε ἀπαλλάττειν τῶν κατεχόντων δεινῶν τοὺς ἀλίσκομένους. καὶ ὀρφανῷ, ᾧ οὐκ ἦν βοηθός, ἐβοήθησα. ὅρα αὐτὸν καὶ αὐτὰ μεθ' ὑποστολῆς λέγοντα. στόμα δέ, φησὶν, χήρας εὐλόγησέ με. ἴστε δέ, ὅτι ἀχάριστόν πως 152 τὸ γένος ἐστίν, οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν οὐδὲ προαίρεσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πενίας, καὶ πρᾶγμα δύσκολον ἐπαινέσαι τὸν εὖ ποιοῦντα. κάμινος γὰρ πτωχείας ἐστίν. δικαιοσύνην δέ, φησὶν, ἐνεδεδύκειν. εἰσὶ γὰρ, οἱ ἐτέρων μὲν προΐστανται, αὐτοὶ δὲ ἀδικοῦσι πολλάκις· ἀλλ' οὗτος οὐχ οὕτως. οὕτω διηνεκῶς ἦν ἐν τῷ δικαίῳ βίῳ, ὥστε καὶ περὶ θεοῦ ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἱμάτιον ἔχει δικαιοσύνης, μὴ νομίσης ἱμάτια περὶ τὴν ἀσώματον φύσιν· οὐδὲ γὰρ οὗτος ταῦτα εἶχε τὰ ἱμάτια. ἡμφιασάμην δὲ κρίμα ἴσα διπλοῖδι. «οὕτως ἐνεκαλλωπιζόμεν, καίτοι ἕτεροι τὸ πρᾶγμα δυσκολαίνουσιν, ἀγανακτοῦσιν, φορτικὸν εἶναι καὶ βαρὺ νομίζουσιν· ἀλλ' οὐκ ἐγώ», φησὶν, «ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐπὶ διπλοῖδι καλλωπίζοιτο, οὕτω καὶ ἐγὼ διηνεκῶς, οὐχὶ σήμερον μὲν, αὔριον δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ὥσπερ ἀνάγκη τὰ ἱμάτια διὰ παντὸς ἔχειν, οὕτω καὶ τὰ πράγματα.» καίτοι τίς αὐτὸν κατέστησε δικαστὴν; αὐτοχειροτόνητος κριτὴς παρὰ τῆς ἀρετῆς γέγονεν αὐτῆς καθάπερ Μωυσῆς. τοιοῦτους εἶναι ἐχρῆν τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγκατέλιπον τὴν ἀρετὴν, ἔταξεν ὁ θεὸς ἐξουσίας. ὁρᾶς ἐν τῇ φύσει τὸ πρᾶγμα κείμενον, τὸ προστατικὸν λέγω; ἐπεὶ ποῖος, εἰπέ μοι, νόμος τοῦτον ἐπαίδευσεν; τίς κατηνάγκασεν; τίς τὴν ψῆφον ἔδωκεν; τίς ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνεβίβασεν; ὀφθαλμὸς ἤμην, φησὶν, τυφλῶν, πούς δὲ χωλῶν. οὐκ εἶπεν· «ἐπεκούφισα τὴν συμφορὰν» οὐδὲ «τῆς πηρώσεως τὴν αἴσθησιν ἀνήρουν»,

ἀλλ' «ὄφθαλμὸς ἤμην· ἔβλεπον δι' ἐμοῦ, οὐκ ἐλάμβανον πεῖραν τῆς οἰκείας συμφορᾶς δι' ἐμέ, οὐκ ἐπεζήτουν τοὺς χειραγωγοῦντας, τοὺς ὀδηγοῦντας, πανταχοῦ τὸ σκότος αὐτοῖς 153 ἐποίουν φῶς.» καθάπερ καὶ ὄφθαλμοὺς ἔχοντες πολλοὶ σκότος ὀρώσιν, οὕτω καὶ οὗτος τυφλοὺς ἐποίει βλέπειν. ὄρα σημεῖα ἀποστολικά· οὐκ ὀφθαλμοὺς ἀπεδίδου–οὕτω γὰρ αὕτη ἡ χάρις–, ἀλλὰ μενόντων πεπηρωμένων φῶς παρεῖχεν· οἱ δὲ νῦν καὶ τοὺς βλέποντας τυφλοὺς ποιοῦσιν. οὐκ εἶπεν· «διὰ τῶν οἰκετῶν ἐποίουν», ἀλλ' «ἐγὼ αὐτὸς τῆς φύσεως τὰ ἀμαρτήματα διώρθουν, οὐ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως.» ἐγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων. ὄρα, μετὰ πόσον χρόνον ταῦτα λέγει, οὐχὶ καυχώμενος οὐδὲ μεγαλοφρονῶν, ἀλλ' ἀναγκαζόμενος εἰπεῖν τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπὶ τίσιν ἀπήλαυεν αὐτοῦ καὶ ἐν τίσιν ἐστὶ νῦν. δίκην, ἣν οὐκ ἤδειν, ἐξιχνίασα. ὄρᾳς τὴν προστασίαν; «οὐ μέχρι χρημάτων οὐδὲ μέχρι τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων, ἀλλὰ καὶ μέχρι κινδύνων ἀλλοτρίας προϊστάμην μάχης. οὐδὲν μοι διαφέροντος πράγματος ἐζήτουν καθάπερ τις ἄριστος θηρατῆς. οὐ γνωρίμους μόνον οὐ παρεπεμπόμην»–καθάπερ οἱ νῦν–οὐδὲ τοὺς ὄντας διωθούμην, ἀλλ', εἰ καὶ μηδεὶς ἦν, καθάπερ ἔργον τοῦτο ἔχων καὶ καθάπερ τις θηρατῆς ἄριστος περιήειν συνεχῶς περισκοπούμενος, μὴ πού τις ἀδικεῖται, μὴ πού τις καταδυναστεύεται.» ἐξιχνίασα, φησίν. καὶ ὄρα· «τὰς πάνυ λανθανούσας», φησίν, 154 «καὶ κεκρυμμένας καὶ δυσκολίαν ἐχούσας καὶ πρὸς τὸ εὔρεθῆναι καὶ πρὸς τὸ διαλυθῆναι.» καὶ συνέτριψα μύλας ἀδίκων. τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ. ἐκ μέσου δὲ ὀδόντων αὐτῶν ἄρπαγμα ἐξήρπασα. ὄρα τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος· «καταποθὲν ἤδη καὶ προληφθὲν τὸ πρᾶγμα ἀνῶρθωσα». οὐ καθάπερ ἡμεῖς· «οὐ δύναται», φησίν, «ἀνήνυτόν ἐστιν.» συνέτριψα μύλας ἀδίκων. ὄρα ἐν ἑκατέρᾳ τῇ ἀρετῇ τὰ πρῶτα ἔχοντα, καὶ ἔνθα κολάζειν καὶ ἔνθα βοηθεῖν ἐχρῆν. τίνας δὲ ἔνεκεν; «συνέτριψα», φησίν, «τὰς μύλας τῶν ἀδίκων αὐτοῖς ἐκείνοις βοηθῶν καὶ ποιῶν ἀχρήστους λοιπὸν πρὸς ἑτέραν τοιαύτην πλεονεξίαν. καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν· οὐδεμίαν ἀντὶ τούτων εἶχον ἀπέχθειαν, ἀλλὰ προσεδέχοντο», φησίν, «λαλοῦντός μου.» εἶτα λέγει· 29,19a ἡ ρίζα μου διήνοικται ἐπὶ ὕδατος, 19b καὶ δρόσος ἀυλισθήσεται ἐπὶ τῷ θερισμῷ μου. 29,20a ἡ δόξα μου καινὴ μετ' ἐμοῦ, 20b καὶ τὸ τόξον μου ἐν χειρὶ αὐτοῦ πορεύεται. 29,21a πρεσβύτεροι ἀκούσαντές μου προσεῖχον, 21b ἐσιώπησαν δὲ ἐπὶ τῇ ἐμῇ βουλῇ, 29,22a ἐπὶ δὲ τῷ ἐμῷ ῥήματι οὐ προσέθεντο, 22b καὶ περιχαρεῖς ἐγίνοντο, ὅποτε αὐτοῖς ἐλάλουν. 29,23a ὡσπερ γῆ διψῶσα προσδεχομένη ὑετὸν 23b οὕτως οὗτοι τὴν ἐμὴν λαλίαν προσεδέχοντο. 29,24a εἰ ἐγέλων πρὸς αὐτούς, οὐκ ἐπίστευον. ὄρα, τί φησιν· οὐχ ὁ πλοῦτος αὐτὸν ἐπίφθονον ἐποίει, οὐ τὸ τῶν ἀδικουμένων προϊστασθαι, οὐκ ἄλλο τι τοιοῦτον οὐδέν. 29,24b καὶ φῶς, φησίν, τοῦ προσώπου μου οὐ κατέπιπτεν. 29,25a ἐξελεξάμην ὁδὸν αὐτῶν καὶ ἐκάθισα ἄρχων 25b καὶ κατεσκήνουν ὡσεὶ βασιλεὺς ἐν μονοζῶνοις, 25c 155 ὃν τρόπον συμπαθῆς παρακαλῶν.

30,1a νυνὶ δὲ κατεγέλασάν μου 1b ἐλάχιστοι. τίνα οὖν ἐστὶ τὰ παρόντα ἔναντι τούτων; κατεγέλασάν μου, φησίν, ἐλάχιστοι. 30,1b νῦν νουθετοῦσί με ἐν μέρει, 1c ὧν ἐξουθένουν τοὺς πατέρας αὐτῶν, 1d οὓς οὐχ ἠγησάμην ἀξίους εἶναι κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων. οὐχ ὑπερόπτης ὧν οὐδὲ ἀλαζῶν ὥστε ἀνθρώπους κυσὶ παραβάλλειν, ἀλλὰ τοὺς πονηροὺς καὶ μιारοὺς αἰνίττεται. τοὺς γὰρ τοιούτους οὐδὲν ἠγεῖτο. ὅτι γὰρ διὰ τοῦτό φησιν· 30,2a καὶ γε ἰσχύς χειρῶν αὐτῶν ἵνα τί μοι; 2b ἐπ' αὐτούς ἀπώλετο συντέλεια 30,3a ἐν ἐνδείᾳ καὶ ἐν λιμῷ ἀγῶνος, 3b οἱ φεύγοντες ἄνυδρον ἐχθές, 3c συνοχὴν καὶ ταλαιπωρίαν, 30,4a οἱ περικυκλοῦντες ἄλιμα ἐπὶ ἠχοῦντι, 4b ὧν ἄλιμα ἦν τὰ σιτία, 4c ἄτιμοί τε καὶ πεφραλισμένοι, ἐνδεεῖς παντὸς ἀγαθοῦ, 4d οἱ καὶ ρίζας ξύλων ἐμασῶντο ὑπὸ λιμοῦ μεγάλου. 30,5 ἐπανεστήσαν μοι κλέπται, 30,6 ὧν οἱ οἴκοι αὐτῶν ἦσαν τρώγλαι πετρῶν. 30,7a ἀνὰ μέσον εὐήχων βοήσονται 7b ἢ

ὑπὸ φρύγανα ἄγρια διητῶντο. 30,8a ἀφρόνων υἱοὶ καὶ ἄτιμον ὄνομα 8b καὶ κλέος ἐσβεσμένον ἀπὸ γῆς. ὄρα καὶ ἐτέραν ἀρετὴν· ὅπερ ὁ προφήτης ἔλεγεν· ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος, τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν κύριον δοξάζει. ἄτιμοι, φησίν, καὶ πεφασλισμένοι, ἐνδεεῖς παντὸς ἀγαθοῦ, οἳ καὶ ρίζας ξύλων ἐμασῶντο. ἐτέρα πονηρία τὸ καὶ ἐν πενίᾳ τοιούτους εἶναι. πένητες, ἀπόλιδες, ἀνέστιοι, οὔτε ἀπὸ κοσμικῆς εὐημερίας ἔχοντες μέγα φρονεῖν οὔτε ἀπὸ ἀρετῆς τῆς κατὰ ψυχὴν. 156 30,9a νυνὶ δέ, φησίν, κιθάρα αὐτῶν ἐγὼ εἶμι, 9b καὶ ἐμὲ θρύλημα ἔχουσιν. 30,10a ἐβδελύξαντό με ἀποστάντες μακράν, 10b ἀπὸ δὲ προσώπου μου οὐκ ἐφείσαντο πτυέλου. 30,11a ἀνοίξας φαρέτραν αὐτοῦ ἐκάκωσέ με 11b καὶ χαλινὸν ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐξαπέστειλεν. 30,12a ἐπὶ δὲ δεξιῶν τοῦ βλαστοῦ μου ἐπανέστησαν, 12b πόδα αὐτοῦ ἐξέτεινε 12c καὶ ὠδοποίησεν ἐπ' ἐμὲ τρίβους ἀπωλείας αὐτῶν. 30,13a ἐξετρίβησαν τρίβοι μου. ὄρα, τίνα ἐστὶ τὰ μάλιστα αὐτὸν λυποῦντα; τὸ παρὰ τοιούτων σκώπτεσθαι ἐπὶ βλάβῃ τῇ ἐκείνων. «κλέπται», φησίν, «καὶ πονηροὶ καὶ μιαιοὶ ἄνδρες καὶ παράνομοι μελέτημα καὶ θρύλημα ἡμᾶς ἐποίησαντο.» εἶτα λέγει τὴν συμφορὰν καὶ ἐπαίρει πάλιν καὶ ἐκτραγωδεῖ, ὅτι ὁ θεὸς τοῦτο ἐποίησεν· 30,13b ἐξέδυσε γάρ, φησίν, μὲ τὴν στολὴν μου. 30,14a βέλεσιν αὐτοῦ κατηκόντισέ με, 14b κέχρηται δέ μοι, ὡς ἐβούλετο· ἐν ὀδύναϊς πέφυρμαι. 30,15a ἐπιστρέφονται δέ μου αἱ ὀδύναϊ, 15b ὦχετό μου δὲ ἡ ἐλπίς ὡσπερ πνεῦμα, 15c καὶ ὡσπερ νέφος ἡ σωτηρία μου παρήλθεν. 30,16a καὶ νῦν ἐπ' ἐμὲ ἐκχυθήσεται ἡ ψυχὴ μου, 16b ἔχουσι δέ με ἡμέραι ὀδυνῶν, 30,17a νυκτὸς δέ μου τὰ ὀστᾶ συνέθλασαν 17b καὶ τὰ νεῦρά μου διαλέλυται. 30,18a πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελάβετό μου τῆς στολῆς· 18b ὡσπερ τὸ περιστόμιον τοῦ χιτῶνός μου περιέσχε με. 30,19a ἤγηται δέ με ἴσα πηλῶ, 19b ἐν γῆ καὶ σποδῶ ἡ μερίς μου. 30,20a κέκραγα δὲ πρὸς σέ, καὶ οὐκ εἰσακούεις μου. 20b ἔστησαν καὶ κατενόησάν μοι, 30,21a ἐπέβησαν δέ μοι ἀνελεημόνως, 21b χειρὶ κραταιᾷ μεμασίγωμαι. 30,22a ἔταξας δέ με ἐν ὀδύναϊς 22b καὶ ἀπέρριψάς με ἀπὸ σωτηρίας. 30,23a οἶδα γάρ, ὅτι θάνατός με ἐκτρίψει· 23b οἰκία γὰρ παντὶ θνητῶ γῆ. 30,24a εἰ γὰρ ὄφελον, φησίν, ἠδυνάμην ἐμαυτὸν χειρώσασθαι 24b ἢ δεθηθῆναι με ἐτέρου καὶ ποιήσει μοι τοῦτο. ὄρα, ὅτι τὸ ἠδυνάμην οὐ δι' ἀσθένειαν λέγει, ἀλλὰ διὰ τὸ κεκωλῦσθαι; 157 30,25a ἐγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ ἔκλαυσα. οὐ μικρὸν καὶ τοῦτο, ἀγαπητέ,-ἀλλ' εἰδείης τι εἰπεῖν καὶ ἐκείνου μεῖζον;-τὸ συμπαθητικὴν ἔχειν διάνοιαν. 30,25b ἐστέναξα δὲ ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. «καίτοι ἐν πλούτῳ ὦν οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησα· οὐκ ἐφήσθην», φησίν, «ταῖς ἄλλοτρίαις συμφοραῖς, ὅπερ πάσχω νῦν.» 30,26a καὶ ἐπεῖχον ἐγὼ ἐν ἀγαθοῖς, 26b καὶ ἰδοὺ συνήντησάν μοι μᾶλλον ἡμέραι κακῶν. 30,27a ἡ κοιλία μου ἐξέζεσε καὶ οὐ σιωπήσεται, 27b προέφθασαν δέ με ἡμέραι πτωχείας. 30,28a στένων πεπόρευμαι ἄνευ φιμοῦ, 28b ἔστηκα δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ κεκραγῶς. 30,29a ἀδελφὸς γέγονα σειρήνων, 29b ἑταῖρος δὲ στρουθῶν. ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῶν κατειληφόντων αὐτὸν δεινῶν ἠνάγκαζε θρηνεῖν καὶ ἀποδύρεσθαι. «οὐδὲ βουλόμενος ἡσυχάσαι δύναμαι», φησίν, «ἔστηκα δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ κεκραγῶς οὐδένα τῶν παρόντων αἰδούμενος οὐδὲ αἰσχυρόμενος πλῆθος συνόδου.» τοῦτο δὲ ἀπὸ τοῦ μεγέθους γίνεται τῆς συμφορᾶς. «εἰς τὴν τῶν ὀρνίθων θηριωδίαν ἐξέπεσον», φησίν· «ἠγνόησα τὴν φύσιν τὴν οἰκείαν, οὐδὲν ἐκείνων ἄμεινον διάκειμαι.» τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ φησιν· ὠμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῶ, ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικὸραξ ἐν οἰκοπέδῳ. 30,30a τὸ δὲ δέρμα μου, φησίν, μεμελάνωται μεγάλως, 30b τὰ δὲ ὀστᾶ μου ἀπὸ καύματος συνεφρύγη. 30,31a ἀπέβη δὲ εἰς πένθος ἡ κιθάρα μου, 31b ὁ δὲ ψαλμός μου εἰς κλαυθμὸν ἐμοί. ὄρα καὶ ὄψιν ἀηδῆ τινὰ καὶ ἀποτρόπαιον, ἅπαν ἀπηνθισμένον αὐτῶ τὸ κάλλος. τὰ δὲ ὀστᾶ μου, φησίν, ἀπὸ καύματος συνεφρύγη, ἦτοι ἀπὸ τῆς 158 συμφορᾶς, ἦτοι ἀπὸ τοῦ αἵθριος εἶναι διὰ παντός. ποικίλη καὶ πολύτροπος ἡ συμφορὰ, παντοδαπὰ τὰ δεινά. ἀπέβη εἰς πένθος ἡ κιθάρα μου, ὁ δὲ ψαλμός μου εἰς κλαυθμὸν ἐμοί. ἄρα καὶ κιθάρα ἐκέχρητο. «ἀλλ' οὐκέτι μοι

μελωδίας ἐστὶν ὑπόθεσις τὸ ὄργανον, ἀλλὰ τῶν ἐναντίων. μείζων ἢ συμφορά, ὅταν τῇ αὐτῇ πρὸς τὰ ἐναντία κέχηται. ὑπόμνησίς μοι τὸ ὄργανον τῆς παλαιᾶς εὐπραγίας γίνεται.» τῇ γὰρ μουσικῇ ἐχρῶντο οἱ παλαιοὶ ψάλλοντες. ἐντεῦθεν ἡμῖν δῆλον, ὅτι πρὸ τοῦ Μωσέως ἦν ψαλμὸς γὰρ ἦν μετ' ἐκείνου, πρὸ ἐκείνου δὲ οὐδαμῶς.

31,1a διαθήκην ἐθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, 1b καὶ οὐ συνήσω ἐπὶ παρθένον. 31,2a καὶ ἐπεμέρισεν ὁ θεὸς ἄνωθεν, 2b καὶ κληρονομία ἱκανοῦ ἐξ ὑψίστου. 31,3a οὐαὶ καὶ ἀπώλεια τῷ ἀδίκῳ 3b καὶ ἀπαλλοτριώσεις τοῖς ποιοῦσιν ἀνομίαν. 31,4a οὐχὶ αὐτὸς ὄψεται ὁδὸν μου, 4b καὶ πάντα τὰ διαβήματά μου ἀριθμηθήσεται; 31,5a εἰ δὲ ἦμην, φησὶν, πεπορευμένος μετὰ γελοιαστῶν, 5b εἴ γε καὶ ἐσπούδασεν εἰς δόλον ὁ πούς μου. βαβαὶ τῆς ἀκριβείας. «οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, οὐκ ἔχει, ὅτι τῷ πλούτῳ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἔμπροσθεν εἰς ῥαθυμίαν καὶ διάχυσιν ἀποχρησάμενος ταύτην τιννύω τὴν δίκην καὶ μεταβέβλημαι τοῦ θεοῦ κατάλληλόν μοι φάρμακον ἐπιθέντος.» τὸν μὲν γὰρ φιλογέλωτα καὶ τρυφῇ προσεσηκῶτα καὶ φιλοπαίγμονα εἰκότως ἄν τις εἰς τὴν ἐναντίαν καταστήσειεν ἕξιν γοερῶ τινι καὶ πολυθρήνῳ παραδοῦς αὐτὸν βίῳ. τὸν δὲ καὶ πρὸ τούτου φεύγοντα μὲν κώμους, διώκοντα δὲ ἀνθρώπους παίζοντας καὶ γελωτοποιοῦντας 159 ποῖος ἂν ἔχοι λόγος ἐμπεσεῖν εἰς σκυθρωπὸν καὶ κατηφῆ βίον; ὄρα, ὅτι τὸ τοῦ ψαλμοῦ καὶ ἐπὶ τούτου ἐπληροῦτο τὸ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ; καίτοι πολυτελεῖ παρατιθεὶς τράπεζαν καὶ πολλῆς ἀπολαύων εὐετηρίας καὶ τρυφῇ συζῶν διηνεκεῖ οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθεν, οἶον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τῶν Ἑβραίων τὸ γένος. οὐκ εἶπεν· «εἰ ἐγέλασα», ἀλλ' «εἰ ἐπορεύθην μετὰ τούτων». «οὐδὲ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ», φησὶν, «ἐκοινώνησα.» καίτοι ποῖος τοῦτο ἀπηγόρευσε νόμος; εἰ δὲ καὶ ἐσπούδασεν εἰς δόλον ὁ πούς μου. «οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν», φησὶν, «ὅτι ῥαθυμίαν μὲν καὶ διάχυσιν καὶ τὸν ὑγρὸν τοῦτον οὐκ ἐδίωκον βίον, κατεσκληκῶς δὲ ὦν καὶ κατεστυμμένος ἐπὶ τὰς διαφερούσας ἐκείνῳ τῷ βίῳ κακίας κατέπεσον, πονηρίαν λέγω καὶ δόλον, ἀλλ' ἐκατέρας ὁμοίως τῆς πονηρίας ἀπέστην μακράν. 31,6a ἴσταμαι γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ. «τοσαύτης ἀκριβείας ὁ βίος μου μετέχει καὶ ἐν τοῖς μικροῖς, ὅσης δικαιοσύνης τὰ ζυγά, οὐδὲ τὸ μικρότατόν μοι παρημέληται. τούτων οὐκ ἄνθρωπον καλῶ μάρτυρα», φησὶν, «τὸν καὶ χαρίσασθαι δυνάμενον, τὸν καὶ ἀγνοοῦντα πολλά, ἀλλὰ τὸν καὶ τὰ ἀπόρητα μετὰ ἀκριβείας ἐπιστάμενον ἅπαντα θεόν, ὃν οὐδὲν δύναται τῶν ἡμετέρων λαθεῖν.» 31,6b οἶδε δὲ ὁ κύριος, φησὶν, τὴν ἀκακίαν μου. 31,7a εἰ ἐξέκλινεν ὁ πούς μου ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, 7b εἰ δὲ καὶ τῷ ὀφθαλμῷ μου ἐπηκολούθησεν ἡ καρδία μου. ἔτι τοῦτο μικρόν, μέγα μὲν οὖν ὡς ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις, τάχα δὲ καὶ ὡς ἐν τοῖς παροῦσιν. τὸ μὲν γὰρ μηδὲ ἐπιθυμῆσαι μέ160 γα, καὶ τούτου δὲ οὐκ ἔλαττον τὸ δεξαμένους τὴν ἐπιθυμίαν μὴ προσθεῖναι τὴν πρᾶξιν. προῖων δὲ καὶ τὸ τούτου μείζον φησιν, ὅτι οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔπαθόν τι τοιοῦτον. 31,7c καὶ εἰ ἐν ταῖς χερσὶ μου ἠψάμην δώρων,– καὶ τὸν θεὸν μάρτυρα καλεῖ καὶ ἐπαρᾶται ἑαυτῷ. 31,8a σπεύριμι, φησὶν, καὶ ἄλλοι φάγονται 8b ἄρριζός τε γενοίμην ἐπὶ τῆς γῆς. 31,9a εἰ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδία μου γυναικὶ ἀνδρὸς ἐτέρου, 9b εἰ δὲ καὶ ἐγκάθετος ἐγενόμην ἐπὶ θύραις αὐτῆς, 31,10a ἀρέσαι ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἄλλῳ, 10b τὰ δὲ νήπιά μου ταπεινωθεῖ. οὐκ εἶπεν· "ὁ ὀφθαλμὸς μου", ἀλλ' "οὐδὲ ἡ καρδία μου". «οὐδὲ τὴν διάνοιάν μου», φησὶν, «εἶασα διαφθαρεῖναι ποτε, μὴ τί γε τὸ σῶμα.» ὅπερ φησὶν ὁ Χριστός· ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. 31,11a θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀκάθεκτος 11b τὸ μιᾶναι ἀνδρὸς γυναῖκα. 31,12a πῦρ γὰρ ἔσται καιόμενον ἐκ πάντων τῶν μερῶν· 12b οὗ δ' ἂν εἰσέλθῃ, ἐκ ριζῶν ἀπώλεσεν. τίνος δὲ ἔνεκεν καὶ τὴν τιμωρίαν ἐξηγεῖται; «ἦδειν», φησὶν, «τῆς ἀδικίας τὸ μέγεθος, ἐπεσκεψάμην ἀκριβῶς τῆς ἐπηρείας τὴν ὑπερβολήν.» ὅπερ εἰ καὶ ἡμεῖς ἐπάσχομεν, οὐκ ἂν ἡμάρτομεν. ὁ πλεονέκτης, εἰ τὴν

ὀδύνην καὶ τὴν τηκεδόνα τοῦ πένητος ἤδει τοῦ πλεονεκτουμένου, οὐκ ἂν ἐποίησεν, ὅπερ ἐποίησεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ τοῦ θεοῦ φόβος αὐτὸν μὴ κατεῖχεν, ὁ τῆς φύσεως ἂν ἐπέκαμψεν ἔλεος. ἀλλ' οἶδε μὲν, οὐκ οἶδε δὲ ὥσπερ ὁ πάσχων αὐτός. «ἐγὼ δὲ αὐτῶν τῶν ἀδικουμένων οὐχ ἦττον ἠπιστάμην τὰς ἐπηρεάς.» ὁ μισεῖς, ἄλλω μὴ ποιήσης. ὁ θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, τοῦτο καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. διὰ τοῦτο, ἐπειδὴν πολλάκις ἐτέρους ἀδικῶμεν καὶ μυρία παραινῶν ὁ θεὸς μηδὲν ἰσχύσει, καθίστησιν ἡμᾶς εἰς τὴν πείραν τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἵνα δι' ὧν 161 πάσχομεν μανθάνωμεν καὶ ὅσον ἐστὶ τὸ δεινὸν παιδευθῶμεν. λέγεται καὶ περὶ τοῦ Ἡλίου τοῦτο γεγενῆσθαι, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο αὐτὸν εἶασεν ἐν λιμῶ. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωνᾶ γέγονεν· διὰ τοῦτο καὶ ἐπεμβαίνει αὐτῷ λοιπὸν εὐκαίρως λέγων· σὺ μὲν γὰρ ἐφείσω ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινευῆ τῆς πόλεώς μου τῆς μεγάλης, ἐν ἧ κατοικοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν; τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἰερεμίου γέγονεν· «τί γάρ», φησὶν, «κατέστρεψεν αὐτοὺς ὁ θεός;» καὶ τότε αὐτοῖς ἀρᾶται. ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὸ πάθος διηγῆσθαι καθαιρῶν ἑαυτοῦ τὸ ἐγκώμιον, ὅτι «οὐδὲν μέγα ἐποίησα μὴ μοιχεύσας μηδὲ τὴν ἀνομίαν τὴν οὕτω μεγάλην ἐργασάμενος. ἐκριζοῖ γάρ», φησὶν, «τὴν οἰκίαν, οὗ ἂν εἰσέλθῃ.» εἶδες σωφροσύνην, ὅρα καὶ ταπεινοφροσύνην· 31,13a εἰ δὲ καὶ ἐφάυλισα, φησὶν, κρίμα θεράποντός μου ἢ θεραπαίνης 13b κρινομένων αὐτῶν πρὸς με. «οὔτε δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος παρ' ἐμοῦ», φησὶν, «ἠδίκηται.» 31,14a τί γὰρ ποιήσω, ἐὰν ἔτασιν μου ποιήσῃται ὁ κύριος; 14b ἐὰν δὲ καὶ ἐπισκοπήν, τίνα ἀπόκρισιν ποιήσομαι; 31,15a πότερον οὐχ, ὡς ἐγὼ ἐγενόμην ἐν γαστρὶ, καὶ ἐκεῖνοι γεγονάσιν; 15b γεγονάμεν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ. ὅρα, πῶς ὑποτέμνεται αὐτοῦ τὰ ἐγκώμια πανταχοῦ καὶ καθαιρεῖ τὰ κατορθώματα· «οὐδὲν μέγα ἐποίησα», φησὶν. «τοῦτο αὐτῇ ἢ φύσις βούλεται· κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις, ἀπάντων ἢ αὐτῇ γένεσις, ἢ αὐτῇ εἴσοδος. πάντα κοινά· οὐ σεμνότερος ἐγὼ τῆς ἐκείνων φύσεως.» 31,16a ἀδύνατοι δέ, ἦν ποτε εἶχον χρεῖαν, οὐκ ἀπέτυχον, 16b καὶ χήρας τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἐξέτηξα. ὄρα, πῶς οὐκ ἦν ὑπερόπτης; πῶς μέτριος; πῶς κοινὸς ἀπάντων ἰατρὸς καὶ κοινὸς λιμὴν καὶ κοινὴ καταφυγὴ τῶν ἐν ἀνάγκαις ὄντων; ἦν ποτε εἶχον χρεῖαν, φησὶν. οὐχὶ τὴν μὲν ναί, τὴν δὲ οὐ, ἀλλ' 162 οἰανδήποτε, εἰ καὶ κινδύνων ἔγεμεν, εἰ καὶ δαπανηρά τις ἦν, εἰ καὶ ἐπισφαλῆς. καὶ ὅρα, τούτοις ἐβοήθει, παρ' ὧν οὐδὲν προσεδόκα, χήραις καὶ ὀρφανοῖς καὶ ἀδυνατοῖς. καὶ ὅτι οὐδὲ πρὸς ἐπίδειξιν ἐποίει καὶ φιλοτιμίαν, ἀλλὰ διὰ τὸν θεόν, δῆλον μὲν ἐκ τοῦ μὴ θελῆσαι πρὸς τούτου ταῦτα εἰπεῖν, καίτοι μακρῶν οὕτω λόγων ἀποταθέντων καὶ πολλῆς τῆς ὁμιλίας γεγενημένης, δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐκεῖνα κατορθοῦν, ὧν οὐδένα μάρτυρα ἀνθρώπων εἶχεν, τὰ κατὰ διάνοιαν λέγω, τὰ περὶ τῶν παίδων. εἰ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδιά μου, φησὶν, γυναικὶ ἀνδρὸς ἐτέρου. καίτοι τούτου μάρτυρα ἄνθρωπον οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκεῖνα αὐτῷ κατῴρωτο. εὐδῆλον, ὅτι καὶ ταῦτα δι' ἐκεῖνον· χήρας δὲ τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἐξέτηξα, ὑπερορῶν καὶ παρατρέχων καὶ ἐν θρήνοις ἑῶν εἶναι. 31,17a εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμὸν μου ἔφαγον, φησὶν, μόνος 17b καὶ οὐχὶ μετέδωκα ὀρφανῶ ἐξ αὐτοῦ 31,18a καὶ ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατήρ 18b καὶ ἐκ γαστρὸς μητρὸς ὠδήγησα, 31,19 εἰ δὲ καὶ ὑπερεῖδον γυμνὸν ἀπολλύμενον καὶ οὐκ ἠμφίασα, 31,20a ἀδύνατοι δὲ εἰ μὴ ηὐλόγουν με, 20b ἀπὸ δὲ κουρᾶς ἀμνῶν μου ἐθερμάνθησαν οἱ ὦμοι αὐτῶν, 31,21a εἰ δὲ καὶ ἐπῆρα ὀρφανῶ χεῖρα 21b πεποιθώς, ὅτι πολλὴ μοι βοήθεια πάρεστιν, 31,22a ἀποσταίῃ ἄρα ἀπὸ τῆς κλειδός μου ὁ ὦμός μου, 22b ὁ δὲ βραχίον μου ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος συντριβεῖ. 31,23a φόβος γὰρ κυρίου συνεῖχέ με, 23b καὶ ἀπὸ τοῦ λήμματος αὐτοῦ οὐχ ὑπόισω. 31,24a εἰ ἔταξα χρυσίον εἰς χοῦν μου, 24b εἰ δὲ καὶ λίθω πολυτελεῖ ἐπεποιθήσα, 31,25a εἰ δὲ καὶ ηὐφράνθην πολλοῦ πλοῦτου γενομένου μοι 25b καὶ εἰ ἐπ' ἀναριθμήτοις ἐθέμην χεῖρά μου. καίτοι ποῖον τοῦτο ἀμάρτημα; ὄρα αὐτὸν οὐ προσδεδεμένον χρήμασιν; ὅρα φιλοσοφοῦντα καὶ μετὰ ἀληθείας

ἐπεσκεμμένον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ ἐπίκηρον, τὸ πρόσκαιρον καὶ βραχὺ καὶ εὐπαρόδευτον. 163 εἶτα πάλιν καθαιρεῖ αὐτοῦ τὸ ἐγκώμιον. ἵνα γὰρ μὴ δόξη μέγα τι ποιεῖν, ὅρα τί φησιν· 31,26a ἢ οὐχ ὀρώμεν ἥλιον τὸν ἐπιφάσκοντα ἐκλείποντα, 26b σελήνην δὲ φθίνουσαν; οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἐστίν. «τὸ λαμπρὸν τοῦτο φῶς», φησίν, «ἀπόλλυται καὶ ἀφανίζεται καὶ οὐχ ὀράται.» ὄρας, οἶαν αἰτίαν φησὶ τῆς μεταβολῆς τῶν φωστήρων; ἄρα ἀρκεῖ πρὸς φιλοσοφίαν ἢ κτίσις ἡμῖν, οὐχὶ πρὸς θεογνωσίαν μόνον. ὅταν ἴδῃς, ὅτι μέγας ὁ ἥλιος, θαύμασον τὸν δημιουργόν. ὅταν ἴδῃς, ὅτι ἐκλείπει, τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ εὐφθαρτον καταμάνθανε. εἰ γάρ, ὃ πάντων ἐστὶ λαμπρότερον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦτο λήγει καὶ μειοῦται καὶ τελευτᾷ, πολλῶ μᾶλλον τὰ λοιπὰ πάντα. εἰ τὸ οὕτω χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον καὶ οὐ χωρὶς ζῆν οὐκ ἔνι μεταβολὴν δέχεται, πολλῶ μᾶλλον τὰ περιττὰ καὶ οὐκ ἀναγκαίως ἡμῖν προσκείμενα. 31,27a καὶ εἰ ἠπατήθη, φησίν, λάθρα ἡ καρδία μου, 27b εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου θεῖς ἐπὶ στόματί μου ἐφίλησα, 31,28a καὶ τοῦτό μοι ἄρα ἀνομία λογισθεῖη μεγάλη, 28b ὅτι ἐψευσάμην ἔναντι κυρίου τοῦ ὑψίστου. τινές φασιν περὶ εἰδωλολατρίας τοῦτο εἰρησθαι, ἀλλ' οὐ πείθομαι· οὐ γὰρ ἂν ἐν μεγίστοις κατορθώμασι τοῦτο τέθεικεν. ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, ὅπερ πάσχουσιν οἱ ἐρωτικῶς διακείμενοι ἀπαντῶντων τῶν ἐρωμένων· τὰς χεῖρας ἑαυτῶν καταφιλοῦσι τῷ στόματι, ἢ περὶ πλούτου ἢ περὶ πραγμάτων ὧν ἂν θαυμάζωσιν. ὅτι ἐψευσάμην, φησίν, ἔναντι κυρίου τοῦ ὑψίστου, «νῦν ταῦτα λέγων». ἢ ὅτι «οὐ ψεύδομαι ἐναντίον τοῦ θεοῦ»· τοῦτο γὰρ ψεῦδος ἐστὶ τὸ οὕτω τῶν ἀνθρωπίνων ἐκκρέμασθαι πραγμάτων. 164 31,29a εἰ δὲ καὶ περιχαρὴς ἐγενόμην ἐπὶ πτώματι ἐχθροῦ μου 29b καὶ εἰ εἶπον τῇ καρδίᾳ μου· εὖγε εὖγε, 31,30a ἀκούσαι ἄρα τὸ οὖς μου τὴν κατάραν μου, 30b θρυληθεῖην δὲ ὑπὸ λαοῦ κακούμενος. διὰ τῶν ἔργων ἐκεῖνο ἐπλήρου τὸ λέγον· ἐὰν πέση ὁ ἐχθρὸς σου, μὴ εὐφραίνου ἐπ' αὐτῷ, ἐν δὲ τῷ ὑποσκελισματι αὐτοῦ μὴ ἐπαίρου. εἶτα καὶ πρὸς τοὺς οἰκέτας πῶς ἡμέρωσ διέκειτο· 31,31a εἰ δὲ καὶ πολλάκις εἶπον, φησίν, αἱ θεράπαιναί μου· 31b τίς ἂν δῶη ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ πλησθῆναι; 31c λίαν μου χρηστοῦ ὄντος. ἐντεῦθεν γὰρ ἡ ἐπιείκεια πᾶσα, ὅταν πρὸς τὸν ὑποτεταγμένον φιλάνθρωπος τις ἦ καὶ μὴ βίαιος. 31,32a ἔξω δέ, φησίν, οὐκ ἠύλιζέτο ξένος, 32b καὶ ἡ θύρα μου παντὶ ὀδοιπόρῳ ἀνέωκτο. 31,33 εἰ δὲ καὶ ἀμαρτῶν ἐκουσίως ἔκρυψα τὴν ἀμαρτίαν μου· 31,34a οὐ γὰρ διετράπην πολυοχλίαν λαοῦ μου τοῦ μὴ ἐξαγορευῆσαι ἐναντίον αὐτῶν. πολλὴ τοῦτο φιλοσοφία. ὄρας, ὅτι οὐδὲν πρὸς δόξαν ἑώρα οὐδὲ διὰ τοὺς λοιποὺς ἐποίει; ὁ γὰρ οὕτως αὐτῶν ὑπερορῶν τῆς δόξης ὡς καὶ τὰς ἀμαρτίας τὰς ἐκουσίους ἐξαγγέλλειν· τὰς μὲν γὰρ ἀκουσίους κἂν ὁ τυχὼν εἴποι ἄτε μέλλον συγγνώμης ἀπολαύσεσθαι παρὰ τῶν ἀκροατῶν. οὐ γὰρ διετράπην, φησίν, πολυοχλίαν λαοῦ μου. τουτέστιν· τῶν ὑποτεταγμένων, τῶν εἰδῶτων, τῶν γινωσκόντων καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀμαρτίας. τοῦτό ἐστὶν ἀληθῶς φιλοσοφία. λέγε γὰρ σὺ τὰς ἀμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς. «τῶν μὲν οὖν ἀγαθῶν κατορθωμάτων οὐδένα μάρτυρα ἐποιούμην, τῶν δὲ ἀμαρτημάτων καὶ τῶν πταισμάτων πάντας ἐβουλόμην εἶναι τοὺς συνειδότας.» τοῦτο μεγίστη φιλοσοφία, τοῦτο κανὼν ἀρετῆς, τὰ μὲν κατορθώματα κρύπτειν, ἐκπομπεύειν δὲ τὰ ἀμαρτήματα. οἱ δὲ νῦν τούναντίον ποιοῦσιν. 31,34b εἰ δὲ καὶ εἶσα, φησίν, ἀδύνατον ἐξελθεῖν τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῷ. οὐκ εἶπεν· «ἐλθόντι ἔδωκα», ἀλλ'· «οὐδὲ βουλομένῳ συνεχώρησα». βίαν ἐποίει τοῖς καὶ ἤκουσι βουλομένοις αὐτὸν παρατρέχειν· ἦδει γὰρ τὸ πρᾶγμα, ὅτι εὐπορία ἐστίν. ὅσην τοίνυν οἱ πένητες νῦν ποιοῦνται σπουδὴν διανοχλοῦντες τοὺς ὀφείλοντας καὶ δυναμένους χεῖρα ὀρέξει, τοσαύτην ἐκεῖνος ἐτίθετο τότε διανοχλῶν τοὺς ὀφείλοντας εὖ παθεῖν. 31,35a τίς δῶη μοι, φησίν, ἀκούοντά μου; 35b χεῖρα δὲ κυρίου εἰ μὴ ἐδεδοίκειν, 35c συγγραφὴν δέ, ἣν εἶχον κατὰ τινος, 31,36 ἐπ' ὧμοις περιθέμενος ὡς στέφανον ἀνεγίνωσκον, 31,37a καὶ εἰ μὴ ῥήξας αὐτὴν ἀπέδωκα 37b οὐδὲν λαβῶν παρὰ χρεωφειλέτου μου, 31,38a εἰ

ἐπ' ἐμοί ποτε ἡ γῆ ἐστέναξεν, 38b εἰ δὲ καὶ οἱ αὐλακες αὐτῆς ἔκλαυσαν ὁμοθυμαδόν, 31,39a εἰ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἔφαγον ἄνευ τιμῆς μόνος, 39b εἰ δὲ καὶ ψυχὴν κυρίου τῆς γῆς ἐκβαλὼν ἐλύπησα, 31,40a ἀντὶ πυροῦ ἐξέλθοι μοι κνίδη, 40b ἀντὶ δὲ κριθῆς βάτος. «ὁμωρόφιον», φησὶν, «ἐποιοῦμην ἕκαστον τῶν δεομένων, τῆς στέγης κοινωνεῖν παρεῖχον οὐχ ἀπλῶς ἐπ' ἀγορᾶς ἴδρωντ'. κοινὴν ἐκεκτῆμην τὴν οἰκίαν, κοινὴν τὴν τράπεζαν, ἅπαντα κοινά. οἰκονόμος τις εἶναι ἐνόμιζον τῶν ἐν χρειᾷ καθεστηκότων, οὐκ ἐμὰ τὰ ἐμὰ ἡγούμενος, ἀλλὰ δεσποτικὰ τὰ ἐμά. ὁ κύριος ἔδωκεν, οὐκοῦν διανεμέσθω τοῖς συνδούλοις.» σιτομέτριον ἦν· οὐ γὰρ ἐθεράπευεν αὐτοὺς ὑποδεχόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφόδια τῆς μετὰ ταῦτα πενίας παρεῖχεν, ὥστε μὴ τῇ παρούσῃ μόνον ἡσθῆναι παραμυθία, 166 ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τρυφᾶν. ἡμεῖς δὲ αὐτοὺς καὶ προῖσταμένους ἀπελαύνομεν. καὶ ὄρα, οὐ λέγει, ὅπερ ἐδίδου, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀνάγκῃ συγκρῦπτει τὰ κατορθώματα, περιστέλλει τὰ ἐγκώμια. οὐκ ἐξῆλθεν, φησὶν, τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῶ. χεῖρα δὲ κυρίου εἰ μὴ ἔδεδοίκειν. «οὐχ ἀπλῶς ταῦτα ἐποιοῦν, ἀλλὰ πρὸς τὸν θεὸν ὄρων, οὐχὶ φύσει», φησὶν, «ἀπλῶς ἐλεήμων ὢν, ἀλλὰ διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον. οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, ὅτι ταῦτα μὲν κατώρθουν, ἐπαιρόμενος δὲ ἤμην καὶ ἐθάρρουν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ συνειδότες ἑαυτοῖς ἀμαρτήματα οὕτως αἰεὶ τὸν θεὸν ἐφοβούμην καὶ ἔτρεμον.» «πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διέσπασα. οὐκ ἐκαλλωπιζόμην, ἀλλὰ διέρρησον τὴν συγγραφὴν»-τὸ δὲ περιθέμενος ἐπ' ὤμων αἰνίττεται τινὰς ταῖς ἀλλοτρίαις ἐγκαλλωπιζομένους συμφοραῖς- «καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀπεδίδουν, ἀλλὰ πρότερον ποιῶν ἐξησθενημένην τῷ διαρρηξαι. πᾶσαν», φησὶν, «συγγραφὴν ἄδικον διέσπασα.» εἰ δὲ καὶ ἐπ' ἐμοί ποτε ἡ γῆ ἐστέναξεν ἢ οἱ αὐλακες αὐτῆς ἔκλαυσαν ὁμοθυμαδόν. καὶ μὴν οὔτε στενάζει ἡ γῆ οὔτε κλαίει. τί οὖν φησιν; οὐχ ὡς ἐκείνης στεναζούσης, ἀλλ' ὡς ἐν ταῖς ἀδικίαις καὶ τῶν ἀψύχων αἰσθανομένων, ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης φησὶν· ἡ γῆ ἐξέστη καὶ ἔφριξεν. στενάζει δὲ ἡ γῆ, ὅταν ἀδικῶμεν αὐτῆς τοὺς καρπούς. 31,40c καὶ ἐπαύσατο, φησὶν, Ἰώβ ῥήμασιν, 32,1a ἡσύχασαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ. πρὸς ταῦτα οὐδὲν εἶπον ἐκεῖνοι. ἡσύχασε μὲν ὁ Ἰώβ διδοὺς αὐτοῖς λόγον εἰπεῖν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸν θεὸν ἐκάλεσε μάρτυρα καὶ ἑαυτῷ ἐπηράσατο, ἐπεστομίσθησαν. 167

32,1a ἔτι ἀντεῖπεν, φησὶν, Ἰώβ· 1b ἦν γὰρ δίκαιος ἐναντίον αὐτῶν. μετέθεντο τὴν ψῆφον, ἦν πρότερον εἶχον, ὡς ἀναγκασθῆναι λοιπὸν καταδικάσαι τοῦ θεοῦ καὶ καταψηφίσασθαι. ὄρα ἐκατέραν ἀμετρίαν· καὶ τοῦτον καὶ τὸν θεὸν κατεδίκασαν καὶ ἀμφοτέρων κατεψηφίσαντο. ἀλλ' ὁ θεὸς ὑπὲρ μὲν ἑαυτοῦ οὐδὲν φησιν, ὑπὲρ δὲ τοῦ Ἰώβ· τὸ μὲν ἑαυτοῦ ἀφήσιν-τῇ γὰρ διανοίᾳ προσέσχεν-περὶ δὲ τοῦ Ἰώβ φησιν, ὅτι «οὐ καλῶς ἐφθέγξασθε κατὰ τοῦ θεράποντός μου», καίτοι ὁ μάλιστα πάντων ἡδίκημένος αὐτός ἐστιν ὁ θεός. ἀλλ' οὐ τίθησι τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου, καὶ φησι δεῖν αὐτοὺς ἐξιλέωσασθαι καὶ θυσίας προσενεγκεῖν. 32,2a ὠργίσθη δέ, φησὶν, θυμῷ Ἐλιοῦς ὁ τοῦ Βαραχιήλ ὁ τοῦ Βουζὶ 2b ἐκ τῆς συγγενείας Ἄραμ τῆς Αὐσίτιδος χώρας, 2c καὶ ὠργίσθη θυμῷ τῷ Ἰώβ, 2d διότι ἀπέφηνεν ἑαυτὸν δίκαιον ἐναντὶ κυρίου. 32,3a καὶ κατὰ τῶν τριῶν δὲ αὐτοῦ φίλων ὠργίσθη σφόδρα, 3b διότι οὐκ ἠδυνήθησαν ἀποκριθῆναι ἀντίθετα τῷ Ἰώβ 3c καὶ ἔθεντο αὐτὸν εἶναι ἀσεβῆ. οὐχ ὅτι ἀπέφηνεν ἑαυτὸν δίκαιον ὠργίσθη, ἀλλ' ὅτι ἐναντὶ κυρίου, ἐπειδὴ αὐτὸν ἐκάλει μάρτυρα, ἢ ὅτι ὡς πρὸς τὸν θεὸν δικαζόμενος. τὸ μὲν γὰρ δικαίῳσαι ἑαυτὸν οὐδὲν μέγα, τὸ δὲ ὡς πρὸς τὸν θεὸν δικαζόμενον τοῦτο ποιῆσαι, τοῦτο ἄτοπον. μὴ δικαιοῦ, γὰρ φησιν, σεαυτὸν ἐναντὶ κυρίου. καὶ μὴν καὶ οὗτοι διὰ τοῦτο ὠργίζοντο καὶ ἔλεγον· μὴ γὰρ ἔσται βροτὸς δίκαιος ἐναντὶ κυρίου; τί οὖν οὗτος πλέον ἔσχεν; καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνοι τὸ αὐτὸ ἐνεκάλουν. εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ἐσχάτης ἀσεβείας τοῦ Ἰώβ, εἰ τοῦ θεοῦ δικαιοτέρον ἑαυτὸν ἐνόμισεν εἶναι. τί οὖν ἐγένετο; οὐχὶ τοῦτο ἐνόμιζεν. τοῦτο μὲν γὰρ ὑπέλαβεν Ἐλιοῦς, ἀλλ' οὐχὶ τοιαύτη

168 γνώμη ὁ Ἰώβ εἶπεν, ὅτι αὐτὸς δικαιότερός ἐστι τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὅτι ταῦτα μὲν αὐτῷ πέπρακτο. οὐ μὴν ἀδικίαν ἐνεκάλει τῷ θεῷ, ὁ δὲ Ἐλιοῦς τοῦτο ὑπέλαβεν. ἐκείνοις δὲ δικαίως ἐνεκάλει προδεδωκόσι τοῦ θεοῦ τὸ μέρος καὶ ἡρνημένοις. 32,4a *Ἐλιοῦς δέ, φησίν, ὑπέμεινε δοῦναι ἀπόκρισιν τῷ Ἰώβ, 4b ὅτι πρεσβύτεροι αὐτοῦ εἰσιν ἡμέραις. 32,5a καὶ εἶδεν Ἐλιοῦς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόκρισις 5b ἐν τῷ στόματι τῶν τριῶν ἀνδρῶν, 5c καὶ ἐθυμώθη ὀργὴ αὐτοῦ. καλῶς εἶπεν· ὑπέμεινεν, δεικνύς, ὅτι ὠργίζετο μὲν, οὐκ ἐτόλμα δὲ οὐδὲν εἰπεῖν, ἕως ἂν πάντα κενώσῃ ὁ Ἰώβ. καίτοι θέα αὐτοῦ τὴν σύνεσιν, πῶς ἐκ προοιμίων εὐθέως ἐπέβαλεν, πῶς τὴν προσήκουσαν φυλάττει τάξιν.

32,6a ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΕΛΙΟΥΣ Ο ΤΟΥ ΒΑΡΑΧΙΗΛ Ο ΤΟΥ ΒΟΥΖΙ ΛΕΓΕΙ· 32,6b νεώτερος μὲν εἰμι τῷ χρόνῳ, ὑμεῖς δὲ ἐστε πρεσβύτεροι. 6c διὸ ἡσύχασα φοβηθεὶς 6d τοῦ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τὴν ἐμὴν ἐπιστήμην. ἴνα μὴ τις εἴπῃ· «καὶ τίνας ἔνεκεν μὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν μεθ' ἡμῶν ἐμαχήσω ὑπὲρ τοῦ θεοῦ;» ἐπὶ τὴν ἡλικίαν κατέφυγε καὶ «προσδοκῶν», φησίν, «παρ' ὑμῶν γενναῖόν τι καὶ θαυμαστὸν λέγεσθαι». ὄρα, πῶς ἀφιλότιμος ἦν, πῶς παρεχώρει τῶν πρωτείων ἐκείνοις, πῶς ἔδειξεν, ὅτι οὐδ' ἂν νῦν ἐφθέγγατο, εἰ μὴ εἰς ἀνάγκην αὐτὸν ἐκείνοι κατέστησαν. 32,7a εἶπον δέ, φησίν, ὅτι· οὐχ ὁ χρόνος ἐστὶν ὁ λαλῶν, 7b ἐν πολλοῖς δὲ ἔτεσιν οὐκ οἶδασι σοφίαν; 32,8a καὶ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βροτοῖς, 8b πνοὴ δὲ παντοκράτορός ἐστιν ἢ διδάσκουσά με. ἐκατέρωθεν αὐτοῦ τὴν σύνεσιν στοχαζόμεθα, ἀπὸ τε τῆς σιγῆς ἀπὸ τε τῆς διαλέξεως. οὔτε γὰρ πρὸ καιροῦ προπηδήσας εἶπέ τι τούτων οὔτε καλοῦντος τοῦ καιροῦ ἡσύχασεν. 169 εἶτα καὶ λογισμὸν φησι δίκαιον· 32,9a οὐ γὰρ οἱ πολυχρόνιοί εἰσι σοφοὶ 9b οὐδὲ οἱ γέροντες οἶδασι κρίμα. «οὐ γὰρ ἀνάγκη», φησίν, «τοὺς πρεσβύτας μόνον εἶναι σοφούς, ἀλλ' ἔστι καὶ ἀπὸ νεότητος ἀκοῦσαί τι γενναῖον. εἰ γὰρ χρόνος ποιεῖ σοφούς, πολλῶ μᾶλλον ὁ θεός.» 32,10a διὸ εἶπον· ἀκούσατέ μου, 10b καὶ ἀναγγεῖλω ὑμῖν, ἃ οἶδα. 32,11a ἐνωτίζεσθε τὰ ῥήματά μου· φ1f1fβφ ἐρῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων. 11b ἰδοὺ ἤκουσα τοὺς λόγους ὑμῶν, ἠνωτισάμην μέχρι συνέσεως ὑμῶν, 11c ἄχρις οὗ ἐτάσητε τοὺς λόγους ὑμῶν 32,12a καὶ ἕως ὑμῶν συνήσω. 12b καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν τῷ *Ἰώβ ὁ ἐλέγχων 12c ἀνταποκρινόμενος ῥήμασιν αὐτοῦ ἐξ ὑμῶν. ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι «οὐδὲ τότε, ὅτε ἠλέγχετε, ὡς ἔδει ἠλέγξατε», ἢ ὅτι «ὑστερον ἐσιωπήσατε». 32,13 ἴνα δὲ μὴ εἴπητε· εὐρομεν σοφίαν προσθέμενοι κυρίῳ· 32,14 ἀνθρώπῳ δὲ ἐπετρέψατε λαλήσαι τοιαῦτα ῥήματα. 32,15a ἐπτοήθησαν, οὐκ ἀπεκρίθησαν ἔτι, 15b ἐπαλαίωσαν ἐξ αὐτῶν λόγον. 32,16a ὑπέμεινα· οὐ γὰρ ἐλάλησαν, 16b ὅτι ἔστησαν, οὐκ ἀπεκρίθησαν.

32,17 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΕΛΙΟΥΣ ΛΕΓΕΙ· 32,18a πάλιν λαλήσω· πλήρης γὰρ εἰμι ῥημάτων, 18b ὀλέκει δέ με τὸ πνεῦμα τῆς γαστροῦς, 32,19a καὶ ἡ γαστήρ μου ὡσπερ ἄσκὸς γλεύκου γέμων δεδεμένος 19b ἢ ὡσπερ φυσητὴρ χαλκῆως δεδεμένος καὶ κατερρωγός. δείκνυσιν, ὅτι πάλαι ταῦτα ὠδίνων εἰπεῖν ὑπέμεινε καὶ ἐκαρτέρει καὶ διαρραγῆναι εἶχεν· ὥστε πολλῆς τῆς ὑπομονῆς χρεῖα, ὅπερ ἐστὶ μάλιστα πάντων σοφίας ἔργον δύνασθαι ῥήματα κατασχεῖν. τοῦτο δὲ ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς τὸν θεὸν ἔπασχεν, τὸ οὕτω πυρωθῆναι. 170 32,20 λαλήσω, φησίν, ἴνα ἀναπαύσωμαι ἀνοίξας τὰ χεῖλη μου. 32,21a ἀνθρωπον οὐ μὴ αἰσχυθῶ, 21b ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βροτὸν οὐ μὴ ἐντραπῶ. 32,22a οὐ γὰρ ἐπίσταμαι θαυμάσαι πρόσωπον. τοῦτο ἐκείνους αἰνίττεται, ὅτι διὰ τοῦτο ἐσίγησαν αἰσχυθέντες αὐτόν. 32,22b εἰ δὲ μὴ, καὶ ἐμέ, φησίν, σῆτες ἔδονται. ὡσπερ τοὺς προσωπολήπτας, καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ θεὸς ἐν τῷ μέσῳ ἦ καὶ ἀνθρώπους μᾶλλον τιμῶμεν.

33,1a οὐ μὴν δέ, φησίν, ἀλλ' ἄκουσον, *Ιώβ, τὰ ῥήματά μου 1b καὶ τὴν λαλιάν μου ἐνωτίζου. 33,2a ἴδου γὰρ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, 2b καὶ ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά μου ἐν τῷ λάρυγγί μου. 33,3a καθαρὰ μου ἡ καρδία ἐν ῥήμασιν, 3b σύνεσις δὲ χειλέων μου καθαρὰ νοήσει. τουτέστιν· «οὐκ ἀπὸ βασκανίας οὐδὲ ἀπὸ φθόνου ταῦτα φθέγγομαι.» ὥστε, εἰ καὶ τὰ αὐτὰ εἶπον οἱ τρεῖς φίλοι ἅπερ οὗτος, ἀλλ' ἴσως οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς γνώμης οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰούδας καὶ οἱ ἔνδεκα τὰ αὐτὰ ἐφθέγγοντο περὶ τοῦ ἀλαβάστρου, ἀλλ' οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς γνώμης. ὥστε μὴ τὰ ῥήματα ἐξετάζωμεν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν, μεθ' ἧς ἔλεγεν ἕκαστος. πῶς; οἱ μὲν αὐτὸν καταβαλεῖν βουλόμενοι, ὁ δὲ τὸναντίον. καὶ ὅρα, ὕστερος οὗτος φθέγγεται πολλά, ὧν ὁ θεὸς μέλλει λέγειν, ἵνα μᾶλλον ὁ θεὸς ἀπολογήσῃται, ὅταν καὶ παρὰ τοῦ ὁμοδούλου τὰ αὐτὰ ἀκούσῃ, ἅπερ ὕστερον παρὰ τοῦ δεσπότου. τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν ἐπὶ τῶν οἰκετῶν· ὅταν οἱ σύνοικοι αὐτοῖς ἐγκαλέσωσιν, τότε μάλιστα καὶ ἡμεῖς ἐπιτιθέμεθα. ἐκείνοις γὰρ ἐγκαλέσαι οὐκ ἔχει ὡς ἀδίκως τοῦτο ποιοῦσιν. 171 33,4a πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, 4b πνοὴ δέ, φησίν, παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με. 33,5a ἐὰν δυνηθῆς, δός μοι ἀπόκρισιν πρὸς ταῦτα, 5b ὑπόμεινον καὶ στηθὶ σὺ κατ' ἐμὲ καὶ ἐγὼ κατὰ σέ. 33,6a ἐκ πηλοῦ διήρτισαι σὺ ὡς καὶ ἐγώ, 6b ἐκ τοῦ αὐτοῦ διηρτίσμεθα πηλοῦ. ἐπειδὴ ἔλεγεν· «εἴ γε ἦν ὁ διακρίνων» καὶ ὅτι «ἄνθρωπος εἰμι», «ἰδού, ἐγὼ κατὰ σέ εἰμι, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐσμεν», φησίν, «πηλοῦ». 33,7a οὐχὶ ὁ φόβος μου στροβίσει σε, 7b οὐδὲ ἡ χεὶρ μου βαρεῖα ἐπὶ σοὶ ἔσται. ἅ περὶ τοῦ θεοῦ ἔλεγεν. 33,8a πλὴν εἶπας ἐν ὧσί μου, 8b φωνὴν δὲ ῥημάτων σου ἀκήκοα, 33,9a διότι λέγεις, ὅτι· καθαρὸς εἰμι, οὐχ ἡμαρτον τοῖς ἔργοις, 9b ἄμεμπτος δέ εἰμι· οὐ γὰρ ἠνόμησα, 33, 10a μέμψιν δὲ κατ' ἐμοῦ εὔρεν. ἐπειδὴ περὶ τοῦ θεοῦ ἔλεγεν· οὐκ εἰσακούσεται μου, «τοῦτό ἐστιν, ὃ ἐγκαλεῖς», φησίν, «ὅτι οὐκ εἰσήκουσέ σου τῆς δίκης. πόθεν δῆλον, εἰπέ μοι, ὅτι οὐκ εἰσήκουσεν; ὅτι κολάζει καὶ τιμωρεῖται; τοῦτο ἔργον αὐτῶ, ὥστε βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους. πολλάκις γοῦν νόσω», φησίν, «παρέδωκεν ἐσχάτη πολλοὺς, καὶ ὅμως ἐν ἄρρωστία τοιαύτη ἐξησθενημένον τὸν ἄνθρωπον οὐδεὶς ἀνελεῖν δυνησεται, κἂν μύριοι ὦσιν ἄγγελοι θανατηφόροι.» 33,10b καὶ ἠγγηταί με, φησίν, ὡσπερ ὑπεναντίον ἐαυτῶ, 33,11a ἔθετο δὲ ἐν ζύλῳ τὸν πόδα μου 11b καὶ ἐφύλαξέ μου πάσας τὰς ὁδοὺς. 33,12a πῶς γὰρ λέγεις, ὅτι· δίκαιός εἰμι καὶ οὐκ ἐπακήκοέ μου; 12b αἰώνιος γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπάνω βροτῶν. 33,13 λέγεις γάρ· διὰ τί τῆς δίκης μου οὐκ ἐπακήκοεν ἐν παντὶ ῥήματι; 33,14a ἐν γὰρ τῷ ἅπαξ λαλήσαι ὁ κύριος, 14b ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐνύπνιον ὡς φάσμα 172 33,15a ἐν μελέτῃ νυκτερινῇ, 15b ὡς ὅταν ἐπιπίπτῃ φόβος δεινὸς ἐπ' ἀνθρώπους 15c ἐπὶ νυσταγμάτων ἐπὶ κοίτης. 33,16a τότε ἀνακαλύπτει νοῦν ἀνθρώπων· 16b ἐν εἴδεσι φόβου τοιοῦτοις ἐξεφόβησεν αὐτοὺς 33,17a ἀποστρέψαι ἄνθρωπον ἐξ ἀδικίας αὐτοῦ, 17b τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ ἀδικίας πτώματος ἐρρύσατο 33,18a καὶ ἐφείσατο τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ θανάτου 18b τοῦ μὴ πεσεῖν αὐτὸν ἐν πολέμῳ. 33,19a πάλιν δὲ ἤλεγξεν αὐτὸν μαλακία ἐπὶ κοίτης, 19b καὶ πλῆθος ὀστέων αὐτοῦ ἐνάρκησεν. 33,20a πᾶν δὲ βρωτὸν σίτου οὐ μὴ δύνηται προσδέξασθαι, 20b καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ βρώσιν ἐπιθυμήσει, 33,21a ἕως ἂν σαπῶσιν αὐτοῦ αἱ σάρκες 21b καὶ ἀποδείξῃ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ κενά, 33,22a ἐγγίση δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς θάνατον, 22b ἡ δὲ ζωὴ αὐτοῦ ἐν τῷ ἄδῃ. 33,23a ἐὰν ὦσι χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι, 23b εἷς ἐξ αὐτῶν οὐ μὴ τρώσῃ αὐτόν. «οὐ δυνησεται», φησίν, «ἐπειδὴ αὐτὸς κατέχει.» «πολλοὺς δέ», φησίν, «καὶ δι' ὄνειράτων ἐπαίδευσεν, καὶ πολέμου μὲν καὶ μάχης ἐξήρπασεν, ἑτέρα δὲ παρέδωκεν τιμωρία.» ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· «εἰ μὴ τῆς προνοίας ἀπήλαυες τῆς αὐτοῦ, οὐκ ἂν ἀπώλου; οὐκ ἂν ἐν πολέμῳ καὶ μάχῃ κατέπεσες; ὥστε μάλιστα τοῦτό σοι τεκμήριον ἔστω τῆς προνοίας, ὅτι τοσαύτη προσπαλαίων νόσω καὶ ἄρρωστία οὐ τέθηκας δυνάμενος πολλάκις καὶ χωρὶς τῆς ἄρρωστίας ταύτης, εἴ γε ἐγκατέλιπεν αὐτός, ἀποθανεῖν.» καὶ λέγεις· διὰ τί τῆς δικαιοσύνης μου οὐκ ἐπακούεις ἐν παντὶ ῥήματι; ἐν γὰρ τῷ ἅπαξ λαλήσαι ὁ κύριος.

τουτέστιν· «οὐχὶ καθ' ἕκαστον ἀκούει καὶ παιδεύει, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τοῦ θεοῦ εἰς ἅπαξ τι ποιῆσαι καὶ μὴ κατὰ μικρόν. πολλάκις δι' ὄνειράτων παρήνευσε σεν, δι' ἐνυπνίων.» ἐπειδὴ ἔλεγεν· διὰ τί με ἐκφοβεῖς ἐν ἐνυπνίοις, ἐν δὲ ὄραμασι καταπλήσσεις; 33,30α ἰδοὺ, φησὶν, ταῦτα πάντα ἐργᾶται ὁ ἰσχυρός, ὁδοὺς τρεῖς μετὰ ἀνδρὸς τοῦ ἐπιστρέψαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. τί ἐστι τρεῖς; «πολλάκις», φησὶν, «οὐ διαλιμπάνει ὁ θεὸς κατέχων ἡμᾶς, κηδόμενος ἡμῶν ὥστε βελτίω ποιῆσαι τὴν ψυχὴν.» «λέγεις», φησὶν, «ὅτι ἀδίκως καὶ ἀπλῶς ὁ παντοκράτωρ ταράζει τὸ δίκαιον.» ὁ Παῦλος φησὶν· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; ὄρα, πῶς ἄλλοθεν αὐτοῦ τὸ δίκαιον παρίστησιν· «ἐποίησε τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα. μὴ γὰρ ἀλλότρια αὐτοῦ ἐστι τὰ ἔργα, ἵνα ἡμᾶς ἀδικήσῃ; φεῖδεται τῶν αὐτοῦ—φείδη δὲ πάντων, φησὶν, ὅτι σὰ ἐστίν, δέσποτα φιλόψυχε—, «οὐ μόνον ὅτι αὐτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς αὐτῶν κρατεῖ. καὶ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων πονηρῶν τοῦτο συμβαίνει· οὐδ' ἂν θέλωσιν, ἀνέχονται τοὺς ὑποτεταγμένους ἀδικεῖν· τῶν γὰρ οἰκείων καὶ τῶν ἰδίων ἔθος ἅπασιν φείδεσθαι. ὅταν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πεποιηκὼς ἦ καὶ αὐτὸς ὁ κρατῶν, πῶς ταράζει τὸ δίκαιον ἐν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ λαμπρὸν οὕτως αὐτὸ κατασπεύρας; ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ἔχει εἰπεῖν, ὅτι παρ' ἀσθένειαν οὐκ ἀδικεῖ· οὕτω γὰρ εὐκόλον αὐτῷ πάντας ἀπολέσαι, ὥστε ἀρκεῖ θελήσει, καὶ τὸ κωλύον οὐδέν. ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον σύνοιδεν ὁ παρελθὼν χρόνος.» εἶτα μετὰ πολλά φησὶν· 34,12α οἶε τὸν κύριον τὰ ἄτοπα ποιήσῃ; 12b ἢ ὁ παντοκράτωρ ταράζει τὸ δίκαιον, 34,13a ὃς ἐποίησε τὴν 174 τὴν γῆν; 13b τίς δὲ ἐστίν ὁ ποιῶν τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ τὰ ἐνόντα πάντα; 34,14a εἰ γὰρ βούλοιο συσχεῖν 14b καὶ τὸ πνεῦμα παρ' αὐτῷ κατασχεῖν, 34,15a τελευτήσῃ πᾶσα σὰρξ ὁμοθυμαδόν, 15b βροτὸς δὲ εἰς γῆν ἀπελευσεται, ὅθεν καὶ ἐπλάσθη. 34,16a εἰ δὲ μὴ νοθετῇ, ἄκουε ταῦτα, Ἰώβ, 16b ἐνωτίζου φωνὴν ῥημάτων. 34,17a εἰ δὲ σὺ οὐκ οἶε τὸν μισοῦντα τὰ ἄνομα 17b καὶ τὸν ὀλλύντα τοὺς πονηροὺς 17c ὄντα αἰώνιον εἶναι δίκαιον. τί ἐστίν εἰ δὲ σὺ; οὐκ ἐτόλμησεν ἐπαγαγεῖν τὸ συμπέρασμα· ἀπὸ πολλῆς εὐλαβείας ἐφείσατο τοῦ ῥήματος. οὐκ ἀπὸ τῆς κτίσεως, οὐκ ἀπὸ τῆς δημιουργίας, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταῦτα στοχάζεσθαι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς οὐσίας καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων· μισοπόνηρός ἐστι καὶ φιλόανθρωπος, οὐ καθάπερ ἡμεῖς· οὐκ ἀπεχθεῖα τῇ πρὸς τὰ κακὰ ἀπεχόμεθα τῆς πονηρίας, ἀλλὰ φόβῳ τῆς μελλούσης κολάσεως. πόθεν; ὅτι μισεῖ τὰ ἄνομα, ἀπόλλυσιν, φησὶν, τοὺς πονηροὺς. ὄντα, φησὶν, αἰώνιον. καλῶς καὶ τὸ αἰώνιον τέθεικεν, ὥστε μὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μηδὲ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀπαιτεῖν αὐτὸν τῶν γενομένων τὰς εὐθύνας. πολλάκις οἰκονομεῖ τινα οἰκονομίαν, ἧς τὸ τέλος εἰς μακρὸν ἐκταθῆναι χρόνον ἀνάγκη. μὴ προπηδήσῃς τοῦ τέλους μηδὲ πρὶν ἢ τὸν πᾶν ἀπαρτισθῆναι θελήσῃς καταμαθεῖν τοῦ θεοῦ τὴν δικαιοκρισίαν, ἐπεὶ πλέον οὐδὲν ἔσται σοι τῆς προπετείας. διὰ τοῦτό φησιν αἰώνιος καὶ δίκαιος. ἅπας ὁ παρελθὼν χρόνος αὐτῷ τοῦτο μαρτυρεῖ· μὴ γὰρ νῦν μεταβέβληται; 34,18a ἀσεβής, φησὶν, ὁ λέγων βασιλεῖ· παρανομεῖς. τουτέστιν· τολμηρὸς δίκην δίδωσιν, καὶ δὴ ἐπὶ βασιλείῳ οὐκ ἀκίνδυνον. τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἄλλο τι αἰνίττεσθαι, ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐχ ὑπόκειται, ἀλλ' ἐπίκειται νόμοις· δημιουργὸς αὐτῶν αὐτός ἐστι τῶν νόμων. εἰκότως οὖν τῷ ποιοῦντι τοὺς νόμους ὁ λέγων· «παρανομήσεις» ἐγκαλεῖται, ὥσπερ ἂν εἴ τις τῷ πλάστῃ καὶ τῷ δημιουργῷ εἴποι· «κακῶς πλάττετε». αὐτόνομός ἐστιν ὁ βασιλεὺς. 34,19a ὃς οὐκ ἠσχύνθη, φησὶν, πρόσωπον ἐντίμου, 19b οὐκ ἔδωκε δὲ τιμὴν θέσθαι ἀνδρῶν 19c τοῦ θαυμασθῆναι πρόσωπα αὐτῶν. «εἰ γὰρ καὶ μὴ οἶδας, ἀλλ' ὀφείλεις παραχωρεῖν αὐτῷ καὶ τῇ δόξῃ αὐτοῦ ὥστε μὴ πάντα ζητεῖν μανθάνειν.» ἄρα ὁ περιεργαζόμενος τὸν θεὸν οὐ τιμᾷ τὸν θεόν. ὄρα, καὶ Παῦλος τί φησὶν· δούς δόξαν τῷ θεῷ καὶ πληροφορηθεῖς, ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. πόθεν πληροφορηθεῖς; εἶπέ μοι. τὰ γὰρ ἐναντία τῆς φύσεως ἢ ἀκολουθία ἀντεφθέγγατο. 34,20a κενὰ δὲ αὐτοῖς, φησὶν, ἀποβήσεται τὸ κεκραγένοι καὶ δεῖσθαι ἀνδρός· 20b

ἐχρήσαντο γὰρ ἀνόμως ἐκκλειόμενοι καὶ ἀδυνάτοις. «ἡ ἰκετηρία σου», φησὶν, «αὐτὴ σοι ἐναντιοῦται. ὁ γὰρ λέγων βασιλεῖ· παρανομεῖς, κὰν δέηται, μάτην δεηθήσεται.» εἶτα περὶ τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεώς φησιν, ὅτι πάντα οἶδεν· 34,21a αὐτὸς γάρ, φησὶν, ὁρατὴς ἐστὶ πάντων ἀνθρώπων, 21b λέληθε δὲ αὐτὸν οὐδὲν ὧν πράσσουσιν, 34,22 οὐδὲ ἐστὶ τόπος τοῦ κρυβῆναι τοὺς ποιοῦντας τὰ ἄνομα. 34,23b ὁ γὰρ κύριος τὰ πάντα ἐφορᾷ, 34,24a ὁ καταλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα, 24b ἔνδοξά τε καὶ ἐξαΐσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. 34,25a γνωρίζων αὐτῶν τὰ ἔργα 25b καὶ στρέψει νύκτα καὶ ταπεινωθήσονται. σὺ δέ μοι παρατήρει, πῶς οὐδαμοῦ καθικνεῖται καθάπερ ἐκεῖνοι τοῦ Ἰώβ, ἀλλὰ φησιν, ὅτι ὁ θεὸς δίκαιός ἐστιν, καὶ οὐ λέγει αὐτῷ, ὅτι «ἦρπασας ὄρφανούς καὶ χήρας», πῶς ἐπιτιμητικός ἐστίν, οὐχὶ κατηγορητικός. 176 εἶτα μετὰ πολλὰ φησιν· 34,35a Ἰώβ, οὐκ ἐν συνέσει ἐλάλησας, 35b τὰ δὲ ῥήματά σου οὐκ ἐν ἐπιστήμῃ. τοῦτο ἡρέμα καὶ συγγνώμης ἐστίν, ἐκεῖνοι δὲ φασιν· μέχρι πότε πνεῦμα πολυρῆμον τοῦ στόματός σου; 34,36a οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ μάθε, Ἰώβ, 36b μὴ δῶς ἔτι ἀνταπόκρισιν ὥσπερ οἱ ἄφρονες, 34,37a ἵνα μὴ προσθῶμεν, φησὶν, ἐφ' ἀμαρτίας ἡμῶν· 37b ἀνομία δὲ ἐφ' ἡμῖν ἔσται 37c πολλὰ λαλοῦσι ῥήματα ἔναντι κυρίου. οὐκ εἶπεν· "παράνομα" οὐδὲ "ἀσεβῆ", ἀλλὰ πολλὰ, δεικνύς, ὅτι οὐδὲ πολλὰ ἀντιφθέγγεσθαι χρή τῷ θεῷ. εἰ γὰρ ἐπὶ βασιλείως οὐκ ἂν τις τολμήσειε πολλὰ ῥήματα ἀντιφθέγγασθαι, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ θεοῦ.

35,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΕΛΙΟΥΣ ΛΕΓΕΙ· 35,2a τί τοῦτο ἠγήσω ἐν κρίσει; 2b σὺ τίς εἶ, ὅτι εἶπας· δίκαιός εἰμι ἔναντι κυρίου, 35,3 ἢ ἐρεῖς· τί ποιήσω ἀμαρτῶν; 35,4a ἐγὼ σοι δώσω ἀνταπόκρισιν 4b καὶ τοῖς τρισὶ σου φίλοις· 35,5a ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδέ, 5b κατάμαθε δὴ τὰ νέφη καὶ ἰδέ, ὡς ὑψηλὰ ἀπὸ σοῦ. τουτέστιν· «εἰ καὶ μὴ ἀπὸ λογισμῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὀρωμένων μάθε, πόσον σου ἀπέχει καὶ πόσον ἐστὶν ὑψηλότερος. 35,6a εἰ ἡμαρτες, τί πράξεις; 6b εἰ δὲ καὶ ἠνόμησας πολλὰ, τί δύνασαι ποιῆσαι; τουτέστιν· «οὐδὲν αὐτὸν ἀδικήσεις, ἀλλ' οὐδὲ ὠφελήσεις δίκαιος ὢν.» ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν· εἰ ἡμαρτον, τί δύναμαί σοι πράξαι; φησὶν· «διὰ τί τοῦτο εἶπες; μὴ γὰρ ὡς ἀδικούμενος φροντίζει σου ἀμαρτόντος; μὴ γὰρ ὡς βλάβην ὑπομένων;» 177 35,7a καὶ εἰ δίκαιος εἶ, τί δώσεις αὐτῷ; φησιν, 7b ἢ τί ἐκ χειρός σου λήψεται; 35,8a ἀνδρὶ τῷ ὁμοίῳ σου ἢ ἀσεβείᾳ σου 8b καὶ υἱῷ ἀνθρώπου ἢ δικαιοσύνῃ σου. 35,9a ἀπὸ πλήθους συκοφαντούμενοι κεκράζονται, 9b βοήσονται ἀπὸ βραχίονος πολλῶν. 35,10a καὶ οὐκ εἶπεν· ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς ὁ ποιήσας με; «οὐχ ὀρᾶς», φησὶν, «τὸ ὕψος, ὅσον ἐστίν;» 35,10b ὁ κατατάσων, φησὶν, φυλακὰς νυκτερινὰς. τουτέστιν· καθάπερ ἐν στρατοπέδῳ. οὐχ ὀρᾶς πάντα διατεταγμένα καὶ μετὰ πλείονος ἀκριβείας ἕκαστον ἐν τάξει μένον τῇ προσηκούσῃ, οὐδὲν τῶν πάντων τὸν οἰκεῖον ὑπερβαῖνον ὄρον οὐδὲ τοῖς ἄλλοτρίοις ἐπιπηδῶν χωρίοις, καθάπερ τὰ πάντα τῶν φυλάκων κατεχόντων καθευδόντων τῶν ἀνθρώπων οὐδεὶς ἐπιβουλεύει. ὄρα τὰ θηρία· ὅτε διαβαίνει, τότε οὔτοι καθεύδουσιν. οὐκ ἐχρῆν ἐπινέμεσθαι τὰς πόλεις, οὐκ ἐχρῆν αὐτοὺς ἀπολωλέναι, δεδεμένοι καθεύδουσιν. 35,11a ὁ διορίζων με, φησὶν, ἀπὸ τετραπόδων γῆς 11b καὶ ἀπὸ πετεινῶν οὐρανοῦ. 35,12a ἐκεῖ κεκράζονται, καὶ οὐ μὴ εἰσακούσῃ, 12b ἀπὸ ὕβρεως πονηρῶν. 35,13a ἄτοπα γὰρ ἰδεῖν οὐ βούλεται ὁ κύριος· 13b αὐτὸς γὰρ ὁ παντοκράτωρ ὁρατὴς ἐστὶ 35,14a πάντων τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα, ὃς σώσει με. 14b κριθῆτι δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, εἰ δύνασαι αὐτὸν αἰνέσαι ὡς ἔστιν. 35,15a καὶ νῦν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπισκεπτόμενος ὄργην αὐτοῦ 15b καὶ οὐκ ἔγνω παραπτώματι σφόδρα, 35,16a καὶ Ἰώβ ματαίως ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, 16b ἐν ἀγνωσίᾳ ῥήματα βαρύνει. «ὀρᾶς», φησὶν, «ἐν τῷ οὐρανῷ καθάπερ στρατιώτας τοὺς ἀστέρας τὴν οἰκειάν ἕκαστον περιπολοῦντας τάξιν;» εἶπε καὶ τὴν ἰδιάζουσαν εὐεργεσίαν· ὁ διορίζων με, φησὶν, ἀπὸ 178 τετραπόδων· τοῦτο τῆς

φύσεως. εἶτα πάλιν· οὐ μὴ εἰσακούσῃ, φησὶν, ἀπὸ ὕβρεως πονηρῶν· τοῦτο φυλακὴ· ἄτοπα γὰρ ἰδεῖν οὐ βούλεται ὁ κύριος. οὐ μόνον οὐ δέχεται ὁ κύριος, ἀλλ' οὐδὲ ἰδεῖν βούλεται, ὡσπερ ἄλλος φησὶ προφήτης· καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὄραν πονηρά. ὄραξ, πόση πρόνοια, πόση φυλακὴ, πόση σύνεσις; εἰ καὶ μὴ σε ἐκδικεῖ, ἀλλ' ἀπεχθῶς ἔχει πρὸς τὸ πρᾶγμα. εἶτα, ἐπειδὴ εἶπεν· οὐ βούλεται ὄραν, ἵνα μὴ νομίσης ἀγνοίας εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ μάθῃς, ὅτι σχέσεώς τινός ἐστι καὶ ἀντιλογίας, ἄκουσον, πῶς ἐπήγαγεν· αὐτὸς γὰρ ὁ παντοκράτωρ ὁρατὴς ἐστὶ τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα. κρίθητι δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, εἰ δύνασαι αὐτὸν αἰνέσαι ὡς ἔστιν. «εἰ δικαστήριον ἐκάθισεν», φησὶν, «καὶ τὰ δικαιώματα προέθηκεν, οὐκ ἂν αὐτὸν ἐπήνεσας; οὐκ ἂν αὐτὸν ἐδόξασας κατ' ἀξίαν ἐπὶ τοῖς εἰς σὲ γεγενημένοις νῦν, ὅτε νομίζεις ἀδικεῖσθαι καὶ κολάζεσθαι; τὸ μὲν γὰρ μὴ δύνασθαι κατ' ἀξίαν τὸν θεὸν ὑμνεῖν οὐδὲν μέγα, τὸ δὲ μέλλοντα κρίνεσθαι πρὸς αὐτὸν ἐν τοῖς πρὸς ἡμᾶς μὴ δύνασθαι κατ' ἀξίαν αὐτὸν ὑμνεῖν, τοῦτο μέγα.»

36,1 ΠΡΟΣΘΕΙΣ ΔΕ ΕΛΙΟΥΣ ΕΤΙ ΛΕΓΕΙ· 36,2a μεῖνόν με μικρὸν ἔτι, ἵνα διδάξω σε· 2b ἔτι γὰρ μοι ἔνεστι λέξις. 36,3a ἀναλαβὼν τὴν ἐπιστήμην μου μακράν, 3b ἔργοις δέ μου δίκαια ἐρῶ 36,4a ἐπ' ἀληθείας, καὶ οὐκ ἄδικα, φησὶν, ῥήματα 4b ἀδίκως συνίεις. τουτέστιν· τὰ ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐκβαίνοντα δίκαια λέγω, οὐχὶ ῥήματα ταυτά ἐστὶν οὐδὲ λόγοι. εἶτα μετὰ πολλά φησιν· 36,21a ἀλλὰ φύλαξαι, μὴ πράξης ἄδικα. οὐκ εἶπεν ὅτι· «ἔπραξας.» 179 36,24a μνήσθητι οὖν, Ἰώβ, ὅτι μεγάλα ἐστὶν αὐτοῦ τὰ ἔργα, 24b ὧν ἤρξαν ἄνδρες. 36,25a πᾶς ἄνθρωπος εἶδεν ἐν ἑαυτῷ, 25b ὅσοι τιτρωσκόμενοι εἰσι βροτοί. τουτέστιν· ἀπολλύμενοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ὅσους ἀναιρεῖ. 36,27a ἠρίθμηνται δὲ αὐτῷ ὑετοῦ σταγόνες. ἐνταῦθα τὴν γνώσιν φησιν καὶ τὴν πρόνοιαν. 36,28b ἐσκίασε δὲ νέφη ἐπὶ ἀμυθῆτων βροτῶν. 28c ὥραν δὲ ἔθετο κτήνεσιν, 28d καὶ οἶδασι κοίτης τάξιν. καίτοι λόγου ἀπεστερημένα ἀπὸ τῆς φύσεως ἔγνωσαν. προοιμιάζεται περὶ τούτων, περὶ ὧν μέλλει αὐτῷ ὁ θεὸς διαλέγεσθαι. 36,28e ἐπὶ τούτοις πᾶσιν, φησὶν, οὐκ ἐξίσταταί σου ἡ διάνοια; οὐκ εἶπεν· "οὐ θαυμάζει;", ἀλλ' οὐκ ἐξίσταται;—ὄντως γὰρ ἔκστασις καὶ φρίκη, πόθεν τὰ ἄλογα τοσαύτην εὐταξίαν φυλάττει—, ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ σὺ οὐκ ἀπὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τὸν λόγον δεδωκότος κυβερνᾷ. καὶ μετὰ πολλά φησιν· 37,7b ἵνα γνῶ πᾶς ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν. «διὰ τοῦτο», φησὶν, «οὕτω μεγάλα αὐτοῦ τὰ δημιουργήματα, διὰ τοῦτο ψῦχος καὶ καῦμα, διὰ τοῦτο ἀέρων ἀνωμαλία.» μὴ γὰρ οὐκ ἐνήν γενέσθαι κρᾶσιν ἀρίστην; ἀλλ' ἵνα πάντοθεν κωλύση τοῦ φρονήματος τὸ ὑπερέχον καὶ διανιστάμενον, ἵνα γνῶ πᾶς ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν. κατὰ πρόσωπον ψύχους αὐτοῦ, φησὶν, τίς ὑποστήσεται; καὶ πᾶσα ἡ κτίσις πρὸς τοῦτο δεδημιούργηται καὶ πάντα διὰ τοῦτο γέγονεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο μάλιστα πάντων ἐξέβαλε τῆς τοῦ θεοῦ παρρησίας, πάντα πρὸς τὸ ἐναντίον κατεσκεύασεν ὁ θεός, καὶ τὴν κτίσιν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ τὴν τοῦ βίου διαγωγὴν, ὥστε ταῦτα πάντα διὰ ταπεινοῦ φροσύνης, ἵνα μάθωμεν μετριάξιν καὶ ἵνα τὴν ἀσθένειαν ἐπιγνώμεν τὴν ἑαυτῶν, ἵνα λέγωμεν κατὰ τὸν Ἀβραάμ· ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός, ἵνα λέγωμεν κατὰ τὸν Δαυίδ· ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ἵνα λέγωμεν κατὰ τὸν ἀπόστολον, ὅτι ἐμοὶ ὡσπερ εἶ τῷ ἐκτρώματι ὠφθη. ἀσθενῆ αὐτὸν ἐποίησεν, καὶ νομίζει ἰσχυρὸς εἶναι· διὸ καὶ ἀσθενέστερος γίνεται. τὰ μὲν οὖν ὁμοῦ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν δείκνυσιν, τὰ δὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ μόνον. οὐ γὰρ μόνον βούλεται πανταχοῦ μετὰ τοῦ λυπεῖν ἡμᾶς θαυμάζεσθαι παρ' ἡμῶν, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ ἀνίησιν ἡμῶν τὴν διάνοιαν. καὶ μετὰ πολλά φησιν· 37,17a σοῦ δὲ ἡ στολὴ θερμὴ, 17b ἠσυχάζεται δὲ ἐπὶ τῆς γῆς. ἤτοι τοῦτο φησιν, ὅτι «ἐν ὀδύναϊς εἶ νῦν, ἀλλ' ὕστερον ἀναπαύση». καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας τὸ λύσιν τινὰ καὶ πέρας ἐπινοῆσαι τοῖς ἀνθρωπίνοις κακοῖς τὸν θάνατον. ἢ ὅτι «εἰ καὶ ἐν

κακοῖς εἶ, μάχης καὶ πολέμου καὶ ταραχῆς ἐκτὸς ἔσθηκας, καὶ τούτῳ σε τιμωρεῖται τῷ τρόπῳ». 37,19a διὰ τί; δίδαξόν με, φησίν, τί ἐροῦμεν αὐτῷ, 19b καὶ παυσόμεθα πολλὰ λέγοντες. τουτέστιν· «διὰ τί ταῦτα γέγονεν; μὴ δυνάμεθα αὐτὸν ἐρωτῆσαι; οὐδὲν λέγω», φησίν, «ἂν ταῦτα μόνον δυνηθῶμεν μαθεῖν.» 37,20a μὴ βίβλος, φησίν, ἢ γραμματεὺς μοι παρέστηκεν, 20b ἵνα ἄνθρωπον ἐστὼς κατασιωπήσω; «μὴ γὰρ ἀπὸ βιβλίου», φησίν, «ταῦτα λέγομεν πρὸς αὐτόν; μὴ γὰρ ἄνθρωπός ἐστιν; οὐχ ὄραξ ἀντὶ γραμμάτων τὴν δημιουργίαν πᾶσαν πανταχοῦ βοῶσαν;» 181 «κατασιωπήσω», φησίν, «ἄνθρωπον; ἀλλ' ἀντιφθέγγεται ἢ κτίσις πανταχοῦ γῆς οὔσης καὶ φαινομένης. φέρω γράμματα κατηγορίας, ἀλλ' αὐτὸς φέρει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ὥστε οὐκ ἦν», φησίν, «ἀπὸ ῥημάτων διαλεχθῆναι πρὸς τὸν θεὸν οὐδ' ἀντιφθέγγασθαι ταῦτα πάντα.» οὕτω λοιπὸν ὁ θεὸς ὅρα πῶς εὐκαίρως ἐπεισῆλθεν προοδοποιήσαντος τοῦ δούλου καὶ περὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ διαλεχθέντος καὶ καταστείλαντος· 38,1 μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι, φησίν, Ἐλιοῦν τῆς διαλέξεως εἶπεν ὁ κύριος τῷ Ἰώβ διὰ λαίλαπος καὶ νέφους. ἐμοὶ δοκεῖ νέφος ἐπιστῆσαι τῷ δικαίῳ τότε ἐκείνῳ ὥστε αὐτοῦ διαναστῆσαι τὴν διάνοιαν καὶ πείσαι, ὅτι ἄνωθεν αὕτη φέρεται ἢ φωνὴ καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἰλαστηρίου τοῦ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ. ἐπειδὴ γὰρ σύμβολον οὐρανοῦ νέφος, ὥσανεὶ αὐτὸν ἐπιστῆσαι βουλούμενος τὸν οὐρανὸν τῷ Ἰώβ οἰοῦναι τὸν θρόνον αὐτὸν ἦγαγε πλησίον αὐτοῦ. τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους γενέσθαι, ὅτε νεφέλη ἐπέστη, ἵνα μάθωμεν, ὅτι ἄνωθεν ἢ φωνή. ἀκούωμεν δὴ μετὰ ἀκριβείας, ἐπειδὴ ὁ κοινὸς τῶν ὄλων δεσπότης φθέγγεται. ἴδωμεν, πῶς αὐτὸν παρακαλεῖ. ἄρα μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, μεθ' ὄσης ἄνθρωποι; οὐδαμῶς. ἐκείνων, ἀγαπητέ, τῶν προτέρων, ὧν ὠδίναμεν λύσιν εὐρεῖν, τῶν φορτικῶς λεγομένων παρὰ τοῦ Ἰώβ νῦν εὐρίσκομεν σαφεστάτην τὴν λύσιν. ἴδωμεν, τί ἐγκαλεῖ αὐτῷ· 38,2a τίς οὗτος ὁ κρύπτων με, φησίν, βουλήν, 2b συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἶεται κρύπτειν; 182 ὅρα, τί ποιεῖ. ἐμοὶ δοκεῖ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων στοχαζομένῳ ἕτερόν τι αὐτοῦ τὴν διάνοιαν εἰσιέναι. ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ ἦν, ἃ κατὰ τὴν διάνοιαν ἔσχεν ὁ Ἰώβ καὶ εἰς μέσον ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμα, ἀπὸ τούτου πρώτου διανίστησιν αὐτὸν καὶ δείκνυσιν, ὅτι προνοεῖ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ πάντα οἶδε σαφῶς, ὥστε ἀπὸ ἐκείνων προτέρων ἄρχεται τῶν μᾶλλον ἀσυγγνώστων. εἰ γὰρ, ἄπερ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, οὕτω φορτικὰ καὶ ἐπαχθῆ, πολλῶ μᾶλλον ἐκεῖνα. διὰ τοῦτο πρότερον αὐτοῖς ἐπιτίθησι τὸ φάρμακον. τίς οὗτος; φησίν. ὁμοῦ ἐκ προοιμίων δείκνυσι τὸ μέσον τοῦ θεοῦ καὶ αὐτοῦ ὅσον ἐστίν· «τίς ὁ κρύπτειν με ἐπιχειρῶν, εἶπέ μοι, τὸν τὰ ἀπόρητα μετὰ ἀκριβείας εἰδότα; μὴ γὰρ, ἐπειδὴ οὐκ εἶπες αὐτά, οὐχὶ ῥήματά ἐστιν; ἐτέχθη καὶ γέγονε λόγος, εἰ καὶ κρύπτεις.» ὄραξ, πῶς ἡμέρως, πῶς διορθωτικῶς καὶ ἐλεγκτικῶς; 38,3a ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὄσφύν σου, 3b ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι. ἐπειδὴ καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἦν, διανίστησιν αὐτὸν διὰ τῶν ῥημάτων ὥστε προσέχειν τοῖς λεγομένοις καὶ κατὰ ἐρώτησιν προάγει τὸν λόγον, ὅπερ ἐστὶν ἐλεγκτικώτατον. μάλιστα δείκνυσιν, ὅτι πάντα σοφία καὶ συνέσει ποιεῖ καὶ οὐκ ἦν τοῦ τὰ τοσαῦτα μετὰ σοφίας καὶ συνέσεως ἐργαζομένου ἄνθρωπον, δι' ὃν ἅπαντα ἐτεκτήνατο, παριδεῖν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε πάσχοντα κακῶς. 38,4a ποῦ ἦσθα, ὅτε ἐθεμελίωσα τὴν γῆν; 4b ἀπάγγειλόν μοι, εἰ ἐπίστασαι σύνεσιν, 38,5a τίς ἔθετο μέτρα αὐτῆς εἰ οἶδας 5b ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς. 38,6a ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασιν; 6b τίς δέ ἐστιν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς; 183 «τί λέγεις;» φησίν. «γῆν μὲν μετὰ ἀκριβείας τοσαύτης ἐστήριξα 183 διὰ σέ, σὲ δὲ παρόψομαι, δι' ὃν ἐκείνην ἐποίησα;» διὰ τοῦτο οὐ λέγει τῆς πλάσεως τὴν σοφίαν καὶ τὴν δημιουργίαν τὴν κατὰ τὴν κατασκευὴν, ἀλλ' ἐκ περιουσίας ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ δείκνυσιν, ὅτι «εἰ ὁ κόσμος», φησίν, «τοσαύτης ἀπολαύει προνοίας διὰ σέ, πολλῶ μᾶλλον σύ.» ποῦ ἦς, φησίν, ὅτε ἐθεμελίωσα τὴν γῆν; πρὸς τοὺς βουλομένους αὐτὸν ἀπαιτεῖν εὐθύνας καὶ λόγους τῶν γινομένων καὶ οὐ στοχαζομένους αὐτοῦ τῆς

σοφίας τὸ μεγαλεῖον. «τίς παρήνευσεν; τίς συνεβούλευσεν; τίς ἐβοήθησεν;» οὐκ εἶπεν· "ὅτε ἐποίησα", ἀλλ' ὅτε ἐθεμελίωσα. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ στήναι αὐτὴν μεγάλης τέχνης ἦν οὐκ ἔχουσαν θεμέλιον οὐδὲ κρηπίδα οὐδὲ ὑποβάθραν, σώματος ὄγκον τοσοῦτον ἐναρμόσαι καὶ πῆξαι βεβαίως οὕτως ὡς ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ μὴ παρασαλευθῆναι. τίς ἔθετο μέτρα αὐτῆς, φησίν, εἰ οἶδας ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς. ἀπόρρητα μανθάνομεν μυστήρια ὄντως, καὶ τὸ πρὸς τὸν Ἰώβ λεγόμενον οὐ πρὸς ἐκεῖνον εἴρηται μᾶλλον ἢ πρὸς ἡμᾶς· ζῶσαι ὡς περ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου. καὶ γὰρ ἡμῖν ταύτης δεῖ τῆς προθυμίας καὶ τῆς διαναστάσεως. τίς τέθεικεν αὐτῆς τὰ μέτρα; ἄρα οὐχ ἀπλῶς τοσαύτη γεγένηται οὐδὲ ὡς ἔτυχεν οὐδὲ εἰκῆ, ἀλλὰ πρὸς τινα σκοπὸν ὁ θεὸς ὁρῶν σύμμετρον οὕτως ἐποίησε καθάπερ ἀριστοτέχνης ἄριστος. τοσαύτην γὰρ ἔδει γενέσθαι καὶ οὔτε ἐλάττονα οὔτε πλείονα. τὸ δὲ διὰ τί ἡμῖν μὲν οὐ δυνατὸν συνιδεῖν, τῷ δὲ πεποικηκότι μόνῳ. μετὰ γὰρ τοσαύτης ἀκριβείας αὐτὴν ἐποίησεν ὡς περ ἂν εἴ τις σπαρτίον ἐκτεῖνας. καὶ ἐμοὶ δοκεῖ, εἰ καὶ τὸ τυχὸν προσετέθη, ἄκαιρον εἶναι, καὶ εἰ τὸ τυχὸν ἀφηρέθη¹⁸⁴ θη, ἄκαιρον εἶναι καὶ ἄχρηστον ἂν γενέσθαι. ὡς περ γὰρ τῆς συμμετρίας τῶν μελῶν τῶν ἡμετέρων εἰ προσθεῖη τις καὶ τὸ τυχόν, τῷ τε κάλλει λυμαίνεται τοῦ παντὸς σώματος καὶ τὴν χρεῖαν ἐνεπόδισεν, οὕτως ἐμοὶ δοκεῖ εἰ πλέθρου μέτρον προσθεῖη τις τῆ γῆ πάσῃ, τῷ λόγῳ πᾶσαν αὐτὴν λυμήνασθαι. οὕτω μετὰ ἀκριβείας αὐτῆς τὰ μέτρα διατετύπεται, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως σταίη ἢ οὕτως ὡς περ ὁ θεὸς ἐποίησεν. οὐχ ὡς τούτων γενομένων οὐδὲ ὡς τοῦ θεοῦ σπαρτίον ἐπαγαγόντος, ἀλλ' ὅτι καὶ μέτρον θεῖναι ἀδύνατον καὶ σπαρτίον ἐπενεχθῆναι, ἀλλ' ὅτι μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας γέγονε μεθ' ὅσης ἂν εἰ ταῦτα ἐγένετο, μᾶλλον δὲ μετὰ πολλῷ πλείονος. ὅμως δὲ δείκνυσιν ἡμῖν διὰ τούτων τὴν σοφίαν, διὰ τῶν γνωρίμων ἡμῖν. ἐπὶ τίνος, φησίν, οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασιν; πρῶτον μὲν «ἐκκρεμῆς ἐστίν», φησίν. ποῖοι κρίκοι αὐτὴν φέρουσιν; πάλιν οὐχ ὡς τούτων ὄντων, ἀλλ' ὡς ἀσφαλῶς οὕτω βεβηκυίας αὐτῆς ὡς περ ἂν εἰ κρίκοι ἦσαν ἄνωθεν βαστάζοντες καὶ πεπηγότες. ἐπειδὴ γὰρ ὁ κρίκος μετέωρον φέρει τὸ σῶμα, τὸ δὲ μετέωρον οὐχ ἔστηκεν, διὰ τοῦτο φησιν· πεπήγασιν. τίς δὲ ἐστίν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς; ὅτι οὕτως ἔστηκεν ἐδραία ὡς περ ἐπ' οἰκοδομῆς ἐπ' ἀσφαλοῦς βεβηκυῖα θεμελιώσεως τῆ βουλήσει τοῦ θεοῦ. ἐν τῇ γὰρ γὰρ χειρὶ αὐτοῦ πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς. 38,7a ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, 7b ἦνεσάν με φωνῆ μεγάλη πάντες ἄγγελοί μου. ἀπὸ τούτου δῆλον, ὅτι πρῶτοι οἱ ἄγγελοι τοῦ κόσμου τούτου γεγέννηται. καὶ φωνῆ μεγάλη ἦνεσαν, τουτέστιν· ὑπὸ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἐξεπλάγησαν. 185 38,8a ἔφραξας δὲ θάλασσαν πύλαις, 8b ὅτε ἐμαιοῦτο καὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐξεπορεύετο; τουτέστιν· «ὅτε ἐγένετο, σὺ αὐτὴν ἐτείχισας;» τίνος δὲ ἔνεκέν φησιν· ὅτε ἐμαιοῦτο; ἵνα δείξῃ, ὅτι κατὰ μικρὸν γέγονε καὶ οὐχ ὁμοῦ οὕτω παρήχθη. παραπέμπει δὴ πρὸς τὴν διήγησιν τὴν Μωσέως τὸν ἀκροατὴν· καθάπερ μαιουμένη οὕτω πρῶτον μὲν διεχύθη, εἶτα διεπλάσθη καὶ συνήχθη. ἵνα γὰρ μὴ νομίσης φυσικὸν εἶναι τοῦτο τὸ κατέχεσθαι αὐτὴν ἐν τοῖς κόλποις ἐκείνοις τὸ ἐναντίον πρῶτον ἀφήσει γενέσθαι ὑπὲρ νώτων τῆς οἰκουμένης ἀπάσης διαχυθῆναι συγχωρήσας τὸ ὕδωρ. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἐποίησεν. τῇ γὰρ διακοσμήσει τῇ μετὰ ταῦτα γίνεσθαι μελλούσῃ τὴν προτέραν ἔδειξε κατάστασιν, οἷον ἐπὶ τῆς γῆς· ὅτι γὰρ ὀμιλοῦσα ὕδασις ἔμελλεν εἶναι πηλός, ἐδήλωσεν ἢ πρώτη καταβολὴ τῶν στοιχείων. ὅτι μὴ κατεχόμενον τὸ ὕδωρ ἔμελλε πανταχοῦ διαχεῖσθαι, ἢ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐδήλωσε θάλασσα. ὅτι καὶ πρὸ τῶν σπερμάτων δυνατὸν ἦν τῷ θεῷ πάντα ποιῆσαι, καὶ τοῦτο ἔδειξεν, ὅτε καὶ χωρὶς γάμου παρήγαγε τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ τοῦτο δέ, ὅτι, εἰ μὴ διεκεκόσμητο τὸ πῦρ, πάντα ἂν κατέφλεξεν, ἔδειξεν, ὅτε τὸ πῦρ ἔβρεξεν. καὶ ἐπὶ τοῦ ἕτερου τοῦ Νῶε· ἐπειδὴ γὰρ οὐδεὶς παρῆν ἐκείνῃ τῇ διακοσμήσει, ἕτερα πάλιν ἐποίησεν. οὐχ ὅτι μητέρα εἶχεν οὐδὲ ὅτι ἀπὸ κοιλίας ἐξῆλθεν. 38,9a ἐθέμην δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφίασιν. μηδὲ τοῦτο τῆς φύσεως εἶναι νομίσης τοὺς ἀτμούς τοὺς ἀπὸ τῶν

υδάτων. «καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἔμοῦ προστάγματος», φησίν. 186 38,9b ὁμίχλη δὲ αὐτὴν ἐσπαργάνωσα. τίνας ἔνεκέν φησιν· ἐσπαργάνωσα; ἄρα ὡς τῷ βρέφει χρήσιμα τὰ σπάργανα, οὕτω καὶ τῇ θαλάσῃ; ἢ ὅτι ἐξ ἀρχῆς τοῦτο γέγονεν, ἢ ὅτι τοῦτο αὐτὴν κατέχει, ἢ τὸ θαυμαστὸν δείκνυσιν, ὅτι τὸ ῥευστὸν περιέβαλεν ἄερί καὶ ὅτι οὐχ ὑπὸ γῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀέρος κατέχεται οὔτε πρὸς ὕψος οὔτε πρὸς πλαγίαν ἐξενεχθῆναι παρὰ τὸ μέτρον δυναμένη. τί δὲ τὸ χρήσιμον; μεγάλη ἐντεῦθεν ἢ φιλοσοφία· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὴν ἐπιφάνειάν φησιν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ὕδατος διὰ παντὸς ὁμίχλην ἔχει, καὶ μάλιστα τοῦ θαλαττίου. 38,10a ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὄρια 10b περιθεῖς κλεῖθρα καὶ πύλας. πάλιν ὅτι οὕτως ἀσφαλῶς ἔστηκεν ὡσανεὶ δεδεμένη. διὰ μὲν τούτου τὸ ἀσφαλές, διὰ δὲ τοῦ ἐξῆς τὸ εὐκόλον δείκνυσιν. 38,11a εἶπον δὲ αὐτῇ· μέχρι τούτου ἐλεύση καὶ οὐχ ὑπερβῆση, 11b ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα. οὕτω μὲν γὰρ ἀσφαλῶς κατέχει αὐτὴν ὡσανεὶ κλεῖθροις, οὕτω δὲ εὐκόλως ὡσανεὶ ἐπιτάξας. εἶπον, γὰρ φησιν. καὶ οὐκ ἔστιν ἀντειπεῖν, ὅτι μηδεμιᾶς αὐτὴν ἀνάγκης ὠθούσης τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ καίτοι πολλῆς τῆς βίας καὶ τῆς ῥύμης οὕτως αὐτὴν μαστιζούσης. διὰ γὰρ τοῦτο οὐκ ἀφῆκεν αὐτὴν εἶναι γαλιναίαν οὐδὲ ἡμερον, ἵνα κηρύττη τοῦ θεοῦ τὴν ἰσχὺν τῆς φύσεως τῷ προστάγματι μαχομένης καὶ τοῦ προστάγματος πανταχοῦ νικῶντος. εἰ γὰρ ἡμερον ἦν τὸ ὕδωρ, τῇ φύσει τοῦ ὕδατος τὴν εὐταξίαν ἂν ἐλογίσαντο πολλοί. νῦν δὲ ταραττομένης, μαστιζομένης, ὠθουμένης ἔνδον καὶ τὰ ὄρια ὑπερβῆναι μὴ δυναμένης διὰ τῆς ταραχῆς κηρύττει τοῦ θεοῦ τὴν ἰσχὺν. ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα. πάλιν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν εἴλκυσε πρότερον ἐκ τῶν κάτω διαλεχθείς· 187 38,12a ἐπὶ σοῦ, φησίν, τέταχα φέγγος πρωινόν; ἔστι γὰρ καὶ νυκτερινόν, τὸ σεληνιαῖον. 38,12b ἔωσφόρος δὲ ἐπεῖδεν τὴν ἑαυτοῦ τάξιν; τῶν ἀστέρων ὁ πρῶτος. ὅρα καὶ ἐκεῖ τὴν εὐταξίαν. ἀπὸ τῶν υδάτων ἔμαθες, ὅτι καὶ ἐν οὐρανῷ οὐ φύσει τὰ πράγματα οἰκονομεῖται, ἀλλὰ προνοία θεοῦ· εἰ γὰρ ἐν ῥευστῇ φύσει καὶ ἀτάκτῳ τοσαύτη μὲν εὐταξία, τοσοῦτος δὲ ῥυθμός, ὅταν ἴδης καὶ ἐν οὐρανῷ τοῦτο, ἀναμνήσθητι τοῦ αἰτίου τούτων γινομένου. 38,13a ἐπιλαβέσθαι, φησίν, περυγῶν γῆς. τουτέστιν· περιπολεῖν. τί ἐστὶν ἐπιλαβέσθαι; ὅτι ὅπου ἂν ἦ, τὸ φῶς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκπέμπει καὶ τοῖς εἰς τὰ πέρατα, ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν περὶ τοῦ ἡλίου τοῦτο, ὅπου γε καὶ ἐν τοῖς ἄστροις τοῦτό ἐστιν. καὶ τί τὸ κέρδος; 38,13b καὶ ἐκτινάξει ἀσεβεῖς, φησίν, ἀπ' αὐτῆς. περὶ τῶν ληστῶν καὶ τυμβωρύχων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων λέγει τῶν τῇ νυκτὶ πρὸς τὴν ἰδίαν κεχηρμένων πονηρίαν. εἶτα τὸ πάντων μεῖζον· 38,14a ἢ σὺ λαβῶν πηλὸν ἔπλασας ζῶον 14b καὶ λαλητὸν ἔθου αὐτὸ ἐπὶ τῆς γῆς; ὅθεν δῆλον, ὅτι τὰ ἄλλα οὐκ εἶχε τοῦτο· οὐ γὰρ ἂν ὡς ἐξαίρετον αὐτὸ τῷ ἀνθρώπῳ προσῆψεν. ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἔχει φωνὴν τοιαύτην εὐρυθμον καὶ ἐναρμόνιον. ὁρᾷς, ὅτι οὔτε τοῖς ἄστροις οὔτε τοῖς ἄλλοις μαρτυρεῖ τοῦτο; εἶτά φησιν· 38,15a ἀφείλω δὲ ἀσεβῶν τὸ φῶς 15b καὶ βραχίονα ὑπερηφάνων συνέτριψας; 38,16a ἦλθες δέ, φησίν, ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης; πάλιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὸν λόγον μετήγαγεν, οὐχ ὡς πηγὴν 188 τῆς θαλάσσης ἐχούσης, ἀλλ' ὡς μὴ ἐκλείπουσης καθάπερ πηγὴν ἐχούσης. εἶτα τὸ ἄπειρον αὐτῆς· 38,16b ἐν δὲ ἴχνεσιν, φησίν, ἀβύσσου περιεπάτησας; «οὐ λέγω, ὅτι οὐδὲν δύνασαι ποιῆσαι ὧν ἐποίησα, ἀλλ' οὐδὲ οἶδας, πῶς γέγονεν, οὐδὲ εἰδέναι αὐτὰ δύνασαι οὐδὲ θεωρῆσαι αὐτὰ μετὰ ἀκριβείας.» διὰ τούτων διδάσκει αὐτὸν τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ ἐκείνου. 38,17a ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου; ταῦτα τὰ ἀόρατα, ἀπὸ τῶν φαινομένων κάκεῖνα δῆλα. τουτέστιν, ὅτι «ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχω, δεσμοτήριόν μοί ἐστιν ὁ ἄδης.» 38,17b πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν; 38,18a νουθέτησαι δὲ τῆς ὑπ' οὐρανὸν τὸ εὖρος; 18b ἀνάγγειλόν μοι, πόση ἢ τίς ἐστίν. 38,19a ἐν ποίᾳ δὲ γῆ ἀυλίζεται τὸ φῶς; 19b σκότους δὲ ποῖός ἐστιν ὁ τόπος; 38,20a εἰ ἄρα ἀγάγοις με εἰς ὄριον αὐτῶν, 20b εἰ δὲ καὶ ἐπίστασαι τρίβους αὐτῶν, 38,21a οἶδα ἄρα, ὅτι τότε γεγένησαι, 21b ἀριθμὸς δὲ ἐτῶν σου πολὺς. «ἀνάγγειλόν

μοι», φησίν, «ποῦ τὸ φῶς καὶ ποῦ τὸ σκότος ἀπέρχεται. καὶ τί λέγω τὰ στοιχεῖα; τὰ κατὰ σαυτὸν εἶπέ· πότε ἐγεννήθης;» καὶ μὴν ἤδει, ἀλλὰ παρ' ἐτέρων μαθῶν. «ἀλλὰ πόσος ὁ χρόνος; τὰ κατὰ σαυτὸν οὐκ οἶδας.» 38,22a ἤλθες δέ, φησίν, ἐπὶ θησαυροῦς χιόνος, 22b θησαυροῦς δὲ χαλάζης ἐώρακας; οὐχ ὅτι ἀποθήκαι εἰσιν, ἀλλ' ὅτι οὕτως ἐτοιμῶς ὥσπερ ἐκ θησαυρῶν ἐκβάλλων δείκνυσιν αὐτά, ὅταν βούληται. 38,23a ἀπόκεινται δέ σοι εἰς ὥραν ἐχθρῶν 23b καὶ εἰς ἡμέραν πολέμου καὶ μάχης; 189 ὄρα, ὅτι τοῦτο βούλεται τὸ εὐκαιρον δηλῶσαι, ὡς ἄρα κατὰ καιρὸν τοῦτο γίνεται καὶ οὐχ ἀπλῶς; εἶτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὑετῶν λέγω καὶ πάχνης καὶ τὸ ἐναντίον νότου· 38,24a πόθεν δέ, φησίν, ἐκπορεύεται πάχνη 24b ἢ διασκεδάννυται νότος εἰς τὴν ὑπ' οὐρανόν; 38,25a τίς δὲ ἠτοίμασεν ὑετῶ λάβρω ρύσιν, 25b ὄδον δὲ κυδοιμῶν 38,26a τοῦ ὑετίσαι ἐπὶ γῆν, οὐ οὐκ ἦν ἀνὴρ, 26b ἔρημον, οὐ οὐχ ὑπάρχει ἐν αὐτῇ ἄνθρωπος, 38,27a τοῦ χορτάσαι ἔρημον καὶ ἀοίκητον 27b καὶ τοῦ βλαστήσαι ἔξοδον χλόης; ὄρα, ὅτι οὐκ ἐν ἐνὶ μέρει ἰσχυρὸς ὁ θεός, ἀλλ' ἐν ἅπασιν; 38,28a τίς δὲ ἐστὶν ὑετοῦ πατήρ; 28b τίς δὲ ἐστὶν ὁ τετοκῶς συνοχὰς καὶ βώλους δρόσου; 38,29a ἐκ γαστρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται ὁ κρύσταλλος; οὐχ ὅτι ἐκ γαστρὸς αὐτοῦ, μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τί βούλεται ὁ τόκος ἐνταῦθα καὶ ἡ γαστήρ; ὥσπερ, ὅταν φησὶ περὶ τῆς θαλάσσης, ὅτι «ὅτε ἡ μήτηρ αὐτὴν ὤδινεν», οὐχὶ μητέρα θαλάσσης λέγει, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐχ, ὅτι ἀπὸ γαστρὸς ἐξῆλθεν, ἀλλὰ τὴν διάπλασιν καὶ τὴν αἰτίαν. τίνος οὖν ἔνεκεν τὸ ὄνομα τοῦ τόκου τέθεικεν ἐνταῦθα συνεχῶς; ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὸν αἴτιον αἰνίττεσθαι βουλόμενος τὸν πρῶτον καὶ μόνον καὶ τὸ διαπλάττεσθαι τὰ δημιουργήματα καὶ πρὶν ἢ αὐτὰ ἀπαρτισθῆναι. ὥστε κὰν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ταῦτα λέγηται, περιττῶς αὐτὰ περιφέρουσιν. ἐκεῖ γὰρ τὸ υἱὸς καὶ τὸ ἐγέννησα καὶ τὸ μονογενῆς καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον. 190 38,30b πρόσωπον δὲ ἀσεβοῦς τίς ἔτηξεν; ὄρα, πῶς καὶ τὴν κτίσιν ἀναμίγνυσιν; «τί γάρ μοι», φησίν, «ὄφελος τῆς κατὰ τὴν δημιουργίαν σοφίας;» δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν πανταχοῦ καὶ πῶς πράγματα συνίστησιν, ἃ λογισμὸς εὐρεῖν οὐ δύναται· 38,31a συνήκας; φησίν, δεσμὸν Πλειάδος ἔγνω; τουτέστιν· ποία ἀνάγκη, ποῖος σύνδεσμος ἐκεῖνα συνεχῶς τὰ ἄστρα συναγελάζεσθαι ποιεῖ; 38,31b καὶ φραγμὸν Ὠρίωνος ἠνοιξας; ὥστε αὐτὸν περιπολεῖν. εἶτά φησιν· 38,35a ἀποστελεῖς κεραυνούς καὶ πορεύονται, 35b ἐροῦσι δέ σοι· τί ἐστὶν; τέως ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν πραγμάτων τῶν κολαστικῶν, τῶν εὐεργετικῶν. ὄρα καὶ κεραυνούς ἀποκρινομένους. οὐχ ὅτι ἐροῦσιν οἱ κεραυνοί· τί ἐστὶν; ἀλλ' ὅτι πάντα καθάπερ ἔμψυχα οὕτως ὑπακούει τῷ θεῷ. καὶ ὅταν μὲν αὐτῶν τὸ ποικίλον τῆς διαπλάσεως παραστήσαι βούληται, τόκον φησὶ καὶ γαστέρα, ὅταν δὲ τὸ ἔτοιμον καὶ ἀπηρτισμένον, ὑπακούοντας αὐτοῦ καὶ καλουμένους εἰσάγει. τίνος οὖν ἔνεκεν οὐχὶ τεχνίτην ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ πατέρα εἰσήγαγεν; ὅτι ἡ τῆς φύσεως τέχνη πολλῶ μείζων ἐστὶ ταύτης τῆς ἐπιχειρητικῆς ἅτε θεῖα τις οὕσα. 38,36a τίς δέδωκεν, φησίν, γυναικὶ ὑφάσματος σοφίαν 36b καὶ ποικιλτικὴν σοφίαν ἐπιστήμην; ὄρα καὶ τὸ χρήσιμον· τοῖς μεγάλοις ἀναμίγνυσι τὰ μικρά. οὐ γὰρ ἡ τυχοῦσα σοφία ποικίλη τις οὕσα, οὐ γὰρ μικρὰ ἢ χρήσις· ἢ γὰρ ἂν περιττὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης μὴ δοθείσης. καὶ ὄρα ποῖον αὐτὴν ἔλαβε γένος. 191 38,37a τίς δὲ ὁ ἀριθμῶν, φησίν, νέφη σοφία, 37b οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινεν; ὄρα, ὅτι τῆς γῆς αὐτῆς ἄπτεται; τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἔκλινεν. 38,38a κέχυται δὲ ὥσπερ γῆ κονία. τὸ λεπτὸν αὐτοῦ αἰνίττεται, ὅπερ Ἡσαΐας φησίν, ὅτι ὥσπερ καπνός ἐστὶν. 38,38b κεκόλληκας δὲ αὐτὸν ὥσπερ κύβον λίθοις; τὸ πεπηγὸς καὶ βέβαιον καὶ τὸ σχῆμα δὲ αὐτοῦ παρέστησεν εἰπῶν ὥσπερ κύβον τὸ ἡμισφαίριον ἦτοι τὸ ἄνωθεν μὴ εἶναι οὕτως, ἀλλὰ τετράγωνον. 38,39a θηρεύσεις δὲ λέουσι βοράν, 39b ψυχὰς δὲ δρακόντων ἐμπλήσεις; τίνος ἔνεκεν ταῦτα φησιν; ὅτι «εἰ τῶν περιττῶν τοσαύτην πρόνοιαν ποιῶμαι τῶν οὐδὲ εἰς δουλείαν ὑμῖν χρησίμων, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμῶν;» τί γὰρ τοσοῦτον ὄφελος ἀνθρώπῳ λέων; ἢ τῇ φύσει τῶν ἀλόγων ἐνέθηκεν, ταῦτα τίθησιν· 38,40a δεδοίκασι γὰρ ἐν κοίταις

αὐτῶν. «καίτοι μὴ συναγελαζόμενοι», φησίν, «μηδὲ νεμόμενοι, ἀλλὰ διὰ παντὸς χηραμοὺς καὶ καταδύσεις διώκοντες οὐ διαφθείρονται λιμῶ.» 38,40b κάθηνται δέ, φησίν, ἐν ὕλαις ἐνεδρεύοντες. 38,41a τίς δὲ ἠτοίμασε κόραξι βοράν; 41b νεοσσοὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς κύριον κεκράγασι 41c πλανώμενοι τὰ σῖτα ζητοῦντες. λέγεται γὰρ μὴ ἐκτρέφειν τὰ ἔκγονα, ἀλλ' αὐτοὶ μὲν εἰκότως ἄτε μεγάλοι ὄντες πορίζουσι τροφήν, τὰ δὲ ἔκγονα τίς ἐκτρέφει; οὐχ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος; καθὰ καὶ τὸ εὐαγγέλιόν φησιν· τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. ὅρα, πῶς τὰ ἀχρηστότερα τῶν ἀλόγων καὶ 192 ἀκαθαρότερα ἔπεισιν ὁ λόγος ἐκ περιουσίας βουλόμενος δεῖξαι τὴν πρόνοιαν, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις οὗτος ἐκ περιουσίας ἐστὶν ὁ λόγος· ἴδετε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, φησίν. καὶ πάλιν· εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῶ μάλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; ἐμοὶ δοκεῖ τὸν Ἰωβ βουλευσασθαι, ὅτι ἀπλῶς τὰ πράγματα φέρεται καὶ ὡς ἔτυχε καὶ οὐ πολλὴ τῷ θεῷ φροντίς. πρὸς τοῦτο οὖν τὸν λόγον ἐποιήσατο, ὅτι πάνυ μέλει αὐτῷ τοῦ κόσμου καὶ προνοεῖ. διὰ τοῦτο φησι καὶ περὶ δημιουργημάτων καὶ περὶ τῶν ἐνδυμάτων.

39,1b ἐφύλαξας δέ, φησίν, ὠδῖνας ἐλάφων; καλῶς εἶπεν· ἐφύλαξας; ἐπειδὴ γὰρ αἰεὶ ἐν φυγῇ καὶ φόβῳ καὶ ἀγωνίᾳ τὸ ζῶον, αἰεὶ πηδῶν καὶ ἐναλλόμενον, «πῶς», φησίν, «οὐκ ἀμβλώσκει, ἀλλὰ πλήρης ὁ τόκος ἐξέρχεται;» 39,2a ἠρίθμησας δὲ μῆνας αὐτῶν πλήρης τοκετοῦ, 2b ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἔλυσας; 39,3a ἐξέθρεψας δὲ αὐτῶν τὰ παιδιά ἄνευ φόβου; δειλὸν γάρ ἐστι τὸ ζῶον. πῶς οὖν τὰ παιδιά καίτοι οὐκ ἔχοντα τὴν ἀπὸ τῶν ποδῶν ἀσφάλειαν ἄνευ φόβου ἐστίν; τίς αὐτὰ διατηρεῖ; ὄραξ, ὅτι ἀπὸ τῆς φύσεως οὐ προδίδονται; οὔτε ὁ λέων ἀπὸ τῆς ἰδίας ἰσχύος κρατεῖ οὔτε ἡ ἔλαφος προδέδοται, καίτοι δειλὸν τὸ ζῶόν ἐστιν. εἶτα μετὰ ταῦτα φησιν· 39,5a τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἀφεις ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον; «τίς τοῦτο διετύπωσεν;» φησίν, «τίς τοὺς τῆς φύσεως νόμους ἔθηκεν; ὅτι γάρ», φησίν, «νόμοι διηνεκεῖς εἰσι καὶ οὐ παραφθείρονται, ἰσχυρὸν τὸ ζῶον καὶ ἀδάμαστον. κἂν μυρία φιλονεικῆς, οὐκ ἄξις ὑπὸ τὴν χεῖρα τὴν σὴν. ἂ ὁ θεὸς βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; ὄραξ, ὅτι πάντα προνοία καὶ αὐτοῦ βουλομένου εἶκει καὶ ὑπακούει; ἂν τε μὴ θελήσῃ ἡμῖν ὑπακοῦσαι, κἂν μυρία τεχνώμεθα, οὐδὲν ὄφελος, οὐδὲν πλεονέξται. τί οὖν; † τοίνυν οὐδὲ ἡμεῖς βουλόμεθα οὐδὲ ἐπιχειροῦμεν † ἵνα, ὅταν ἴδῃς τὸ ἡμερώτερον ζῶον, τὸν κατασκευάσαντα αὐτὸ χειροῦθες θαυμάσης. εἶασεν πολλὰ ἔξω τῆς ἡμετέρας ἐξουσίας, ἵνα ἀπὸ τῶν μὴ ὑποτεταγμένων μὴ τὴν σαυτοῦ σοφίαν θαυμάσης μηδὲ λογίσῃ τέχνη τῇ σῇ τὴν ὑπακοὴν ἐκείνου. εἶτα ἐπὶ τὰ χρησιμώτατα μετάγει τὸν λόγον ἵππου μνημονεύων τοῦ χειροῦθους καὶ πολλὰ περὶ τοῦ ζώου τούτου διαλέγεται, πῶς γαῦρον, πῶς ἀνεστηκός, πῶς πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον, πῶς ἱκανὸν ἄνθρωπον διασῶσαι. ὄραξ ἕκαστον γαῦρον, καὶ τὸν ὄνον καὶ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν μὲν ὑποκείμενον, τὸν δὲ οὐ; εἶτα καὶ τὸ εὐτακτον· ἀκούει φωνὴν σαλπίγγων καὶ οἶδε τοῦ πολέμου τὸ σύνθημα· 39,25a σάλπιγγος δέ, φησίν, σημαίνουσης ἐρεῖ· εὔγε. 25b πόρρωθεν ὁσφραίνεται πολέμου. εἶτα περὶ ἰέρακος καὶ γυπὸς καὶ ἀετοῦ· 39,26a ἐκ δὲ τῆς σῆς ἐπιστήμης, φησίν, ἔστηκεν ἰέραξ 26b ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνητος καθορῶν τὰ πρὸς νότον; 39,27a ἐπὶ δὲ τῷ σῷ προστάγματι ὑψοῦται ἀετός, 27b γυψ δὲ ἐπὶ νοσησῆς αὐτοῦ καθεσθεις αὐλίζεταί 39,28 ἐπ' ἐξοχῇ πέτρας καὶ ἀποκρύφω; 39,29a ἐκέισε ὢν ζητεῖ τὰ σῖτα, 29b πόρρωθεν δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ σκοπεύουσι 194 σιν, 39,30a νεοσσοὶ δὲ αὐτοῦ ἐν αἵματι φύρονται, 30b οὐ δ' ἂν ὦσι τεθνεῶτες, παραχρήμα εὐρίσκονται. πῶς ἔστησεν, φησίν, μετέωρον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀέρος; πῶς αὐτῷ τὴν τροφήν ἔδωκεν; ὄραξ, ἐξ ὀλίγων πόσα φησίν; τίνας δὲ ἔνεκεν οὐκ ἐμνήσθη βοὸς οὐδὲ προβάτων οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων οὐδενός, ἀλλὰ τῶν ἀχρήστων καὶ εἰκῆ δοκούντων εἶναι; δεικνύς, ὅτι, εἰ ἐν ἐκείνοις σοφία τοσαύτη καὶ πρόνοια τοῖς οὐδὲν

δοκοῦσι συντελεῖν, πολλῶ μᾶλλον ἐν τούτοις. εἰ ἐν τοῖς σαρκοβόροις τινὰ λογικὴν σοφίαν ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἐπιστήμης ἐνοῦσαν ἐκάστω καὶ πρόγνωσιν, τῷ μὲν πολέμου, τοῖς δὲ τῶν ἀποθανόντων, ὄρᾳς καὶ ἐν ἀέρι φερόμενον τὸν γύπα ---.

40,3 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ ΤΩ ΚΥΡΙΩ· 40,4a τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι νουθετούμενος καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ 4b ἀκούων τοιαῦτα οὐδὲν ὢν 4c ἐγώ; ἀπόκρισιν δὲ τίνα δῶ πρὸς ταῦτα; 4d χεῖρα θήσω ἐπὶ στόματί μου· 40,5 ἅπαξ ἐλάλησα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσθήσω. τί ἔτι, φησίν, ἐγὼ κρίνομαι; ἐκ προοιμιῶν καὶ ἐξ ἀρχῆς παρεχώρησε τῶν πρωτείων. «ἤττημαι», φησίν, «παρὰ σοὶ τὸ δικαίωμα. τί περαιτέρω τὴν δίκην ἐπεξάγεις; τί γὰρ δυνατόν ἀποκρίνασθαι;»

40,6 ΕΤΙ ΔΕ ΥΠΟΛΑΒΩΝ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΙΠΕ ΤΩ ΙΩΒ ΕΚ ΤΟΥ ΝΕΦΟΥΣ· 40,7a μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὡσπερ ἄνθρωπος τὴν ὄσφύν σου. 7b ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι. ὄρᾳς, πῶς οἱ περιουσία δικαιωμάτων θαρροῦντες οὐδὲ φεύγοντας τοὺς ἀντιδίκους ἀφιάσιν, ὥστε ἐκ περιουσίας γενέσθαι τὴν νίκην; 195 εἶτα αὐτῷ ἀπολογεῖται· «ὅτι μὲν μέλει μοι τῶν ἀνθρώπων, δῆλον ἐκεῖθεν, ὅτι τοῦτον ἐπήγαγόν σοι τὸν πειρασμόν.» 40,8a μὴ ἀποποιῶ μου τὸ κρίμα 8b μηδὲ οἴου με ἄλλως σοι κεχηματικένας, ἀλλ' ἵνα φανῆς δίκαιος. ἢ τὸν παρόντα λέγει χρηματισμόν· «οὐχ ἵνα σε κατακρίνω, λέγω ταῦτα», φησίν, «ἀλλ' ἵνα δείξω δίκαιον.» ἢ περὶ τοῦ πειρασμοῦ φησιν χρηματισμόν τὴν συγχώρησιν λέγων, τουτέστιν· «προστεταχένας με δι' ἄλλο τι τοῦτο γενέσθαι». οὐκ εἶπεν "ἵνα γένη", ἀλλ' «ἵνα φανῆς, ὅπερ ἦς, ἵνα τοὺς ἄλλους παιδεύσης». ἢ τὸν παρόντα λέγει χρηματισμόν· «διὰ τοῦτο ταῦτα εἶπον, ἵνα ταῦτα φθεγξάμενος τὰ ῥήματα φανῆς δίκαιος, οὐχ ἵνα σε κατακρίνω.» εἶτα πάλιν ἀντεξετάζει αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ μισοπόνηρον, ὅτι «καὶ δύναμαι», φησίν, «καὶ ποιῶ καὶ τῇ δυνάμει κατὰ τῶν πονηρῶν κέχημαι.» 40,9a ἢ βραχίων σοὶ ἐστίν, φησίν, κατὰ κύριον, 9b ἢ φωνῆ βροντῆς κατ' αὐτὸν βροντᾶς; «μὴ βροντᾶς σύ», φησίν, «ὡς ἐγώ;» 40,11b πάντα δὲ ὑβριστὴν ταπεινώσον, 40,12a ὑπερήφανον δὲ σβέσον. οὐκ ἄρα πρὸς ἐπίδειξιν ἢ βροντῆ καὶ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ πρὸς θεογνωσίαν. ὄρα, δι' ὅσων τὸ ταπεινὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐλέγχει αὐτὸν καὶ οὐ λέγει, ὅτι "ταπεινὸς σύ", ἀλλ' ὅτι «μέγας ἐγὼ καὶ οὐ δύνασαι, ἄπερ ἐγώ». εἶτά φησιν· 40,15a ἢ παρὰ σοὶ θηρία 15b ἴσα βουσί χόρτον ἐσθίουσιν; τὸ γὰρ θαυμαστόν, ὅτι θηρίον οὐχ αἰμοβόρον ἐστίν. 196 εἶτα λέγει περὶ δύο τινῶν, τοῦ μὲν χερσαίου τοῦ δὲ ἐνύδρου καὶ θαλαττίου. καὶ οὐκ ἀγνοοῦμεν, ὅτι πολλοὶ περὶ τοῦ διαβόλου ταῦτα εἰρησθαι νομίζουσι κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαμβάνοντες. δεῖ δὲ πρότερον τῆς ἱστορίας ἐπιμεληθῆναι καὶ τότε, εἴ τι τὸν ἀκροατὴν ὠφελεῖ καὶ ἐκ τῆς ἀναγωγῆς, μὴ παριδεῖν. πάντα γὰρ πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, φησίν. εἶτά φησιν· 40,20a ἐπελθὼν δὲ εἰς ὄρος ἀκρότομον 20b ἐποίησε χαρμοσύνην τετράποσιν ἐν τῷ ταρτάρῳ. τουτέστιν· ἀνένευσε τὰ θηρία πρὸς τὰ ὑψηλὰ ἀναχωρήσαντος ἐκείνου. διὰ τοῦτο μέγала ἐποίησε ταῦτα τὰ δύο, ἵνα μάθης, ὅτι δύναται πάντα τοιαῦτα ποιεῖν, ἀλλ' οὐ ποιεῖ. πρὸς γὰρ τὸ χρησιμὸν σοὶ πεποίηκεν. ὄρα, πῶς φυλάττει τοὺς οἰκειοὺς νόμους· τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ὅπερ ἐστὶν ἄπλωτον, ταῦτα ἐπινέμεται. «τίς ἢ χρεῖα;» ἴσως εἶποι τις ἄν. μάλιστα μὲν ἀγνοοῦμεν τὴν ἀπόρρητον αὐτῶν χρεῖαν· εἰ δὲ χρή τι εἰπεῖν, ὅτι πρὸς θεογνωσίαν ἡμᾶς ἄγει. καθάπερ ἐν τοῖς ἀστράσιν οἱ μὲν πλείους, οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ μικροί, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν θηρίων. εἰ μέγала μόνα ἐποίησεν, εἶπες ἄν, ὅτι μικρὰ οὐκ ἠδύνατο. εἰ μικρὰ τὸ ἐναντίον πάλιν, εἰ ἡμερα, εἶπες ἄν, ὅτι ἄγρια οὐκ ἠδύνατο. πολλὴ ποικιλία ἐν τοῖς οὔσιν, ἐν τοῖς ἀψύχοις, ἐν τοῖς κατ' αἴσθησιν, ἐν τοῖς λογικοῖς, ἐν τοῖς ἀλόγοις. «καὶ τί τὸ ὄφελος», φῆς, «τῆς δημιουργίας ἀγνοουμένων ἡμῖν τῶν ἔργων;» οἷον ταυτὶ τὰ θηρία οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' οἱ πλείοντες τὴν θάλασσαν ἴσασι καὶ ἀπαγγέλλουσι τοῖς ἀγνοοῦσιν,

οἱ πρὸς τὰς ἐρημίας ἐλθόντες οὐκ ἀγνοοῦσιν. 197 εἶτά φησιν· 40,30a ἐνσιτοῦνται δὲ αὐτὸν ἔθνη 30b καὶ μεριοῦνται αὐτὸν Φοινίκων γέννη; τουτέστιν· τοσοῦτος ὁ τοῦ σώματος ὄγκος ἐστίν, ὡς δυνηθῆναι ὀλοκλήρῳ ἔθνει ἀρκέσαι. οὐ γὰρ δὴ ὡς τούτου μέλλοντος γίνεσθαι ταῦτά φησιν. καὶ Φοινίκων ἐμνήσθη διὰ τὴν ἐμπορίαν. 40,32a ἐπίθες δὲ ἐπ' αὐτῷ χεῖρά σου 32b μνησθεὶς πολέμου τοῦ γενομένου ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, 32c καὶ μηκέτι γινέσθω. πόλεμον ἐνταῦθα λέγει τὴν ταραχὴν, τὴν ἀγριότητα. «μετὰ τὸ χρέμψασθαι αὐτὸ φῶς γίνεται», φησίν. τοιοῦτόν ἐστι τὸ θηρίον ἄγριον καὶ δυνατὸν καὶ ἀκατάπληκτον. εἶτα μετὰ ταῦτά φησιν·

42,1 ΥΠΟΛΑΒΩΝ ΔΕ ΙΩΒ ΛΕΓΕΙ ΤΩ ΚΥΡΙΩ· 42,2a οἶδα, ὅτι πάντα δύνασαι, 2b ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. 42,3a τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βουλήν, 3b φειδόμενος δὲ ῥημάτων καὶ σὲ οἶεται κρύπτειν; εἶτά φησιν· 42,5a ἕως μὲν ὠτὸς ἀκοῆς ἤκουόν σου τὸ πρότερον, 5b νυνὶ δὲ ὀφθαλμοῖς σε ἐώρακα. οὐκ ἐπειδὴ ὀφθαλμοῖς εἶδεν, ἀλλ' ἐπειδὴ σαφέστερον ἤκουσεν. 42,6a διὸ ἐφάυλισα ἑμαυτὸν καὶ ἐτάκην, 6b ἤγημαι δὲ ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν. τοιοῦτόν ἐστιν, ὃ ἔλεγεν πρὸς αὐτόν· ἄλλως με οἶει σοι κεχρηματικέναι ἢ ἵνα δίκαιος ἀναφανῆς; «ἵνα ταῦτα», φησίν, «εἶπης τὰ ῥήματα, οὐχ ἵνα σε κατακρίνω.» ἀπολογία ὑπὲρ τῶν προτέρων ἀπάντων. οὐδὲ γὰρ ἀπαλλαγίς τοῦ πειρασμοῦ ταῦτά φησιν, ἀλλ' ἔτι ἐν τοῖς δεινοῖς ὧν παλινωδία ἦσεν. «οὐδὲν ἑμαυτὸν τίθεμαι», φησίν· «ἀπολογία ὑπὲρ τῶν προτέρων ἐρῶ, καὶ τούτων ἀνάξιος ἤμην ἐγώ.» τί οὖν ὁ θεός; ἐπειδὴ ἑαυτὸν κατεδίκασεν, τότε ἐδικαίωσεν αὐτόν. καὶ τί φησιν; εἶπε τοῖς φίλοις αὐτοῦ, ὅτι δεῖ τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν λῦσαι, καὶ θεράποντα αὐτοῦ συνεχῶς καλεῖ τὸν Ἰώβ.

42,7a ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕ, φησίν, ΜΕΤΑ ΤΟ ΛΑΛΗΣΑΙ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΑΥΤΑ ΤΩ ΙΩΒ ΕΙΠΕΝ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΛΙΦΑΖ ΤΩ ΘΑΙΜΑΝΙΤΗ· 7b ἡμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο φίλοι σου. 7c οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐναντίον μου οὐδὲν ἀληθές 7d ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ἰώβ. συνεχῶς αὐτὸν καλεῖ θεράποντα αὐτοῦ δεικνύς, ὅτι τὰ πρότερα πάντα ἀνήρηται. «ὥστε ἀληθῆ ἐλάλησεν ὁ Ἰώβ λέγων τὰ ἑαυτοῦ κατορθώματα· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν καταδικάσαντες οὐκ ἀληθῆ εἰρήκατε.» 42,8a καὶ νῦν, φησίν, λάβετε ἐπτὰ μόσχους καὶ ἐπτὰ κριοὺς 8b καὶ πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, 8c καὶ ποιήσει καρπώσεις ὑπὲρ ὑμῶν. οὐκ ἂν τοῦτο προσέταξεν, εἰ νόμος ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἱερεὺς γίνεται ἐκείνων προσαγόντων τὰς θυσίας. προσήνεγκεν ὑπὲρ τῶν παίδων, προσφέρει ὑπὲρ τῶν φίλων. ὅρα, πῶς τὸ ἀμνησικάκον αὐτοῦ δείκνυσιν. μάρτυρας αὐτοὺς ποιεῖ γενέσθαι τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ δείκνυσι τῆς ἀμαρτίας τὸ μέγεθος καὶ διὰ τῆς ὑπερβολῆς τῆς κατὰ τὴν προσφοράν. οὐ γὰρ ἂν τοσοῦτων ἐδέξησεν ἱερείων, εἰ μὴ μεγάλων ὄντων τῶν ὀφειλόντων λυθῆναι ἀμαρτημάτων. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ ἡ θυσία ἰκανὴ ἦν· «εἰ μὴ γάρ», φησίν, «δὲ αὐτὸν οὐκ ἂν εἶσα τὴν ἀμαρτίαν ὑμῖν.» διὰ τούτου δείκνυσιν, ὅτι καὶ αὐτοὺς ἔλυσεν. 42,8f ἀπόλωσα, φησίν, ἂν ὑμᾶς εἰ μὴ δι' αὐτόν. 8g οὐ γὰρ ἐλαλήσατε κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰώβ οὐδὲν ἀληθές. ὅρα, ὅτι καίτοι ζήλω λέγοντες ἠλέγχοντο μηδὲν ἀληθές εἰπόντες, μᾶλλον δὲ οὐκ ἔλεγον ζήλω τῷ κατὰ θεόν· ἢ γὰρ ἂν συνεγνώσθησαν. ὥστε δικαίως αὐτοῖς ὁ Ἰώβ ἐγκαλεῖ. ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ὁ κατηγορῶν τῶν δικαίων οὐ μικρὰν ἀμαρτίαν τίνει. 42,11a ἤκουσαν δέ, φησίν, πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ 11b πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ 11c καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν 11d καὶ πάντες ὅσοι ἤδεισαν αὐτὸν πρὸ τούτου. 11e φαγόντες δὲ καὶ πίνοντες παρ' αὐτῷ παρεκάλεσαν αὐτόν 11f καὶ ἐθαύμασαν ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς, οἷς ἐπήγαγεν αὐτῷ ὁ κύριος. 11g καὶ ἔδωκαν αὐτῷ ἕκαστος ἀμνάδα μίαν καὶ τετράδραχμον χρυσοῦν ἄσημον. τεκμήριον καὶ σημεῖον τῆς μεταβολῆς. τὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τιμηθέντα καθάπερ ὑπὸ βασιλέως τιμᾶν εἰώθασιν ἄνθρωποι. καὶ πάντα αὐτῷ μετεβέβλητο καὶ

διπλᾶ ἦν· 42,13 γεννῶνται δὲ αὐτῶ, φησίν, υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς. εἶτα καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἃ τάχα ἀπὸ τῶν συμβάντων ἐπέθηκεν Ἡμέραν, Κασσίαν καὶ Ἀμαλθίας Κέρας ὀνομάσας. εἶτα καὶ περὶ τῶν βασιλέων φησὶ καὶ ὅτι οὗτος πέμπτος ἀπὸ Ἀβραάμ. ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἔμελλον ἀνιέναι λοιπόν, ὡς, εἴ γε ἐβούλοντο οὐ μικρὸν ἠύρισκον ἐμπύρευμα εὐσεβείας· οὐδὲ γὰρ εἰκὸς ἦν λαθεῖν. εἰ γὰρ ἔτι καὶ νῦν δείκνυται τὰ λείψανα, πολλῶ μᾶλλον τότε ἐδείχθη ἂν νεαρῶν ὄντων τῶν πραγμάτων καὶ τὸ μέγεθος τῶν συμβεβηκότων καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ πάντες ἂν ἔγνωσαν. 200 ταῦτα μὲν ἡμεῖς ὡς ἐν συντόμῳ εἰρήκαμεν. ἔξεστι δὲ τῶ βουλομένῳ μετὰ ἀκριβείας ἐπιόντι τὰ ἐγκείμενα καὶ πλεῖόν τι εὐρεῖν τῶν παρ' ἡμῶν εἰρημένων. δίδου γὰρ σοφῶ, φησίν, ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται. ἕκαστος τοίνυν τῶν ἀναγινωσκόντων ὥσπερ εἰς ἀρχέτυπόν τινα εἰκόνα ὄρων τὸν ἀθλητὴν τοῦτον τὸν γενναῖον μιμείσθω τὴν ἀνδρείαν ζηλούτω τὴν ὑπομονήν, ἵνα τὴν αὐτὴν αὐτῶ βαδίσας ὁδὸν καὶ πρὸς ἀπάσας τοῦ διαβόλου τὰς μηχανὰς γενναίως παραταξάμενος τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν ἐπιτυχεῖν δυνηθεῖ· χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῶ πατρὶ ἅμα τῶ ἀγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.